Skupina 9556 volivk in volivcev

Ljubljana, 17.11.2026

DRŽAVNI ZBOR REPUBLIKE SLOVENI

Prejeto:	17 -11- 2026
Šifra:	450-05/26-3/26
Povezava:	
EPA: 426-X	EU:
Sign. zn.:	
Kratica:	

Državni zbor R. Slovenije
Zoran Stevanović
predsednik
Šubičeva ulica 4
1102 Ljubljana

Zadeva: Predlog zakona o pravici do uporabe gotovine

Spoštovani,

na podlagi 88. člena Ustave Republike Slovenije, 58. in 59. člena Zakona o referendumu in o ljudski iniciativi ter 114. člena Poslovnika Državnega zbora v imenu najmanj 9556 (devet tisoč petsto šestinpetdeset) volivk in volivcev v obravnavo Državnemu zboru osebno vlagam Predlog zakona o pravici do uporabe gotovine.

Na seji delovnega telesa in Državnega zbora bo kot predstavnik predlagatelja sodeloval Ivan Jurgec.

Lep pozdrav.

Prilogi:
- Predlog zakona o pravici do uporabe gotovine.
- Potrdilo o skupnem številu zbranih podpisov za vložitev predloga zakona štev. 040-36/2026/12 (00721-05) z 3.11.2026.

ZAKON
O PRAVICI DO UPORABE GOTOVINE

Predlog zakona

Ob sodelovanju državljank in državljanov Republike Slovenije, ter strokovni podpori civilne iniciative Združenja PovezaniSmo je bil pripravljen predlog **Zakona o pravici do uporabe gotovine** s katerim želimo z novo določbo 74.a člena Ustave Republike Slovenije, glede pravice do uporabe gotovine, skladno urediti varstvo, dostopnost in uporabo gotovine kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva v Republiki Sloveniji.

S predlaganim zakonom želimo zagotoviti, da bo pravica do uporabe gotovine dejansko uresničljiva v vsakdanjem življenju, pri bančnem poslovanju in drugih oblikah pravnega prometa, ter preprečiti neupravičeno omejevanje ali celo izključevanje gotovinskega poslovanja s strani bank, podjetij, javnih institucij ali drugih subjektov, ki poslujejo z javnostjo.

Namen zakona je zaščititi svobodo izbire posameznika pri načinu plačevanja, ohraniti dostopnost gotovine za vse prebivalce, ter zagotoviti enakovreden in nediskriminatoren položaj gotovine ob razvoju digitalnih načinov plačevanja.

Gotovina (bankovci in kovanci) je že stoletja osnovno in univerzalno plačilno sredstvo katero zagotavlja neposredno, varno in anonimno menjavo med ljudmi. Z uvedbo evra, kot skupne valute Evropske unije, je ta funkcija dobila dodatno razsežnost – evrobankovci in evrokovanci so ne le simbol monetarne unije, temveč tudi instrument gospodarske in socialne vključenosti vseh državljanov.

V zadnjem desetletju pa se je v praksi pokazal trend sistematičnega zmanjševanja možnosti uporabe gotovine v številnih segmentih družbe:

- banke omejujejo gotovinsko poslovanje na določene dneve, ure,
- posamezne poslovalnice celo odpravljajo gotovinsko blagajniško poslovanje,
- podjetja in trgovine postopoma uvajajo avtomatske blagajne brez gotovine,
- posamezne javne institucije in storitveni ponudniki ne sprejemajo gotovinskih plačil.

Ti procesi se pogosto upravičujejo s sklicevanjem na digitalizacijo, varnostne razloge ali spremembo navad uporabnikov, vendar v praksi pomenijo neposredno ali posredno diskriminacijo določenih skupin prebivalstva – zlasti starejših oseb, invalidov, mladih, socialno šibkejših, oseb z nižjo digitalno pismenostjo in prebivalcev podeželja, kjer je dostop do digitalne infrastrukture omejen.

Zato postaja zaščita pravice do uporabe gotovine vprašanje enakopravnosti, socialne pravičnosti, človekovega dostojanstva in ekonomske svobode.

Na podlagi slednjega je Združenje PovezaniSmo, dne 23. novembra 2023, skupaj s 56.267 podpisi državljank in državljanov Republike Slovenije, v Državni zbor Republike Slovenije vložilo pobudo za začetek postopka spremembe Ustave Republike Slovenije, z namenom vpisa pravice do uporabe

gotovine v Ustavo R. Slovenije. Pobuda je izhajala iz vse večje zaskrbljenosti javnosti zaradi pospešene digitalizacije plačilnih sistemov, postopnega omejevanja gotovinskega poslovanja, ter možnosti, da bi bila uporaba gotovine v prihodnosti bistveno omejena ali celo izključena iz vsakodnevnega življenja.

Predlagatelji smo želeli z ustavno zaščito zagotoviti dolgoročno ohranitev gotovine kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva, ter zaščititi pravico posameznika do svobodne izbire načina plačevanja in razpolaganja z lastnimi finančnimi sredstvi.

Predlog je obravnavala Ustavna komisija Državnega zbora Republike Slovenije, ki je za proučitev ustavnopravnih, finančnih in evropsko pravnih vidikov ustanovila posebno Strokovno skupino. V okviru nadaljnjih razprav in usklajevanj je bilo dogovorjeno, da se prvotno predlagano besedilo ustrezno prilagodi ustavnopravnemu redu Republike Slovenije, ter pravnemu redu Evropske unije, pri čemer se ohranita temeljni namen in cilj pobude – zaščita pravice do uporabe gotovine tudi v prihodnje.

Na podlagi opravljenih strokovnih usklajevanj je bil pripravljen predlog Ustavnega zakona o dopolnitvi III. poglavja Ustave Republike Slovenije z novim 74.a členom, ki ureja pravico do uporabe gotovine. Državni zbor Republike Slovenije je ustavni zakon sprejel dne 21. novembra 2025, dopolnitev Ustave Republike Slovenije pa je bila razglašena dne 1. decembra 2025 z odlokom o razglasitvi ustavnega zakona.

Nova ustavna določba 74.a člena z naslovom »pravica do uporabe gotovine« predstavlja ustavno podlago za nadaljnjo zakonsko ureditev področje uporabe, dostopnosti in zaščite gotovine v Republiki Sloveniji in se glasi: **»Vsakdo ima v skladu z zakonom pravico do uporabe gotovine pri bančnem poslovanju in drugih oblikah pravnega prometa.«**

Evrobankovci in evrokovanci so v skladu s 128. členom Pogodbe o delovanju Evropske unije zakonito plačilno sredstvo v fizični obliki v vseh državah evroobmočja. To pomeni, da ima vsak posameznik načeloma pravico poravnati svoje denarne obveznosti z evrobankovci in evrokovanci, razen v kolikor zakon določa drugače oz v kolikor se stranki sporazumno dogovorita za drug način plačila.

Evropsko sodišče (Sodišče EU) je v več sodbah poudarilo, da lahko države članice v izjemnih primerih sicer omejijo uporabo gotovine, vendar le če so takšni ukrepi sorazmerni, legitimni in nediskriminatorni. V praksi to pomeni, da sistemska, trajna in splošna omejitev gotovine ni dopustna, saj posega v načelo zakonitega plačilnega sredstva in v temeljno zaupanje v monetarni sistem.

Slovenska ustava zagotavlja načelo enakosti pred zakonom (14. člen), načelo pravne in socialne države (2. člen), varstvo človekovega dostojanstva (34. člen), pravico do osebnega dostojanstva in varnosti, svobodno gospodarsko pobudo (74. člen), ter pravico do uporabe gotovine pri bančnem poslovanju in v pravnem prometu (74.a člen).

Navedena ustavna načela in pravice zahtevajo, da imajo vsi prebivalci Republike Slovenije dejansko možnost dostopa do zakonitih plačilnih sredstev in osnovnih finančnih storitev ne glede na starost, socialni položaj, kraj bivanja, invalidnost, stopnjo digitalne pismenosti ali uporabo digitalnih tehnologij.

Pravica do uporabe gotovine ne predstavlja zgolj pravice do uporabe določenega plačilnega sredstva, temveč tudi pomemben element finančne vključenosti, enakopravnosti, osebne svobode in dostojanstva posameznika. Zato mora država zagotoviti pravni okvir, ki preprečuje neposredno ali posredno izključevanje posameznikov iz gospodarskega in družbenega življenja zaradi njihove odločitve za uporabo gotovine ali zaradi nezmožnosti uporabe digitalnih plačilnih sredstev.

Predlagani Zakon o pravici do uporabe gotovine uresničuje navedena ustavna načela, ter zagotavlja pogoje za učinkovito in enakopravno uresničevanje pravice do uporabe gotovine na celotnem območju Republike Slovenije. Prav tako predstavlja izvedbo in konkretizacijo ustavnih, ter evropskih načel na področju uporabe zakonitih plačilnih sredstev, finančne vključenosti prebivalstva, varstva potrošnikov ter zagotavljanja svobodne izbire načina plačevanja.

Pri obravnavi predloga zakona na sejah Državnega zbora in na sejah matičnega delovnega telesa bo sodeloval predlagatelj Ivan Jurgec.

(1). Razlogi za sprejem zakona in primeri omejevanja uporabe gotovine

Republika Slovenija je z dopolnitvijo Ustave Republike Slovenije leta 2025 v 74.a členu ustavno zagotovila pravico do uporabe gotovine pri bančnem poslovanju in v pravnem prometu. Ustavna določba predstavlja pomembno ustavnopravno jamstvo finančne svobode posameznika, ter zagotavlja možnost uporabe gotovine kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva.

Ustavna pravica sama po sebi še ne zagotavlja njenega dejanskega uresničevanja v vsakodnevnem življenju. Za učinkovito izvajanje ustavne določbe je zato potrebno sprejeti izvedbeni zakon, ki podrobneje določa vsebino pravice do uporabe gotovine, obveznosti posameznih subjektov, mehanizme varstva uporabnikov, kot tudi sistem nadzora nad izvajanjem te pravice.

V Republiki Sloveniji, kot tudi širše v evropskem prostoru, je v zadnjih letih zaznati vse več primerov neposrednega in posrednega omejevanja uporabe gotovine pri vsakodnevnem poslovanju.

Omejitve se pojavljajo tako v zasebnem sektorju kot tudi pri posameznih storitvah splošnega oziroma javnega pomena. Ob hkratni pospešeni digitalizaciji plačilnih sistemov se v praksi vse pogosteje uvajajo poslovni modeli, pri katerih uporaba gotovine, kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva, ni več enakovredno omogočena ali pa je njena uporaba bistveno otežena.

Omejevanje uporabe gotovine se pojavlja predvsem:

- pri poslovanju posameznih trgovin, gostinskih in storitvenih dejavnosti,
- pri samopostrežnih avtomatih in avtomatizirani prodaji blaga ali storitev,
- pri sistemih parkiranja in parkirnih avtomatih,
- pri taksi prevozih, javnem potniškem prometu in drugih oblikah prevoznih storitev,
- pri organizaciji športnih, kulturnih in drugih javnih prireditev,
- v okviru različnih aplikacij, članskih programov in digitalnih platform,
- ter pri poslovnih modelih, kjer je uporaba gotovine formalno sicer dovoljena, dejansko pa bistveno omejena ali otežena.

V zadnjih letih se posebej hitro širijo različni samopostrežni in avtomatizirani sistemi prodaje, kot so avtomati za hrano in pijačo, mlekomati, jajcemati, mesomati, avtomati za kavo, samopostrežni hladilniki, prodajni avtomati za cvetje, ter druge oblike avtomatizirane prodaje.

Pri številnih takšnih sistemih je uporabnikom omogočeno izključno digitalno ali kartično plačilo, čeprav tehnične možnosti za sprejem gotovine obstajajo. Posledično se uporabnikom postopoma omejuje neposredna uporaba gotovine pri vsakodnevnih nakupih in storitvah.

Podobni procesi se pojavljajo tudi pri sistemih parkiranja, kjer številni upravljavci parkirišč omogočajo plačilo parkirnine izključno preko mobilnih aplikacij, plačilnih kartic ali drugih digitalnih sistemov. V določenih primerih uporabnik brez mobilnega telefona, aplikacije ali bančne kartice parkirnine sploh ne more poravnati. Takšni sistemi lahko povzročijo diskriminacijo starejših oseb, oseb brez dostopa do digitalnih storitev, turistov in drugih uporabnikov, ki želijo ali morajo uporabljati gotovino kot zakonito plačilno sredstvo.

Omejevanje gotovinskega poslovanja je zaznati tudi na področju prevoznih storitev, zlasti pri taksi prevozih, javnem avtobusnem prometu in drugih oblikah organiziranega prevoza potnikov.

Posamezni ponudniki storitev plačilo pogojujejo izključno z uporabo mobilnih aplikacij, uporabniških računov ali plačilnih kartic, medtem ko se neposredno gotovinsko plačilo pri izvajalcu storitve postopoma ukinja ali omejuje.

Posebej problematični so primeri, ko izvajalci javnega potniškega prometa potnikom omogočajo nakup vozovnic neposredno na prevoznem sredstvu z uporabo plačilnih kartic ali drugih elektronskih plačilnih sredstev, medtem ko plačilo z gotovino ni omogočeno. Takšna ureditev uporabnike gotovine postavlja v manj ugoden položaj in lahko pomeni obliko posredne diskriminacije, saj posameznikom, ki nimajo ali ne uporabljajo plačilnih kartic, otežuje dostop do storitve.

Kot posebej problematični se pojavljajo primeri tako imenovanega posrednega omejevanja gotovinskega plačevanja. V posameznih primerih ponudniki storitev uporabnikom sicer formalno omogočajo uporabo gotovine, vendar le na način, da morajo uporabniki gotovino predhodno zamenjati za interne kartice, dobroimetje, žetone ali druge zasebne plačilne instrumente, s katerimi nato opravljajo plačila znotraj določenega sistema ali prostora.

Takšna ureditev v praksi pomeni, da uporabniku ni omogočeno neposredno plačilo blaga ali storitev z bankovci in kovanci kot zakonitim plačilnim sredstvom, temveč je uporaba gotovine vezana na obvezno predhodno pretvorbo v drug zasebni plačilni instrument. Posledično lahko prihaja do položajev, ko je gotovina formalno sprejeta, dejanska pravica do njene neposredne uporabe pa je vsebinsko omejena.

Prav tako se v praksi pojavljajo primeri, ko ponudniki storitev uporabo negotovinskih načinov plačila pogojujejo s splošnimi pogoji poslovanja, registracijo uporabniških računov, članstvom v določenih sistemih ali uporabo mobilnih aplikacij. Takšne oblike poslovanja lahko povzročijo položaj, ko posameznik sicer formalno poda soglasje za negotovinsko poslovanje, vendar dejansko nima realne možnosti svobodne izbire načina plačila.

Poleg omejevanja neposrednega plačevanja z gotovino se v Republiki Sloveniji hkrati zmanjšuje tudi fizična infrastruktura za gotovinsko poslovanje. V številnih občinah prihaja do zapiranja bančnih poslovalnic in ukinjanja bankomatov, predvsem na podeželju in v manjših lokalnih okoljih. Posledično imajo prebivalci vse slabši dostop do osnovnih bančnih in gotovinskih storitev.

Poseben problem predstavlja tudi postopno omejevanje gotovinskega poslovanja v bančnih poslovalnicah, zmanjševanje obsega gotovinskih storitev, ter preusmerjanje uporabnikov na

avtomatizirane in digitalne kanale poslovanja. Takšni procesi lahko vodijo do dejanskega zmanjšanja dostopnosti gotovine in otežujejo učinkovito uresničevanje ustavno zagotovljene pravice do uporabe gotovine.

Navedeni procesi posebej prizadenejo starejše osebe, mlade, socialno šibkejše skupine, invalide, prebivalce podeželskih območij, ter druge osebe z omejenim dostopom do digitalnih storitev. Posledično lahko prihaja do finančne izključenosti posameznih skupin prebivalstva, ter do postopnega omejevanja ustavno varovane pravice do uporabe gotovine.

Dodatno pomembnost gotovine potrjujejo tudi izkušnje iz kriznih in izrednih razmer, kot so; izpadi električne energije, motnje elektronskih komunikacijskih omrežij, kibernetski napadi, naravne nesreče in druge izredne okoliščine katere lahko začasno onemogočijo ali bistveno omejijo delovanje elektronskih plačilnih sistemov.

Gotovina v takšnih primerih predstavlja rezervno, splošno dostopno in neodvisno plačilno sredstvo, ki pomembno prispeva k odpornosti družbe, finančni stabilnosti, ter neprekinjenemu delovanju plačilnega prometa. Zagotavljanje njene dostopnosti in uporabe zato ni pomembno zgolj z vidika pravic posameznika, temveč tudi z vidika javnega interesa in odpornosti države v kriznih okoliščinah.

Pri določbah tega zakona, ki določajo število bankomatov, poslovalnic, fizičnih točk za izvajanje gotovinskih storitev, ter druge oblike dostopnosti gotovine, ne gre za določanje minimalne vsebine ustavne pravice do uporabe gotovine, temveč za določanje zakonsko zagotovljene ravni dostopnosti, ki omogoča njeno dejansko uresničevanje v praksi.

Pravica do uporabe gotovine je ustavno zagotovljena pravica iz 74.a člena Ustave Republike Slovenije in ni omejena zgolj na standarde določene v tem zakonu. Določbe zakona predstavljajo najmanjšo zakonsko zagotovljeno raven organizacijske in infrastrukturne dostopnosti, ki jo morajo država, finančne institucije in drugi zavezanci zagotoviti za učinkovito izvrševanje te pravice. Zagotavljanje višje ravni dostopnosti gotovine je dopustno in zaželeno v kolikor prispeva k boljšemu uresničevanju pravice uporabnikov do uporabe gotovine.

Predlagani zakon zato določa standarde zaščite pravice do uporabe gotovine, ter preprečuje neposredno kot tudi posredno omejevanje gotovinskega poslovanja preko organizacijskih, pogodbenih, poslovnih ali tehničnih oblik poslovanja, ki bi lahko v praksi onemogočile ali bistveno otežile uporabo gotovine kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva.

Zakon hkrati ureja dostopnost gotovinskih storitev, delovanje gotovinske infrastrukture, obveznosti bank in drugih finančnih institucij, zaščito ranljivih skupin, nadzor nad izvajanjem zakona, ter mehanizme za učinkovito uresničevanje ustavne pravice do uporabe gotovine v vsakodnevnem življenju.

(2). Pomen gotovine za odpornost države in družbe

Gotovina ne predstavlja zgolj enega izmed načinov plačevanja, temveč pomemben element odpornosti države, finančnega sistema in družbe kot celote. V sodobni družbi plačilni promet v veliki meri temelji na elektronskih komunikacijah, informacijskih sistemih, digitalnih platformah, ter neprekinjeni oskrbi z električno energijo. Takšna odvisnost od tehnološke infrastrukture prinaša številne prednosti, hkrati pa ustvarja tudi nova tveganja.

Izkušnje iz različnih držav, kot tudi pri nas v Sloveniji, kažejo, da lahko izpadi električne energije, motnje telekomunikacijskih omrežij, kibernetski napadi, naravne nesreče, tehnične okvare ali druge izredne okoliščine začasno onemogočijo ali bistveno omejijo delovanje elektronskih plačilnih sistemov. V takšnih primerih gotovina ostaja edino splošno dostopno in neposredno uporabno plačilno sredstvo, ki omogoča nadaljnje delovanje gospodarstva, ter zadovoljevanje osnovnih življenjskih potreb prebivalstva.

Ohranjanje dostopnosti gotovine zato ni pomembno zgolj z vidika posameznikovih pravic, temveč tudi z vidika nacionalne varnosti, finančne stabilnosti in odpornosti države na krizne razmere. Ustrezna gotovinska infrastruktura, ki vključuje bankomate, bančne poslovalnice, oskrbo z bankovci in kovanci ter možnost njihove uporabe v vsakodnevnem prometu, predstavlja pomemben del krizne pripravljenosti države.

Predlagani zakon zato izhaja iz načela, da mora Republika Slovenija tudi v prihodnje zagotavljati takšno raven dostopnosti gotovine, ki omogoča učinkovito delovanje družbe in gospodarstva tudi v okoliščinah, ko elektronski plačilni sistemi ne delujejo ali delujejo omejeno.

(3). Gotovina kot element finančne suverenosti

Gotovina predstavlja edino splošno dostopno obliko javnega denarja, ki je neposredna obveznost centralne banke in jo lahko posamezniki uporabljajo brez posredovanja zasebnih finančnih institucij, tehnoloških ponudnikov ali drugih posrednikov.

Ohranjanje dostopnosti in uporabnosti gotovine zato ni zgolj vprašanje izbire načina plačevanja, temveč tudi pomemben element finančne suverenosti države, ter dolgoročne stabilnosti denarnega in plačilnega sistema.

V sodobnem finančnem okolju se delež digitalnih in elektronskih plačilnih sistemov hitro povečuje. Tak razvoj prinaša številne koristi, vendar hkrati povečuje odvisnost družbe od tehnološke infrastrukture, elektronskih komunikacijskih omrežij, informacijskih sistemov, ter zasebnih ponudnikov plačilnih storitev. Država mora tudi v takšnih okoliščinah ohraniti delujoč fizični denarni sistem, ki prebivalcem omogoča uporabo zakonitega plačilnega sredstva ne glede na tehnološki razvoj ali spremembe poslovnih modelov na finančnem trgu.

Gotovina predstavlja pomemben element denarne neodvisnosti, saj posameznikom omogoča neposreden dostop do zakonitega plačilnega sredstva, ki ni odvisen od delovanja elektronskih sistemov, digitalnih platform ali pogodbenih razmerij z zasebnimi ponudniki plačilnih storitev.

Ohranjanje gotovine, kot splošno dostopnega plačilnega sredstva, prispeva tudi k večji odpornosti plačilnega sistema, ter zmanjšuje tveganja povezana s prekomerno koncentracijo ali odvisnostjo od posameznih tehnoloških rešitev, kot tudi ponudnikov in ostalih morebitnih digitalnih plačilnih sistemov.

Predlagani zakon izhaja iz načela, da morata fizična in digitalna oblika denarja tudi v prihodnje obstajati vzporedno in se medsebojno dopolnjevati. Namen zakona ni omejevati razvoja elektronskih plačilnih sredstev ali drugih finančnih inovacij, temveč zagotoviti, da tehnološki razvoj ne povzroči dejanske odprave gotovine kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva.

S tem zakon prispeva k ohranjanju finančne suverenosti Republike Slovenije, zaupanja v denarni sistem, odpornosti plačilne infrastrukture, ter učinkovitemu uresničevanju ustavne pravice do uporabe gotovine.

(4). Gotovina kot element finančne zasebnosti in osebne svobode

Pravica do uporabe gotovine je tesno povezana tudi z varstvom zasebnosti posameznika, ter njegovo osebno svobodo pri upravljanju lastnih finančnih sredstev.

Elektronske plačilne transakcije praviloma ustvarjajo obsežne podatkovne sledi o vsakodnevnih navadah posameznika, njegovih nakupih, lokacijah, življenjskem slogu in drugih osebnih okoliščinah. Čeprav je obdelava takšnih podatkov podvržena pravnim pravilom varstva osebnih podatkov, pa predstavlja njihovo množično zbiranje pomembno vprašanje zasebnosti v sodobni digitalni družbi.

Gotovina posamezniku omogoča izvajanje zakonitih finančnih transakcij brez ustvarjanja dodatnih digitalnih zapisov o njegovem vsakodnevnem ravnanju. S tem predstavlja pomembno dopolnitev ustavnega varstva zasebnosti, osebnega dostojanstva in svobodnega odločanja posameznika.

Namen predlaganega zakona ni nasprotovanje digitalnim plačilnim sredstvom ali tehnološkemu napredku, temveč zagotavljanje svobodne izbire posameznika med različnimi zakonitimi načini plačevanja. Pravica do uporabe gotovine zato predstavlja pomemben element osebne avtonomije posameznika, ter njegove pravice do samostojnega odločanja o načinu razpolaganja z lastnimi finančnimi sredstvi.

Ohranjanje gotovine v pravnem prometu prispeva k uravnoteženemu razvoju digitalne družbe, v kateri tehnološki napredek ne vodi v zmanjševanje temeljnih pravic in svoboščin posameznikov.

(5). Gotovina kot del javne finančne infrastrukture

Gotovina ni zgolj zasebna storitev bank ali posameznih gospodarskih subjektov, temveč predstavlja del širše javne finančne infrastrukture države.

Tako kot država zagotavlja delovanje prometne infrastrukture, poštnega sistema, energetskih omrežij, komunikacijskih povezav in drugih sistemov, pomembnih za delovanje družbe, mora zagotavljati tudi pogoje za učinkovito uporabo zakonitega plačilnega sredstva.

Dostopnost gotovine je neposredno povezana z dostopnostjo osnovnih finančnih storitev.

Bankomati, bančne poslovalnice, gotovinske storitve in drugi elementi gotovinske infrastrukture zato ne predstavljajo zgolj poslovne odločitve posamezne finančne institucije, temveč opravljajo tudi pomembno družbeno funkcijo.

Postopno zmanjševanje števila bankomatov, zapiranje poslovalnic, ter omejevanje gotovinskih storitev lahko povzroči neenakomerno dostopnost osnovnih finančnih storitev med posameznimi območji države. Takšni procesi posebej prizadenejo prebivalce podeželskih območij, starejše osebe, invalide in druge ranljive skupine prebivalstva.

Predlagani zakon zato izhaja iz načela, da mora biti dostop do gotovine zagotovljen na celotnem območju Republike Slovenije pod enakimi pogoji. Namen zakona ni posegati v poslovno avtonomijo finančnih institucij bolj kot je nujno potrebno, temveč zagotoviti zakonsko zagotovljeno raven dostopnosti gotovine, ki izhaja iz ustavno varovane pravice do njene uporabe.

S tem zakon vzpostavlja ravnovesje med gospodarsko svobodo finančnih institucij, tehnološkim razvojem plačilnih sistemov in javnim interesom po ohranjanju dostopnosti zakonitega plačilnega sredstva za vse prebivalce Republike Slovenije.

(6) Prikaz ureditve v drugih pravnih sistemih

Vprašanje zaščite gotovine in zagotavljanja pravice do njene uporabe v zadnjih letih postaja vse pomembnejše v številnih evropskih državah. Pospešena digitalizacija plačilnih sistemov, zmanjševanje uporabe fizičnega denarja ter postopno zapiranje gotovinske infrastrukture so v številnih državah sprožili razprave o potrebi po normativni zaščiti gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva.

Države se tega vprašanja lotevajo različno. Nekatere so pravico do uporabe gotovine vključile v ustavno ureditev, druge področje urejajo v okviru splošne bančne, plačilne, potrošniške in monetarne zakonodaje, tretje pa sprejemajo posamezne ukrepe za zagotavljanje dostopnosti gotovine in gotovinske infrastrukture. Med pregledanimi državami članicami Evropske unije ni bilo ugotovljeno, da bi katera izmed njih sprejela poseben sistemski zakon, ki bi celovito urejal pravico do uporabe gotovine na način, kot ga ureja ta predlog zakona.

Države z ustavno zaščito gotovine

Slovaška

Slovaška je članica Evropske unije in evroobmočja ter uporablja evro kot uradno valuto. Leta 2023 je po rednem ustavnorevizijskem postopku sprejela spremembo Ustave Slovaške republike, s katero je v novem 39.a členu izrecno zagotovila pravico do uporabe gotovine. Ustavna določba vsakomur priznava pravico do plačila blaga in storitev z gotovino kot zakonitim plačilnim sredstvom ter pravico do opravljanja gotovinskih bančnih transakcij, pri čemer dopušča omejitve le v primerih, določenih z zakonom, zaradi sorazmernih in splošno uporabljenih razlogov.

Iz zakonodajnega gradiva izhaja, da namen ustavne spremembe ni bil omejevanje razvoja elektronskih ali digitalnih načinov plačevanja, temveč zagotovitev, da gotovina tudi v prihodnje ostane ena izmed zakonitih in dejansko dostopnih možnosti plačevanja. Predlagatelji so poudarili, da mora posameznik sam odločati, ali želi plačati z gotovino ali na drug zakonit način, ter da pravica do uporabe gotovine pomeni izraz svobodne izbire posameznika. Posebej so opozorili tudi na pomen gotovine za varstvo zasebnosti, finančno vključenost socialno ranljivejših skupin, dobrodelne organizacije ter razvoj finančne pismenosti mlajših generacij.

Slovaška ureditev je pomembna tudi zato, ker dokazuje, da lahko država članica Evropske unije in evroobmočja ustavno zaščiti pravico do uporabe gotovine, ne da bi posegla v pristojnosti Evropske centralne banke ali v enotnost evra kot skupne valute. Kljub ustavni zaščiti pa Slovaška še ni sprejela posebnega sistemskega zakona, ki bi celovito urejal dostopnost gotovine, gotovinske infrastrukture, gotovinskih storitev, obveznosti kreditnih institucij in ponudnikov blaga ter storitev ali druge

mehanizme za izvajanje ustavno zagotovljene pravice. Ta vprašanja še naprej ureja v okviru splošne zakonodaje.

Madžarska

Prav tako je Madžarska leta 2025 dopolnila svoj Temeljni zakon (ustavo) in vanj vključila določbo o pravici do uporabe gotovine. Ustavna sprememba določa, da je uradna valuta Madžarske forint ter da ima vsakdo pravico plačevati z gotovino v uradni valuti, pri čemer nihče ne sme biti prikrajšan zaradi odločitve za gotovinsko plačilo.

Madžarska je članica Evropske unije, vendar ni članica evroobmočja in zato ohranja lastno nacionalno valuto ter samostojno vodi svojo denarno politiko preko Madžarske narodne banke. Zaradi tega je pomen madžarske ustavne ureditve deloma drugačen od slovaške oziroma slovenske ureditve. Medtem ko Slovaška in Republika Slovenija ustavno varujeta uporabo evra kot zakonitega plačilnega sredstva v okviru skupnega monetarnega sistema Evropske unije, Madžarska hkrati varuje tudi uporabo lastne nacionalne valute kot enega izmed izrazov svoje monetarne suverenosti.

Kljub tej razliki obe ustavni ureditvi izhajata iz skupnega izhodišča, da mora posameznik ohraniti pravico do uporabe gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva in da odločitev za gotovinsko plačilo sama po sebi ne sme povzročiti manj ugodnega pravnega ali dejanskega položaja posameznika.

Države brez posebnega sistemskega zakona

Avstrija

Avstrija je članica Evropske unije in evroobmočja ter uporablja evro kot svojo uradno valuto. Posebnega sistemskega zakona, ki bi celovito urejal pravico do uporabe gotovine, nima. Področje uporabe gotovine ureja predvsem v okviru prava Evropske unije, splošne plačilne, bančne in potrošniške zakonodaje ter pravil, ki določajo status evrobankovcev in evrokovancev kot zakonitega plačilnega sredstva.

Gotovina ima v Avstriji tradicionalno pomembno vlogo v vsakodnevnem življenju prebivalstva in ostaja ena najpogosteje uporabljenih oblik plačevanja. Poleg zagotavljanja možnosti gotovinskega plačevanja se posebna pozornost namenja tudi ohranjanju dostopnosti gotovine ter ustrezni gotovinski infrastrukturi, predvsem preko poslovalnic kreditnih institucij in bankomatov.
V Republiki Avstriji v zadnjih letih potekajo intenzivne politične, strokovne in javne razprave o ustavni zaščiti gotovine. Čeprav ustavna sprememba do danes še ni bila sprejeta, vprašanje pravice do uporabe gotovine predstavlja pomembno ustavnopravno in zakonodajno temo.

Pomemben vpliv na začetek teh razprav je imela ljudska pobuda iz leta 2022, ki jo je podprlo približno 530.000 državljanov. Pobuda je predstavljala eno najuspešnejših državljanskih pobud v sodobni avstrijski zgodovini ter je izrazila široko podporo ohranitvi gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva.

Avgusta 2023 je zvezni kancler Karl Nehammer predstavil načrt za vključitev pravice do uporabe gotovine v avstrijsko ustavno ureditev. Predlagani koncept je temeljil na treh medsebojno povezanih stebrih: ustavni zaščiti gotovine, zagotovitvi možnosti plačevanja z gotovino ter zagotavljanju ustrezne dostopnosti gotovine in gotovinske infrastrukture za prebivalstvo v sodelovanju z Avstrijsko narodno banko in bančnim sistemom.

V okviru predstavitve pobude je bilo posebej poudarjeno, da mora imeti posameznik tudi v prihodnje možnost svobodne izbire med gotovinskimi in drugimi zakonitimi načini plačevanja, vključno z morebitnim prihodnjim digitalnim evrom. Predlagani ukrepi zato niso bili usmerjeni proti razvoju digitalnih plačilnih sredstev, temveč v ohranitev gotovine kot enakovredne, trajno dostopne in splošno sprejete možnosti plačevanja.

Čeprav ustavna sprememba do danes še ni bila sprejeta, avstrijski primer kaže, da vprašanje zaščite gotovine predstavlja pomembno javnopolitično in ustavnopravno vprašanje tudi v državah članicah Evropske unije, ki uporabljajo evro kot svojo uradno valuto. Razprave v Avstriji potrjujejo, da varstvo gotovine ni zgolj vprašanje plačilnih navad, temveč tudi vprašanje svobodne izbire načina plačevanja, dostopnosti gotovinske infrastrukture, finančne vključenosti prebivalstva ter zaupanja javnosti v plačilni sistem.

Nemčija

Nemčija je članica Evropske unije in evroobmočja ter uporablja evro kot uradno valuto. Posebnega sistemskega zakona, ki bi celovito urejal pravico do uporabe gotovine, nima. Uporaba gotovine je urejena predvsem v okviru splošnih pravil o evru kot zakonitem plačilnem sredstvu, bančništvu, plačilnih storitvah, preprečevanju pranja denarja, varstvu potrošnikov ter drugih predpisov, ki urejajo posamezna področja finančnega poslovanja.

Nemčija predstavlja enega pomembnejših primerov države, v kateri ima gotovina kljub visoki razvitosti digitalnih plačil še vedno izrazit gospodarski, družbeni in kulturni pomen. V javnih in strokovnih razpravah se uporaba gotovine pogosto povezuje z varstvom zasebnosti, svobodno izbiro posameznika pri načinu plačevanja, finančno vključenostjo prebivalstva ter odpornostjo plačilnega sistema v primeru tehničnih motenj, kibernetskih napadov ali drugih izrednih okoliščin.

V zadnjih letih so v Nemčiji potekale tudi parlamentarne in politične pobude za okrepitev pravnega varstva gotovine. Leta 2021 je bil v nemškem Bundestagu obravnavan predlog za spremembo Temeljnega zakona (Grundgesetz), s katerim bi se ustavno zaščitila uporaba gotovine, vendar predlog ni bil sprejet. Tudi v kasnejših političnih programih posameznih parlamentarnih strank se pojavljajo pobude za dodatno ustavno oziroma zakonsko zaščito gotovine ter nasprotovanje njenemu postopnemu nadomeščanju z izključno digitalnimi oblikami plačevanja.

Nemški primer tako kaže, da razprava o prihodnjem položaju gotovine ni omejena zgolj na države, ki so pravico do uporabe gotovine že ustavno zaščitile, temveč poteka tudi v največjem gospodarstvu Evropske unije. Čeprav Nemčija doslej ni sprejela posebnega sistemskega zakona o pravici do uporabe gotovine, ostaja vprašanje njenega dolgoročnega pravnega varstva predmet strokovnih, političnih in zakonodajnih razprav.

Hrvaška

Republika Hrvaška je članica Evropske unije in evroobmočja ter uporablja evro kot svojo uradno valuto. Posebnega sistemskega zakona, ki bi celovito urejal pravico do uporabe gotovine, nima. Področje uporabe gotovine ureja predvsem v okviru prava Evropske unije, splošne bančne, plačilne in potrošniške zakonodaje ter pravil, ki določajo status evrobankovcev in evrokovancev kot zakonitega plačilnega sredstva.

V zadnjih letih se je tudi na Hrvaškem okrepila javna in politična razprava o dolgoročni zaščiti gotovine ter o potrebi po ustavnem varstvu pravice do njene uporabe. Razprave izhajajo predvsem iz vprašanj finančne zasebnosti, svobodne izbire načina plačevanja, dostopnosti gotovine ter prihodnjega razvoja digitalnih plačilnih sredstev.

Leta 2026 je parlamentarna stranka MOST predstavila pobudo za spremembo Ustave Republike Hrvaške, s katero predlaga, da bi bila pravica do uporabe gotovine izrecno vključena v hrvaško ustavno ureditev. Predlagana ustavna določba določa, da sta izdajanje in uporaba gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva zagotovljena ter da ima vsakdo pravico uporabljati gotovino pri bančnem poslovanju in drugih oblikah pravnega prometa.

Predlagatelji so ob predstavitvi pobude poudarili, da njen namen ni nasprotovanje drugim zakonitim oblikam plačevanja ali razvoju digitalnih plačilnih storitev, temveč zagotovitev, da gotovina tudi v prihodnje ostane enakovredno, splošno dostopno in svobodno izbirno zakonito plačilno sredstvo. Posebej so izpostavili pomen gotovine za varstvo finančne zasebnosti posameznika, osebne svobode, varčevanja, finančne vključenosti starejših in drugih ranljivih skupin ter odpornosti družbe v kriznih razmerah.

Ob predstavitvi pobude je bilo poudarjeno tudi, da je bila pripravljena ob upoštevanju primerov držav, ki so pravico do uporabe gotovine že ustavno zaščitile, med katerimi so bili izrecno navedeni Republika Slovenija, Slovaška in Madžarska. Predlagatelji so hkrati napovedali, da bodo v primeru, če predlog v parlamentarnem postopku ne bo prejel zadostne podpore, začeli postopek za razpis referenduma o ustavni zaščiti gotovine.

Posebno pozornost zasluži dejstvo, da so predlagatelji hrvaške pobude pri pripravi ustavne spremembe izrecno izhajali iz primerov Republike Slovenije, Slovaške in Madžarske, ki so pravico do uporabe gotovine že vključile v svoje ustavne ureditve. To potrjuje, da navedene ustavne rešitve predstavljajo pomembna primerjalnopravna izhodišča pri nadaljnjem razvoju pravnega varstva gotovine v evropskem prostoru ter kažejo na postopno oblikovanje širšega evropskega trenda krepitve pravnega varstva gotovine.

Čeprav ustavna sprememba na Hrvaškem do danes še ni bila sprejeta, hrvaški primer potrjuje, da vprašanje pravnega varstva gotovine postaja pomembna ustavnopravna tema tudi v drugih državah članicah Evropske unije in evroobmočja. Razprave kažejo, da gotovina ni več obravnavana zgolj kot plačilno sredstvo, temveč tudi kot pomemben element finančne zasebnosti, svobodne izbire posameznika, finančne vključenosti ter odpornosti plačilnega sistema.

Primer države zunaj Evropske unije

Švica

Poseben primer predstavlja Švicarska konfederacija, ki ni članica Evropske unije niti evroobmočja ter uporablja lastno nacionalno valuto – švicarski frank. Švicarski pravni in politični sistem tradicionalno daje velik poudarek neposredni demokraciji, finančni zasebnosti in zaupanju v fizični denar.

Leta 2023 je bila vložena ljudska iniciativa »Ja zu einer unabhängigen, freien Schweizer Währung mit Münzen oder Banknoten (Bargeld ist Freiheit)«, katere namen je bil zagotoviti ustavno zaščito švicarskega franka ter trajno razpoložljivost gotovine. Na podlagi pobude je Zvezni svet pripravil neposredni ustavni proti predlog, s katerim je predlagal, da se v švicarsko ustavo izrecno zapiše, da je

švicarska valuta frank ter da Švicarska narodna banka zagotavlja oskrbo z gotovino. Pred sprejetjem protipredloga je bil izveden tudi uradni postopek javnega posvetovanja.

Parlament je podprl neposredni ustavni proti predlog in priporočil zavrnitev prvotne ljudske pobude. Ker pobudniki pobude niso umaknili, sta bila 8. marca 2026 na ljudskem glasovanju hkrati obravnavana ljudska pobuda in parlamentarni proti predlog. Volivci so ljudsko pobudo zavrnili, hkrati pa z veliko večino sprejeli parlamentarni proti predlog, s katerim je bila na ustavni ravni potrjena švicarska valuta ter ustavna obveznost zagotavljanja oskrbe z gotovino.

Švicarski primer kaže, da vprašanje gotovine ni zgolj vprašanje plačilnih navad, temveč tudi vprašanje ustavne odgovornosti države za zagotavljanje trajne oskrbe prebivalstva z gotovino, odpornosti plačilnega sistema in ohranjanja svobodne izbire posameznika pri uporabi zakonitih plačilnih sredstev.

Izkušnje držav z visoko stopnjo digitalizacije in razvoj na ravni Evropske unije

Poseben primer predstavljajo države z visoko stopnjo digitalizacije plačil, zlasti nekatere skandinavske države. Izkušnje teh držav kažejo, da hitro zmanjševanje uporabe gotovine lahko odpre nova vprašanja glede odpornosti plačilnega sistema, dostopnosti plačilnih sredstev, finančne vključenosti prebivalstva in delovanja družbe v kriznih razmerah.

V primerih izpadov električne energije, motenj elektronskih komunikacijskih omrežij, kibernetskih napadov, naravnih nesreč ali drugih izrednih okoliščin se lahko delovanje elektronskih plačilnih sistemov začasno omeji ali onemogoči. Zato se tudi v visoko digitaliziranih državah ponovno poudarja pomen gotovine kot rezervnega, splošno dostopnega in od digitalne infrastrukture neodvisnega plačilnega sredstva.

Podobne razprave potekajo tudi v državah, kjer se zmanjšuje uporaba gotovine oziroma se širijo poslovni modeli, pri katerih je gotovinsko plačevanje omejeno ali izključeno. Takšni procesi odpirajo vprašanja finančne vključenosti, dostopnosti zakonitega plačilnega sredstva, varstva zasebnosti, odpornosti plačilnih sistemov in ohranjanja svobodne izbire posameznika pri načinu plačevanja.

Pomemben razvoj poteka tudi na ravni Evropske unije. Evropska komisija in Evropska centralna banka poudarjata, da morajo evrobankovci in evrokovanci ostati dostopni ter sprejeti kot zakonito plačilno sredstvo. Gotovina se pri tem obravnava kot pomembna za finančno vključenost prebivalstva, zaščito ranljivih skupin, svobodno izbiro načina plačevanja, odpornost plačilnega sistema ter delovanje družbe v kriznih in izrednih razmerah.

Novejši razvoj na ravni Evropske unije tako kaže, da vprašanje gotovine ni več zgolj vprašanje plačilnih navad ali tehnološkega razvoja, temveč vse bolj vprašanje finančne odpornosti družbe, dostopnosti osnovnih storitev in učinkovitega varstva pravic posameznikov.

Ureditev v Republiki Sloveniji

Republika Slovenija je leta 2025 z dopolnitvijo Ustave Republike Slovenije v 74.a členu ustavno zagotovila pravico do uporabe gotovine pri bančnem poslovanju in v pravnem prometu. Z navedeno ustavno spremembo je bila pravica do uporabe gotovine prvič izrecno priznana kot ustavno varovana pravica, njeno podrobnejše urejanje pa je Ustava prepustila zakonu.

Predlagani Zakon o pravici do uporabe gotovine predstavlja izvedbeni zakon 74.a člena Ustave Republike Slovenije. Njegov namen je zagotoviti učinkovito in enotno uresničevanje ustavno zagotovljene pravice do uporabe gotovine v vsakdanjem življenju ter določiti pravice, obveznosti in mehanizme, potrebne za njeno dejansko izvajanje.

V zadnjih letih je tudi v Republiki Sloveniji opaziti pospešeno digitalizacijo plačilnih storitev, zmanjševanje gotovinske infrastrukture na posameznih območjih, zapiranje bančnih poslovalnic in zmanjševanje števila bankomatov. Hkrati se širijo elektronski in drugi digitalni načini plačevanja, ki pomembno prispevajo k razvoju sodobnih plačilnih storitev, vendar ne morejo v celoti nadomestiti gotovine kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva.

Predlagani zakon zato ne omejuje razvoja elektronskih plačilnih sredstev ali digitalnih finančnih storitev, temveč vzpostavlja uravnotežen pravni okvir, ki zagotavlja enakovredno sobivanje gotovinskih in negotovinskih načinov plačevanja ter posamezniku omogoča svobodno izbiro med zakonitimi načini plačila.

Poseben poudarek predloga zakona je namenjen zagotavljanju dejanske dostopnosti gotovine in gotovinskih storitev. Zato zakon poleg same pravice do uporabe gotovine sistemsko ureja tudi dostopnost bankomatov, poslovalnic in drugih fizičnih točk za izvajanje gotovinskih storitev, pravice uporabnikov gotovine, obveznosti kreditnih institucij, ponudnikov blaga in storitev ter drugih zavezancev, varstvo pred neposrednim in posrednim omejevanjem uporabe gotovine, varstvo ranljivih skupin prebivalstva, dostopnost gotovinske infrastrukture ter izvajanje nadzora in prekrškovnih določb.

Predlog zakona tako zapolnjuje normativni prostor, ki ga ustavna določba sama po sebi ne ureja, ter zagotavlja, da pravica do uporabe gotovine ni zgolj ustavno priznana pravica, temveč tudi dejansko uresničljiva pravica v vsakodnevnem bančnem poslovanju in pravnem prometu.

V primerjalnopravnem smislu predlagana ureditev predstavlja eno celovitejših zakonskih ureditev na področju varstva gotovine v evropskem prostoru. Med pregledanimi državami članicami Evropske unije ni bilo ugotovljeno, da bi katera izmed njih s posebnim zakonom na enem mestu sistemsko urejala pravico do uporabe gotovine, dostopnost gotovinske infrastrukture, gotovinskih storitev, pravice uporabnikov, obveznosti kreditnih institucij in ponudnikov blaga ter storitev, varstvo pred omejevanjem uporabe gotovine ter nadzor nad izvajanjem teh obveznosti.

Predlagana ureditev je skladna s pravom Evropske unije in ne posega v pristojnosti Evropske centralne banke, monetarno politiko ali enotnost eura kot skupne valute. Ureja izključno pogoje za učinkovito uresničevanje ustavno zagotovljene pravice do uporabe gotovine na območju Republike Slovenije ter krepi pravno varnost, finančno vključenost, odpornost plačilnega sistema in svobodno izbiro posameznika pri uporabi zakonitih plačilnih sredstev.

Primerjalna ugotovitev

Primerjalnopravni pregled kaže, da države članice Evropske unije področje uporabe gotovine praviloma urejajo v okviru splošne ustavne, bančne, plačilne, potrošniške in monetarne zakonodaje ter prava Evropske unije. Posamezne države so sprejele ustavne določbe ali druge ukrepe za varstvo gotovine oziroma zagotavljanje njene dostopnosti, vendar med pregledanimi državami članicami Evropske unije ni bilo ugotovljeno, da bi katera izmed njih sprejela poseben sistemski zakon, ki bi celovito urejal pravico do uporabe gotovine, dostopnost gotovinske infrastrukture, gotovinske

storitve, obveznosti bank, obveznosti ponudnikov blaga in storitev, varstvo uporabnikov gotovine, nadzor in prekrškovne določbe.

Primerjalnopravni pregled hkrati kaže, da se v evropskem prostoru oblikuje prepoznaven trend krepitve pravnega varstva gotovine. Nekatere države so pravico do uporabe gotovine že vključile v svojo ustavno ureditev (Slovaška in Madžarska), druge so sprejele ustavnopravne ali politične ukrepe za dolgoročno zaščito gotovine oziroma njene dostopnosti (Švica), v številnih državah pa potekajo zakonodajne, politične in strokovne razprave o ustavni ali zakonski zaščiti gotovine ter zagotavljanju njene dostopnosti (Avstrija, Hrvaška in druge države članice Evropske unije).

Primerjava Republike Slovenije, Slovaške, Madžarske in Avstrije kaže, da vprašanje pravnega varstva gotovine ni odvisno od tega, ali država uporablja evro ali lastno nacionalno valuto, temveč od presoje posamezne države, da gotovina predstavlja pomemben element finančne svobode, pravne varnosti, dostopnosti plačilnega sistema, finančne vključenosti prebivalstva ter svobodne izbire načina plačevanja.

Primerjava Republike Slovenije in Slovaške kaže, da sta obe državi pravico do uporabe gotovine najprej ustavno zaščitili. Republika Slovenija pa gre s predlaganim zakonom korak dlje, saj poleg ustavne zaščite vzpostavlja tudi celovit izvedbeni pravni okvir za njeno dejansko uresničevanje.

Predlog Zakona o pravici do uporabe gotovine zato v primerjalnopravnem smislu predstavlja celovito izvedbeno ureditev ustavno zagotovljene pravice do uporabe gotovine. Njegova posebnost ni le v tem, da izhaja iz ustavne določbe, temveč predvsem v tem, da sistemsko ureja celoten sklop vprašanj, ki so potrebna za dejansko uresničevanje te pravice v praksi.

Predlagana ureditev ne nasprotuje pravu Evropske unije in ne posega v pristojnosti Evropske centralne banke, monetarno politiko ali enotnost evra kot valute. Ureja pogoje za učinkovito uporabo evrobankovcev in evrokovancev kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva v Republiki Sloveniji ter zagotavlja, da pravica do uporabe gotovine ne ostane zgolj ustavna deklaracija, temveč postane dejansko uresničljiva pravica v bančnem poslovanju in pravnem prometu.

Predlog zakona se umešča v širši evropski razvoj razprav o prihodnosti gotovine, finančni vključenosti, varstvu finančne zasebnosti posameznika, odpornosti plačilnih sistemov, dostopnosti gotovinske infrastrukture ter svobodni izbiri načina plačevanja. V tem okviru Republika Slovenija s predlaganim zakonom vzpostavlja celovit pravni okvir za izvajanje ustavno zagotovljene pravice do uporabe gotovine.

V primerjalnopravnem smislu gre za eno celovitejših zakonskih ureditev na tem področju v evropskem prostoru, saj na enem mestu sistemsko ureja pravice uporabnikov gotovine, obveznosti zavezancev, dostopnost gotovinske infrastrukture, gotovinske storitve, finančno zasebnost uporabnikov, nadzor in prekrškovno odgovornost.

Posebnost Republike Slovenije je, da je bila pravica do uporabe gotovine leta 2025 izrecno vključena v Ustavo Republike Slovenije. Ker Ustava določa, da se način njenega uresničevanja uredi z zakonom, predstavlja predlagani zakon neposredno izvedbo ustavne določbe. Zato primerjalnopravna okoliščina, da druge države članice Evropske unije nimajo posebnega sistemskega zakona, ne zmanjšuje potrebe po njegovi sprejetju v Republiki Sloveniji, temveč odraža različne ustavne in zakonodajne pristope posameznih držav k varstvu gotovine.

Predlagani zakon tako predstavlja izvirno izvedbeno ureditev ustavno zagotovljene pravice do uporabe gotovine. Njegov namen ni posegati v skupni evropski monetarni sistem ali omejevati razvoja digitalnih plačilnih storitev, temveč zagotoviti, da bo pravica do uporabe gotovine v Republiki Sloveniji tudi dejansko uresničljiva, učinkovito varovana in prilagojena sodobnim družbenim, tehnološkim in gospodarskim razmeram.

(7). Cilji zakona

Predlagani zakon ima naslednje ključne cilje:

- Zagotoviti učinkovito izvajanje in uresničevanje pravice do uporabe gotovine iz 74.a člena Ustave Republike Slovenije.
- Zagotoviti pravico do uporabe gotovine kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva na celotnem območju Republike Slovenije.
- Zagotoviti dejansko dostopnost gotovine in gotovinskih storitev vsem prebivalcem Republike Slovenije ne glede na kraj bivanja, starost, socialni položaj ali stopnjo digitalne pismenosti.
- Preprečiti neposredno in posredno omejevanje uporabe gotovine, ter preprečiti obhajanje pravice do uporabe gotovine z organizacijskimi, tehničnimi, pogodbenimi ali poslovnimi ukrepi.
- Preprečiti diskriminacijo posameznikov zaradi uporabe gotovine oziroma zaradi neuporabe digitalnih plačilnih sredstev.
- Zagotoviti enakopravno obravnavo gotovine in drugih zakonitih načinov plačila, ter ohraniti svobodno izbiro posameznika pri načinu plačevanja.
- Zagotavljanje najvišje možne stopnje anonimnosti zakonitih gotovinskih plačil ob spoštovanju Ustave Republike Slovenije, prava Evropske unije in drugih zakonov.
- Zagotoviti dostopnost osnovnih gotovinskih in bančnih storitev v vseh občinah Republike Slovenije, ter ohraniti ustrezno mrežo bankomatov, poslovalnic in drugih fizičnih točk za izvajanje gotovinskih storitev.
- Zagotoviti zadostno količino in razpoložljivost gotovine v obtoku, ter ustrezno oskrbo gotovinske infrastrukture z bankovci in kovanci, tako da je pravica do uporabe gotovine dejansko uresničljiva na celotnem območju Republike Slovenije in v vseh okoliščinah, za katere je zakon namenjen.
- Varovati finančno vključenost prebivalstva, zlasti starejših oseb, invalidov, socialno ranljivih skupin, mladoletnikov in mladih, ki samostojno sodelujejo v finančnem prometu, ter prebivalcev območij z omejeno dostopnostjo finančnih storitev.
- Ohraniti zaupanje v evrobankovce in evrokovance kot zakonito plačilno sredstvo, ter pomemben element finančne stabilnosti in družbene odpornosti.
- Zagotoviti uporabo in dostopnost gotovine tudi v izrednih, kriznih in drugih razmerah, ki lahko omejijo delovanje elektronskih plačilnih sistemov.
- Spremljati vplive digitalizacije plačilnih sistemov in drugih oblik finančnih inovacij na dostopnost, ter uporabo gotovine.
- Zagotoviti preglednost, učinkovito spremljanje, nadzor in sankcioniranje kršitev pravice do uporabe gotovine.
- Prispevati k ohranjanju finančne svobode posameznika, zasebnosti pri zakonitih finančnih transakcijah, ter odpornosti plačilnega sistema Republike Slovenije.

Zakon s tem sledi tudi širšim ciljem Evropske unije glede varovanja finančne vključenosti, ter preprečevanja izključevanja državljanov iz plačilnega sistema.

(8) Načela predloga zakona

Predlog zakona temelji na načelih pravne države, varstva človekovih pravic, svobodne izbire zakonitega načina plačevanja ter zagotavljanja dejanske dostopnosti gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva. Načela predstavljajo temelj za razlago in uporabo posameznih določb zakona ter usmerjajo njegovo izvajanje v praksi.

1. Načelo varstva pravice do uporabe gotovine

Zakon izhaja iz ustavno zagotovljene pravice do uporabe gotovine iz 74.a člena Ustave Republike Slovenije ter zagotavlja njeno učinkovito uresničevanje pri bančnem poslovanju in v pravnem prometu.

2. Načelo svobodne izbire zakonitega načina plačila

Posameznik sam odloča, ali bo denarno obveznost poravnal z gotovino ali drugim zakonitim načinom plačila, razen kadar ta zakon zaradi posebej utemeljenih razlogov določa drugače.

3. Načelo enake obravnave uporabnikov gotovine

Uporabniki gotovine ne smejo biti neposredno ali posredno diskriminirani zaradi izbire gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva.

4. Načelo dejanske dostopnosti gotovine

Pravica do uporabe gotovine mora biti zagotovljena tudi v praksi, zato zakon določa minimalne standarde dostopnosti gotovinske infrastrukture, bankomatov, poslovalnic in drugih gotovinskih storitev.

5. Načelo sorazmernosti

Vsaka omejitev pravice do uporabe gotovine, anonimnosti gotovinskega plačila ali finančne zasebnosti mora biti določena z zakonom oziroma neposredno uporabljivim pravnim aktom Evropske unije, zasledovati ustavno dopusten cilj ter biti primerna, nujna in sorazmerna glede na namen omejitve.

6. Načelo tehnološke nevtralnosti

Zakon spodbuja razvoj sodobnih plačilnih storitev, vendar zagotavlja, da tehnološki razvoj ne povzroči izključitve gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva.

7. Načelo finančne vključenosti

Pri izvajanju zakona je treba posebno pozornost nameniti starejšim, invalidom, socialno šibkejšim in drugim ranljivim skupinam, ki bi jih zmanjševanje dostopnosti gotovine lahko postavilo v manj ugoden položaj.

8. Načelo pravne varnosti

Pravila glede uporabe gotovine, sprejemanja gotovinskih plačil in dostopnosti gotovinskih storitev morajo biti jasna, predvidljiva in enotno uporabljena.

9. Načelo odpornosti plačilnega sistema

Predlog zakona temelji tudi na načelu odpornosti plačilnega sistema, po katerem mora biti gotovina kot zakonito fizično (materialno) plačilno sredstvo trajno dostopna in uporabna tudi v primerih izrednih razmer, motenj elektronskih komunikacijskih omrežij, izpadov električne energije, kibernetskih napadov ali drugih okoliščin, ki lahko začasno omejijo delovanje elektronskih plačilnih sistemov.

10. Načelo finančne zasebnosti

Pri izvajanju tega zakona se zagotavlja varstvo finančne zasebnosti posameznika. Uporaba gotovine sama po sebi ne sme povzročiti neupravičenega zbiranja, obdelave, povezovanja, profiliranja ali drugega sistematičnega spremljanja osebnih podatkov, razen v primerih in pod pogoji, ki jih določata zakon ali neposredno uporabljiv pravni akt Evropske unije.

11. Načelo najmanjšega posega v pravico do uporabe gotovine

Pri sprejemanju, razlagi in izvajanju ukrepov, ki lahko vplivajo na uporabo gotovine, se izbere rešitev, ki najmanj posega v pravico do uporabe gotovine, anonimnost gotovinskega plačila in finančno zasebnost posameznika, ob hkratnem zagotavljanju zakonitega cilja in spoštovanju načela sorazmernosti.

(9). Presoja najpogostejših pomislekov in vprašanj v zvezi s predlagano ureditvijo

Predlagatelj zakona se zaveda, da predlagana ureditev odpira določena vprašanja glede potrebnosti zakonskega urejanja pravice do uporabe gotovine, vpliva na gospodarsko pobudo, razvoja digitalnih plačilnih sredstev, ter stroškov zagotavljanja gotovinske infrastrukture. Zaradi zagotavljanja preglednosti zakonodajnega postopka in celovite presoje učinkov zakona so v nadaljevanju predstavljeni odgovori na najpogosteje izražene pomisleke glede predlagane ureditve.

1. Ali predlagani zakon ustvarja ustavno pravico do gotovine na način, ki presega besedilo 74.a člena Ustave Republike Slovenije?

Takšen pomislek ni utemeljen.

74.a člen Ustave Republike Slovenije izrecno določa, da ima vsakdo pravico do uporabe gotovine pri bančnem poslovanju in drugih oblikah pravnega prometa v skladu z zakonom. Ustava s tem ne določa le obstoja pravice, temveč zakonodajalca hkrati pooblašča in zavezuje, da sprejme zakonsko ureditev, s katero določi način njenega uresničevanja v praksi.

Predlagani zakon zato ne ustvarja nove ustavne pravice in ne širi vsebine 74.a člena Ustave Republike Slovenije preko njegovih ustavnih okvirov, temveč konkretizira način njenega izvrševanja. Namen zakona je zagotoviti, da ustavno priznana pravica ne ostane zgolj formalna, temveč da je posameznikom dejansko omogočeno njeno učinkovito uresničevanje v vsakodnevnem življenju.

Takšen pristop je skladen tudi s 15. členom Ustave Republike Slovenije, ki zakonodajalcu omogoča, da z zakonom določi način uresničevanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Ustavno sodišče Republike Slovenije je v svoji ustaljeni presoji večkrat poudarilo, da ima zakonodajalec pri urejanju načina izvrševanja ustavnih pravic določeno polje proste presoje, če pri tem ne posega v njihovo bistvo oziroma jedro.

Predlagani zakon v jedro ustavne pravice ne posega. Nasprotno, njegov namen je zagotoviti učinkovito varstvo in dejansko izvrševanje pravice do uporabe gotovine, ki jo Ustava Republike Slovenije že priznava.

Podobno tudi druge ustavne pravice svojo konkretno vsebino in način izvrševanja pridobijo šele z zakonsko ureditvijo. Tako zakonodaja podrobneje ureja način izvrševanja volilne pravice, pravice do socialne varnosti, pravice do zdravstvenega varstva, pravice do izobraževanja in številnih drugih ustavno varovanih pravic.

Predlagani zakon zato ne pomeni ustvarjanja nove ustavne pravice, temveč predstavlja izvedbeni zakon za učinkovito izvrševanje pravice do uporabe gotovine iz 74.a člena Ustave Republike Slovenije.

2. Ali bi moral o uporabi gotovine odločati izključno trg?

Takšno stališče izhaja iz predpostavke, da imajo uporabniki in ponudniki na področju plačilnih storitev enake možnosti odločanja, ter da trg sam zagotavlja zadostno izbiro med različnimi načini plačevanja. Na področju gotovine te predpostavke niso vedno izpolnjene.

Dostopnost gotovine in gotovinskih storitev je v veliki meri odvisna od obstoja infrastrukture, kot so bankomati, bančne poslovalnice, gotovinske storitve, ter sprejemanje gotovine pri ponudnikih blaga in storitev. O obsegu in razporeditvi te infrastrukture pogosto odločajo posamezni gospodarski subjekti na podlagi lastnih poslovnih odločitev, ki niso nujno povezane z dejanskimi potrebami vseh uporabnikov.

Posameznik, ki želi uporabljati gotovino, pogosto nima dejanske možnosti, da bi z izbiro drugega ponudnika vplival na dostopnost gotovinskih storitev v svojem kraju. Če se bankomat odstrani, poslovalnica zapre ali ponudnik preneha sprejemati gotovino, uporabnik praviloma nima na voljo enakovredne alternative, s katero bi lahko učinkovito vplival na takšno odločitev.

Predlagatelj zakona ugotavlja, da zmanjševanje dostopnosti gotovine v številnih primerih ni posledica zmanjšanja pravice do uporabe gotovine ali svobodne izbire potrošnikov, temveč predvsem posledica organizacijskih, poslovnih in tehnoloških odločitev posameznih ponudnikov storitev. V takšnih okoliščinah ni mogoče govoriti o popolnoma svobodni tržni izbiri uporabnikov.

Svobodna izbira načina plačila namreč predpostavlja, da ima posameznik dejansko možnost izbire med gotovinskim in negotovinskimi načini plačevanja. Če je gotovina zaradi organizacije sistema, pomanjkanja infrastrukture ali poslovnih odločitev posameznih subjektov dejansko nedostopna, takšna izbira ne obstaja več.

Namen predlaganega zakona zato ni omejevati trga ali preprečevati razvoja novih plačilnih rešitev, temveč zagotoviti pogoje s katerimi lahko posamezniki svojo ustavno pravico do uporabe gotovine

tudi dejansko uresničujejo. Zakon s tem ne nadomešča trga, temveč vzpostavlja pogoje za resnično svobodno izbiro med različnimi zakonitimi načini plačevanja.

3. Ali bo digitalni evro odpravil potrebo po gotovini?

Takšno stališče ni skladno z uradnimi usmeritvami Evropske centralne banke (ECB) in Evropske komisije.

Digitalni evro je zasnovan kot dodatna oblika denarja centralne banke v digitalni obliki in ne kot nadomestilo za gotovino. Temeljni namen projekta digitalnega evra je dopolniti obstoječe plačilne možnosti ter zagotoviti, da imajo prebivalci evroobmočja tudi v digitalnem okolju dostop do javnega denarja centralne banke.

Evropska centralna banka v svojih dokumentih in javnih stališčih dosledno poudarja, da naj bi digitalni evro obstajal vzporedno z gotovino, ter da ne bo nadomestil evrobankovcev in evrokovancev. Po stališču ECB mora imeti vsak posameznik tudi v prihodnje možnost izbire med gotovinskimi in digitalnimi oblikami plačevanja.

Hkrati Evropska centralna banka podpira tudi evropsko zakonodajno pobudo za varovanje statusa gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva. Namen teh ukrepov je zagotoviti sprejemanje gotovine v vsakodnevnem pravnem prometu, ter ohraniti njeno dostopnost na celotnem območju evroobmočja.

Gotovina ima poleg svoje plačilne funkcije tudi pomembno družbeno, socialno, varnostno in vključujočo vlogo. Predstavlja edino splošno dostopno fizično obliko javnega denarja centralne banke, ki jo lahko posamezniki uporabljajo brez tehničnih naprav, elektronskih komunikacijskih omrežij ali posrednikov.

Predlagani zakon zato ni usmerjen proti digitalnemu evru, digitalnim plačilom ali tehnološkemu razvoju. Nasprotno, temelji na načelu tehnološke nevtralnosti, ter izhaja iz predpostavke, da lahko gotovina in digitalne oblike plačevanja dolgoročno obstajajo vzporedno, ter se medsebojno dopolnjujejo.

Namen zakona je zagotoviti, da razvoj novih digitalnih plačilnih instrumentov ne povzroči postopnega izrinjanja gotovine iz pravnega prometa, ter da posameznikom tudi v prihodnje ostane zagotovljena dejanska možnost svobodne izbire med različnimi zakonitimi načini plačevanja. Predlagana ureditev je zato skladna tako z Ustavo Republike Slovenije kot tudi z usmeritvami Evropske unije in Evropske centralne banke glede vzporednega obstoja gotovine in novih digitalnih oblik denarja.

Vprašanje prihodnosti gotovine in digitalnega evra ni vprašanje izbire med enim ali drugim sistemom, temveč vprašanje ohranjanja svobodne izbire posameznika med različnimi oblikami zakonitega denarja.

4. Ali gotovina povzroča nesorazmerne stroške, varnostna tveganja in administrativno breme?

Gotovina nedvomno povzroča določene stroške, povezane z njenim tiskanjem, distribucijo, hrambo, prevozom, varovanjem in obdelavo. Vendar pa enako velja tudi za vse druge plačilne sisteme in infrastrukture, ki zahtevajo stalno vzdrževanje, tehnološki razvoj, varnostne mehanizme, komunikacijska omrežja, ter informacijske sisteme.

Zato ključno vprašanje ni, ali gotovina povzroča stroške, temveč ali koristi, ki jih zagotavlja družbi, upravičujejo obstoj in vzdrževanje gotovinske infrastrukture.

Predlagatelj zakona ugotavlja, da gotovina opravlja številne funkcije, ki presegajo zgolj tehnični način izvedbe plačila. Poleg plačilne funkcije ima pomembno vlogo pri zagotavljanju finančne vključenosti prebivalstva, varovanju svobodne izbire načina plačevanja, zaščiti zasebnosti pri zakonitih transakcijah, ter zagotavljanju odpornosti plačilnega sistema v izrednih razmerah.

Tudi digitalni plačilni sistemi niso brez stroškov. Njihovo delovanje zahteva obsežno tehnološko infrastrukturo, komunikacijska omrežja, podatkovne centre, varnostne sisteme, programe za preprečevanje zlorab, ter številne druge podporne storitve. Stroški takšnih sistemov se pogosto financirajo preko provizij, nadomestil in drugih stroškov poslovanja, ki jih posredno nosijo uporabniki in gospodarski subjekti.

Podobno velja za vprašanje varnosti. Gotovina je povezana z določenimi fizičnimi varnostnimi tveganji, vendar imajo tudi digitalni plačilni sistemi svoje ranljivosti, kot so kibernetski napadi, tehnične okvare, izpadi električne energije, motnje komunikacijskih omrežij, programske napake, ter druge oblike digitalnih tveganj.

Prav zaradi teh razlogov Evropska centralna banka poudarja, da ima gotovina pomembno vlogo pri zagotavljanju odpornosti evropskega plačilnega sistema. Gotovina predstavlja neodvisno rezervno možnost plačevanja v primerih, ko elektronski sistemi začasno ne delujejo ali niso dostopni.

Predlagani zakon zato ne izhaja iz predpostavke, da je gotovina stroškovno nevtralna, temveč iz ugotovitve, da koristi, katere zagotavlja za delovanje družbe, kot so; finančna vključenost prebivalstva, svobodna izbira uporabnikov in odpornost plačilnega sistema, upravičujejo ohranjanje ustrezne gotovinske infrastrukture.

Namen zakona ni povečati stroškov poslovanja ali ohranjati neučinkovitih rešitev, temveč zagotoviti sorazmerno in učinkovito organizacijo gotovinskega sistema, kateri omogoča dejansko izvrševanje ustavne pravice do uporabe gotovine.

Stroški vzdrževanja gotovinske infrastrukture zato sami po sebi ne morejo predstavljati razloga za odpravo ali bistveno omejitev ustavno varovane pravice do uporabe gotovine. Predstavljajo pa razlog za njeno učinkovito, pregledno in sorazmerno organizacijo, kar je tudi eden izmed ciljev predlaganega zakona.

5. Ali so digitalna plačila hitrejša, cenejša in učinkovitejša od gotovine?

Digitalna plačila v številnih primerih omogočajo hitro, enostavno in učinkovito izvedbo posameznih plačilnih transakcij. Predlagatelj zakona tega ne zanika in tudi ne nasprotuje nadaljnjemu razvoju sodobnih plačilnih tehnologij.

Vendar vprašanje ureditve gotovine ni zgolj vprašanje hitrosti ali stroškov posamezne transakcije. Pri oblikovanju plačilnega sistema države je treba upoštevati tudi druge pomembne vrednote, kot so dostopnost, odpornost sistema, finančna vključenost, zasebnost, svobodna izbira uporabnikov, ter finančna suverenost.

Digitalna plačila so praviloma odvisna od delovanja elektronskih komunikacijskih omrežij, informacijskih sistemov, oskrbe z električno energijo, ter različnih ponudnikov plačilnih storitev. Njihova učinkovitost je zato neločljivo povezana z delovanjem obsežne tehnološke infrastrukture.

Gotovina predstavlja edino splošno dostopno obliko zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva, ki jo je mogoče uporabljati neposredno med plačnikom in prejemnikom plačila brez elektronskih komunikacijskih omrežij, električne energije ali posredovanja drugih subjektov. Zaradi tega ima pomembno vlogo pri zagotavljanju odpornosti plačilnega sistema v primerih tehničnih okvar, kibernetskih incidentov, motenj v komunikacijskih omrežjih, izpadov električne energije ali drugih izrednih okoliščin.

Predlagatelj zakona ugotavlja, da hitrost in učinkovitost posameznega načina plačevanja ne moreta biti edini merili za presojo njegovega pomena za družbo. Plačilni sistem mora biti hkrati tudi dostopen, vključujoč, odporen in zanesljiv za vse uporabnike.

Poleg tega različni uporabniki uporabljajo različne načine plačevanja glede na svoje potrebe, življenjske okoliščine in osebne preference. Kar je za enega uporabnika najučinkovitejša rešitev, za drugega morda ni dostopno ali primerno. Naloga zakonodajalca zato ni določati, kateri način plačevanja je najboljši, temveč zagotoviti pogoje, v katerih lahko posamezniki svobodno izbirajo med različnimi zakonitimi načini plačila.

Predlagani zakon zato ne nasprotuje digitalnim plačilom, temveč zagotavlja uravnotežen razvoj različnih oblik plačevanja. Njegov cilj je ohraniti gotovino kot dopolnjujoč in splošno dostopen del plačilnega sistema, ter s tem prispevati k večji odpornosti, finančni vključenosti in svobodi izbire uporabnikov.

Poseben pomen ima tudi vidik finančne suverenosti. Plačilni sistem države oziroma širšega monetarnega območja ne sme postati odvisen zgolj od ene tehnologije, enega poslovnega modela ali omejenega števila ponudnikov plačilnih storitev. Raznolikost plačilnih poti, vključno z ohranitvijo gotovine, prispeva k stabilnosti, odpornosti in dolgoročni zanesljivosti finančnega sistema.

6. Ali gotovina spodbuja sivo ekonomijo?

Pomislek, da gotovina spodbuja sivo ekonomijo, se pogosto pojavlja v javnih razpravah, vendar sam po sebi ne predstavlja zadostnega razloga za omejevanje ali odpravo gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva.

Siva ekonomija je kompleksen družbeni in gospodarski pojav, na katerega vplivajo številni dejavniki, kot so davčna kultura, učinkovitost nadzornih mehanizmov, stopnja zaupanja v institucije, gospodarska struktura države, ter pripravljenost posameznikov in subjektov na spoštovanje zakonodaje. Ni mogoče zaključiti, da bi bila siva ekonomija neposredna posledica obstoja gotovine kot plačilnega sredstva.

Izkušnje različnih evropskih držav kažejo, da med deležem uporabe gotovine in obsegom sive ekonomije ni enostavne ali neposredne povezave. Siva ekonomija se pojavlja tako v državah z visoko uporabo gotovine kot tudi v državah z zelo razvitimi digitalnimi plačilnimi sistemi.

Poleg tega sodobne oblike nezakonitih finančnih tokov, davčnih utaj, goljufij ali drugih finančnih zlorab pogosto potekajo tudi preko elektronskih, digitalnih in mednarodnih plačilnih sistemov. Zato odprava ali omejevanje gotovine samo po sebi ne bi odpravilo vzrokov za nastanek sive ekonomije. Republika Slovenija že razpolaga z vrsto zakonskih mehanizmov za preprečevanje davčnih utaj, pranja denarja in drugih nezakonitih ravnanj. Med njimi so zlasti obveznost izdajanja računov, sistem davčnega potrjevanja računov, predpisi s področja preprečevanja pranja denarja in financiranja terorizma, ter omejitve gotovinskih plačil za transakcije nad zakonsko določenimi vrednostmi.

Predlagani zakon teh mehanizmov ne spreminja, ne zmanjšuje njihove učinkovitosti in ne posega v izvajanje nadzora pristojnih organov. Pravica do uporabe gotovine se še naprej uresničuje ob spoštovanju vseh veljavnih predpisov s področja davčnega nadzora, preprečevanja pranja denarja in drugih oblik finančnega nadzora.

Predlagatelj zakona zato ocenjuje, da morebitne zlorabe posameznikov ne morejo predstavljati zadostnega razloga za omejevanje ali odpravljanje zakonitega plačilnega sredstva za celotno prebivalstvo. Takšen pristop bi bil v nasprotju z načelom sorazmernosti, saj bi zaradi ravnanj manjšega števila kršiteljev omejeval pravice vseh uporabnikov gotovine.

Namen predlaganega zakona ni zmanjševanje učinkovitosti nadzornih mehanizmov, temveč zagotavljanje, da boj proti nezakonitim ravnanjem poteka z usmerjenimi in sorazmernimi ukrepi, ne pa z omejevanjem zakonite uporabe gotovine kot ustavno varovanega plačilnega sredstva.

Gotovina je zakonito plačilno sredstvo, ki ga izdajata Evropska centralna banka in nacionalne centralne banke Eurosistema. Njena uporaba je sama po sebi zakonita in ne ustvarja domneve o nezakonitem ravnanju uporabnika. V pravni državi se nezakonita ravnanja sankcionirajo na podlagi konkretnih kršitev zakonodaje, ne pa na podlagi same izbire zakonitega plačilnega sredstva.

7. Ali predlagani zakon nesorazmerno posega v svobodno gospodarsko pobudo ali prosti pretok storitev?

Takšen pomislek ni utemeljen.

Predlagani zakon zasleduje posebej pomemben ustavnopravni cilj, saj zagotavlja učinkovito izvrševanje pravice do uporabe gotovine iz 74.a člena Ustave Republike Slovenije. Varovanje ustavno priznane pravice posameznikov predstavlja legitimen in posebej pomemben javni interes, ki lahko upravičuje določene obveznosti subjektov, ki sodelujejo v pravnem prometu, finančnem sistemu ali opravljanju javnih storitev.

Predlagane obveznosti so omejene na tiste ukrepe, ki so potrebni za dejansko izvrševanje pravice do uporabe gotovine. Zakon ne prepoveduje digitalnih plačil, ne omejuje razvoja novih finančnih tehnologij in ne preprečuje uvajanja sodobnih poslovnih modelov. Zahteva zgolj, da ob digitalnih oblikah poslovanja ostane zagotovljena tudi možnost uporabe gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva.

Prav tako zakon ne posega v bistvo gospodarske pobude posameznih subjektov. Ponudniki lahko še naprej svobodno določajo svojo ponudbo, organizacijo poslovanja, cenovno politiko in druge poslovne odločitve, pri čemer morajo spoštovati zakonske obveznosti glede sprejemanja gotovine in dostopnosti gotovinskih storitev. Takšne obveznosti so primerljive številnim drugim zakonskim

zahtevam, ki jih morajo gospodarski subjekti upoštevati zaradi varstva potrošnikov, javnega interesa ali izvrševanja ustavno varovanih pravic.

Prav tako predlagana ureditev ni v nasprotju s pravom Evropske unije. Obveznosti iz zakona veljajo enako za vse subjekte, ki opravljajo dejavnost na območju Republike Slovenije, ne glede na njihovo državo izvora, sedež ali državljanstvo. Zakon zato ne uvaja neposredne ali posredne diskriminacije med domačimi in tujimi ponudniki blaga ali storitev.

Predlagatelj zakona dodatno ugotavlja, da tudi institucije Evropske unije priznavajo poseben pomen gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva. Evropska komisija in Evropska centralna banka sta podprli evropsko ureditev, katere namen je zagotoviti sprejemanje in dostopnost gotovine na območju evroobmočja. To potrjuje, da je zakonodajno urejanje tega področja legitimno, skladno z evropskim pravnim redom, ter pomembno za varovanje pravic uporabnikov.

Predlagani zakon zato ne nasprotuje načelom notranjega trga Evropske unije, temveč zasleduje legitimen cilj varovanja ustavno priznane pravice do uporabe gotovine ter zagotavljanja finančne vključenosti, odpornosti plačilnega sistema in svobodne izbire uporabnikov.

Tudi številne druge ustavne pravice povzročajo določene obveznosti gospodarskim subjektom. Delodajalci morajo spoštovati delovnopravne pravice delavcev, ponudniki blaga in storitev pravice potrošnikov, banke pravice komitentov, izvajalci javnih storitev pa pravice uporabnikov. Dejstvo, da zakon določa določene obveznosti gospodarskim subjektom, samo po sebi še ne pomeni nedopustnega posega v svobodno gospodarsko pobudo. Ključno vprašanje je, ali so te obveznosti sorazmerne in ali zasledujejo legitimen javni interes. Predlagatelj ocenjuje, da je pri varovanju pravice do uporabe gotovine ta pogoj izpolnjen.

8. Ali je zaradi zmanjševanja uporabe gotovine nesmiselno vzdrževati gotovinsko infrastrukturo?

Takšen pomislek temelji na predpostavki, da je pomen gotovine mogoče presojati zgolj na podlagi deleža posameznih plačilnih transakcij. Predlagatelj zakona ocenjuje, da je takšen pristop preozek.

Res je, da se v številnih državah povečuje uporaba digitalnih načinov plačevanja. Vendar zmanjševanje deleža gotovinskih transakcij samo po sebi še ne pomeni, da je gotovina izgubila svoj družbeni, gospodarski ali varnostni pomen. Pogostost uporabe posameznega plačilnega sredstva namreč ni edino merilo njegovega pomena za delovanje plačilnega sistema.

Poleg tega podatki kažejo, da je uporaba gotovine v Republiki Sloveniji še vedno razmeroma visoka v primerjavi s številnimi drugimi državami evroobmočja. Gotovina ostaja pomemben in pogosto uporabljen način plačevanja, zato ni mogoče govoriti o njeni družbeni nepomembnosti ali zanemarljivem povpraševanju.

Gotovina ima pomembno vlogo zlasti na treh področjih.

Prvič, predstavlja rezervno plačilno sredstvo v primerih izpadov električne energije, motenj elektronskih komunikacij, kibernetskih incidentov, tehničnih okvar ali drugih kriznih razmer. V takšnih okoliščinah lahko gotovina predstavlja edino splošno dostopno in neodvisno obliko plačevanja.

Drugič, omogoča finančno vključenost prebivalstva. Številni posamezniki, zlasti starejše osebe, invalidi, mladoletniki, socialno ranljive skupine in drugi uporabniki, še vedno uporabljajo gotovino kot svoj običajni ali najdostopnejši način plačevanja.

Tretjič, gotovina predstavlja pomemben element finančne varnosti in zaupanja v denarni sistem. Dejstvo, da se del gotovine uporablja tudi kot hranilec vrednosti oziroma rezerva za nepredvidene okoliščine, kaže, da njen pomen presega zgolj vsakodnevna plačila.

Predlagatelj zakona zato ocenjuje, da potrebe po gotovinski infrastrukturi ni mogoče presojati izključno na podlagi števila gotovinskih transakcij. Podobno kot pri drugih oblikah javne infrastrukture je treba upoštevati tudi njeno vlogo pri zagotavljanju dostopnosti, odpornosti in pripravljenosti sistema za izredne razmere.

Namen zakona ni ohranjati nesorazmerno obsežne infrastrukture, temveč zagotoviti takšno raven dostopnosti gotovine, ki omogoča dejansko izvrševanje ustavne pravice do uporabe gotovine na celotnem območju Republike Slovenije.

9. Ali predlagani zakon nesorazmerno posega v poslovno avtonomijo bank in povzroča pretirane stroške vzdrževanja gotovinske infrastrukture?

Takšen pomislek ni utemeljen.

Banke in druge kreditne institucije opravljajo dejavnost, ki je zaradi svojega pomena za delovanje gospodarstva in družbe posebej regulirana. Za opravljanje bančnih storitev potrebujejo dovoljenje pristojnih organov, delujejo pod stalnim nadzorom regulatorjev, ter opravljajo številne naloge, ki presegajo zgolj običajno gospodarsko dejavnost.

Bančni sistem predstavlja enega temeljnih delov finančne infrastrukture države. Zaradi tega so banke poleg pravic, ki izhajajo iz njihovega posebnega položaja, nosilke tudi določenih obveznosti do uporabnikov finančnih storitev in širše družbe.

Predlagani zakon izhaja iz stališča, da dostopnost gotovine in gotovinskih storitev predstavlja sestavni del osnovne finančne infrastrukture države. Vzdrževanje primerne gotovinske infrastrukture zato ni zgolj poslovna odločitev posamezne kreditne institucije, temveč tudi del zagotavljanja storitev, ki omogočajo učinkovito izvrševanje ustavne pravice do uporabe gotovine.

Predlagatelj zakona pri tem ne zahteva, da bi morala vsaka kreditna institucija samostojno zagotavljati popolno mrežo bankomatov, poslovalnic ali drugih gotovinskih storitev na celotnem območju Republike Slovenije. Zakon predvideva različne organizacijske oblike zagotavljanja dostopnosti gotovine, vključno s skupnimi poslovalnicami, pogodbenimi točkami, mobilnimi bančnimi enotami, ter drugimi oblikami sodelovanja med kreditnimi institucijami.

Zaradi tega zakon ne nalaga nesorazmernih obveznosti posamezni banki, temveč omogoča fleksibilno in stroškovno učinkovito organizacijo sistema dostopnosti gotovine.

Pri presoji sorazmernosti je treba upoštevati tudi pomen varovane pravice. Predlagani zakon ne ureja zgolj vprašanja poslovne organizacije bank, temveč izvrševanje ustavno zagotovljene pravice iz 74.a člena Ustave Republike Slovenije. Varovanje ustavne pravice predstavlja posebej pomemben javni

interes, ki lahko upravičuje določene obveznosti subjektov, ki sodelujejo pri izvajanju finančnih storitev.

Prav tako je treba upoštevati, da predlagani zakon ne prepoveduje optimizacije poslovanja, digitalizacije storitev ali uvajanja novih tehnologij. Bankam dopušča široko polje organizacijske avtonomije, pri čemer zahteva le, da njihove poslovne odločitve ne povzročijo dejanske odprave ali nesorazmernega omejevanja dostopa do gotovine.

Predlagatelj zakona zato ocenjuje, da predlagane obveznosti predstavljajo sorazmeren ukrep za varovanje ustavno priznane pravice, ter ne posegajo v poslovno avtonomijo bank v večjem obsegu, kot je nujno potrebno za dosego zakonitega cilja.

Posebej pomembno je tudi, da stroški vzdrževanja gotovinske infrastrukture sami po sebi ne morejo predstavljati zadostnega razloga za odpravo ali bistveno omejitev ustavne pravice. V pravni državi se ustavno varovane pravice praviloma ne presojajo zgolj skozi prizmo stroškov njihovega izvrševanja, temveč predvsem skozi njihov pomen za posameznika in družbo.

Banke niso običajna gospodarska dejavnost. Tako kot od elektrooperaterjev pričakujemo vzdrževanje elektroenergetskega omrežja in od upravljavcev vodovodov zagotavljanje oskrbe z vodo, je tudi zagotavljanje dostopnosti osnovnih gotovinskih storitev del družbene funkcije bančnega sistema.

Predlagani zakon zato ne ustvarja nove odgovornosti bank, temveč jasneje opredeljuje obseg že obstoječe odgovornosti pri izvrševanju ustavno varovane pravice do uporabe gotovine.

10. Ali predlagani zakon nasprotuje digitalizaciji družbe?

Ne.

Predlagani zakon ne prepoveduje, ne omejuje in ne zavira razvoja digitalnih plačilnih sredstev, elektronskega poslovanja, finančnih tehnologij ali drugih oblik digitalizacije družbe.

Zakon ne posega v uporabo plačilnih kartic, mobilnih aplikacij, spletnega bančništva, digitalnih denarnic, digitalnega evra ali drugih sodobnih plačilnih rešitev. Ponudniki blaga in storitev, finančne institucije, ter drugi subjekti lahko še naprej razvijajo in uporabljajo sodobne tehnološke rešitve, ter jih ponujajo uporabnikom pod enakimi pogoji kot doslej.

Namen predlaganega zakona ni omejevanje tehnološkega razvoja, temveč zagotavljanje, da digitalizacija ne povzroči dejanske izključitve posameznikov, ki uporabljajo gotovino ali želijo ohraniti možnost njene uporabe.

Predlagatelj zakona izhaja iz načela tehnološke nevtralnosti, ki pomeni, da zakon ne daje prednosti niti gotovinskim niti digitalnim oblikam plačevanja. Njegov cilj je zagotoviti pogoje, v katerih lahko posamezniki svobodno izbirajo med različnimi zakonitimi načini plačila glede na svoje potrebe, okoliščine in osebne preference.

Ključna razlika je med prostovoljno uporabo digitalnih tehnologij in položajem, v katerem bi posameznik zaradi organizacije sistema izgubil možnost izbire. Digitalizacija, ki jo posameznik uporablja zato, ker mu prinaša koristi, predstavlja pomemben družbeni in gospodarski napredek. Če

pa digitalni sistemi postanejo edina možnost dostopa do blaga, storitev ali plačilnega prometa, lahko to povzroči izključevanje posameznikov, ki teh sistemov ne uporabljajo ali jih ne morejo uporabljati.

Poseben pomen ima to vprašanje za starejše osebe, invalide, mladoletnike, socialno ranljive skupine, prebivalce območij z omejeno digitalno infrastrukturo, ter druge uporabnike, ki so lahko zaradi popolne digitalizacije izpostavljeni tveganju finančne ali digitalne izključenosti.

Takšno razumevanje je skladno tudi s stališči Evropske centralne banke in institucij Evropske unije, ki poudarjajo, da naj bi digitalni evro obstajal vzporedno z gotovino ter da morajo prebivalci tudi v prihodnje ohraniti možnost izbire med različnimi oblikami denarja in načini plačevanja.

Predlagani zakon zato ne postavlja gotovine nad digitalna plačila in ne postavlja digitalnih plačil nad gotovino. Njegov namen je zagotoviti njuno soobstojnost, ter ohraniti svobodno izbiro posameznika.

Digitalizacija sama po sebi ni cilj, temveč sredstvo za izboljšanje kakovosti življenja, učinkovitosti storitev in dostopnosti plačilnih sistemov. Predlagani zakon izhaja iz stališča, da mora biti tehnološki razvoj usmerjen v vključevanje ljudi, ne pa v njihovo izključevanje.

Predlagani zakon ne odgovarja na vprašanje, ali je gotovina boljša od digitalnih plačil ali obratno. Odgovarja na drugačno vprašanje: ali naj ima posameznik tudi v prihodnje možnost svobodne izbire med obema načinoma plačevanja. Predlagatelj zakona meni, da mora biti odgovor na to vprašanje pritrdilen.

11. Zakaj je gotovina pomembna tudi v kriznih in izrednih razmerah?

Gotovina ima poleg svoje običajne plačilne funkcije pomembno vlogo tudi pri zagotavljanju odpornosti družbe in plačilnega sistema v kriznih, izrednih ali nepredvidenih okoliščinah.

Digitalni plačilni sistemi omogočajo hitro, učinkovito in zanesljivo izvajanje plačil v običajnih razmerah, vendar je njihovo delovanje odvisno od hkratnega delovanja več medsebojno povezanih sistemov, zlasti električne energije, elektronskih komunikacijskih omrežij, informacijskih sistemov ponudnikov plačilnih storitev, ter ustrezne tehnične opreme pri uporabnikih in ponudnikih blaga ali storitev.

Motnje ali odpoved katerega koli izmed teh elementov lahko začasno omejijo ali onemogočijo izvajanje digitalnih plačil.

Gotovina predstavlja edino splošno dostopno obliko zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva, ki jo je mogoče uporabljati neposredno med plačnikom in prejemnikom plačila brez potrebe po električni energiji, elektronskih komunikacijskih omrežjih, informacijskih sistemih ali posredovanju tretjih oseb.

Prav zaradi tega ima pomembno vlogo pri zagotavljanju neprekinjenega delovanja plačilnega prometa v okoliščinah, ko digitalni sistemi začasno niso dostopni.

Evropska centralna banka v svojih dokumentih poudarja, da gotovina pomembno prispeva k odpornosti evropskega plačilnega sistema ter predstavlja zanesljivo rezervno možnost plačevanja v primerih kibernetskih incidentov, tehničnih okvar, motenj v delovanju elektronskih plačilnih sistemov ali drugih izrednih dogodkov.

Pomen gotovine se posebej pokaže v primerih:

- večjih kibernetskih napadov na finančno infrastrukturo,
- obsežnih izpadov električne energije,
- motenj v delovanju komunikacijskih omrežij,
- tehničnih okvar plačilnih sistemov,
- naravnih nesreč,
- drugih kriznih ali izrednih razmer.

V takšnih okoliščinah lahko gotovina predstavlja edino takoj dostopno in splošno uporabno obliko plačevanja za prebivalstvo.

Predlagatelj zakona ocenjuje, da ohranjanje ustrezne gotovinske infrastrukture ni pomembno zgolj zaradi vsakodnevnih potreb uporabnikov, temveč tudi zaradi zagotavljanja pripravljenosti države in družbe na izredne razmere. Mreža bankomatov, poslovalnic in drugih gotovinskih storitev zato predstavlja pomemben element nacionalne odpornosti, finančne stabilnosti in varnosti prebivalstva.

Predlagani zakon prispeva k temu, da ostane gotovina tudi v prihodnje dejansko dostopna in uporabna v okoliščinah, ko bi bila uporaba drugih načinov plačevanja omejena ali začasno onemogočena.

Gotovinska infrastruktura ima pri odpornosti družbe podobno vlogo kot rezervni energetski sistemi, zaloge pitne vode, sistemi zaščite in reševanja ali druge strateške zmogljivosti države. Njena vrednost se ne kaže zgolj v vsakodnevni uporabi, temveč predvsem v sposobnosti delovanja takrat, ko običajni sistemi odpovejo. Zato vprašanje dostopnosti gotovine ni zgolj vprašanje načina plačevanja, temveč tudi vprašanje pripravljenosti in odpornosti države na krizne in izredne razmere.

12. Zakaj zakon posebej varuje ranljive skupine prebivalstva?

Predlagani zakon namenja posebno pozornost ranljivim skupinam prebivalstva, ker predlagatelj ugotavlja, da učinki digitalizacije plačilnih storitev niso enakomerno porazdeljeni med vse prebivalce.

Čeprav imajo vsi posamezniki formalno enake pravice pri dostopu do finančnih storitev in plačilnega sistema so njihove dejanske možnosti za uporabo posameznih načinov plačevanja pogosto zelo različne. Pravica, ki je formalno enaka za vse, v praksi ni nujno enako dostopna vsem.

Predlagatelj zakona izhaja iz načela, da digitalizacija sama po sebi ni nevtralna. Čeprav prinaša številne prednosti, lahko pri določenih skupinah prebivalstva povzroči tudi tveganje finančne ali digitalne izključenosti.

Posebej pomembna skupina so starejše osebe. Del starejšega prebivalstva ne uporablja ali težje uporablja digitalne tehnologije, mobilne aplikacije, spletno bančništvo ali druge elektronske načine plačevanja. Za te posameznike gotovina pogosto predstavlja najdostopnejši, najbolj razumljiv in najbolj zanesljiv način upravljanja osebnih financ.

Posebno pozornost zahtevajo tudi invalidi in osebe s posebnimi potrebami. Kljub napredku na področju dostopnosti številni digitalni sistemi še vedno ne omogočajo enako enostavne uporabe vsem skupinam uporabnikov. Gotovina za mnoge predstavlja plačilno sredstvo, ki ne zahteva dodatne tehnološke prilagoditve ali uporabe posebnih naprav.

Pomembna skupina so tudi socialno ranljive osebe. Dostop do digitalnih plačil pogosto predpostavlja uporabo bančnega računa, plačilne kartice, mobilne naprave ali internetne povezave, kar ni nujno enako dostopno vsem posameznikom. Gotovina zato ostaja pomemben element finančne vključenosti in dostopnosti osnovnih storitev.

Predlagatelj zakona posebej opozarja tudi na položaj mladoletnikov in mladih. Gotovina je pogosto prvo plačilno sredstvo, s katerim mladi samostojno upravljajo pri vsakodnevnih nakupih in pridobivajo prve izkušnje z ravnanjem z denarjem. Poleg praktične funkcije ima gotovina tudi pomembno vlogo pri finančnem opismenjevanju in razumevanju vrednosti denarja.

Poseben pomen ima zakon tudi za prebivalce podeželskih, oddaljenih, obmejnih in demografsko ogroženih območij. Zmanjševanje števila bankomatov, poslovalnic in drugih fizičnih točk za izvajanje gotovinskih storitev lahko na teh območjih povzroči bistveno slabšo dostopnost finančnih storitev kot v urbanih središčih. Zato zakon uvaja standarde dostopnosti gotovine in gotovinskih storitev na celotnem območju Republike Slovenije.

Namen posebnega varstva ranljivih skupin ni ustvarjanje privilegijev za posamezne skupine prebivalstva, temveč zagotavljanje dejanske enakosti pri uresničevanju pravice do uporabe gotovine. Predlagatelj zakona izhaja iz spoznanja, da lahko enaka pravila v različnih življenjskih okoliščinah povzročajo različne posledice za posameznike.

Zakon zato sledi načelom socialne države, finančne vključenosti, enakosti pred zakonom in prepovedi diskriminacije, ter si prizadeva zagotoviti, da digitalizacija plačilnega sistema ne povzroči izključevanja posameznikov iz gospodarskega in družbenega življenja.

Predlagatelj zakona ne izhaja iz predpostavke, da morajo biti vsi prebivalci uporabniki gotovine. Izhaja pa iz stališča, da morajo imeti vsi prebivalci možnost uporabe gotovine, če jo potrebujejo ali želijo uporabljati. Posebno varstvo ranljivih skupin zato ne pomeni nasprotovanja digitalizaciji, temveč zagotavljanje, da tehnološki razvoj ne vodi v izključevanje dela prebivalstva iz polnopravnega sodelovanja v družbi.

Sklepna misel

Predlagani zakon ne nasprotuje digitalizaciji, tehnološkemu napredku ali razvoju sodobnih plačilnih sredstev. Prav tako ne daje prednosti gotovini pred drugimi zakonitimi načini plačevanja. Njegov temeljni namen je zagotoviti, da se ustavno zagotovljena pravica do uporabe gotovine iz 74.a člena Ustave Republike Slovenije tudi v prihodnje učinkovito in dejansko uresničuje.

Najpogostejši pomisleki glede predlagane ureditve izhajajo predvsem iz ekonomskih, organizacijskih, tehnoloških ali poslovnih vidikov uporabe gotovine. Ti vidiki so pomembni in jih zakon upošteva, vendar sami po sebi ne morejo biti odločilni pri presoji obstoja in obsega ustavno varovane pravice.

Pravice se namreč ne presojajo zgolj po njihovi ekonomski učinkovitosti, stroških izvajanja ali trenutni priljubljenosti med uporabniki. Njihov namen je zlasti varovati posameznika, zagotavljati svobodo izbire, ter preprečevati izključevanje posameznih skupin prebivalstva iz družbenega in gospodarskega življenja.

Predlagani zakon zato izhaja iz stališča, da mora biti posamezniku tudi v prihodnje zagotovljena dejanska možnost izbire med gotovinskimi in negotovinskimi načini plačevanja. Digitalna plačila in gotovina niso konkurenčni, temveč komplementarni obliki denarja, ki skupaj prispevata k finančni vključenosti, odpornosti plačilnega sistema, pravni varnosti ter svobodi posameznika.

Temeljno vprašanje, na katerega odgovarja ta zakon zato ni katera oblika plačevanja je boljša, sodobnejša ali učinkovitejša. Temeljno vprašanje je, ali naj ima posameznik tudi v prihodnje možnost svobodne izbire med različnimi zakonitimi načini plačevanja. Predlagatelj zakona meni, da mora biti odgovor na to vprašanje pritrdilen.

Predlagani zakon ne varuje zgolj gotovine kot plačilnega sredstva. Varuje pravico posameznika, da o načinu plačevanja odloča svobodno, brez prisile, omejitev ali izključevanja.

(10). Ključne rešitve po vsebini

I. poglavje – Splošne določbe

Prvo poglavje določa namen, cilje in temeljna načela zakona, ter opredeljuje ključne pojme, potrebne za njegovo izvajanje. Zakon temelji na ustavni pravici do uporabe gotovine iz 74.a člena Ustave Republike Slovenije in zagotavlja pravico posameznikov do uporabe gotovine pri bančnem poslovanju ter drugih oblikah pravnega prometa.

Poglavje določa tudi načela enake dostopnosti plačilnih sredstev, prepoved diskriminacije zaradi uporabe gotovine, varstvo gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva, zagotavljanje uporabe gotovine v izrednih in kriznih razmerah ter posebno varstvo ranljivih skupin prebivalstva.

II. poglavje – Načelo prostega obtoka gotovine

Drugo poglavje ureja pravico posameznikov do uporabe gotovine v pravnem prometu, ter določa obveznost sprejemanja gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva. Posebej ureja prepoved neposrednega in posrednega omejevanja uporabe gotovine, prepoved diskriminacije uporabnikov gotovine, ter prepoved obhajanja zakonskih določb z organizacijskimi, tehničnimi, pogodbenimi ali poslovnimi ukrepi.

Poglavje podrobno določa dopustne izjeme od obveznosti sprejemanja gotovine in vzpostavlja jasna pravila za presojo primerov, ko je zavrnitev gotovinskega plačila lahko zakonita.

III. poglavje – Obveznosti bank in finančnih institucij

Tretje poglavje ureja dostopnost gotovine in gotovinskih storitev v okviru bančnega sistema. Določa pravico uporabnikov do gotovinskega poslovanja, obveznosti bank glede zagotavljanja poslovalnic, bankomatov in drugih gotovinskih storitev, ter prepoved neupravičenega omejevanja gotovinskega poslovanja.

Posebna pozornost je namenjena geografski dostopnosti gotovine, zagotavljanju zadostne mreže bankomatov in poslovalnic, brezplačnosti osnovnih gotovinskih storitev, ter preprečevanju postopnega ukinjanja gotovinske infrastrukture. Poglavje določa tudi obveznosti finančnih institucij pri načrtovanju sprememb omrežja bankomatov in poslovalnic, ter ukrepe za zagotavljanje enakomerne dostopnosti gotovine na celotnem območju Republike Slovenije.

IV. poglavje – Posebna področja uporabe gotovine

Četrto poglavje podrobneje ureja uporabo gotovine na področjih, kjer se v praksi najpogosteje pojavljajo omejitve gotovinskega poslovanja.

Poglavje določa pravico do uporabe gotovine pri parkiranju in parkirnih storitvah, prevoznih storitvah, samopostrežnih avtomatih in avtomatizirani prodaji, spletnem in elektronskem poslovanju, javnih prireditvah, kulturnih in športnih dogodkih, poslovanju državnih organov, občin, javnih zavodov in izvajalcev javnih služb, v vzgojno-izobraževalnih ustanovah, ter pri zdravstvenih in socialnovarstvenih storitvah.

Namen teh določb je zagotoviti, da digitalizacija poslovanja ne vodi do dejanske izključitve gotovine iz vsakodnevnega življenja posameznikov.

V. poglavje – Spremljanje, razvoj in varstvo pravice do uporabe gotovine

Peto poglavje vzpostavlja institucionalne mehanizme za spremljanje izvajanja zakona in stanja dostopnosti gotovine v Republiki Sloveniji.

Ustanavlja Svet za spremljanje dostopnosti gotovine kot strokovno-posvetovalno telo, določa obveznost Banke Slovenije za pripravo letnih poročil o stanju dostopnosti gotovine, ter ureja spremljanje vplivov digitalizacije na uporabo gotovine.

Poglavje vsebuje tudi določbe o ozaveščanju javnosti, informiranju uporabnikov ter obveznostih sprejemnikov plačil glede obveščanja potrošnikov o možnostih gotovinskega plačevanja.

VI. poglavje – Nadzor, prijave in sankcije

Šesto poglavje določa sistem nadzora nad izvajanjem zakona, ter pristojnosti posameznih nadzornih organov.

Ureja možnost prijave kršitev, varstvo prijaviteljev, obveznost seznanitve zaposlenih z določbami zakona, ter sistem prekrškovnih sankcij za banke, finančne institucije, ponudnike blaga in storitev, ter druge zavezance.

Poglavje določa tudi ukrepe za odpravo ugotovljenih nepravilnosti in možnost izrekanja začasnih ukrepov v primerih, ko kršitve neposredno ogrožajo pravico do uporabe gotovine.

VII. poglavje – Prehodne in končne določbe

Sedmo poglavje določa roke za uskladitev poslovanja zavezancev z določbami zakona, sprejem podzakonskih predpisov, ter začetek veljavnosti zakona.

Poglavje zagotavlja pravno in organizacijsko prilagoditev vseh subjektov, ki jih zakon zavezuje, ter omogoča učinkovito izvajanje zakonskih določb v praksi.

(11). Pričakovani učinki zakona

S sprejemom Zakona o pravici do uporabe gotovine se bo:

- zagotovilo učinkovitejše uresničevanje pravice do uporabe gotovine iz 74.a člena Ustave Republike Slovenije;
- zagotovila večja stabilnost in odpornost plačilnega sistema, ki temelji na dveh komplementarnih oblikah denarja – fizični in digitalni;
- okrepilo zaupanje javnosti v evrobankovce in evrokovance kot zakonito plačilno sredstvo;
- izboljšala dostopnost gotovine in gotovinskih storitev na celotnem območju Republike Slovenije;
- prispevalo k ohranjanju ustrezne mreže bankomatov, poslovalnic in drugih fizičnih točk za izvajanje osnovnih bančnih in gotovinskih storitev;
- preprečilo neposredno in posredno omejevanje uporabe gotovine pri vsakodnevnem poslovanju;
- preprečila diskriminacija oseb, katere zaradi starosti, invalidnosti, socialnega položaja ali omejenega dostopa do digitalnih tehnologij ne uporabljajo digitalnih plačilnih sredstev;
- zagotovilo enakopravno obravnavanje vseh uporabnikov pri dostopu do blaga, storitev in finančnih storitev ne glede na izbran način plačila;
- ohranila in okrepila finančna vključenost prebivalstva, zlasti v ruralnih območjih, manjših krajih in območjih z omejeno dostopnostjo finančnih storitev;
- izboljšala preglednost delovanja bank, finančnih institucij, ponudnikov blaga in storitev, ter drugih zavezancev glede njihovih obveznosti pri sprejemanju gotovine in zagotavljanju dostopa do gotovinskih storitev;
- okrepil nadzor nad izvajanjem ustavno zagotovljene pravice do uporabe gotovine, ter zagotovilo učinkovitejše varstvo uporabnikov;
- izboljšalo spremljanje vplivov digitalizacije plačilnih sistemov na uporabo in dostopnost gotovine;
- prispevalo k večji pripravljenosti države in družbe na izredne in krizne razmere, v katerih elektronski plačilni sistemi začasno ne delujejo ali delujejo omejeno.

Predlagani zakon bo dolgoročno prispeval k večji finančni varnosti, svobodni izbiri načina plačevanja, finančni vključenosti prebivalstva, ter k učinkovitemu varstvu gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva v Republiki Sloveniji.

(12) Sodelovanje javnosti in civilne družbe pri pripravi zakona

Predlog zakona je nastajal ob sodelovanju državljanov Republike Slovenije, predstavnikov civilne družbe, uporabnikov gotovine, ter drugih zainteresiranih posameznikov, ki so v postopku priprave opozarjali na vprašanja dostopnosti gotovine, finančne vključenosti, varstva ranljivih skupin in ohranjanja gotovinske infrastrukture.

Pri pripravi zakona so bile upoštevane pobude, predlogi in izkušnje posameznikov iz različnih delov Republike Slovenije, zlasti glede dostopnosti bankomatov, gotovinskih storitev, poslovanja bank, uporabe gotovine pri vsakodnevnih nakupih, ter vplivov digitalizacije plačilnih sistemov na posamezne skupine prebivalstva.

Predlagatelj ocenjuje, da predlog zakona odraža dejanske potrebe pomembnega dela prebivalstva, ter prispeva k uresničevanju ustavne pravice do uporabe gotovine na način, ki upošteva tako interese uporabnikov kot tudi načela sorazmernosti, tehnološke nevtralnosti in finančne vključenosti.

(13). Finančne posledice

Predlog zakona ne povzroča pomembnih neposrednih dodatnih finančnih obremenitev za državni proračun Republike Slovenije.

Naloge državnih organov, pristojnih za izvajanje in nadzor nad določbami tega zakona, se bodo izvajale v okviru obstoječih pristojnosti, organizacije dela in kadrovskih zmogljivosti posameznih organov. Nadzor nad izvajanjem zakona bodo opravljali pristojni inšpekcijski in drugi nadzorni organi v okviru svojih zakonskih pristojnosti.

Banka Slovenije bo naloge spremljanja dostopnosti gotovine, priprave poročil, ter sodelovanja pri izvajanju zakona opravljala v okviru svojih obstoječih pristojnosti in razpoložljivih virov.

Delovanje Sveta za spremljanje dostopnosti gotovine ne predstavlja ustanovitve novega državnega organa ali nove javne institucije. Svet je predviden kot strokovno-posvetovalno telo, katerega delovanje se zagotavlja v okviru obstoječih organizacijskih in administrativnih zmogljivosti pristojnih institucij.

Predlog zakona ne zahteva ustanavljanja novih proračunskih skladov, javnih agencij, javnih zavodov ali drugih organizacijskih oblik, katerih financiranje bi zahtevalo dodatna sredstva državnega proračuna. Naloge, določene s tem zakonom, se praviloma izvajajo v okviru obstoječih pristojnosti in organizacijskih struktur posameznih organov in institucij.

Predlog zakona ne uvaja novih socialnih transferjev, subvencij, davčnih ugodnosti ali drugih neposrednih izdatkov iz državnega proračuna.

Posamezne finančne posledice se lahko pojavijo pri bankah, hranilnicah in drugih finančnih institucijah zaradi zagotavljanja dostopnosti gotovine, vzdrževanja bankomatov, poslovalnic in drugih oblik gotovinske infrastrukture. Vendar navedene obveznosti predstavljajo del njihove dejavnosti in izvajanja osnovnih finančnih storitev, ter so povezane z uresničevanjem ustavno zagotovljene pravice do uporabe gotovine.

Predlagana ureditev ne zahteva, da bi posamezna kreditna institucija samostojno zagotavljala celotno gotovinsko infrastrukturo na vseh območjih Republike Slovenije, temveč omogoča izvajanje obveznosti na način, ki upošteva obstoječo infrastrukturo, sodelovanje med kreditnimi institucijami, ter načelo sorazmernosti. Zato predlagatelj ocenjuje, da predvidene obveznosti ne predstavljajo nesorazmernega posega v poslovanje finančnih institucij.

Določene prilagoditve poslovanja se lahko pojavijo tudi pri posameznih ponudnikih blaga in storitev, ki trenutno ne omogočajo sprejemanja gotovine ali poslujejo pretežno z uporabo digitalnih plačilnih sistemov. Ker velika večina gospodarskih subjektov v Republiki Sloveniji gotovinsko poslovanje že omogoča, predvidene prilagoditve praviloma ne predstavljajo pomembnejših dodatnih finančnih obremenitev.

Predlog zakona nima pomembnih neposrednih finančnih posledic za občinske proračune. Morebitne prilagoditve pri organizaciji posameznih javnih storitev bodo občine in drugi izvajalci javnih služb izvajali v okviru obstoječih organizacijskih in finančnih zmogljivosti.

Dolgoročno lahko zakon prispeva k zmanjševanju finančne izključenosti prebivalstva, ohranjanju dostopnosti osnovnih finančnih storitev, večji odpornosti plačilnega sistema, večji finančni vključenosti ranljivih skupin, ter zmanjševanju družbenih stroškov, ki bi lahko nastali zaradi prekomerne odvisnosti od izključno digitalnih plačilnih sistemov.

Predlagatelj ocenjuje, da koristi zakona presegajo morebitne stroške njegovega izvajanja. Ohranjanje dostopnosti gotovine prispeva k finančni vključenosti prebivalstva, varstvu ranljivih skupin, večji odpornosti plačilnega sistema, krepitvi finančne suverenosti ter zmanjševanju tveganj, povezanih s prekomerno odvisnostjo od izključno digitalnih načinov plačevanja.

Predlagatelj tudi ocenjuje, da ohranjanje dostopnosti gotovine predstavlja tudi pomemben element javne finančne infrastrukture in nacionalne odpornosti. Stroške vzdrževanja gotovinske infrastrukture je zato treba presojati ne le z vidika posameznih izvajalcev storitev, temveč tudi z vidika koristi, ki jih dostopnost gotovine prinaša družbi kot celoti, zlasti na področju finančne vključenosti, krizne pripravljenosti, varstva ranljivih skupin, ter zagotavljanja učinkovitega delovanja plačilnega sistema v izrednih razmerah.

Predlog zakona zato nima pomembnih neposrednih negativnih finančnih posledic za državni proračun, druga javna finančna sredstva ali občinske proračune.

(14). Druge posledice predloga zakona

Predlog zakona ima pomembne pozitivne družbene, socialne, gospodarske in sistemske učinke.

Zakon prispeva k učinkovitemu uresničevanju pravice do uporabe gotovine, določene v 74.a členu Ustave Republike Slovenije, ter krepi pravno varnost posameznikov pri uporabi zakonitega plačilnega sredstva.

Pomembna posledica zakona je izboljšanje finančne vključenosti prebivalstva. Predlagana ureditev posebej varuje interese starejših oseb, invalidov, mladoletnikov, socialno ranljivih skupin, prebivalcev podeželskih območij ter drugih oseb, ki imajo omejen dostop do digitalnih tehnologij ali finančnih storitev. S tem zakon zmanjšuje tveganje finančne in digitalne izključenosti posameznikov.

Zakon prispeva tudi k ohranjanju svobodne izbire načina plačevanja. Posameznikom omogoča, da lahko pri vsakodnevnem poslovanju uporabljajo gotovino ali druge zakonite načine plačila glede na svoje potrebe, zmožnosti in osebne okoliščine.

Na gospodarskem področju zakon spodbuja enakopravno obravnavo različnih zakonitih plačilnih sredstev ter prispeva k večji preglednosti poslovanja. Hkrati zagotavlja jasnejša pravila za ponudnike blaga in storitev, banke, hranilnice, druge finančne institucije, ter izvajalce javnih storitev glede njihovih obveznosti pri sprejemanju in zagotavljanju uporabe gotovine.

Zakon pozitivno vpliva na odpornost plačilnega sistema Republike Slovenije. Z ohranjanjem dostopnosti gotovine in gotovinske infrastrukture prispeva k večji pripravljenosti države in družbe na izredne razmere, kot so izpadi električne energije, motnje elektronskih komunikacijskih omrežij, kibernetski napadi, naravne nesreče ali druge okoliščine, ki lahko začasno omejijo delovanje elektronskih plačilnih sistemov.

Predlagana ureditev prispeva tudi k ohranjanju zaupanja v evrobankovce in evrokovance kot zakonito plačilno sredstvo, ter k ohranjanju stabilnosti in dostopnosti plačilnega sistema.

Zakon nima negativnih posledic za varstvo okolja.

Zakon nima neposrednih negativnih posledic za gospodarstvo, konkurenčnost gospodarstva ali mednarodno poslovanje gospodarskih subjektov. Večina gospodarskih subjektov v Republiki Sloveniji že omogoča uporabo gotovine, zato zakon praviloma ne uvaja bistveno novih obveznosti, temveč predvsem zagotavlja enotna pravila in preprečuje neupravičeno omejevanje gotovinskega poslovanja.

Predlog zakona nima negativnih posledic za človekove pravice in temeljne svoboščine. Nasprotno, prispeva k učinkovitejšemu uresničevanju ustavno zagotovljene pravice do uporabe gotovine, ter krepi načela enakosti, dostopnosti in nediskriminacije.

Sprejem zakona bo dolgoročno prispeval k večji finančni vključenosti prebivalstva, večji odpornosti plačilnega sistema, učinkovitejšemu varstvu uporabnikov ter k zagotavljanju dejanskega uresničevanja ustavno zagotovljene pravice do uporabe gotovine v Republiki Sloveniji.

(15). Razmerje predloga zakona do obstoječe zakonodaje in prava EU

Uvod

Predlog Zakona o zaščiti in uporabi gotovine ne vzpostavlja povsem novega pravnega področja, temveč predstavlja izvedbeni zakon 74.a člena Ustave Republike Slovenije, ter nadgrajuje, konkretizira in dopolnjuje obstoječe pravne podlage, ki urejajo položaj gotovine, plačilnega prometa, bančnih storitev, varstva potrošnikov in finančne infrastrukture.

Obstoječa zakonodaja vsebuje posamezne določbe, ki se nanašajo na gotovino kot zakonito plačilno sredstvo, vendar teh vprašanj ne ureja celovito. Posamezne določbe so razpršene po različnih zakonih, med seboj niso sistemsko povezane in praviloma ne vsebujejo konkretnih standardov za zagotavljanje dostopnosti gotovine, varstva uporabnikov gotovine, preprečevanja diskriminacije ali ohranjanja gotovinske infrastrukture.

Predlagani zakon ne ureja zgolj pravice do uporabe gotovine kot načina plačila, temveč tudi dostopnost gotovine, dostopnost gotovinskih storitev, varstvo uporabnikov gotovine, prepoved neposrednega in posrednega omejevanja gotovine, varstvo ranljivih skupin, ohranjanje gotovinske infrastrukture, ter odpornost plačilnega sistema Republike Slovenije.

Namen tega poglavja je prikazati razmerje predlaganega zakona do obstoječega pravnega reda Republike Slovenije in prava Evropske unije, ter pojasniti, da predlagani zakon praviloma ne posega v temeljne rešitve drugih zakonov, temveč jih dopolnjuje in nadgrajuje na področju uresničevanja ustavno zagotovljene pravice do uporabe gotovine.

Razmerje do Zakona o uvedbi evra (ZUE)

Zakon o uvedbi evra predstavlja temeljni zakon, ki ureja status evra kot zakonitega plačilnega sredstva v Republiki Sloveniji.

Predlog zakona ne posega v ureditev evra kot zakonitega plačilnega sredstva, temveč določa pogoje za njegovo učinkovito uporabo v praksi.

Čeprav ZUE določa obveznost sprejemanja evrobankovcev in evrokovancev, ter vsebuje prekrškovne določbe za njihovo neupravičeno zavrnitev, ne ureja številnih vprašanj, ki so se pojavila v praksi po uvedbi evra.

Predlagani zakon zato podrobneje ureja prepoved neposrednega in posrednega omejevanja gotovine, dopustne izjeme od obveznosti sprejemanja gotovine, dostopnost gotovinskih storitev, ter varstvo uporabnikov gotovine.

ZUE tako ostaja splošna pravna podlaga za status evra kot zakonitega plačilnega sredstva, predlagani zakon pa določa konkretne mehanizme za učinkovito uresničevanje te pravice v vsakdanjem življenju.

Razmerje do Zakona o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma (ZPPDFT-2)

Predlagani zakon ne posega v sistem preprečevanja pranja denarja in financiranja terorizma.

Vse obveznosti identifikacije strank, spremljanja transakcij, poročanja Uradu Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja in izvajanja drugih ukrepov po ZPPDFT-2 ostajajo nespremenjene.

Pravica do uporabe gotovine se uresničuje v okviru veljavnega pravnega reda in ne izključuje izvajanja zakonsko predpisanih omejitev ali nadzornih ukrepov, ki izhajajo iz ZPPDFT-2.

Predlagani zakon zato ne zmanjšuje učinkovitosti sistema preprečevanja pranja denarja, temveč ureja zakonito uporabo gotovine v okviru že obstoječih zakonskih omejitev.

Razmerje do Zakona o plačilnih storitvah, storitvah izdajanja elektronskega denarja in plačilnih sistemih (ZplaSSIED)

ZPlaSSIED ureja izvajanje plačilnih storitev, elektronski denar in delovanje plačilnih sistemov.

Predlagani zakon ne posega v delovanje elektronskih plačilnih sistemov, temveč določa, da razvoj in uporaba elektronskih plačilnih sredstev ne smeta povzročiti dejanskega izključevanja gotovine.

Zakon zagotavlja sobivanje gotovinskih in negotovinskih načinov plačevanja, ter preprečuje, da bi digitalna plačila postala izključna ali obvezna oblika sodelovanja v pravnem prometu.

Razmerje do Zakona o bančništvu (ZBan-2)

ZBan-2 ureja pogoje za opravljanje bančnih storitev in poslovanje kreditnih institucij.

Predlagani zakon ne posega v sistem licenciranja, kapitalske ustreznosti, upravljanja tveganj ali druge temeljne institute bančnega prava.

Določa pa posebne obveznosti kreditnih institucij glede dostopnosti gotovine, zagotavljanja bankomatov, poslovalnic in osnovnih gotovinskih storitev kot sestavnega dela izvajanja ustavno varovane pravice do uporabe gotovine.

Razmerje do Zakona o davčnem postopku (ZDavP-2)

Predlagani zakon ne posega v sistem pobiranja davkov, davčnega nadzora ali davčnega poročanja.

Vse obveznosti davčnih zavezancev glede evidentiranja poslovanja, izdaje računov in poročanja davčnim organom ostajajo nespremenjene.

Pravica do uporabe gotovine ne pomeni izvzema iz davčnih obveznosti in ne vpliva na izvajanje davčne zakonodaje.

Razmerje do Zakona o varstvu potrošnikov (ZVPot)

Predlagani zakon dopolnjuje sistem varstva potrošnikov na področju plačilnih pravic.

Posebej ureja prepoved diskriminacije zaradi uporabe gotovine, prepoved posrednega omejevanja gotovine, ter dolžnost jasnega obveščanja potrošnikov o možnostih plačila.

Predlagani zakon tako krepi pravno varnost potrošnikov in dopolnjuje obstoječe mehanizme varstva njihovih ekonomskih interesov.

Razmerje do Zakona o inšpekcijskem nadzoru (ZIN) in Zakona o prekrških (ZP-1)

Predlagani zakon ne posega v splošna pravila inšpekcijskega nadzora ali prekrškovnega postopka.

Nadzorni organi izvajajo postopke v skladu z določbami ZIN in ZP-1, pri čemer predlagani zakon določa posebne pristojnosti nadzornih organov ter posebne prekrške in sankcije za kršitve pravice do uporabe gotovine.

Razmerje do Zakona o zaščiti prijaviteljev (ZZPri)

Predlog zakona določa varstvo oseb, ki prijavijo kršitve določb tega zakona.

Pri tem se sklicuje na sistemsko ureditev zaščite prijaviteljev po ZZPri in ne uvaja ločenega sistema zaščite.

S tem se zagotavlja enotno varstvo prijaviteljev v okviru obstoječega pravnega reda Republike Slovenije.

Razmerje do prava Evropske unije

Predlagani zakon je skladen s pravom Evropske unije in temeljnimi načeli evropskega pravnega reda.

Predlog izhaja iz dejstva, da evrobankovci in evrokovanci predstavljajo zakonito plačilno sredstvo v državah članicah evroobmočja.

Pravo Evropske unije državam članicam dopušča sprejem ukrepov za zagotavljanje dostopnosti in uporabe gotovine, če so ti ukrepi sorazmerni, nediskriminatorni in skladni s pravom Unije.

Predlagani zakon ne omejuje prostega pretoka kapitala, ne posega v pristojnosti Evropske centralne banke in ne spreminja pravil monetarne politike Evropske unije.

Prav tako ne nasprotuje morebitni uvedbi digitalnega evra ali drugih digitalnih oblik denarja.

Določa zgolj, da takšne oblike denarja ne smejo zmanjšati pravice do uporabe gotovine ali povzročiti zmanjšanja dostopnosti gotovinske infrastrukture.

Sklepne ugotovitve

Predlagatelj ocenjuje, da predlog zakona ne zahteva sprememb navedenih zakonov, temveč vzpostavlja poseben izvedbeni okvir za uresničevanje 74.a člena Ustave Republike Slovenije.

Predlagani zakon dopolnjuje obstoječo zakonodajo na področju varstva pravice do uporabe gotovine, odpravljanja pravnih praznin, zagotavljanja dostopnosti gotovine in preprečevanja diskriminacije uporabnikov gotovine.

Gre za specialni zakon, katerega namen je zagotoviti dejansko in učinkovito izvajanje ustavno zagotovljene pravice do uporabe gotovine ob polnem spoštovanju obstoječega pravnega reda Republike Slovenije in prava Evropske unije.

(16). Skladnost predloga zakona z Ustavo Republike Slovenije

Predlog zakona je usklajen z Ustavo Republike Slovenije.

Temeljna podlaga za sprejem zakona je 74.a člen Ustave Republike Slovenije, ki določa, da je uporaba gotovine pri bančnem poslovanju in v pravnem prometu svobodna v skladu z zakonom. Predlagani zakon predstavlja izvedbeni zakon navedene ustavne določbe, ter podrobneje ureja način njenega uresničevanja v praksi.

Predlog zakona je usklajen tudi z načelom pravne države iz 2. člena Ustave Republike Slovenije, saj zagotavlja jasno in predvidljivo ureditev pravic in obveznosti uporabnikov gotovine, bank, finančnih institucij, ponudnikov blaga in storitev ter drugih zavezancev.

Zakon je skladen z načelom ljudske suverenosti iz 3. člena Ustave Republike Slovenije, saj pri urejanju vprašanj, ki lahko bistveno vplivajo na uporabo gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva, izhaja iz ustavno izražene volje zakonodajalca in državljanov Republike Slovenije.

Predlagana ureditev je skladna z načelom enakosti pred zakonom iz 14. člena Ustave Republike Slovenije. Zakon prepoveduje neposredno in posredno diskriminacijo posameznikov zaradi uporabe gotovine, ter zagotavlja enakopravno dostopnost gotovinskih storitev vsem uporabnikom.

Predlog zakona je skladen z načelom varstva človekove osebnosti in dostojanstva, ter prispeva k preprečevanju finančne in digitalne izključenosti posameznikov, zlasti starejših oseb, invalidov, mladoletnikov, socialno ranljivih skupin in prebivalcev območij z omejeno dostopnostjo finančnih storitev.

Predlagana ureditev ne posega nesorazmerno v svobodno gospodarsko pobudo iz 74. člena Ustave Republike Slovenije. Obveznosti, določene za banke, finančne institucije, ter ponudnike blaga in

storitev, zasledujejo ustavno dopusten cilj varstva pravice do uporabe gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva in so primerne, potrebne ter sorazmerne za doseganje tega cilja.

Predlog zakona prispeva k uresničevanju načel socialne države iz 2. člena Ustave Republike Slovenije, saj spodbuja finančno vključenost prebivalstva, varuje ranljive skupine, ter zagotavlja dostopnost osnovnih finančnih storitev na celotnem območju Republike Slovenije.

Predlog zakona je skladen tudi s pravico do varstva osebnih podatkov iz 38. člena Ustave Republike Slovenije, ter s pravico do zasebnosti. Z zagotavljanjem možnosti uporabe gotovine kot zakonitega fizičnega plačilnega sredstva posameznikom omogoča svobodno izbiro načina plačevanja in prispeva k varovanju njihove informacijske zasebnosti. Zakon pri tem ne posega v izvajanje ukrepov za preprečevanje pranja denarja, financiranja terorizma ali drugih zakonskih obveznosti, določenih s posebnimi predpisi.

Predlog zakona je zato v celoti skladen z Ustavo Republike Slovenije.

(17). Sklep

Predlagani Zakon o pravici do uporabe gotovine predstavlja izvedbeni zakon 74.a člena Ustave Republike Slovenije, ter vzpostavlja celovit pravni okvir za učinkovito, dejansko in dolgoročno uresničevanje ustavno zagotovljene pravice do uporabe gotovine pri bančnem poslovanju in v pravnem prometu.

Zakon odgovarja na vse pogostejše primere neposrednega in posrednega omejevanja uporabe gotovine, zmanjševanja dostopnosti gotovinskih storitev, ter postopnega krčenja gotovinske infrastrukture. Hkrati zagotavlja varstvo uporabnikov gotovine, preprečuje diskriminacijo zaradi izbire načina plačila, ter krepi finančno vključenost prebivalstva.

Posebno pozornost namenja starejšim osebam, invalidom, mladoletnikom, socialno ranljivim skupinam, prebivalcem podeželskih območij, ter drugim ranljivim skupinam, ki imajo omejen dostop do digitalnih tehnologij ali finančnih storitev. Z zagotavljanjem dostopnosti bankomatov, poslovalnic in drugih gotovinskih storitev prispeva k enakomernejši dostopnosti osnovnih finančnih storitev na celotnem območju Republike Slovenije.

Predlagana ureditev ne nasprotuje razvoju digitalnih plačilnih sredstev, elektronskega denarja, digitalnega evra ali drugim tehnološkim inovacijam na področju plačilnih storitev. Njen namen je zagotoviti uravnotežen razvoj plačilnega sistema, v katerem imajo posamezniki možnost svobodne izbire med gotovinskimi in negotovinskimi načini plačevanja. Digitalne oblike denarja lahko predstavljajo dodatno možnost plačila, ne morejo pa nadomestiti gotovine ali zmanjšati ustavno zagotovljene pravice do njene uporabe.

Zakon prispeva tudi k varovanju zasebnosti posameznikov pri zakonitih vsakodnevnih plačilnih transakcijah, hkrati pa ne posega v izvajanje ukrepov za preprečevanje pranja denarja in financiranja terorizma, ter drugih zakonskih obveznosti, določenih s posebnimi predpisi. Pravica do uporabe gotovine se uresničuje ob spoštovanju veljavnega pravnega reda Republike Slovenije in prava Evropske unije.

Predlagana ureditev krepi odpornost plačilnega sistema Republike Slovenije, zmanjšuje tveganja, povezana z izključno odvisnostjo od digitalnih plačilnih sistemov, ter prispeva k večji pripravljenosti

države in družbe na izredne razmere, motnje elektronskih komunikacij, kibernetske incidente, naravne nesreče ali druge okoliščine, ki lahko začasno omejijo delovanje elektronskih plačilnih sistemov.

BESEDILO ČLENOV IN ZAKONA

I. Poglavje

SPLOŠNE DOLOČBE

1. člen
(vsebina in namen zakona)

(1) Ta zakon v skladu z 74.a členom Ustave Republike Slovenije ureja pravico do uporabe gotovine, pogoje za njeno učinkovito uresničevanje, ter varstvo gotovine kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva v Republiki Sloveniji.
(2) Ta zakon določa:
1. pravico posameznikov do uporabe gotovine,
2. obveznosti ponudnikov blaga in storitev glede sprejemanja gotovine,
3. pogoje dostopnosti gotovine,
4. zagotavljanje infrastrukture za gotovinsko poslovanje,
5. prepoved neposrednega in posrednega omejevanja gotovinskega poslovanja,
6. nadzor nad izvajanjem tega zakona,
7. druga vprašanja, povezana z uporabo gotovine.

(3) Namen tega zakona je:
1. zagotavljati učinkovito uresničevanje ustavne pravice do uporabe gotovine,
2. ohranjati gotovino kot splošno dostopno in učinkovito uporabno zakonito plačilno sredstvo,
3. preprečevati finančno in digitalno izključenost posameznikov,
4. zagotavljati svobodno izbiro načina plačila,
5. varovati dostopnost gotovinskega poslovanja na celotnem območju Republike Slovenije.

2. člen
(temeljna načela zakona)

(1) Uporaba gotovine v Republiki Sloveniji temelji na načelu svobodne izbire zakonitega načina plačila, enake dostopnosti zakonitih plačilnih sredstev, ter varstva gotovine kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva, dejanske dostopnosti gotovine ter varstva finančne zasebnosti uporabnikov gotovine.
(2) Nihče ne sme biti neposredno ali posredno diskriminiran, omejevan ali izključen iz pravnega prometa zaradi uporabe gotovine.
(3) Gotovina in negotovinski načini plačila so obravnavani enakovredno, pri čemer se digitalizacija plačilnih storitev ne sme izvajati na način, ki bi postopoma ali posredno onemogočal uporabo gotovine.
(4) Organizacija poslovanja, tehnološke rešitve, pogodbeni pogoji ali drugi poslovni modeli ne smejo povzročati dejanskega izrinjanja gotovine iz pravnega prometa.
(5) Državni organi, organi lokalnih skupnosti, nosilci javnih pooblastil ter ponudniki blaga in storitev morajo pri svojem poslovanju upoštevati načelo dostopnosti gotovine, kot tudi zagotavljati pogoje za njeno dejansko uporabo.
(6) Pri izvajanju tega zakona se upoštevajo načela finančne vključenosti, varstva finančne zasebnosti, tehnološke nevtralnosti, sorazmernosti, najmanjšega posega v pravico do uporabe gotovine ter svobodne izbire zakonitega načina plačila. Omejitve pravice do uporabe gotovine, anonimnosti

gotovinskega plačila ali finančne zasebnosti morajo biti določene z zakonom oziroma neposredno uporabljivim pravnim aktom Evropske unije, zasledovati ustavno dopusten cilj ter biti primerne, nujne in sorazmerne glede na cilj, ki ga zasledujejo.
(7) Določbe tega zakona se razlagajo v skladu z namenom varstva ustavne pravice do uporabe gotovine iz 74.a člena Ustave Republike Slovenije. Omejitve pravice do uporabe gotovine se razlagajo ozko in restriktivno. V primeru dvoma se določbe tega zakona razlagajo na način, ki v največji možni meri zagotavlja učinkovito uresničevanje pravice do uporabe gotovine, dejansko dostopnost gotovine, varstvo finančne zasebnosti ter anonimnosti zakonitih gotovinskih plačil.
(8) Razvoj in digitalizacija plačilnih storitev, uvajanje novih plačilnih tehnologij ali drugih oblik digitalnega denarja ne sme zmanjševati ravni varstva pravice do uporabe gotovine, finančne zasebnosti ali anonimnosti zakonitih gotovinskih plačil. Nove plačilne rešitve se lahko uvajajo le kot dopolnilna in prostovoljna možnost uporabe, razen kadar zakon ali neposredno uporabljiv pravni akt Evropske unije za posamezen primer določa drugače.

3. člen
(cilji zakona)

Cilji tega zakona so:

1. zagotavljanje učinkovitega izvajanja in uresničevanja pravice do uporabe gotovine iz 74.a člena Ustave Republike Slovenije,
2. zagotavljanje pravice do uporabe gotovine kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva na celotnem območju Republike Slovenije,
3. varovanje pravice posameznika do zasebnosti pri zakonitih finančnih transakcijah, ter do svobodne izbire zakonitega načina plačevanja,
4. zagotavljanje dejanske dostopnosti gotovine in gotovinskih storitev vsem prebivalcem Republike Slovenije ne glede na kraj bivanja, starost, invalidnost, socialni položaj ali stopnjo digitalne pismenosti,
5. preprečevanje neposrednega in posrednega omejevanja uporabe gotovine, ter preprečevanje obhajanja pravice do uporabe gotovine z organizacijskimi, tehničnimi, pogodbenimi, poslovnimi ali drugimi ukrepi,
6. preprečevanje diskriminacije posameznikov zaradi uporabe gotovine oziroma zaradi neuporabe digitalnih plačilnih sredstev,
7. zagotavljanje enakopravne obravnave gotovine in drugih zakonitih načinov plačila, ter ohranjanje svobodne izbire posameznika pri načinu plačevanja,
8. zagotavljanje najvišje možne stopnje anonimnosti zakonitih gotovinskih plačil ob spoštovanju Ustave Republike Slovenije, prava Evropske unije in drugih zakonov,
9. zagotavljanje dostopnosti osnovnih gotovinskih in bančnih storitev v vseh občinah Republike Slovenije, ter ohranjanje ustrezne mreže bankomatov, poslovalnic in drugih fizičnih točk za izvajanje gotovinskih storitev,
10. zagotavljanje zadostne količine in razpoložljivosti gotovine v obtoku, ter ustrezne oskrbe gotovinske infrastrukture z bankovci in kovanci,
11. varovanje finančne vključenosti prebivalstva, zlasti starejših oseb, invalidov, socialno ranljivih skupin, mladoletnikov in mladih, ki samostojno sodelujejo v finančnem prometu, ter prebivalcev območij z omejeno dostopnostjo finančnih storitev,
12. ohranjanje zaupanja v evrobankovce in evrokovance oziroma drugo zakonito fizično (materialno) plačilno sredstvo kot pomemben element finančne stabilnosti in družbene odpornosti,
13. zagotavljanje uporabe in dostopnosti gotovine tudi v izrednih, kriznih in drugih razmerah, ki lahko omejijo delovanje elektronskih plačilnih sistemov,

14. spremljanje vplivov digitalizacije plačilnih sistemov, digitalnih valut in drugih finančnih inovacij na dostopnost in uporabo gotovine,
15. zagotavljanje učinkovitega spremljanja stanja, nadzora nad izvajanjem zakona, ter sankcioniranja kršitev pravice do uporabe gotovine,
16. prispevanje k ohranjanju finančne svobode posameznika, zasebnosti pri zakonitih finančnih transakcijah, ter odpornosti plačilnega sistema Republike Slovenije,
17. spodbujanje uravnoteženega razvoja in sobivanja gotovinskih, ter negotovinskih oblik plačevanja.

4. člen
(pomen izrazov)

Posamezni izrazi, uporabljeni v tem zakonu, imajo naslednji pomen:

1. **Gotovina** pomeni bankovce in kovance oziroma drugo zakonito fizično (materialno) plačilno sredstvo, ki ga kot zakonito plačilno sredstvo določa pravni red Republike Slovenije.
2. **Uporaba gotovine** pomeni vsako plačilo, prejemanje, dvig ali polog gotovine pri opravljanju finančnih, gospodarskih ali zasebnih transakcij.
3. **Pravni promet** pomeni vse pravne in dejanske odnose med subjekti, v katerih prihaja do izpolnjevanja denarnih obveznosti, vključno in zlasti z: nakupom in prodajo blaga ali storitev, izvajanja javnih storitev, plačili med fizičnimi in pravnimi osebami, izpolnjevanjem pogodbenih obveznosti, ter drugimi oblikami plačil v gospodarskem in negospodarskem okolju.
4. **Bančno poslovanje** pomeni izvajanje vseh bančnih storitev med finančno institucijo in njenimi strankami, vključno in zlasti z: vodenjem računov, dvigi in pologi gotovine, izvajanjem plačilnih storitev, ter drugimi storitvami, ki jih kreditne institucije opravljajo v okviru svoje dejavnosti.
5. **Kreditna institucija** pomeni banko, hranilnico, kreditno družbo, banko države članice, banko tretje države ali njihovo podružnico, ki opravlja bančne storitve v skladu z zakonom, ki ureja bančništvo.
6. **Bankomat** je javno dostopna avtomatizirana fizična naprava za izvajanje gotovinskega poslovanja, ki uporabnikom omogoča najmanj dvig gotovine, lahko pa tudi polog gotovine, vpogled v stanje na računu, izvajanje plačilnih storitev ali druge osnovne bančne storitve.
7. **Sprejemnica oziroma sprejemnik plačil (v nadaljnjem besedilu: sprejemnik plačil)** pomeni vsako fizično ali pravno osebo, javni ali zasebni subjekt, ki pri opravljanju dejavnosti, poklica, javne službe ali druge organizirane pridobitne ali nepridobitne dejavnosti sprejema plačila za blago ali storitve. Za sprejemnika plačil po tem zakonu se šteje vsak subjekt, ki uporabnikom ponuja blago ali storitve proti plačilu, ne glede na svojo pravnoorganizacijsko obliko, status, velikost ali način opravljanja dejavnosti.
8. **Uporabnica oziroma uporabnik** (v nadaljnjem besedilu: uporabnik) je fizična ali pravna oseba, ki uporablja gotovino, gotovinske storitve, bančne storitve ali druge storitve, povezane z uporabo gotovine oziroma uresničuje pravice po tem zakonu.
9. **Ponudnica oziroma ponudnik blaga ali storitev (v nadaljnjem besedilu: ponudnik blaga ali storitev)** pomeni vsako fizično ali pravno osebo, samostojno podjetnico posameznico oziroma samostojnega podjetnika posameznika ter državni organ, organ lokalne skupnosti, nosilca javnih pooblastil, izvajalca javne službe ali drug subjekt, ki uporabnikom v okviru svoje dejavnosti, poklica ali nalog ponuja, prodaja, dobavlja ali zagotavlja blago oziroma storitve. Za ponudnika blaga ali storitev po tem zakonu se šteje tudi upravljavec digitalne platforme ali drug posrednik, kadar organizira, omogoča ali določa pogoje prodaje blaga ali storitev oziroma način njihovega plačila.

10. **Plačilno razmerje** pomeni vsak odnos med plačnikom in prejemnikom plačila, v katerem se obveznost lahko poravna z gotovino ali drugo obliko plačila.
11. **Dostop do gotovine** pomeni dejansko možnost posameznika, da pridobi, dvigne, položi ali uporablja gotovino kot zakonito plačilno sredstvo pri bančnem poslovanju in v pravnem prometu.
12. **Dejanska dostopnost** pomeni stanje, v katerem lahko uporabnik brez nesorazmernih geografskih, časovnih, organizacijskih, tehničnih ali finančnih ovir uporablja gotovino, gotovinske storitve in gotovinsko infrastrukturo. Dejanska dostopnost vključuje zlasti možnost pridobitve, uporabe, pologa in menjave gotovine, ter dostopa do bankomatov, poslovalnic in drugih fizičnih točk za izvajanje gotovinskih storitev pod pogoji, ki uporabnika ne postavljajo v manj ugoden položaj v primerjavi z uporabniki drugih zakonitih načinov plačevanja.
13. **Osnovne gotovinske storitve** so storitve, ki uporabnikom omogočajo pridobivanje, uporabo, polog, menjavo in drugo običajno razpolaganje z gotovino kot zakonitim fizičnim (materialnim) plačilnim sredstvom. Med osnovne gotovinske storitve sodijo tudi storitve, ki uporabnikom omogočajo pridobitev gotovine v ustreznih apoenih, vključno z apoeni nižjih vrednosti, primernimi za njeno običajno uporabo v vsakodnevnem pravnem prometu.
14. **Fizična točka za izvajanje osnovnih bančnih in gotovinskih storitev** je trajno ali redno organizirano fizično dostopno mesto na območju občine, kjer je prebivalcem omogočeno izvajanje osnovnih bančnih storitev in poslovanje z gotovino. Fizična točka mora omogočati najmanj: dvig gotovine, polog gotovine, izvajanje osnovnega plačilnega prometa, pridobitev osnovnih informacij glede bančnih storitev, ter osebni fizični dostop uporabnikov do izvajanja navedenih storitev. Fizična točka je lahko organizirana kot: bančna poslovalnica, skupna poslovalnica več finančnih institucij, pogodbena točka za izvajanje bančnih storitev, mobilna bančna enota, ali druga organizirana oblika fizičnega izvajanja osnovnih bančnih in gotovinskih storitev.
15. **Omejevanje uporabe gotovine** pomeni vsako neposredno ali posredno dejanje, prakso ali odločitev, ki posamezniku otežuje, omejuje ali onemogoča uporabo gotovine v plačilnem razmerju ali pri dostopu do finančnih storitev.
16. **Posredna diskriminacija** pri uporabi gotovine pomeni ravnanje, ki navidezno temelji na nevtralnih pravilih ali pogojih, vendar v praksi povzroča neenako obravnavo oseb, ki želijo uporabljati gotovino, zlasti starejših, oseb brez digitalnih orodij ali socialno šibkejših skupin.
17. **Anonimnost gotovinskega plačila** pomeni lastnost gotovine kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva, ki posamezniku praviloma omogoča izvedbo zakonitega gotovinskega plačila brez obveznega razkritja njegove identitete zgolj zaradi izvedbe gotovinskega plačila. Omejitve anonimnosti so dopustne le v primerih in pod pogoji, ki jih izrecno določa zakon ali neposredno uporabljiv pravni akt Evropske unije, kadar so nujne za varstvo ustavno dopustnega cilja, sorazmerne glede na naravo konkretne transakcije in ne posegajo v bistvo pravice do uporabe gotovine.
18. **Finančna zasebnost** pomeni pravico posameznice oziroma posameznika (v nadaljnjem besedilu: posameznik) do varstva njegovih osebnih podatkov, plačilnih navad in drugih osebnih okoliščin pri zakonitih gotovinskih plačilih ter varstvo pred nepotrebnim zbiranjem, obdelavo, shranjevanjem, povezovanjem, profiliranjem ali drugim sistematičnim spremljanjem teh podatkov. Obdelava osebnih podatkov je dopustna le v obsegu in pod pogoji, ki jih določa zakon ali neposredno uporabljiv pravni akt Evropske unije, kadar je nujna za izvedbo konkretnega zakonitega plačila ali za izpolnitev izrecno določene zakonske obveznosti.

19. **Zakonito gotovinsko plačilo** pomeni gotovinsko plačilo, izvedeno v skladu z Ustavo Republike Slovenije, zakoni Republike Slovenije in neposredno uporabljivimi pravnimi akti Evropske unije.
20. **Plačilno sredstvo** pomeni gotovino ali katerokoli drugo obliko denarja oziroma elektronskega plačila, ki se uporablja za poravnavo obveznosti.
21. **Digitalno plačilo** pomeni transakcijo, izvedeno z uporabo plačilne kartice, mobilne aplikacije, spletnega bančništva ali drugega elektronskega sistema brez uporabe gotovine.
22. **Negotovinski način plačila** pomeni vsak način poravnave denarne obveznosti brez neposredne uporabe bankovcev in kovancev kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva. Med negotovinske načine plačila sodijo zlasti: plačilne kartice, kreditne in debetne kartice, mobilna plačila, spletna plačila, plačila preko mobilnih ali drugih digitalnih aplikacij, elektronska nakazila, trajni nalogi, neposredne obremenitve, virtualne ali predplačniške kartice, digitalne denarnice, ter drugi elektronski ali digitalni načini prenosa denarnih sredstev. Za negotovinski način plačila se šteje tudi uporaba internih digitalnih, elektronskih ali drugih zasebnih plačilnih sistemov, pri katerih uporabnik za izvedbo plačila ne uporablja neposredno gotovine.
23. **Ranljive skupine** so osebe, ki so zaradi starosti, invalidnosti, zdravstvenega stanja, socialnih okoliščin, geografske oddaljenosti, omejenega dostopa do digitalnih tehnologij ali pomanjkanja digitalnih znanj in veščin posebej izpostavljene tveganju finančne ali digitalne izključenosti, ter so zato pri uresničevanju pravice do uporabe gotovine v posebej ranljivem položaju.
24. **Plačilne storitve** pomenijo storitve, povezane z izvrševanjem plačilnih transakcij, vodenjem plačilnih računov, izdajanjem in uporabo plačilnih instrumentov, ter drugimi storitvami, ki omogočajo prenos denarnih sredstev med plačnikom in prejemnikom plačila v skladu s predpisi, ki urejajo plačilne storitve.
25. **Gotovinske storitve** pomenijo storitve, povezane z dvigom, pologom, menjavo, izplačilom, sprejemanjem, obdelavo ali drugo uporabo gotovine kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva, zlasti preko bankomatov, bančnih poslovalnic ali drugih fizičnih točk za izvajanje gotovinskih storitev.
26. **Gotovinska infrastruktura** pomeni bankomate, poslovalnice kreditnih institucij, fizične točke za izvajanje osnovnih bančnih in gotovinskih storitev, naprave za polog ali izplačilo gotovine, ter druge organizacijske in tehnične zmogljivosti, ki uporabnikom omogočajo pridobivanje, uporabo, polog, menjavo ali drugo razpolaganje z gotovino.
27. **Digitalna platforma oziroma digitalna posrednica oziroma digitalni posrednik (v nadaljnjem besedilu: digitalna platforma ali digitalni posrednik)** je fizična ali pravna oseba, ki preko spletnega mesta, mobilne aplikacije ali druge elektronske rešitve omogoča, organizira, posreduje ali upravlja sklepanje poslov, rezervacije, nakupe, najeme ali uporabo blaga oziroma storitev med uporabniki in ponudniki.

5. člen
(pravica do uporabe gotovine v pravnem prometu)

(1) Vsakdo ima pravico uporabljati gotovino pri plačevanju blaga, storitev in drugih denarnih obveznosti v pravnem prometu v skladu z Ustavo Republike Slovenije in tem zakonom.
(2) Evrobankovci in evrokovanci so zakonito fizično (materialno) plačilno sredstvo, ki jih je v primerih, določenih s tem zakonom, treba sprejemati pri poslovanju na območju Republike Slovenije. Če bi bil v skladu z Ustavo Republike Slovenije, pravom Evropske unije ali zakonom kot zakonito plačilno sredstvo na območju Republike Slovenije določen drug zakoniti fizični (materialni) denar v obliki bankovcev in kovancev, se določbe tega zakona smiselno uporabljajo tudi zanj.

(3) Nihče ne sme biti brez utemeljenega zakonskega razloga izključen, omejen ali postavljen v neenakopraven položaj zaradi uporabe gotovine.
(4) Uporaba gotovine mora biti uporabnikom omogočena na enostaven, dostopen, učinkovit in nediskriminatoren način.
(5) Pravica do uporabe gotovine se zagotavlja zlasti:

1. pri nakupu blaga,
2. opravljanju storitev,
3. plačevanju javnih storitev,
4. bančnem poslovanju,
5. plačevanju prevozov in parkirnin,
6. drugih oblikah pravnega prometa, kjer prihaja do izpolnjevanja denarnih obveznosti.

(6) Omejitve uporabe gotovine so dopustne le v primerih, ki jih izrecno določa ta zakon.

6. člen
(varstvo gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva)

(1) Gotovina kot zakonito plačilno sredstvo uživa posebno varstvo na podlagi 74.a člena Ustave Republike Slovenije.
(2) Noben državni organ, organ samoupravne lokalne skupnosti, nosilec javnih pooblastil, izvajalec javne službe, finančna institucija ali druga pravna ali fizična oseba ne sme z organizacijskimi, tehničnimi, pogodbenimi, poslovnimi, tarifnimi, informacijskimi ali drugimi ukrepi povzročiti dejanske odprave, izničenja, neupravičenega ali nesorazmernega oteževanja ali nesorazmernega omejevanja možnosti uporabe gotovine v Republiki Sloveniji.
(3) Morebitne sistemske spremembe, ki bi bistveno posegle v pravico do uporabe gotovine ali bi lahko vodile do odprave gotovine kot splošno dostopnega zakonitega plačilnega sredstva, se lahko uvedejo le po predhodni široki demokratični obravnavi, javni objavi ekonomskih in drugih relevantnih podlag, presoji učinkov na pravico do uporabe gotovine, presoji učinkov na ranljive skupine, presoji učinkov na finančno zasebnost ter ob zagotovljenem sodelovanju državljanov pri odločanju o takšnih spremembah.
(4) Pri odločanju o vprašanjih iz prejšnjega odstavka se upoštevajo načelo pravne države, načelo varstva zaupanja v pravo, načelo ljudske suverenosti iz 3. člena Ustave Republike Slovenije, načelo sorazmernosti, načelo socialne države, načelo enakosti pred zakonom, varstvo človekovega dostojanstva, pravica do zasebnosti ter varstvo osebnih podatkov.
(5) Pravica do uporabe gotovine vključuje tudi pravico posameznika do anonimnosti gotovinskega plačila in varstva njegove finančne zasebnosti. Uporaba gotovine sama po sebi ne sme biti splošno ali avtomatično pogojena z obvezno identifikacijo uporabnika, ustvarjanjem digitalnih evidenc o njegovih zakonitih gotovinskih transakcijah ali drugim sistematičnim spremljanjem njegovih plačilnih navad.
(6) Pravica do uporabe gotovine vključuje pravico posameznika do najvišje stopnje anonimnosti, pri zakonitem gotovinskem plačilu, ki je skladna z Ustavo Republike Slovenije, pravom Evropske unije in zakonom. Pri gotovinskem plačilu se šteje, da posameznik praviloma ni dolžan razkriti svoje identitete, osebnih podatkov, davčne številke, kontaktnih podatkov, bančnih podatkov, podatkov o digitalni denarnici, uporabniškem računu ali drugih podatkov, ki omogočajo njegovo neposredno ali posredno identifikacijo, razen če takšno obveznost za konkretno transakcijo izrecno določa zakon ali neposredno uporabljiv pravni akt Evropske unije.
(7) Uporaba gotovine ne sme biti splošno, preventivno ali avtomatično pogojena z obvezno identifikacijo plačnika ali prejemnika plačila, prijavo v uporabniški račun, uporabo plačilne kartice, mobilne aplikacije, digitalne denarnice, kartice zvestobe, elektronskega računa, registracije vozila, telefonske številke, elektronskega naslova ali drugega identifikacijskega sredstva, kadar to ni nujno

potrebno za izvedbo konkretnega zakonitega gotovinskega plačila oziroma kadar takšna obveznost ni izrecno določena z zakonom.
(8) Posameznik ima pravico opraviti zakonito gotovinsko plačilo brez ustvarjanja digitalne sledi, kadar zakon za konkretno transakcijo ne določa drugače. Ponudnik blaga ali storitev ne sme od posameznika zahtevati, da se zaradi gotovinskega plačila identificira, registrira, poda soglasje za obdelavo osebnih podatkov, sprejme digitalne pogoje poslovanja ali uporabi digitalni identifikacijski oziroma plačilni instrument, če to ni nujno potrebno za izvedbo konkretnega plačila oziroma izrecno določeno z zakonom.
(9) Prepovedano je vzpostavljanje, vodenje, povezovanje ali uporaba evidenc, katerih namen ali učinek je sistematično spremljanje, profiliranje, razvrščanje, točkovanje, analiziranje ali napovedovanje plačilnih navad posameznika na podlagi njegovih zakonitih gotovinskih plačil. Prav tako je prepovedano povezovanje podatkov o gotovinskem plačilu z drugimi zbirkami osebnih podatkov, razen če je to izrecno določeno z zakonom, nujno za dosego ustavno dopustnega cilja in sorazmerno glede na naravo, obseg in tveganje konkretne transakcije.
(10) Pri zakonitem gotovinskem plačilu se lahko obdelujejo le tisti osebni podatki, ki so nujno potrebni za izvedbo plačila, izdajo predpisanega dokazila o plačilu, izpolnitev izrecno določene zakonske obveznosti ali varstvo pravic pogodbenih strank. Obdelava osebnih podatkov mora biti omejena na najmanjši potreben obseg, najkrajši potreben čas in namen, zaradi katerega je bila dovoljena. Vsaka nadaljnja uporaba teh podatkov za trženje, profiliranje, avtomatizirano odločanje, bonitetno ocenjevanje, vedenjsko analitiko ali druge namene, ki niso nujni za izvedbo plačila ali izpolnitev zakonske obveznosti, je prepovedana.
(11) Morebitne omejitve anonimnosti gotovinskega plačila ali finančne zasebnosti so dopustne le izjemoma, za posamezne vrste transakcij, na podlagi jasne in določne zakonske podlage, zaradi varstva ustavno dopustnega cilja ter ob strogem spoštovanju načel nujnosti, primernosti, sorazmernosti, najmanjšega obsega obdelave podatkov in prepovedi posega v bistvo pravice do uporabe gotovine. Splošne, množične, preventivne ali neselektivne omejitve anonimnosti gotovinskih plačil niso dopustne.
(12) Dokazno breme, da je identifikacija posameznika pri gotovinskem plačilu nujna, zakonita in sorazmerna, nosi subjekt, ki identifikacijo zahteva ali izvaja. Če za zahtevo po identifikaciji ni jasne zakonske podlage, se šteje, da ima posameznik pravico gotovinsko plačilo opraviti anonimno.
(13) Digitalni plačilni instrumenti, elektronski denar, digitalne denarnice, takojšnja plačila, digitalne valute centralnih bank ali druge oblike digitalnega denarja ne smejo nadomestiti, izključiti, omejiti ali zmanjšati pravice do uporabe gotovine kot zakonitega fizičnega oziroma materialnega plačilnega sredstva. Takšni instrumenti lahko obstajajo le kot dodatna in prostovoljna možnost plačila, razen kadar zakon za posamezen primer izrecno določa drugače.
(14) Določbe tega člena ne posegajo v posebne omejitve gotovinskega poslovanja, obveznosti identifikacije strank, poročanja, davčnega nadzora, preprečevanja pranja denarja in financiranja terorizma, izvrševanja sankcij, preprečevanja goljufij ali druge omejitve, ki jih določa zakon ali neposredno uporabljiv pravni akt Evropske unije, če so te omejitve uporabljene restriktivno, uporabljene sorazmerno in ne posegajo v bistvo pravice do uporabe gotovine.
(15) Določbe tega člena se razlagajo tako, da se v največji možni meri zagotovi dejanska, ne le formalna, možnost uporabe gotovine kot splošno dostopnega zakonitega fizičnega oziroma materialnega plačilnega sredstva.

7. člen
(zagotavljanje uporabe gotovine v izrednih in kriznih razmerah)

(1) Gotovina predstavlja pomemben element finančne varnosti, odpornosti plačilnega sistema in neprekinjenega izvajanja plačilnega prometa v Republiki Sloveniji.

(2) Državni organi, Banka Slovenije, finančne institucije, ter drugi subjekti, vključeni v plačilni promet, morajo pri načrtovanju, pripravi in izvajanju ukrepov za izredne, krizne ali druge motene razmere zagotavljati pogoje za nemoteno dostopnost in uporabo gotovine.
(3) V primeru:

- izpada električne energije,
- izpada elektronskih komunikacijskih omrežij,
- kibernetskega napada,
- motenj v delovanju plačilnih sistemov,
- naravnih nesreč,
- izrednih razmer,
- ali drugih okoliščin, ki bistveno omejujejo uporabo elektronskih plačilnih sredstev,

morajo pristojni organi in finančne institucije sprejeti primerne ukrepe za zagotavljanje dostopnosti in uporabe gotovine.
(4) Ukrepi iz prejšnjega odstavka se izvajajo v skladu s predpisi, ki urejajo zaščito, reševanje, krizno upravljanje, bančni sistem in plačilne storitve.

8. člen
(posebno varstvo ranljivih skupin)

(1) Posebno varstvo pri uveljavljanju pravice do uporabe gotovine imajo:

1. starejše osebe,
2. invalidi in osebe s posebnimi potrebami,
3. osebe z omejenim dostopom do digitalnih tehnologij,
4. osebe z nižjimi dohodki ali socialnimi omejitvami,
5. prebivalci območij z omejeno dostopnostjo do bančnih in digitalnih storitev,
6. mladoletne osebe, ki zaradi svoje starosti, omejene poslovne sposobnosti ali drugih okoliščin nimajo samostojnega dostopa do digitalnih plačilnih instrumentov oziroma je gotovina zanje pomembno ali edino samostojno plačilno sredstvo za sodelovanje v vsakodnevnem pravnem prometu.

(2) Kreditne institucije in trgovci morajo pri sprejemanju odločitev o spremembah svojih poslovnih modelov upoštevati vpliv na te skupine in zagotoviti, da jim ne bo onemogočen dostop do osnovnih gotovinskih storitev.

II. Poglavje

NAČELO PROSTEGA OBTOKA GOTOVINE

9. člen
(prepoved neposrednega in posrednega omejevanja uporabe gotovine)

(1) Ponudnik blaga ali storitev ne sme brez utemeljenega zakonskega razloga zavrniti sprejema gotovine kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva - razen v primerih, določenih s tem zakonom.
(2) Prepovedano je neposredno ali posredno omejevanje uporabe gotovine preko:

- organizacije poslovanja,
- pogodbenih pogojev,
- tehnoloških rešitev,
- poslovnih modelov,

- internih plačilnih sistemov,
- registracijskih ali članskih pogojev,
- drugih načinov, ki uporabniku dejansko onemogočajo ali bistveno otežujejo uporabo gotovine.

(3) Za posredno omejevanje uporabe gotovine se šteje zlasti:
- obvezna predhodna pretvorba gotovine v interne kartice, dobroimetje, žetone ali druge zasebne plačilne instrumente,
- pogojevanje uporabe storitve z registracijo uporabniškega računa ali uporabo mobilne aplikacije,
- organizacija poslovanja, pri kateri je uporaba gotovine formalno dovoljena, dejansko pa bistveno otežena,
- določanje nesorazmernih pogojev, stroškov ali postopkov za uporabo gotovine,
- določanje nesorazmerno omejenega časa ali kraja za uporabo gotovine,
- druge primerljive oblike omejevanja.

(4) Soglasje uporabnika za negotovinsko poslovanje je veljavno le, če je podano prostovoljno, jasno, informirano in brez neposrednega ali posrednega pogojevanja dostopa do blaga ali storitev.

(5) Šteje se, da soglasje uporabnika ni prostovoljno, kadar ponudnik blaga ali storitev:
- ne zagotavlja dejanske možnosti uporabe gotovine,
- uporabo gotovine bistveno otežuje,
- ali uporabnika zaradi uporabe gotovine postavlja v slabši položaj.

10. člen
(obveznost sprejemanja gotovine)

(1) Ponudniki blaga in storitev, ki opravljajo dejavnost na območju Republike Slovenije, morajo pri poslovanju uporabnikom omogočati plačilo z gotovino, razen v primerih, določenih s tem zakonom.

(2) Obveznost sprejemanja gotovine velja zlasti za:
- trgovine,
- gostinske obrate,
- izvajalce storitev,
- ponudnike javnih storitev,
- banke, hranilnice in druge finančne institucije pri opravljanju storitev, pri katerih po naravi storitve mogoče uporabiti gotovino,
- izvajalce poštnih in plačilnih storitev,
- javni potniški promet,
- taksi prevoze,
- parkirišča in parkirne sisteme,
- samopostrežne in avtomatizirane prodajne sisteme,
- športne, kulturne in druge javne prireditve,
- druge dejavnosti, pri katerih prihaja do plačevanja blaga in storitev v pravnem prometu.

(3) Sprejemanje gotovine mora biti uporabnikom omogočeno:
- neposredno,
- enostavno,
- pregledno,
- brez dodatnih nesorazmernih pogojev, stroškov ali omejitev.

(4) Ponudnik blaga ali storitev ne sme:
- zavrniti gotovinskega plačila brez zakonitega razloga,
- uporabnika usmerjati izključno v digitalne ali negotovinske načine plačila,
- organizirati poslovanja na način, ki dejansko onemogoča neposredno uporabo gotovine.

(5) Prepovedano je zaračunavanje dodatnih stroškov, kot tudi provizij ali drugih finančnih obremenitev zgolj zaradi uporabe gotovine.
(6) Ponudnik blaga ali storitev mora biti pri sprejemanju gotovine ustrezno pripravljen tudi na vračilo preostalega zneska v gotovini. Pravica plačnika do vračila preostalega zneska v gotovini je sestavni del pravice do uporabe gotovine. Ponudnik ne sme organizirati poslovanja na način, ki bi sistematično onemogočal vračilo gotovine ali bi pomanjkanje drobiža uporabljal kot reden razlog za zavrnitev gotovinskega plačila.
(7) Obveznost sprejemanja gotovine velja za vse sprejemnike plačil enako, ne glede na njihovo pravnoorganizacijsko obliko, velikost, obseg dejavnosti, letni promet ali število zaposlenih. Velikost subjekta, obseg njegove dejavnosti, organizacijski ali ekonomski razlogi sami po sebi ne predstavljajo utemeljenega razloga za zavrnitev gotovinskega plačila. Izjeme od obveznosti sprejemanja gotovine so določene izključno v 11. členu tega zakona in se razlagajo ozko.

11. člen
(dopustne izjeme od obveznosti sprejemanja gotovine)

(1) Ponudnik blaga ali storitev lahko zavrne plačilo v gotovini le izjemoma, če za to obstajajo objektivni, zakoniti in sorazmerni razlogi, zaradi katerih sprejem gotovine v konkretnem primeru ni mogoč.
(2) Zavrnitev plačila v gotovini je dopustna le v naslednjih primerih:

1. v kolikor je vrednost predloženega bankovca očitno nesorazmerna glede na vrednost plačila, pri čemer se za nesorazmerno praviloma šteje uporaba bankovca v visokem apoenu (200 ali 500 EUR) za plačila manjših vrednosti, zlasti kadar vrednost plačila ne presega 10 EUR;
2. v kolikor ponudnik v trenutku plačila izjemoma ne razpolaga z ustreznim drobižem za vračilo, pri čemer mora dokazati, da je do pomanjkanja drobiža prišlo nepričakovano in da je na gotovinsko poslovanje sicer redno in ustrezno pripravljen; pomanjkanje drobiža, ki je posledica organizacije poslovanja ali nepripravljenosti ponudnika, ne predstavlja utemeljenega razloga za zavrnitev gotovinskega plačila. Šteje se, da ponudnik ni ustrezno pripravljen na gotovinsko poslovanje, če ob začetku poslovnega časa oziroma med poslovanjem ne zagotavlja zadostne količine drobiža, ki je glede na vrsto, obseg in običajen promet njegove dejavnosti razumno potrebna za izvajanje gotovinskih plačil;
3. v kolikor sta se plačnik in prejemnik plačila pred nastankom obveznosti plačila ali pred njeno izpolnitvijo svobodno, predhodno in izrecno dogovorila o drugem zakonitem načinu plačila; v skladu z veljavnimi predpisi,
4. v kolikor začasno obstajajo nepredvideni tehnični ali varnostni razlogi, ki objektivno onemogočajo sprejem gotovine, pri čemer:
    - takšni razlogi ne smejo izhajati iz poslovne politike, organizacije poslovanja ali izbire opreme ponudnika,
    - morajo biti izjemni, nepredvideni in časovno omejeni,
    - ponudnik mora nemudoma pristopiti k odpravi teh razlogov,
    - o razlogu mora za začasno nesprejemanje gotovine jasno in na vidno mesto na prodajnem mestu pisno obvestiti potrošnika,
    - se šteje, da razlogi niso utemeljeni, če trajajo dlje, kot je nujno potrebno za njihovo odpravo.

(3) Preden ponudnik zavrne gotovinsko plačilo iz razlogov iz drugega odstavka tega člena, mora preveriti možnost izvedbe plačila z uporabo običajnih organizacijskih, tehničnih ali poslovnih ukrepov. Zavrnitev gotovinskega plačila je dopustna le, če sprejema gotovine ali vračila preostalega zneska objektivno ni mogoče zagotoviti. Za običajne organizacijske ukrepe se štejejo zlasti pridobitev

drobiža iz druge blagajne, razpoložljive gotovine pri ponudniku ali drugega vira, ki je ponudniku razumno dostopen.
(4) Zavrnitev plačila v gotovini ni dopustna zaradi:
- organizacijskih ali poslovnih odločitev ponudnika,
- uporabe prodajnih avtomatov,
- izvajanja javnih storitev, vključno z javnim potniškim prometom,
- prodaje na daljavo, kadar je omogočen fizični prevzem blaga,
- drugih razlogov, katerih namen ali posledica je izključitev gotovine kot plačilnega sredstva.

(5) Pri prodaji na daljavo mora ponudnik blaga ali storitev potrošniku zagotoviti možnost plačila z gotovino:
- ob fizičnem prevzemu blaga, kadar je ta omogočen,
- ob dostavi blaga na naslov potrošnika (plačilo po povzetju).

(6) Ponudnik ne sme omejevati ali izključevati možnosti plačila z gotovino pri prodaji na daljavo z enostranskimi pogoji poslovanja ali izbiro plačilnih načinov.
(7) Sprejemnik plačil mora o vsaki omejitvi jasno in vidno obvestiti potrošnike, navesti razloge zanjo in po potrebi omogočiti alternativni način gotovinskega plačila.
(8) Dokazno breme za obstoj razlogov iz tega člena nosi ponudnik blaga ali storitev. V dvomu se šteje, da pogoji za zavrnitev gotovinskega plačila niso bili izpolnjeni.

12. člen
(prepoved diskriminacije pri dostopu do gotovine)

(1) Banke, finančne institucije, ponudniki plačilnih storitev in drugi subjekti, kateri uporabnikom zagotavljajo plačilne ali gotovinske storitve, ne smejo razlikovati med komitenti oziroma uporabniki pri dostopu do gotovinskih storitev glede na starost, invalidnost, socialni položaj, kraj bivanja, višino prihodkov, uporabo digitalnih storitev, izbiro načina poslovanja ali zaradi njihove odločitve, da ne uporabljajo digitalnih plačilnih sredstev oziroma da dajejo prednost gotovinskemu poslovanju.
(2) Vsaka omejitev, ki posamezniku onemogoča dvig ali polog gotovine pod enakimi pogoji kot drugim komitentom, se šteje za posredno diskriminacijo.
(3) Finančne institucije morajo zagotavljati, da njihovo osebje in avtomatski sistemi enakopravno obravnavajo vse uporabnike ne glede na način poslovanja.

13. člen
(prepoved diskriminacije zaradi uporabe gotovine)

(1) Nihče ne sme biti zaradi uporabe gotovine, kot zakonitega plačilnega sredstva, postavljen v manj ugoden položaj pri dostopu do blaga, storitev, pravic ali drugih oblik pravnega prometa.
(2) Ponudniki blaga in storitev, državni organi, organi lokalnih skupnosti, nosilci javnih pooblastil, javni zavodi, izvajalci javnih služb ter druge pravne ali fizične osebe ne smejo uporabnikom zaradi uporabe gotovine:
- zaračunavati višjih cen,
- nalagati dodatnih stroškov ali provizij,
- omejevati dostopa do blaga ali storitev,
- določati manj ugodnih pogojev poslovanja,
- določati krajše časovne možnosti uporabe storitve,
- pogojevati dostopa z registracijo uporabniških računov,
- pogojevati uporabe storitev s članstvom v programih zvestobe,
- ali jih drugače postavljati v manj ugoden položaj.

(3) Za diskriminacijo po tem zakonu se šteje tudi organizacija poslovanja, katere namen ali učinek je odvračanje uporabnikov od uporabe gotovine ali njihovo preusmerjanje v uporabo izključno negotovinskih načinov plačila.
(4) Pogodbena določila, splošni pogoji poslovanja ali drugi interni akti, ki so v nasprotju s tem členom, so nični.
(5) Pravica do uporabe gotovine mora biti uporabnikom zagotovljena pod enakimi pogoji kot drugi zakoniti načini plačila, razen če zakon izrecno določa drugače.
(6) Pri ugotavljanju posredne diskriminacije zaradi uporabe gotovine, v smislu tretjega odstavka tega člena, mora potrošnik ali uporabnik verjetno izkazati dejstva, ki kažejo na različno obravnavo v zvezi z uporabo gotovine ali na dejansko onemogočanje oziroma bistveno oteževanje gotovinskega plačila. V takem primeru nosi dokazno breme za obstoj objektivnih, utemeljenih in sorazmernih razlogov za takšno ravnanje ponudnik blaga ali storitev. Ponudnik se razbremeni odgovornosti le, če dokaže, da ravnanje temelji na razlogih, ki jih dovoljuje ta zakon, ter da je ukrep nujen in sorazmeren glede na zasledovani zakoniti cilj.

14. člen
(prepoved obhajanja določb tega zakona)

(1) Nihče ne sme z organizacijskimi, pogodbenimi, tehničnimi, poslovnimi ali drugimi ukrepi obiti ali omejiti pravice do uporabe gotovine, določene s tem zakonom.
(2) Za obhajanje določb tega zakona se šteje zlasti:

- pogojevanje uporabe blaga ali storitev z registracijo uporabniškega računa,
- pogojevanje uporabe blaga ali storitev s članstvom v klubu, programu zvestobe ali drugi organizirani obliki članstva,
- pogojevanje uporabe gotovine z uporabo predplačniških kartic, žetonov, kuponov, dobroimetij ali drugih nadomestnih plačilnih instrumentov,
- omejevanje uporabe gotovine preko algoritmov, avtomatiziranih sistemov ali digitalnih platform,
- vzpostavljanje sistemov, ki uporabnike neposredno ali posredno silijo v uporabo negotovinskih načinov plačila,
- ustvarjanje neupravičenih administrativnih, tehničnih ali organizacijskih ovir za uporabo gotovine,
- uporaba opreme, sistemov, programske opreme ali poslovnih modelov, ki zaradi prostovoljne izbire ponudnika ne omogočajo sprejemanja gotovine, kadar je namen ali učinek takšne izbire omejevanje ali onemogočanje uporabe gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva,
- organizacija prodajnih ali storitvenih mest na način, da je večina avtomatiziranih, samopostrežnih ali drugih plačilnih mest namenjena izključno negotovinskim plačilom, uporabnikom gotovine pa ni zagotovljena primerljiva in dejansko dostopna možnost gotovinskega plačila pod enakimi ali primerljivimi pogoji,
- ter drugi ukrepi, katerih namen ali učinek je omejevanje ali onemogočanje uporabe gotovine.

(3) Pri presoji obhajanja določb tega zakona se upoštevata dejanski namen in učinek posameznega ravnanja ne glede na njegovo formalno poimenovanje ali pravno obliko.
(4) Pogodbeni dogovori, splošni pogoji poslovanja, interni akti ali druga ravnanja, katerih namen ali posledica je obid določb tega zakona, nimajo pravnega učinka.

III. Poglavje

OBVEZNOSTI BANK IN FINANČNIH INSTITUCIJ

15. člen
(omejitev nadomestil in dostop do gotovine)

(1) Banke, hranilnice in druge finančne institucije morajo zagotavljati stalno in neprekinjeno možnost dostopa do gotovine za vse komitente in prebivalce Republike Slovenije.
(2) Dostop do gotovine se zagotavlja:
1. s poslovanjem bančnih okenc,
2. mrežo bankomatov,
3. pologi in dvigi gotovine na pooblaščenih mestih ali prek pogodbenih partnerjev,
4. drugimi oblikami, ki omogočajo fizičen dostop do gotovine.

(3) Dvig ali polog bankovcev na bankomatu kreditne institucije, pri kateri ima potrošnik odprt plačilni račun, mora biti za potrošnika brezplačen.
(4) Dvig ali polog bankovcev na bankomatu druge kreditne institucije je za potrošnika brezplačen najmanj za pet transakcij mesečno. Banka Slovenije lahko ob upoštevanju dostopnosti gotovine, razvoja plačilnih storitev in interesov uporabnikov določi višje število brezplačnih transakcij.
(5) Za nadaljnje transakcije na bankomatih drugih finančnih institucij lahko kreditna institucija zaračuna nadomestilo, ki mora biti sorazmerno in ne sme omejevati dostopa do gotovine.
(6) Kreditna institucija ne sme omejevati višine dviga ali pologa gotovine na način, ki bi potrošniku onemogočal ali bistveno oteževal razpolaganje z lastnimi sredstvi.
(7) Določitev dnevnih ali drugih omejitev dviga ali pologa gotovine je dopustna le iz tehničnih ali varnostnih razlogov, pri čemer morajo biti takšne omejitve:
- sorazmerne,
- začasne ali prilagodljive,
- ne smejo biti nižje od zneska kateri omogoča običajno uporabo gotovine v vsakodnevnem pravnem prometu.

(8) Potrošniku mora biti na zahtevo omogočen dvig višjih zneskov gotovine v razumnem roku, bodisi na bankomatu bodisi v poslovalnici.
(9) Dvig ali polog bankovcev v poslovalnici katere koli kreditne institucije ali drugi poslovalnici je za potrošnika brezplačen.
(10) Dvig ali polog kovancev v poslovalnici katere koli kreditne institucije ali drugi poslovalnici je za potrošnika brezplačen do vključno pet dvigov in pet pologov mesečno, pri čemer posamezen dvig ali polog ne sme presegati 100 kosov kovancev.
(11) Nadomestila za osnovne gotovinske storitve in ostale gotovinske storitve, ki niso brezplačna na podlagi tretjega in četrtega odstavka tega člena, morajo biti primerna in ne smejo omejevati dostopa do gotovine potrošnikom ali ponudnikom blaga ali storitev. Banka Slovenije v soglasju z Ministrstvom za finance lahko s podzakonskim aktom določi višino primernega nadomestila za osnovne in ostale gotovinske storitve, v kolikor bi posamezna nadomestila ovirala dostop do gotovine.

16. člen
(polog gotovine pri opravljanju dejavnosti)

(1) Podjetniki, pravne osebe in drugi subjekti, ki pri opravljanju svoje dejavnosti zakonito sprejemajo gotovinska plačila, imajo pravico do rednega pologa gotovine na svoj transakcijski račun pri kreditni instituciji. Kreditna institucija mora navedeno storitev zagotavljati pod razumnimi, nediskriminatornimi in sorazmernimi pogoji.
(2) Kreditna institucija mora uporabnikom iz prejšnjega odstavka omogočiti polog gotovine:
- v času poslovanja poslovalnice,
- na bankomatu s funkcijo pologa gotovine, kadar je ta na voljo,

- ali na drug organiziran način, ki uporabniku omogoča dejanski in razumno dostopen polog gotovine.

(3) Nadomestila za polog gotovine morajo biti objektivno utemeljena, pregledna in sorazmerna, ter ne smejo biti določena na način, ki bi uporabnike dejansko odvračal od sprejemanja ali pologa gotovine pri opravljanju dejavnosti.

(4) Kreditna institucija ne sme:

1. brez objektivno utemeljenega razloga omejevati možnosti pologa gotovine,
2. določati organizacijskih ali časovnih omejitev, katerih namen ali posledica bi bila bistveno oteževanje pologa gotovine,
3. zavrniti polog gotovine, razen če je to zaradi višje sile, izrednih varnostnih okoliščin ali drugih objektivnih in začasnih razlogov. Organizacija poslovanja, poslovna politika ali zmanjševanje stroškov kreditne institucije ne predstavljajo razloga za zavrnitev pologa gotovine,
4. ukiniti možnosti pologa gotovine v poslovalnici brez zagotovitve enakovredne nadomestne rešitve na istem območju oziroma na drug način, ki uporabnikom zagotavlja primerljivo raven dostopnosti.

(5) Kadar kreditna institucija na posameznem območju ne zagotavlja poslovalnice ali bankomata s funkcijo pologa gotovine, mora uporabnikom omogočiti drugo organizirano obliko izvajanja pologa gotovine, ki ne povzroča nesorazmernih geografskih, organizacijskih, časovnih ali finančnih ovir.

(6) Organizacija gotovinskega poslovanja kreditne institucije ne sme biti določena na način, ki uporabnike dejansko odvrača od pologa gotovine ali jih neupravičeno spodbuja k uporabi izključno negotovinskih načinov poslovanja.

(7) Kreditna institucija mora pri zagotavljanju možnosti pologa gotovine vse uporabnike obravnavati enakopravno, ter ne sme brez objektivno utemeljenega razloga razlikovati med uporabniki glede pogojev izvajanja pologa gotovine.

17. člen
(pravica do gotovinskega poslovanja v bankah)

(1) Kreditne institucije morajo strankam zagotoviti možnost izvajanja osnovnih gotovinskih storitev v okviru bančnega poslovanja v vseh poslovalnicah, ki poslujejo s strankami.

(2) Kreditna institucija ne sme:

1. nesorazmerno časovno omejevati izvajanja gotovinskih storitev,
2. izvajanja gotovinskih storitev omejiti le na del poslovnega časa poslovalnice,
3. organizirati poslovanja na način, ki dejansko onemogoča ali bistveno otežuje uporabo gotovinskih storitev.

(3) Gotovinske storitve morajo biti zagotovljene v celotnem poslovnem času poslovalnice, razen v izjemnih in začasnih primerih iz 11. člena tega zakona.

(4) Kreditna institucija ne sme vzpostaviti poslovalnice, ki posluje izključno brezgotovinsko, če v isti poslovalnici ali na isti lokaciji ne zagotavlja tudi dostopa do gotovinskih storitev.

(5) Gotovinske storitve morajo biti strankam zagotovljene pod pogoji, ki jih ne postavljajo v manj ugoden položaj v primerjavi z uporabniki drugih bančnih storitev.

(6) Kreditna institucija ne sme organizirati mreže poslovalnic ali določati njihovega poslovnega časa na način, ki uporabnikom dejansko onemogoča ali bistveno otežuje dostop do osnovnih gotovinskih storitev.

(7) Kreditne institucije morajo zagotavljati zadostno količino in razpoložljivost gotovine ter redno in zanesljivo oskrbo bankomatov, poslovalnic in drugih fizičnih točk za izvajanje gotovinskih storitev z bankovci in kovanci. Organizacija poslovanja ne sme povzročiti položaja, v katerem bi bila pravica do uporabe gotovine dejansko omejena zaradi pomanjkanja razpoložljive gotovine.

18. člen
(mreža in lastnosti bankomatov finančnih institucij)

(1) Kreditne institucije morajo zagotavljati zadostno geografsko pokritost dostopa do gotovine z bankomati, zlasti v manjših krajih in na podeželskih območjih.
(2) Kreditne institucije morajo na območju vsake občine v Republiki Sloveniji zagotoviti najmanj dva javno dostopna bankomata, katera omogočata dvig gotovine. Ne glede na prejšnji odstavek se lahko v občinah z manj kot 2.000 prebivalci zagotovi en javno dostopen bankomat, v kolikor je prebivalcem hkrati zagotovljena dostopnost do drugega bankomata znotraj petih kilometrov po javno dostopni cestni povezavi.
(3) V občinah z več kot 3.000 prebivalci mora biti poleg minimalnega števila bankomatov, iz prejšnjega odstavka, zagotovljen najmanj en dodatni bankomat za vsakih začetih nadaljnjih 3.000 prebivalcev, ko občina preseže 3.000 prebivalcev.
(4) Bankomati morajo biti stalno operativni in redno oskrbovani z gotovino, tako da je zagotovljena dejanska razpoložljivost gotovine za uporabnike.
(5) Operativnost bankomatov mora biti v posameznem koledarskem letu na ravni posamezne občine najmanj 98 %.
(6) Bankomat mora omogočati dvig gotovine v različnih apoenih, pri čemer mora zagotavljati tudi razpoložljivost bankovcev nižjih vrednosti, vključno z bankovci za 5 evrov, ki omogočajo normalno uporabo gotovine v vsakodnevnem pravnem prometu.
(7) Kreditne institucije morajo pri upravljanju mreže bankomatov zagotavljati tudi dostopnost bankovcev za 5 evrov kot zakonitega plačilnega sredstva. Banka Slovenije v soglasju z Ministrstvom za finance s podzakonskim aktom določi podrobnejše kriterije glede obsega, geografske razporeditve in načina zagotavljanja te obveznosti.
(8) Kreditna institucija mora v primeru nedelovanja bankomata najkasneje v 24 urah zagotoviti njegovo popravilo ali začasno nadomestno rešitev.
(9) Nedelovanje bankomata brez utemeljenega razloga, ki traja več kot pet zaporednih dni, oziroma ponavljajoče se nedelovanje, zaradi katerega ni dosežena operativnost iz petega odstavka tega člena, se šteje za kršitev obveznosti zagotavljanja dostopa do gotovine po tem zakonu.
(10) Bankomati morajo biti geografsko razporejeni tako, da prebivalcem omogočajo razumno, nemoteno in enakovredno dostopnost do gotovine. Pri določanju zadostnosti mreže bankomatov se upoštevajo zlasti število prebivalcev, gostota poselitve, oddaljenost od najbližje dostopne točke za dvig gotovine, prometna povezanost, ter posebnosti podeželskih, obmejnih in demografsko ogroženih območij.
(11) Na območjih z izrazito turistično, sezonsko ali drugo povečano koncentracijo uporabnikov mora biti število bankomatov prilagojeno dejanskim potrebam po dostopu do gotovine. Banka Slovenije na podlagi podatkov o turističnem obisku, dnevnih migracijah, prometni obremenjenosti ali drugih primerljivih kazalnikih z odločbo določi namestitev dodatnih bankomatov, če minimalno število bankomatov po kriteriju števila prebivalcev ne zagotavlja zadostne dostopnosti gotovine.
(12) Banka Slovenije v soglasju z Ministrstvom za finance s podzakonskim aktom podrobneje določi kriterije za:

- presojo zadostnosti števila bankomatov,
- operativnost in oskrbo bankomatov,
- zagotavljanje ustreznih apoenov.

(13) Kadar na območju posamezne občine ni zagotovljeno minimalno število bankomatov iz tega člena, Banka Slovenije z odločbo določi kreditno institucijo ali več kreditnih institucij, ki morajo zagotoviti manjkajoče bankomate. Pri tem upošteva zlasti tržni delež posamezne kreditne institucije, njeno prisotnost na območju občine ali sosednjih občin, obstoječo infrastrukturo, ter sposobnost

zagotavljanja storitev. Kreditna institucija mora obveznost izpolniti v roku, ki ga določi Banka Slovenije, vendar najpozneje v treh mesecih od dokončnosti odločbe.

19. člen
(mreža in lastnosti poslovalnic kreditnih institucij)

(1) Prebivalcem vsake občine v Republiki Sloveniji mora biti zagotovljen dostop do osnovnih bančnih in gotovinskih storitev.
(2) Kreditne institucije morajo v vsaki občini zagotavljati najmanj: možnost dviga gotovine, možnost pologa gotovine, osnovno plačilno poslovanje, ter osnovne storitve za fizične osebe.
(3) V občinah, kjer ni bančne poslovalnice, se mora dostop do osnovnih bančnih storitev zagotoviti preko fizične točke za izvajanje osnovnih bančnih in gotovinskih storitev.
(4) Fizična točka iz prejšnjega odstavka mora biti vzpostavljena najpozneje v šestih mesecih od uveljavitve tega zakona oziroma najpozneje v treh mesecih od prenehanja delovanja zadnje poslovalnice v občini. Kadar fizična točka ni zagotovljena, Banka Slovenije z odločbo določi kreditno institucijo ali več kreditnih institucij, ki morajo zagotoviti njeno vzpostavitev. Pri tem upošteva zlasti tržni delež posamezne kreditne institucije, njeno prisotnost na območju občine ali sosednjih občin, obstoječo infrastrukturo, ter sposobnost zagotavljanja storitev.
(5) Poslovalnica kreditne institucije mora v celotnem poslovnem času zagotavljati izvajanje osnovnih bančnih storitev, vključno z gotovinskimi storitvami.
(6) Omejevanje gotovinskega poslovanja na le časovni del poslovnega časa ni dopustno.
(7) Kreditna institucija ne sme organizirati poslovanja na način, ki:
- izključuje ali omejuje uporabo gotovine,
- stranke sistematično preusmerja na avtomatizirane storitve ali oddaljene kanale, če s tem dejansko otežuje izvajanje gotovinskih storitev.

(8) Kreditna institucija ne sme zapreti ali ukiniti poslovalnice v nasprotju z določbami tega zakona.
(9) Kreditna institucija ne sme ukiniti ali trajno prenehati z obratovanjem poslovalnice, ki je delovala ob uveljavitvi tega zakona, brez predhodne pisne odobritve Banke Slovenije. Banka Slovenije odobritev izda le, če kreditna institucija dokaže, da bo dostopnost osnovnih bančnih in gotovinskih storitev na zadevnem območju po ukinitvi ostala zagotovljena na ravni, ki ni nižja od ravni pred ukinitvijo, ter da so potrebe prebivalcev ustrezno zagotovljene z nadomestno rešitvijo. Ukinitev brez odobritve se šteje za kršitev tega zakona.
(10) Banka Slovenije v soglasju z Ministrstvom za finance s podzakonskim aktom določi podrobnejše kriterije za:
- zadostnost mreže poslovalnic,
- dostopnost storitev,
- zagotavljanje gotovinskega poslovanja.

20. člen
(financiranje zagotavljanja dostopnosti gotovine)

(1) Banke, hranilnice in druge finančne institucije zagotavljajo izvajanje obveznosti po tem zakonu v okviru opravljanja svoje dejavnosti in svojih zakonskih obveznosti.
(2) Stroški zagotavljanja dostopnosti gotovine ne smejo biti razlog za omejevanje ali ukinjanje pravic, določenih s tem zakonom.
(3) Pri načrtovanju sprememb omrežja bankomatov, bančnih poslovalnic ali drugih gotovinskih storitev morajo finančne institucije upoštevati načelo dostopnosti gotovine, ter potrebe prebivalstva na posameznem območju. Pred zaprtjem poslovalnice ali odstranitvijo bankomata morajo opraviti oceno vpliva na dostopnost gotovine, ter o načrtovani spremembi in rezultatih ocene najmanj 12

mesecev pred izvedbo ukrepa obvestiti Banko Slovenije in zadevno občino. Zaprtje poslovalnice ali odstranitev bankomata brez predhodne ocene vpliva in obvestila iz tega odstavka se šteje za kršitev tega zakona, za katero se uporabijo sankcije iz 38. člena tega zakona. Banka Slovenije lahko v primeru ugotovljene kršitve z odločbo odredi ponovno vzpostavitev prejšnje ravni dostopnosti gotovine ali izvedbo ustreznih nadomestnih ukrepov za zagotovitev dostopnosti gotovine.
(4) Republika Slovenija lahko zaradi zagotavljanja enakomerne dostopnosti gotovine na celotnem ozemlju države sprejme posebne ukrepe ali programe za območja, kjer bi bila dostopnost gotovine bistveno otežena. Takšni ukrepi lahko vključujejo zlasti spodbujanje skupnih bankomatov ali skupnih poslovalnic več kreditnih institucij, mobilne bančne enote, pogodbene oblike izvajanja gotovinskih storitev ter druge organizacijske ali finančne ukrepe za zagotavljanje dostopnosti gotovine.
(5) Izvajanje obveznosti po tem zakonu ne sme povzročiti neposrednih dodatnih stroškov uporabnikom gotovine.

IV. Poglavje

OBVEZNOSTI GOSPODARSKIH SUBJEKTOV IN JAVNIH ORGANOV

21. člen
(uporaba gotovine pri parkiranju in parkirnih storitvah)

(1) Upravljavci parkirišč, parkirnih avtomatov in drugih sistemov za obračunavanje parkiranja morajo uporabnikom omogočati plačilo parkirnine z gotovino. Poleg gotovinskega plačila lahko omogočajo tudi druge negotovinske načine plačila.
(2) Uporabnikom mora biti omogočeno neposredno plačilo parkirnine z bankovci in kovanci kot zakonitim fizičnim (materialnim) plačilnim sredstvom.
(3) Na parkiriščih, kjer je nameščen parkirni avtomat, mora biti uporabnikom omogočeno neposredno plačilo z gotovino.
(4) Uporabniku ne sme biti zaradi izbire gotovinskega plačila naložena obveznost:

- uporabe mobilne aplikacije,
- registracije uporabniškega računa,
- uporabe mobilnega telefona,
- uporabe plačilne kartice,
- ali drugim izključno digitalnim načinom plačila.

(5) Upravljavec parkirišča ne sme organizirati sistema parkiranja na način, ki uporabnikom onemogoča ali bistveno otežuje uporabo gotovine.
(6) Upravljavec parkirišča mora zagotoviti možnost neposrednega gotovinskega plačila na sami lokaciji parkirišča. Organizacija parkirnega sistema, pri kateri gotovinska plačila na lokaciji niso mogoča, ni dopustna ne glede na to, ali so uporabnikom na voljo drugi načini plačila. Sistem parkiranja, ki omogoča izključno kartična, mobilna ali druga negotovinska plačila, se šteje za omejevanje uporabe gotovine v nasprotju s tem zakonom.
(7) Določbe tega člena se uporabljajo za:

- javna parkirišča,
- parkirne hiše,
- zasebna parkirišča dostopna javnosti,
- parkirišča pri trgovskih centrih,
- zdravstvenih ustanovah,
- športnih objektih,
- železniških in avtobusnih postajah,
- letališčih,

- drugih organiziranih površinah za parkiranje vozil.

(8) Kadar parkirni avtomat ali drug sistem za gotovinsko plačilo sprejema bankovce ali kovance v vrednosti, ki presega znesek parkirnine, mora uporabniku zagotoviti vračilo preostalega zneska v gotovini ali na drug uporabniku enakovreden in brezplačen način. Organizacija sistema, pri kateri uporabnik zaradi plačila z gotovino izgubi del vplačanega zneska, ni dopustna.
(9) Morebitni dodatni stroški ali provizije za gotovinsko plačilo parkirnine niso dovoljeni.

22. člen
(uporaba gotovine pri prevoznih storitvah)

(1) Izvajalci prevoznih storitev morajo uporabnikom omogočiti plačilo z gotovino, lahko pa tudi z negotovinskim načinom plačila za prevozne storitve, ki jih opravljajo na območju Republike Slovenije.
(2) Določba prejšnjega odstavka velja zlasti za:

- taksi prevoze,
- mestni in primestni avtobusni prevoz,
- medkrajevni avtobusni prevoz,
- železniški potniški promet,
- letalski potniški promet,
- prevoze na zahtevo,
- druge oblike javnega ali komercialnega prevoza potnikov.

(3) Uporaba mobilnih aplikacij, spletnih platform, plačilnih kartic, uporabniških računov ali drugih negotovinskih načinov plačila ne sme biti določena kot izključni način plačila prevozne storitve.
(4) Uporabniku ne sme biti zaradi izbire gotovinskega plačila:

- onemogočen dostop do prevozne storitve,
- zaračunana dodatna provizija ali strošek,
- naložena obveznost registracije uporabniškega računa,
- naložena obveznost uporabe mobilne aplikacije ali drugega elektronskega sistema.

(5) Če izvajalec uporablja sistem predhodnega nakupa vozovnic preko avtomatov, spleta ali mobilnih aplikacij, mora uporabnikom zagotoviti tudi razumno in dostopno možnost nakupa vozovnice z gotovino.
(6) Če izvajalec javnega potniškega prometa omogoča nakup vozovnice neposredno na prevoznem sredstvu z drugimi plačilnimi sredstvi, mora biti potniku prav tako omogočeno plačilo tudi z gotovino. Uporabniki gotovine pri tem ne smejo biti obravnavani manj ugodno od uporabnikov elektronskih plačilnih sredstev, zlasti glede dostopnosti, cene ali načina nakupa vozovnice.
(7) Platforme za posredovanje prevoznih storitev ne smejo poslovati na način, ki uporabnikom onemogoča uporabo gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva.

23. člen
(uporaba gotovine pri samopostrežnih avtomatih in avtomatizirani prodaji)

(1) Samopostrežni avtomati, avtomatizirana prodajna mesta in druge oblike avtomatizirane prodaje blaga ali storitev morajo uporabnikom omogočati plačilo z gotovino. Poleg gotovinskega plačila lahko omogočajo tudi druge negotovinske načine plačila.
(2) Uporabnikom mora biti omogočena neposredna uporaba evrobankovcev in evrokovancev kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva.
(3) Ponudnik blaga ali storitev ne sme organizirati avtomatizirane prodaje na način, ki uporabnikom onemogoča ali omejuje uporabo gotovine.

(4) Uporaba plačilnih kartic, mobilnih aplikacij, QR kod ali drugih negotovinskih načinov plačila ne sme biti določena kot izključni način plačila.
(5) Upravljavec ne sme uporabnika zaradi izbire gotovinskega plačila postaviti v manj ugoden položaj glede dostopa do blaga ali storitve.
(6) Določbe tega člena se uporabljajo zlasti za:

- prodajne avtomate za hrano in pijačo,
- mlekomate,
- jajcemate,
- mesomate,
- avtomate za kavo,
- samopostrežne hladilnike,
- prodajne avtomate za cvetje,
- prodajne avtomate za sveče,
- avtomatizirana prevzemna mesta,
- avtomate za prodajo vozovnic, vstopnic in drugih pravic do uporabe storitev,
- avtomate za prodajo smučarskih vozovnic, vozovnic za žičniške naprave, kopaliških vstopnic, ter drugih športnih, turističnih in rekreacijskih storitev,
- parkirne avtomate in druge avtomatizirane sisteme za plačilo parkirnin,
- druge avtomatizirane sisteme prodaje blaga ali storitev.

(7) Kadar samopostrežni avtomat ali drug avtomatiziran prodajni sistem sprejema bankovce ali kovance v vrednosti, ki presega ceno blaga ali storitve, mora uporabniku zagotoviti vračilo preostalega zneska v gotovini ali na drug uporabniku enakovreden in brezplačen način. Organizacija sistema, pri kateri uporabnik zaradi uporabe gotovine izgubi del vplačanega zneska, ni dopustna.
(8) Pri avtomatizirani prodaji ni dovoljeno zaračunavati dodatnih stroškov, provizij ali drugih finančnih obremenitev zaradi uporabe gotovine.

24. člen
(uporaba gotovine pri spletnem in elektronskem poslovanju)

(1) Ponudniki blaga ali storitev, ki preko spleta ali drugih elektronskih komunikacijskih sredstev omogočajo dobavo, prevzem ali izvedbo blaga oziroma storitev na območju Republike Slovenije, morajo uporabnikom omogočiti tudi možnost plačila z gotovino v skladu s tem zakonom.
(2) Obveznost iz prejšnjega odstavka se lahko izpolni zlasti s:

- plačilom po povzetju ob dostavi,
- plačilom ob osebnem prevzemu blaga,
- plačilom na prevzemnem mestu,
- drug način, ki uporabniku omogoča uporabo gotovine.

(3) Uporaba plačilnih kartic, spletnega bančništva, mobilnih denarnic, elektronskih plačilnih platform ali drugih negotovinskih načinov plačila ne sme biti določena kot izključni način plačila za blago ali storitve, ki jih je mogoče dobaviti ali prevzeti na območju Republike Slovenije.
(4) Pogodbeni pogoji, poslovni modeli ali tehnične rešitve ne smejo biti oblikovani na način, ki uporabnikom neupravičeno onemogoča ali bistveno otežuje uporabo gotovine.
(5) Dodatni stroški, provizije ali druge finančne obremenitve zaradi uporabe gotovine niso dovoljeni.
(6) Določbe tega člena se ne uporabljajo za storitve, ki se v celoti izvajajo elektronsko in pri katerih zaradi njihove narave objektivno ni mogoče zagotoviti gotovinskega plačila. Za takšne storitve se ne štejejo storitve ali dobava blaga, pri katerih obstaja fizična komponenta dostave, prevzema ali izvedbe na območju Republike Slovenije, ne glede na način naročanja, komunikacije ali sklenitve pogodbe. Ponudnik se ne more sklicevati na izjemo iz tega odstavka zgolj zato, ker naročanje, rezervacija, komunikacija ali plačilo potekajo preko spleta ali drugih elektronskih komunikacijskih sredstev.

(7) Spletne platforme, digitalni posredniki in drugi ponudniki elektronskih storitev ne smejo poslovanja organizirati na način, ki uporabnikom omogoča izključno uporabo negotovinskih načinov plačila, kadar je predmet poslovanja fizično blago ali storitev, ki se opravlja na ozemlju Republike Slovenije. Prav tako dostop do takšnega blaga ali storitve ne sme biti neupravičeno pogojevan z obvezno uporabo mobilne aplikacije, uporabniškega računa, digitalne identitete ali drugega elektronskega sistema, kadar je storitev mogoče organizirati tudi na drugačen razumen način.

25. člen
(uporaba gotovine na javnih prireditvah, kulturnih in športnih dogodkih)

(1) Organizatorji javnih prireditev, kulturnih dogodkov, športnih prireditev, sejmov, festivalov in drugih dogodkov, na katerih se prodaja blago ali opravljajo storitve proti plačilu, morajo obiskovalcem omogočiti neposredno plačilo blaga in storitev z gotovino.
(2) Uporaba predplačniških kartic, žetonov, mobilnih aplikacij, elektronskih zapestnic ali drugih posebnih plačilnih sistemov ne sme biti določena kot izključni način plačila.
(3) Če organizator uporablja poseben interni plačilni sistem, mora obiskovalcem hkrati omogočiti tudi neposredno plačilo z gotovino brez obvezne predhodne menjave gotovine v drug instrument ali plačilno sredstvo.
(4) Obiskovalcem mora biti omogočeno neposredno plačilo z gotovino pri nakupu:

- hrane in pijače,
- vstopnic,
- promocijskih izdelkov,
- spominkov,
- drugih storitev ali blaga, ki se ponujajo na prireditvenem prostoru.

(5) Organizator ne sme pogojevati nakupa blaga ali storitev z obvezno registracijo uporabnika, odprtjem uporabniškega računa, uporabo mobilne aplikacije ali pridobitvijo posebnega plačilnega sredstva, kadar uporabnik želi plačati z gotovino.
(6) Dodatni stroški, provizije ali druge finančne obremenitve zaradi uporabe gotovine niso dovoljeni.
(7) Določbe tega člena se uporabljajo tudi za javne športne objekte, stadione, dvorane, kulturne ustanove in druge prostore, v katerih se redno izvajajo dejavnosti iz prvega odstavka.
(8) Določbe tega člena se uporabljajo ne glede na to, ali organizator zagotavlja tudi druge negotovinske načine plačila.
(9) Kadar organizator omogoča prodajo vstopnic ali rezervacijo mest za prireditev, kulturni ali športni dogodek preko spleta, mobilnih aplikacij ali drugih elektronskih sistemov, mora uporabnikom zagotoviti tudi razumno in dostopno možnost nakupa vstopnice z gotovino. Gotovinski nakup mora biti omogočen najmanj na blagajni prireditve, na drugem prodajnem mestu v razumni bližini prizorišča ali na drug primerljiv način, ki uporabniku ne nalaga obvezne uporabe digitalnih plačilnih sredstev.

26. člen
(uporaba gotovine pri državnih organih, občinah, javnih zavodih in izvajalcih javnih služb)

(1) Državni organi, organi lokalnih skupnosti, nosilci javnih pooblastil, javni zavodi ter izvajalci javnih služb morajo uporabnikom omogočati plačevanje denarnih obveznosti z gotovino, razen v kolikor ta zakon izrecno določa drugače.
(2) Organizacijski, tehnični, informacijski, stroškovni ali drugi notranji razlogi ne predstavljajo dopustnega razloga za omejitev ali izključitev gotovinskega plačila.
(3) Plačilo z gotovino mora biti uporabnikom omogočeno na neposreden, enostaven in nediskriminatoren način.

(4) Izvajanje javnih nalog, javnih storitev ali upravnih postopkov ne sme biti pogojevano izključno:
- z uporabo elektronskih plačilnih sistemov,
- uporabo plačilnih kartic,
- uporabo mobilnih aplikacij,
- uporabo spletnih portalov,
- ali drugimi izključno digitalnimi načini poslovanja.

Kadar državni organ, organ lokalne skupnosti, nosilec javnega pooblastila, javni zavod ali izvajalec javne službe omogoča opravljanje postopkov, vlaganje vlog ali plačila preko elektronskih sistemov, spletnih portalov ali drugih digitalnih storitev, mora uporabnikom zagotoviti tudi možnost osebnega opravljanja postopka in plačila z gotovino v primerljivih rokih in pod primerljivimi pogoji.
(5) Uporabnikom ne smejo biti zaradi uporabe gotovine naloženi dodatni stroški, provizije ali druge finančne obremenitve.
(6) Državni organi, organi lokalnih skupnosti, javni zavodi in izvajalci javnih služb morajo pri organizaciji poslovanja upoštevati načelo dostopnosti gotovine, ter preprečevati finančno in digitalno izključenost uporabnikov.
(7) Določbe tega člena se uporabljajo zlasti za:
- upravne takse,
- sodne takse,
- globe, denarne kazni in druge denarne obveznosti,
- občinske dajatve,
- komunalne storitve,
- zdravstvene storitve,
- kulturne storitve,
- izobraževalne storitve,
- športne storitve,
- javni potniški promet,
- druge javne storitve in javna plačila.

27. člen
(uporaba gotovine v vzgojno-izobraževalnih ustanovah)

(1) Javne in zasebne vzgojno-izobraževalne ustanove, ter z njimi povezani izvajalci storitev morajo omogočati uporabo gotovine pri plačilih blaga in storitev, ki jih ponujajo učencem, dijakom, študentom, staršem ali drugim uporabnikom.
(2) Plačilo z gotovino mora biti omogočeno zlasti pri:
- plačilu šolske prehrane,
- plačilu bivanja v dijaških in študentskih domovih,
- plačilu ekskurzij, izletov in drugih organiziranih dejavnosti,
- nakupu učnih gradiv, publikacij in drugih izdelkov,
- drugih plačilih, ki jih organizira ali pobira vzgojno-izobraževalna ustanova.

(3) Uporaba kartic, aplikacij, elektronskih identifikacijskih sredstev ali drugih negotovinskih sistemov ne sme biti določena kot izključni način plačila.
(4) Učencem, dijakom, študentom ali njihovim zakonitim zastopnikom ne sme biti naložena obveznost odprtja bančnega računa, uporabe plačilne kartice, mobilne aplikacije ali drugega negotovinskega sredstva kot pogoj za dostop do storitev iz tega člena.
(5) Če vzgojno-izobraževalna ustanova uporablja elektronski sistem evidentiranja ali plačevanja storitev, mora uporabnikom zagotoviti tudi razumno in dostopno možnost plačila z gotovino.

28. člen
(uporaba gotovine v zdravstvenih in socialnovarstvenih storitvah)

(1) Izvajalci zdravstvene dejavnosti, socialnovarstvenih storitev, lekarniške dejavnosti, ter drugih storitev s področja zdravstvenega in socialnega varstva morajo uporabnikom omogočiti plačilo z gotovino za storitve, blago ali druge obveznosti, ki jih uporabniki poravnavajo neposredno.
(2) Uporaba plačilnih kartic, mobilnih aplikacij, spletnih plačil ali drugih negotovinskih načinov plačila ne sme biti določena kot izključni način poravnave obveznosti iz prejšnjega odstavka.
(3) Uporabniku zdravstvenih ali socialnovarstvenih storitev ne sme biti zaradi izbire gotovinskega plačila onemogočen ali otežen dostop do storitve.
(4) Izvajalci zdravstvenih in socialnovarstvenih storitev morajo zlasti starejšim osebam, invalidom in drugim ranljivim skupinam zagotoviti možnost enostavne in dostopne uporabe gotovine.
(5) Če se uporablja elektronski sistem naročanja, evidentiranja ali plačevanja storitev, mora biti uporabnikom zagotovljena tudi možnost poravnave obveznosti z gotovino.

V. Poglavje

VARSTVO POTROŠNIKOV IN FINANČNA VKLJUČENOST

29. člen
(Svet za spremljanje dostopnosti gotovine)

(1) Za spremljanje izvajanja tega zakona in stanja dostopnosti gotovine v Republiki Sloveniji se ustanovi Svet za spremljanje dostopnosti gotovine (v nadaljnjem besedilu: Svet).
(2) Svet je neodvisno strokovno-posvetovalno telo, ki spremlja izvajanje tega zakona, obravnava vprašanja dostopnosti gotovine, vplive digitalizacije plačilnih storitev in novih oblik denarja na uporabo gotovine, pripravlja priporočila za izboljšanje uresničevanja pravice do uporabe gotovine ter izdaja formalne zahteve za ukrepanje pristojnim organom.
(3) Svet sestavlja deset članov, ki zastopajo naslednje institucije in organizacije:

- predsednik Sveta: predstavnik Banke Slovenije,
- predstavnik Varuha človekovih pravic Republike Slovenije,
- predstavnik Informacijskega pooblaščenca Republike Slovenije,
- predstavnik Zveze potrošnikov Slovenije,
- predstavnik invalidskih organizacij,
- predstavnik organizacij upokojencev,
- predstavnik Obrtno-podjetniške zbornice Slovenije,
- predstavnik združenj občin,
- predstavnik organizacij civilne družbe, ki delujejo na področju varstva pravice do uporabe gotovine,
- predstavnik bančnega sektorja.

(4) Člane Sveta imenuje Državni zbor Republike Slovenije na predlog posameznih institucij in organizacij iz prejšnjega odstavka za obdobje petih let. Državni zbor ne more imenovati druge osebe od tiste, ki jo predlaga posamezna institucija ali organizacija. Mandati članov se ne iztečejo hkrati, temveč se izmenjujejo tako, da se mandat največ polovice članov izteče v istem letu.
(5) Odločitve Sveta se sprejemajo z navadno večino glasov vseh članov. Vsak član ima en glas.
(6) Pred sprejemom priporočil, stališč ali drugih dokumentov, ki bi lahko pomembneje vplivali na pravico do uporabe gotovine iz 74.a člena Ustave Republike Slovenije, Svet pridobi mnenje predstavnika Varuha človekovih pravic Republike Slovenije. Če predstavnik Varuha meni, da bi predlagani ukrep lahko posegel v ustavno pravico do uporabe gotovine ali v pravice posebej ranljivih

skupin prebivalstva, se njegovo ločeno mnenje priloži sprejetemu dokumentu in javno objavi skupaj z njim.
(7) Svet najmanj enkrat letno obravnava stanje dostopnosti gotovine v Republiki Sloveniji, ter vplive digitalizacije plačilnih storitev in novih oblik denarja na uporabo gotovine, ter pripravi priporočila za pristojne državne organe, Banko Slovenije, finančne institucije in druge subjekte.
(8) Svet lahko pristojnim organom predlaga spremembe zakonodaje, ukrepe za izboljšanje dostopnosti gotovine, ter druge aktivnosti za učinkovitejše izvajanje tega zakona.
(9) Kadar Svet v svojih ugotovitvah ali poročilih zazna sistemsko ali ponavljajočo se kršitev pravice do uporabe gotovine, pomembno poslabšanje dostopnosti gotovine ali neukrepanje pristojnih organov, lahko pristojnemu nadzornemu organu, Banki Slovenije ali pristojnemu ministrstvu izda formalno zahtevo za ukrepanje. Naslovljeni organ mora v roku 30 dni od prejema zahteve pisno pojasniti, katere ukrepe je sprejel ali jih namerava sprejeti. Če pristojni organ v določenem roku ne odgovori ali sprejetih ukrepov ne pojasni zadovoljivo, lahko Svet o tem obvesti Državni zbor Republike Slovenije in pripravi javno izjavo.
(10) Poročila, priporočila, mnenja in stališča Sveta so javna.
(11) Svet najmanj enkrat letno pripravi javno poročilo o stanju dostopnosti gotovine v Republiki Sloveniji, ki ga posreduje Vladi Republike Slovenije in Državnemu zboru Republike Slovenije.

30. člen
(spremljanje stanja in dostopnosti gotovine)

(1) Banka Slovenije najmanj enkrat letno pripravi poročilo o stanju in dostopnosti gotovine v Republiki Sloveniji.
(2) Poročilo vsebuje zlasti podatke o:
- številu in geografski razporeditvi bankomatov na območju Republike Slovenije,
- številu bančnih poslovalnic in drugih fizičnih točk za izvajanje gotovinskih storitev,
- dostopnosti gotovine po posameznih občinah,
- trendih uporabe gotovine v plačilnem prometu,
- spremembah gotovinske infrastrukture,
- spremembah v dostopnosti gotovine po posameznih občinah,
- vplivih digitalizacije na uporabo gotovine,
- ugotovljenih kršitvah tega zakona,
- drugih okoliščinah, pomembnih za zagotavljanje pravice do uporabe gotovine.

(3) Banka Slovenije poročilo posreduje Vladi Republike Slovenije in Državnemu zboru Republike Slovenije ter ga javno objavi na svojih spletnih straneh.
(4) V kolikor Banka Slovenije v poročilu ugotovi pomembno poslabšanje dostopnosti gotovine ali druge okoliščine, ki bi lahko ogrozile učinkovito uresničevanje pravice do uporabe gotovine, predlaga ustrezne ukrepe za odpravo ugotovljenega stanja. Banka Slovenije o ugotovljenih pomembnih poslabšanjih dostopnosti gotovine brez odlašanja obvesti tudi Svet iz 29. člena tega zakona.
(5) Državni organi, občine, banke, hranilnice, druge finančne institucije in drugi zavezanci po tem zakonu so dolžni Banki Slovenije na njeno zahtevo posredovati podatke, potrebne za pripravo poročila. Banke, hranilnice in druge finančne institucije so dolžne Banki Slovenije redno posredovati podatke o bankomatih, poslovalnicah, fizičnih točkah za izvajanje osnovnih bančnih in gotovinskih storitev, ter druge podatke, pomembne za spremljanje dostopnosti gotovine. Banka Slovenije s podzakonskim aktom določi vrsto podatkov, način, obseg in roke njihovega rednega poročanja.

31. člen
(spremljanje vplivov digitalizacije na uporabo gotovine)

(1) Republika Slovenija spremlja vplive digitalizacije plačilnih storitev, razvoja elektronskih plačilnih sistemov in uvajanja novih oblik denarja na dostopnost in uporabo gotovine.
(2) Državni organi in pristojne institucije morajo pri pripravi predpisov, strategij in drugih ukrepov na področju plačilnih storitev, digitalizacije, finančnih storitev in monetarnega sistema upoštevati pravico do uporabe gotovine, določeno v 74.a členu Ustave Republike Slovenije in v tem zakonu.
(3) Noben predpis, razvojni program, digitalna rešitev ali organizacijski ukrep ne sme neupravičeno zmanjševati dostopnosti gotovine ali oteževati njene uporabe.
(4) Pred sprejemom ukrepov, ki bi lahko pomembneje vplivali na uporabo gotovine, se opravi ocena njihovih posledic glede:

- dostopnosti gotovine,
- regionalnih razlik v dostopnosti gotovine,
- finančne vključenosti prebivalstva,
- starejših oseb, invalidov,
- mladoletnih oseb in mladih, ki samostojno uporabljajo finančne storitve,
- prebivalcev podeželskih območij, ter drugih ranljivih skupin.

Oceno pripravi predlagatelj ukrepa in jo pred sprejemom ukrepa posreduje Svetu iz 29. člena tega zakona v mnenje. Svet poda mnenje v roku 30 dni od prejema popolne ocene. Ocena in mnenje Sveta se vključita v gradiva za sprejem predpisa, strategije ali drugega ukrepa, ter sta javna.
(5) Ugotovitve iz prejšnjega odstavka, ter mnenje Sveta iz 29. člena tega zakona se vključijo v gradiva za sprejem predpisov, strategij ali drugih ukrepov. Če predlagatelj ukrepa ne upošteva mnenja Sveta, mora v gradivu posebej obrazložiti razloge za takšno odločitev.
(6) Uvajanje digitalnega evra, digitalnih valut centralnih bank ali drugih oblik digitalnega denarja ne vpliva na pravico do uporabe gotovine, določeno v 74.a členu Ustave Republike Slovenije in v tem zakonu. Takšne oblike denarja ne smejo zmanjšati dostopnosti gotovine, povzročiti zmanjšanja gotovinske infrastrukture ali omejiti možnosti uporabe gotovine kot zakonitega fizičnega plačilnega sredstva. Digitalne oblike denarja lahko obstajajo le kot dopolnilna možnost plačila in ne smejo nadomestiti gotovine ali postati izključna oziroma obvezna oblika plačevanja v pravnem prometu.
(7) Uporaba gotovine ne sme biti predmet neposrednih ali posrednih finančnih spodbud, ugodnosti, omejitev ali drugih ukrepov, katerih namen ali učinek bi bil spodbujanje pretvorbe gotovine v digitalni evro ali drugo digitalno obliko denarja oziroma odvračanje od uporabe gotovine. Nominalna vrednost evra mora biti ne glede na njegovo obliko enaka in enakovredno obravnavana.

32. člen
(ozaveščanje in informiranje javnosti)

(1) Državni organi, Banka Slovenije, občine ter drugi pristojni subjekti v okviru svojih pristojnosti skrbijo za ozaveščanje in informiranje javnosti o pravici do uporabe gotovine, ter o pravicah in obveznostih, ki izhajajo iz tega zakona.
(2) Informacije o pravici do uporabe gotovine morajo biti javnosti dostopne na jasen, razumljiv in pregleden način.
(3) Banka Slovenije najmanj enkrat letno objavi informacije o:

- stanju dostopnosti gotovine v Republiki Sloveniji,
- stanju dostopnosti gotovine po posameznih občinah,
- številu in geografski razporeditvi bankomatov,
- številu in geografski razporeditvi bančnih poslovalnic, ki izvajajo gotovinske storitve,
- spremembah v mreži bankomatov in bančnih poslovalnic,

- trendih uporabe gotovine,
- ter drugih pomembnih podatkih s področja uporabe in dostopnosti gotovine.

(4) Državni organi in pristojne institucije spodbujajo ozaveščanje o pomenu finančne vključenosti, svobodne izbire načina plačila, ter enakopravne dostopnosti zakonitih plačilnih sredstev.
(5) Posebna pozornost se namenja obveščanju starejših oseb, invalidov, socialno ranljivih skupin, mladoletnikov in mladih, ki samostojno uporabljajo finančne storitve, ter prebivalcev območij z omejeno dostopnostjo finančnih storitev.
(6) Organizacije civilne družbe lahko sodelujejo pri dejavnostih ozaveščanja, informiranja, spremljanja izvajanja pravice do uporabe gotovine, ter pripravi pobud in priporočil za izboljšanje dostopnosti gotovine.
(7) Državni organi, Banka Slovenije, občine in druge pristojne institucije pri načrtovanju svojih programov dela in finančnih načrtov upoštevajo potrebo po zagotavljanju ustreznih sredstev za izvajanje dejavnosti ozaveščanja in informiranja iz tega člena.
(8) Banka Slovenije poročilo iz tretjega odstavka tega člena objavi najpozneje do 31. marca tekočega leta za preteklo koledarsko leto.
(9) Če Banka Slovenije poročila iz tretjega odstavka tega člena ne objavi v predpisanem roku, mora o razlogih za zamudo javno obvestiti javnost, ter določiti nov rok za njegovo objavo.

33. člen
(informiranje potrošnikov)

(1) Vsak sprejemnik plačil mora na vidnem in za potrošnika zlahka opaznem mestu, zlasti pri vhodu v prodajni prostor, na prodajnem mestu ali drugem mestu, kjer potrošnik sprejema odločitev o nakupu oziroma plačilu, označiti, da sprejema gotovino kot zakonito plačilno sredstvo oziroma jasno označiti morebitne začasne ali druge omejitve sprejemanja gotovine, ki so izrecno dopustne v skladu z določbami tega zakona. Označba mora biti čitljiva, razumljiva in postavljena tako, da jo potrošnik lahko opazi pred začetkom transakcije.
(2) V primeru začasne omejitve gotovinskega plačila mora biti na mestu prodaje objavljeno pisno obvestilo z jasno navedenim razlogom in predvidenim trajanjem omejitve.
(3) Uporaba izrazov, ki zavajajo potrošnike (npr. "plačilo možno samo s kartico"), kadar to ni res, je prepovedana.

VI. Poglavje

NADZOR IN SANKCIJE

34. člen
(pristojni nadzorni organi)

(1) Nadzor nad izvajanjem tega zakona opravljajo pristojni inšpekcijski in drugi državni organi v okviru svojih zakonskih pristojnosti.
(2) Nadzor nad določbami tega zakona, ki se nanašajo na sprejemanje gotovine pri prodaji blaga in storitev, opravlja Tržni inšpektorat Republike Slovenije.
(3) Nadzor nad določbami tega zakona, ki se nanašajo na banke, hranilnice, druge finančne institucije, bankomate, poslovalnice ter dostopnost gotovinskih storitev, opravlja Banka Slovenije v sodelovanju s pristojnimi nadzornimi organi.
(4) Nadzor nad izvajanjem določb tega zakona pri državnih organih, organih lokalnih skupnosti, javnih zavodih, javnih agencijah, javnih skladih, javnih podjetjih in drugih osebah javnega prava opravlja Inšpektorat za javni sektor.

(5) Nadzor nad določbami tega zakona na področju javnega prevoza, parkiranja, zdravstva, socialnega varstva, vzgoje in izobraževanja ter drugih področjih opravljajo pristojni inšpektorati in nadzorni organi v skladu s predpisi, ki urejajo posamezno področje.
(6) Nadzor nad določbami tega zakona, ki se nanašajo na varstvo anonimnosti gotovinskega plačila, finančne zasebnosti uporabnikov ter obdelavo osebnih podatkov pri gotovinskih plačilih, opravlja Informacijski pooblaščenec v skladu s svojimi zakonskimi pristojnostmi.
(7) Pristojni organi iz tega člena medsebojno sodelujejo ter si izmenjujejo podatke ter po potrebi usklajujejo nadzorne aktivnosti pri primerih, ki posegajo na več področij pristojnosti in informacije, potrebne za učinkovito izvajanje tega zakona.
(8) Pristojni organi so dolžni obravnavati prijave domnevnih kršitev tega zakona ter o ugotovitvah in sprejetih ukrepih najpozneje v 60 dneh obvestiti prijavitelja, če ta to zahteva in v kolikor to ni v nasprotju z zakonom.
(9) Kadar pri nadzoru nad izvajanjem tega zakona pride do prekrivanja pristojnosti dveh ali več nadzornih organov, postopek vodi organ, katerega pristojnost je najtesneje povezana z naravo domnevne kršitve. Pristojni organi so dolžni medsebojno sodelovati, si izmenjevati podatke in po potrebi usklajeno izvajati nadzorne postopke. Če pristojnosti ni mogoče nedvoumno določiti, se pristojni organi o vodenju postopka sporazumejo brez odlašanja, pri čemer mora biti zagotovljeno učinkovito in pravočasno varstvo pravic uporabnikov gotovine. Banka Slovenije, Tržni inšpektorat Republike Slovenije in drugi pristojni nadzorni organi v roku šestih mesecev od uveljavitve tega zakona sprejmejo skupne smernice ali protokol sodelovanja za učinkovito izvajanje nadzora, izmenjavo informacij ter razreševanje vprašanj pristojnosti po tem zakonu. Pri kršitvah, ki se nanašajo na obdelavo osebnih podatkov, anonimnost gotovinskega plačila ali finančno zasebnost uporabnikov, pri izvajanju nadzora sodeluje tudi Informacijski pooblaščenec v okviru svojih zakonskih pristojnosti.

35. člen
(prijava kršitev)

(1) Vsak posameznik, pravna oseba, nevladna organizacija ali druga zainteresirana oseba lahko pristojnemu organu prijavi domnevno kršitev določb tega zakona.
(2) Prijava se lahko vloži pisno, ustno na zapisnik ali v elektronski obliki.
(3) Prijava se lahko vloži tudi anonimno.
(4) Pristojni organ je dolžan prijavo obravnavati, ter po potrebi izvesti postopek nadzora v skladu s svojimi pristojnostmi.
(5) Če prijavitelj ni anonimen, ga pristojni organ na njegovo zahtevo obvesti o sprejetih ukrepih oziroma o zaključku postopka, če to ne škoduje izvedbi postopka ali varstvu drugih pravic in pravnih interesov.
(6) Nihče ne sme biti izpostavljen neugodnim posledicam, diskriminaciji, omejevanju pravic ali drugim povračilnim ukrepom zaradi vložitve prijave v dobri veri.
(7) Pristojni organi na svojih spletnih straneh objavijo jasno dostopne informacije o načinih prijave kršitev tega zakona, ter kontaktne podatke za sprejem prijav.

36. člen
(varstvo prijaviteljev)

(1) Oseba, ki prijavi kršitev določb tega zakona, je upravičena do varstva pred povračilnimi ukrepi v skladu z zakonom, ki ureja zaščito prijaviteljev (t. i. žvižgačev).
(2) Pristojni organ mora zagotoviti zaupnost podatkov o prijavitelju.
(3) Pristojni organi in njihove uradne osebe morajo pri obravnavi prijav zagotoviti varstvo identitete prijavitelja, ter preprečiti nepooblaščeno razkritje njegovih osebnih podatkov. Kršitve obveznosti iz

tega člena se obravnavajo v skladu s predpisi, ki urejajo varstvo osebnih podatkov, zaščito prijaviteljev in odgovornost javnih uslužbencev.

37. člen
(seznanitev zaposlenih)

(1) Zavezanci po tem zakonu morajo zagotoviti, da so zaposleni, ki pri svojem delu sprejemajo plačila, poslujejo s strankami ali izvajajo naloge, povezane z uporabo gotovine, seznanjeni s pravicami uporabnikov gotovine in obveznostmi, ki izhajajo iz tega zakona.
(2) Zavezanci morajo zaposlenim zagotoviti dostop do informacij in navodil, potrebnih za pravilno izvajanje določb tega zakona.
(3) Zaposlenim se ne smejo dajati navodila ali usmeritve, ki bi bile v nasprotju z določbami tega zakona ali bi neupravičeno omejevale uporabo gotovine.
(4) Zavezanec odgovarja za ravnanja zaposlenih pri izvajanju obveznosti iz tega zakona v skladu s predpisi, ki urejajo njegovo odgovornost.
(5) Zavezanec mora hraniti dokazila o seznanitvi zaposlenih z določbami tega zakona najmanj tri leta od dneva seznanitve oziroma od prenehanja delovnega razmerja zaposlenega, če to nastopi prej. Dokazila mora na zahtevo predložiti pristojnemu nadzornemu organu. Za dokazilo se šteje zlasti podpisana izjava zaposlenega, evidenca usposabljanja, elektronska evidenca seznanitve ali drug primerljiv dokument, iz katerega je razvidno, da je bil zaposleni seznanjen s pravicami uporabnikov gotovine in obveznostmi po tem zakonu.

38. člen
(kršitve bank, hranilnic in drugih finančnih institucij)

(1) Z globo od 10.000 do 100.000 evrov se za prekršek kaznuje banka, hranilnica ali druga finančna institucija, v kolikor:

1. ravna v nasprotju z 12. členom tega zakona (prepoved diskriminacije pri dostopu do gotovine),
2. ravna v nasprotju s 15. členom tega zakona (omejitev nadomestil in dostop do gotovine),
3. ravna v nasprotju s 16. členom tega zakona (polog gotovine pri opravljanju dejavnosti),
4. ravna v nasprotju s 17. členom tega zakona (pravica do gotovinskega poslovanja v bankah),
5. ravna v nasprotju s 18. členom tega zakona (mreža in lastnosti bankomatov),
6. ravna v nasprotju z 19. členom tega zakona (mreža in lastnosti poslovalnic kreditnih institucij),
7. ravna v nasprotju z 20. členom tega zakona (financiranje zagotavljanja dostopnosti gotovine),
8. ravna v nasprotju z drugim, petim, šestim, sedmim, osmim, devetim, desetim, enajstim, dvanajstim ali trinajstim odstavkom 6. člena tega zakona, kadar pri opravljanju bančnih oziroma drugih finančnih storitev neupravičeno omejuje pravico do uporabe gotovine, zahteva identifikacijo uporabnikov brez zakonske podlage, vzpostavlja prepovedane evidence ali drugače posega v anonimnost gotovinskega plačila oziroma finančno zasebnost uporabnikov.
9. po poteku rokov iz 41. člena tega zakona ne uskladi svojega poslovanja z določbami tega zakona oziroma ne izpolni vseh obveznosti, ki jih določa ta zakon,
10. ne izvrši odločbe pristojnega organa v določenem roku,
11. ne odpravi ugotovljenih nepravilnosti v roku, določenem z odločbo pristojnega organa.

(2) Z globo od 2.000 do 10.000 evrov se za prekršek iz prejšnjega odstavka kaznuje tudi odgovorna oseba banke, hranilnice ali druge finančne institucije.
(3) Pri odmeri globe se upoštevajo zlasti teža kršitve, trajanje kršitve, število prizadetih uporabnikov, geografski obseg kršitve, vpliv kršitve na dostopnost gotovine, ter morebitno ponavljanje kršitev.

(4) Če zavezanec v obdobju dveh let od pravnomočnosti odločbe ponovno stori prekršek po tem členu, se mu lahko izreče globa do dvakratnika najvišje predpisane globe iz prvega odstavka tega člena. Ponavljajoča se kršitev se šteje za posebno oteževalno okoliščino pri odmeri globe.
(5) Če je bila kršitev storjena naklepno, sistematično, organizirano ali je povzročila pomembno zmanjšanje dostopnosti gotovine za večje število uporabnikov, se lahko izreče globa od 100.000 do 300.000 evrov. Za sistematično kršitev po tem zakonu se šteje zlasti uporaba poslovnega modela, organizacijske ureditve, pogodbenih pogojev, poslovne politike, tehnične rešitve, informacijskega sistema, digitalne platforme ali drugega načina poslovanja, katerega namen ali učinek je ponavljajoče, splošno ali organizirano neposredno ali posredno omejevanje pravice do uporabe gotovine oziroma sistematično ali množično nezakonito zbiranje, obdelava, povezovanje ali profiliranje osebnih podatkov uporabnikov pri zakonitih gotovinskih plačilih.

39. člen
(kršitve ponudnikov blaga in storitev)

(1) Z globo od 5.000 do 50.000 evrov se za prekršek kaznuje ponudnik blaga ali storitev, ki je pravna oseba, v kolikor:

1. ravna v nasprotju z 9. členom tega zakona (prepoved neposrednega in posrednega omejevanja uporabe gotovine);
2. ravna v nasprotju z 10. členom tega zakona (obveznost sprejemanja gotovine);
3. ravna v nasprotju z 11. členom tega zakona (dopustne izjeme od obveznosti sprejemanja gotovine);
4. ravna v nasprotju s 13. členom tega zakona (prepoved diskriminacije zaradi uporabe gotovine);
5. ravna v nasprotju s 14. členom tega zakona (prepoved obhajanja določb tega zakona);
6. ravna v nasprotju z 21. členom tega zakona (uporaba gotovine pri parkiranju in parkirnih storitvah);
7. ravna v nasprotju z 22. členom tega zakona (uporaba gotovine pri prevoznih storitvah);
8. ravna v nasprotju z 23. členom tega zakona (uporaba gotovine pri samopostrežnih avtomatih in avtomatizirani prodaji);
9. ravna v nasprotju z 24. členom tega zakona (uporaba gotovine pri spletnem in elektronskem poslovanju);
10. ravna v nasprotju s 25. členom tega zakona (uporaba gotovine na javnih prireditvah, kulturnih in športnih dogodkih);
11. ravna v nasprotju s 26. členom tega zakona (uporaba gotovine pri državnih organih, občinah, javnih zavodih in izvajalcih javnih služb);
12. ravna v nasprotju s 27. členom tega zakona (uporaba gotovine v vzgojno-izobraževalnih ustanovah);
13. ravna v nasprotju s 28. členom tega zakona (uporaba gotovine v zdravstvenih in socialnovarstvenih storitvah);
14. ravna v nasprotju z 33. členom tega zakona (informiranje potrošnikov);
15. ravna v nasprotju s 37. členom tega zakona (seznanitev zaposlenih);
16. ravna v nasprotju z drugim, petim, šestim, sedmim, osmim, devetim, desetim, enajstim, dvanajstim ali trinajstim odstavkom 6. člena tega zakona, kadar pri sprejemanju gotovinskih plačil neupravičeno pogojuje uporabo gotovine z identifikacijo uporabnika, registracijo, uporabo digitalnih identifikacijskih ali plačilnih instrumentov, vodi prepovedane evidence ali drugače posega v anonimnost gotovinskega plačila oziroma finančno zasebnost uporabnikov.
17. po poteku rokov iz prvega odstavka 41. člena tega zakona ne uskladi svojega poslovanja z določbami tega zakona;

18.ne izvrši odločbe pristojnega organa v določenem roku;
19.ne odpravi ugotovljenih nepravilnosti v roku, določenem z odločbo pristojnega organa.

(2) Z globo od 1.000 do 7.500 evrov se za prekršek iz prejšnjega odstavka kaznuje tudi odgovorna oseba pravne osebe.

(3) Z globo od 500 do 5.000 evrov se za prekršek iz prvega odstavka tega člena kaznuje samostojni podjetnik posameznik ali posameznik, ki samostojno opravlja dejavnost.

(4) Če zavezanec v obdobju dveh let od pravnomočnosti odločbe ponovno stori prekršek po tem členu, se mu lahko izreče globa do dvakratnika najvišje predpisane globe iz prvega odstavka tega člena. Ponavljajoča se kršitev se šteje za posebno obteževalno okoliščino pri odmeri globe.

(5) Poleg globe se lahko izreče tudi:

- opozorilo javnosti,
- objava kršitve na spletni strani pristojnega organa,
- odredba za odpravo nepravilnosti,
- začasna prepoved izvajanja posamezne prakse do odprave kršitve.

(6) Določbe tega člena se smiselno uporabljajo tudi za upravljavce platform, digitalne posrednike, organizatorje prodaje, ter druge osebe, ki organizirajo ali omogočajo prodajo blaga ali storitev, kadar z organizacijo svojega sistema, poslovnega modela ali tehničnih rešitev posredno onemogočajo ali bistveno otežujejo uporabo gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva.

(7) Če je bila kršitev storjena naklepno, sistematično ali organizirano oziroma je prizadela večje število uporabnikov gotovine ali povzročila pomembne posledice za uresničevanje pravice do uporabe gotovine, se lahko pravni osebi izreče globa od 50.000 do 150.000 evrov. Za sistematično kršitev po tem zakonu se šteje zlasti uporaba poslovnega modela, organizacijske ureditve, pogodbenih pogojev, poslovne politike, tehnične rešitve, informacijskega sistema, digitalne platforme ali drugega načina poslovanja, katerega namen ali učinek je ponavljajoče, splošno ali organizirano neposredno ali posredno omejevanje pravice do uporabe gotovine oziroma sistematično ali množično nezakonito zbiranje, obdelava, povezovanje ali profiliranje osebnih podatkov uporabnikov pri zakonitih gotovinskih plačilih.

40. člen
(odprava kršitev in začasni ukrepi)

(1) Če pristojni organ v postopku nadzora ugotovi kršitev določb tega zakona, odredi kršitelju odpravo ugotovljenih nepravilnosti v roku, ki ne sme biti daljši od 30 dni, razen v kolikor ta zakon ali drug zakon določa drugače.

(2) Kadar ugotovljena kršitev pomeni neposredno, sistemsko ali množično omejevanje pravice do uporabe gotovine ali bistveno zmanjšanje dostopnosti gotovinskih storitev na posameznem območju, lahko pristojni organ odredi takojšnjo odpravo nepravilnosti oziroma sprejme začasne ukrepe za zagotovitev uporabe gotovine.

(3) Začasni ukrepi iz prejšnjega odstavka lahko obsegajo zlasti:

- vzpostavitev sprejemanja gotovine,
- ponovno omogočitev gotovinskega poslovanja,
- odpravo tehničnih, digitalnih ali organizacijskih ovir,
- zagotovitev dostopnosti gotovinskih storitev,
- druge ukrepe, potrebne za zaščito pravice do uporabe gotovine.

(4) Pritožba zoper odločbo, s katero se odredi odprava kršitve ali začasni ukrep po tem členu, ne zadrži njene izvršitve, če bi zaradi odloga lahko nastale težko popravljive posledice za uporabnike gotovine.

(5) Če kršitelj v določenem roku ne odpravi ugotovljenih nepravilnosti, lahko pristojni organ poleg drugih ukrepov uvede prekrškovni postopek oziroma izreče sankcije v skladu s tem zakonom.

(6) Pristojni organ po poteku roka za odpravo ugotovljenih nepravilnosti brez nepotrebnega odlašanja, najpozneje pa v 15 dneh, opravi kontrolni nadzor, s katerim preveri izvršitev odrejene odprave kršitve. Če ugotovi, da kršitev ni bila odpravljena ali da se ponavlja, izreče dodatne ukrepe oziroma uvede prekrškovni postopek v skladu s tem zakonom.

VII. Poglavje

PREHODNE IN KONČNE DOLOČBE

41. člen
(rok za uskladitev poslovanja)

(1) Pravne osebe, samostojni podjetniki posamezniki, banke, hranilnice, finančne institucije, izvajalci javnih služb, ter drugi zavezanci po tem zakonu morajo svoje poslovanje uskladiti z določbami tega zakona najpozneje v 6 mesecih od njegove uveljavitve.
(2) Ne glede na prejšnji odstavek morajo banke, hranilnice in druge finančne institucije obveznosti iz 18., 19. in 20. člena tega zakona izpolniti najpozneje v 12 mesecih od uveljavitve tega zakona. Med obveznosti iz 18. člena sodijo tudi morebitne tehnične in organizacijske prilagoditve bankomatov za zagotavljanje dostopnosti bankovcev za 5 evrov, za katere zakon določa enoten rok uskladitve dvanajstih mesecev.
(3) Po poteku rokov iz prvega in drugega odstavka morajo biti vse obveznosti iz tega zakona izpolnjene v celoti. Neizpolnjevanje obveznosti po poteku rokov iz tega člena predstavlja kršitev tega zakona in se obravnava v skladu z določbami o nadzoru in prekrških.
(4) Podaljšanje rokov za uskladitev ni dopustno, razen v primeru višje sile ali izrednih razmer, razglašenih v skladu z zakonom. V takšnem primeru lahko Vlada Republike Slovenije s sklepom podaljša roke iz prvega in drugega odstavka tega člena za največ tri mesece. Sklep Vlade Republike Slovenije mora vsebovati obrazložitev razlogov za podaljšanje, ter oceno vpliva podaljšanja na dostopnost gotovine.

42. člen
(podzakonski predpisi)

(1) Vlada Republike Slovenije, pristojni ministri in drugi državni organi, kadar jih za to pooblašča ta zakon, sprejmejo podzakonske predpise, potrebne za izvajanje tega zakona, najpozneje v šestih mesecih od njegove uveljavitve.
(2) Banka Slovenije v okviru svojih pristojnosti sprejme oziroma uskladi podzakonske akte in smernice, potrebne za izvajanje določb tega zakona, najpozneje v šestih mesecih od njegove uveljavitve.
(3) Do sprejema predpisov iz tega člena se uporabljajo obstoječi predpisi, kolikor niso v nasprotju s tem zakonom.
(4) Če pristojni organ, ministrstvo, Vlada Republike Slovenije ali Banka Slovenije podzakonskega predpisa oziroma akta iz tega člena ne sprejme v predpisanem roku, mora o razlogih za zamudo in predvidenem roku sprejema najpozneje v 30 dneh po izteku roka pisno obvestiti Državni zbor Republike Slovenije. Pristojni organ v obvestilu navede tudi ukrepe, ki jih bo sprejel za zagotovitev pravočasnega izvajanja tega zakona. Pristojno delovno telo Državnega zbora lahko obravnava poročilo o zamudi ter sprejme priporočila za pospešitev sprejema podzakonskega predpisa oziroma akta.

43. člen
(začetek veljavnosti)

Ta zakon začne veljati petnajsti dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

OBRAZLOŽITEV ČLENOV:

Obrazložitev 1. člena

Člen določa namen zakona, ki je podrobnejša ureditev izvrševanja pravice do uporabe gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva v Republiki Sloveniji. Zakon na podlagi 74.a člena Ustave Republike Slovenije določa pravice, obveznosti in varovalke, namenjene zagotavljanju dejanske dostopnosti in uporabe gotovine v pravnem prometu.

Namen zakona je zagotoviti, da imajo posamezniki možnost svobodne izbire med gotovinskimi in drugimi zakonitimi načini plačevanja, ter da dostop do gotovine in gotovinskih storitev ostane zagotovljen na celotnem ozemlju Republike Slovenije. Zakon hkrati določa obveznosti bank, drugih finančnih institucij, gospodarskih subjektov in javnih organov, ki so potrebne za učinkovito uresničevanje ustavno varovane pravice do uporabe gotovine.

Predlagana ureditev izhaja iz spoznanja, da razvoj digitalnih plačilnih sredstev in tehnološki napredek ne smeta voditi v postopno omejevanje ali izključevanje gotovine iz vsakodnevnega pravnega in gospodarskega prometa. Namen zakona zato ni omejevanje razvoja elektronskih plačilnih sredstev, temveč vzpostavitev uravnoteženega pravnega okvira, ki zagotavlja obstoj in dostopnost različnih zakonitih plačilnih sredstev, ter ohranja svobodno izbiro posameznika pri načinu plačevanja.

Predlagani zakon predstavlja izvedbeni zakon k 74.a členu Ustave Republike Slovenije in zagotavlja pogoje za učinkovito uresničevanje ustavno zagotovljene pravice do uporabe gotovine.

Obrazložitev 2. člena

Člen določa temeljna načela, na katerih temelji izvajanje in razlaga tega zakona. Načela predstavljajo vsebinsko izhodišče za uporabo posameznih določb zakona ter prispevajo k njihovi enotni, dosledni in učinkoviti razlagi. Obenem predstavljajo pomembno razlagalno vodilo za državne organe, sodišča, nadzorne organe, finančne institucije, ponudnike blaga in storitev ter druge subjekte, ki uporabljajo ali izvajajo določbe tega zakona.

Predlagani zakon temelji zlasti na načelu varstva pravice do uporabe gotovine, načelu svobodne izbire zakonitega načina plačila, načelu enake obravnave uporabnikov gotovine, načelu dejanske dostopnosti gotovine, načelu sorazmernosti, načelu tehnološke nevtralnosti, načelu finančne vključenosti, načelu pravne varnosti ter načelu odpornosti plačilnega sistema. Ta načela zagotavljajo, da razvoj elektronskih plačilnih sredstev in digitalizacija plačilnih storitev ne povzročita neupravičenega omejevanja ali dejanskega izrinjanja gotovine kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva.

Prvi odstavek določa temeljna izhodišča zakona. Poleg načela svobodne izbire zakonitega načina plačila in enake dostopnosti zakonitih plačilnih sredstev posebej poudarja tudi varstvo gotovine kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva ter varstvo finančne zasebnosti uporabnikov gotovine. Namen določbe je poudariti, da pravica do uporabe gotovine ni omejena zgolj na formalno možnost plačevanja z bankovci in kovanci, temveč vključuje tudi učinkovito varstvo posameznika pri njeni uporabi. Gotovina poleg svoje plačilne funkcije predstavlja pomemben element osebne svobode, finančne vključenosti, zasebnosti, odpornosti plačilnega sistema in zaupanja v pravni red.

Drugi odstavek določa načelo enake obravnave uporabnikov gotovine. Posameznik zaradi uporabe gotovine ne sme biti neposredno ali posredno diskriminiran, omejevan ali izključen iz pravnega prometa. Prepovedane so zlasti organizacijske, tehnološke, pogodbene ali druge rešitve, ki navidezno enako obravnavajo vse uporabnike, vendar v praksi otežujejo, omejujejo ali onemogočajo uporabo gotovine. Namen določbe je zagotoviti učinkovito uresničevanje ustavno zagotovljene pravice do uporabe gotovine ter preprečiti neposredno ali posredno izključevanje posameznikov iz dostopa do blaga, storitev ali finančnih storitev.

Tretji odstavek poudarja načelo enakovredne obravnave gotovine in drugih zakonitih načinov plačila. Namen določbe ni omejevati razvoja elektronskih ali drugih sodobnih plačilnih storitev, temveč zagotoviti, da digitalizacija plačilnega prometa ne vodi v postopno odpravljanje ali dejansko izrinjanje gotovine iz vsakodnevnega pravnega prometa. Razvoj novih tehnologij mora posamezniku omogočati širitev možnosti izbire, ne pa zmanjševanja pravice do uporabe gotovine.

Četrti odstavek prepoveduje uporabo organizacijskih, tehničnih, pogodbenih ali drugih poslovnih modelov, katerih namen ali učinek je dejansko izrinjanje gotovine iz pravnega prometa. Določba preprečuje obhajanje zakona z navidezno nevtralnimi poslovnimi ali tehnološkimi rešitvami, ki uporabnikom dejansko onemogočajo ali bistveno otežujejo uporabo gotovine, čeprav formalna prepoved gotovinskega plačevanja ni bila uvedena.

Peti odstavek določa dolžnost državnih organov, organov lokalnih skupnosti, nosilcev javnih pooblastil ter ponudnikov blaga in storitev, da pri svojem poslovanju zagotavljajo pogoje za dejansko uporabo gotovine. Namen določbe je zagotoviti, da se ustavno zagotovljena pravica do uporabe gotovine učinkovito uresničuje tudi v razmerjih med posameznikom in javnim sektorjem ter pri izvajanju gospodarskih dejavnosti.

Šesti odstavek določa temeljna načela, ki jih morajo pri izvajanju zakona upoštevati vsi zavezanci ter pristojni organi. Poleg načel finančne vključenosti, tehnološke nevtralnosti in svobodne izbire zakonitega načina plačila posebej poudarja tudi načelo finančne zasebnosti ter načelo najmanjšega posega v pravico do uporabe gotovine. Namen določbe je zagotoviti, da so morebitne omejitve pravice do uporabe gotovine, anonimnosti gotovinskega plačila ali finančne zasebnosti dopustne le, kadar so določene z zakonom ali neposredno uporabljivim pravnim aktom Evropske unije, zasledujejo ustavno dopusten cilj ter izpolnjujejo zahteve primernosti, nujnosti in sorazmernosti. Načelo najmanjšega posega pomeni, da morajo državni organi, finančne institucije, ponudniki blaga in storitev ter drugi zavezanci vedno izbrati tisti ukrep, ki ob doseganju zakonitega cilja najmanj posega v pravico do uporabe gotovine, finančno zasebnost in druge pravice posameznika.

Sedmi odstavek določa temeljno razlagalno pravilo tega zakona. Ker pravica do uporabe gotovine temelji na 74.a členu Ustave Republike Slovenije, je treba vse omejitve njene uporabe razlagati ozko in restriktivno. Namen določbe je zagotoviti, da se izjeme od pravice do uporabe gotovine ne širijo preko njihovega zakonskega namena ter da se ob morebitnih razlagalnih dvomih posamezne določbe razlagajo na način, ki v največji možni meri zagotavlja učinkovito uresničevanje pravice do uporabe gotovine, varstvo finančne zasebnosti ter anonimnosti zakonitih gotovinskih plačil. Takšno razlagalno pravilo prispeva k pravni varnosti, enotni uporabi zakona in učinkovitemu varstvu ustavno zagotovljene pravice do uporabe gotovine.

Osmi odstavek poudarja, da razvoj digitalnih plačilnih storitev, novih plačilnih tehnologij ali drugih oblik digitalnega denarja sam po sebi ne sme zmanjševati ravni varstva pravice do uporabe gotovine, finančne zasebnosti ali anonimnosti zakonitih gotovinskih plačil. Namen določbe ni omejevati

razvoja sodobnih plačilnih storitev ali tehnoloških inovacij, temveč zagotoviti, da se te razvijajo ob hkratnem spoštovanju ustavno zagotovljene pravice do uporabe gotovine. Digitalni plačilni instrumenti, elektronski denar, digitalne denarnice, takojšnja plačila, digitalne valute centralnih bank ali druge nove oblike plačevanja lahko predstavljajo dodatno možnost plačila, ne smejo pa povzročiti dejanskega izrinjanja gotovine iz pravnega prometa ali zmanjšanja ravni varstva pravic posameznikov. Določba izhaja iz načela tehnološke nevtralnosti ter načela svobodne izbire zakonitega načina plačila in je usmerjena predvsem v prihodnji razvoj plačilnih sistemov.

Temeljna načela iz tega člena predstavljajo izhodišče za izvajanje vseh določb tega zakona ter za delovanje državnih organov, organov lokalnih skupnosti, nosilcev javnih pooblastil, bank, drugih finančnih institucij, gospodarskih subjektov in drugih zavezancev po tem zakonu. Pri razlagi in uporabi posameznih določb je treba vedno izhajati iz njihovega namena, ki je zagotoviti dejansko dostopnost gotovine, finančno vključenost prebivalstva, svobodno izbiro zakonitega načina plačila, varstvo finančne zasebnosti, odpornost plačilnega sistema ter učinkovito uresničevanje ustavno zagotovljene pravice do uporabe gotovine iz 74.a člena Ustave Republike Slovenije.

Obrazložitev 3. člena

Člen določa temeljne cilje zakona, ki izhajajo iz 74.a člena Ustave Republike Slovenije, ter potrebe po zagotavljanju učinkovitega in dejanskega uresničevanja pravice do uporabe gotovine v pravnem prometu in pri bančnem poslovanju.

Osrednji cilj zakona je zagotoviti učinkovito izvajanje ustavno zagotovljene pravice do uporabe gotovine, ter ohraniti gotovino kot splošno dostopno zakonito fizično (materialno) plačilno sredstvo na celotnem območju Republike Slovenije. Zakon zato ne ureja zgolj formalne pravice do uporabe gotovine, temveč tudi pogoje, ki omogočajo njeno dejansko uporabo v vsakodnevnem življenju posameznikov.

Pomemben cilj zakona je zagotoviti dejansko dostopnost gotovine in gotovinskih storitev vsem prebivalcem Republike Slovenije ne glede na kraj bivanja, starost, invalidnost, socialni položaj, digitalne veščine ali druge osebne okoliščine. Zato zakon posebno pozornost namenja dostopnosti bankomatov, poslovalnic, gotovinskih storitev in drugim oblikam gotovinske infrastrukture na celotnem območju države.

Zakon zasleduje tudi cilj preprečevanja neposrednega in posrednega omejevanja uporabe gotovine, ter preprečevanja obhajanja pravice do uporabe gotovine z organizacijskimi, tehničnimi, pogodbenimi, poslovnimi ali drugimi ukrepi. Namen zakona je zagotoviti, da pravica do uporabe gotovine ostane dejansko izvršljiva tudi v razmerah hitrega razvoja digitalnih tehnologij, avtomatizacije poslovanja in elektronskih plačilnih sistemov.

Poseben cilj zakona je preprečevanje diskriminacije posameznikov zaradi uporabe gotovine oziroma zaradi neuporabe digitalnih plačilnih sredstev. Zakon varuje svobodno izbiro posameznika pri odločanju o načinu plačila, ter zagotavlja enakopravno obravnavo gotovine in drugih zakonitih načinov plačevanja.

Pomemben cilj zakona je tudi zagotavljanje dostopnosti osnovnih gotovinskih in bančnih storitev v vseh občinah Republike Slovenije ter ohranjanje ustrezne mreže bankomatov, poslovalnic in drugih fizičnih točk za izvajanje gotovinskih storitev. S tem se zmanjšujejo regionalne razlike v dostopnosti finančnih storitev, ter preprečuje postopno zmanjševanje gotovinske infrastrukture.

Zakon zasleduje tudi cilj zagotavljanja zadostne količine in razpoložljivosti gotovine v obtoku, ter ustrezne oskrbe gotovinske infrastrukture z bankovci in kovanci. Pravica do uporabe gotovine je namreč lahko učinkovita le, če je uporabnikom gotovina dejansko na voljo v zadostnem obsegu in v ustreznih apoenih.

Pomemben del ciljev zakona predstavlja varovanje finančne vključenosti prebivalstva, zlasti starejših oseb, invalidov, socialno ranljivih skupin, mladoletnikov in mladih, ki samostojno sodelujejo v finančnem prometu, ter prebivalcev območij z omejeno dostopnostjo finančnih storitev. Zakon prispeva k zmanjševanju tveganja finančne in digitalne izključenosti, ter spodbuja enakopraven dostop do plačilnega sistema.

Zakon prispeva tudi k ohranjanju zaupanja v evrobankovce in evrokovance kot zakonito plačilno sredstvo, ter pomemben element finančne stabilnosti, gospodarske varnosti in družbene odpornosti. Gotovina ima poleg svoje plačilne funkcije tudi pomembno socialno, varnostno in vključujočo vlogo.

Pomemben cilj zakona je zagotavljanje uporabe in dostopnosti gotovine tudi v izrednih, kriznih in drugih razmerah, kot so izpadi električne energije, motnje elektronskih komunikacijskih omrežij, kibernetski napadi, naravne nesreče ali druge okoliščine, ki lahko začasno omejijo delovanje elektronskih plačilnih sistemov. V takšnih primerih gotovina predstavlja pomemben element odpornosti plačilnega sistema in delovanja družbe.

Zakon predvideva tudi spremljanje vplivov digitalizacije plačilnih sistemov, razvoja digitalnih valut centralnih bank, elektronskih plačilnih sistemov in drugih finančnih inovacij na uporabo ter dostopnost gotovine. Namen tega cilja je zagotoviti, da tehnološki razvoj ne vodi v neupravičeno zmanjševanje dostopnosti gotovine ali omejevanje pravic uporabnikov gotovine.

Pomemben cilj zakona je zagotavljanje učinkovitega spremljanja stanja, nadzora nad izvajanjem zakona, ter sankcioniranja kršitev pravice do uporabe gotovine. S tem se zagotavlja učinkovito izvajanje zakonskih določb in pravna varnost vseh udeležencev pravnega prometa.

Pomemben cilj zakona je tudi varovanje pravice posameznika do zasebnosti pri zakonitih finančnih transakcijah. Gotovina posameznikom omogoča uporabo zakonitega plačilnega sredstva brez obveznega ustvarjanja digitalnih zapisov o vsakem posameznem plačilu, ter brez odvisnosti od elektronskih komunikacijskih omrežij, digitalnih platform ali drugih tehnoloških sistemov. Namen zakona ni omejevati izvajanja predpisov s področja preprečevanja pranja denarja in financiranja terorizma, davčnega nadzora ali drugih zakonsko določenih obveznosti, temveč zagotoviti, da imajo posamezniki pri zakonitih finančnih transakcijah možnost svobodne izbire med gotovinskimi in negotovinskimi načini plačevanja.

Zakon prispeva tudi k ohranjanju finančne svobode posameznika, zasebnosti pri zakonitih finančnih transakcijah, ter odpornosti plačilnega sistema Republike Slovenije. Gotovina posameznikom omogoča uporabo zakonitega plačilnega sredstva brez odvisnosti od elektronskih komunikacijskih omrežij, digitalnih platform ali drugih tehnoloških sistemov.

Vsi navedeni cilji se uresničujejo ob spoštovanju načela tehnološke nevtralnosti. Zakon ne nasprotuje razvoju elektronskih plačilnih sredstev, digitalnih tehnologij ali finančnih inovacij, temveč spodbuja uravnotežen razvoj in sobivanje gotovinskih, ter negotovinskih oblik plačevanja. Njegov namen je zagotoviti, da tehnološki napredek ne povzroči zmanjšanja ustavno varovane pravice do uporabe

gotovine, ter da posamezniku tudi v prihodnje ostane zagotovljena svobodna izbira zakonitega načina plačevanja.

Obrazložitev 4. člena

Člen določa pomen posameznih izrazov, uporabljenih v tem zakonu. Namen definicij je zagotoviti enotno razumevanje in uporabo zakonskih določb, ter preprečiti morebitne nejasnosti pri njihovem izvajanju.

Zaradi zagotavljanja jasnosti, enakopravne obravnave ter nomotehnične preglednosti zakon pri posameznih definicijah uporablja žensko in moško slovnično obliko, pri čemer za potrebe nadaljnjega besedila določa tudi ustrezne skupne izraze (npr. uporabnik, ponudnik blaga ali storitev, sprejemnik plačil). Takšna ureditev ne vpliva na vsebinski pomen posameznih pojmov, temveč zagotavlja njihovo enotno uporabo v nadaljnjih določbah zakona.

Posamezni izrazi so opredeljeni ob upoštevanju namena zakona, ki je zagotavljanje učinkovitega uresničevanja pravice do uporabe gotovine, ter ohranjanje dostopnosti gotovine in gotovinskih storitev. Definicije predstavljajo temelj za enotno uporabo zakona pri vseh subjektih, ki sodelujejo v pravnem prometu, bančnem poslovanju, opravljanju javnih storitev ali drugih dejavnostih, pri katerih se uporablja gotovina kot zakonito plačilno sredstvo.

Posebej so opredeljeni pojmi, ki so bistveni za izvajanje zakona, kot so gotovina, uporaba gotovine, dostop do gotovine, bankomat, kreditna institucija, fizična točka za izvajanje osnovnih bančnih in gotovinskih storitev, ter omejevanje uporabe gotovine. Navedeni pojmi določajo vsebinski okvir pravic in obveznosti, ki jih zakon vzpostavlja za uporabnike gotovine, ponudnike blaga in storitev, finančne institucije, ter druge zavezance.

Posebej je opredeljen tudi pojem ponudnice oziroma ponudnika blaga ali storitev, saj predstavlja enega izmed temeljnih zavezancev po tem zakonu. Namen opredelitve je zagotoviti enotno razumevanje, kdo je dolžan spoštovati obveznosti glede sprejemanja gotovine, ter drugih določb tega zakona. Definicija zajema vse subjekte, ki uporabnikom ponujajo ali zagotavljajo blago oziroma storitve, ne glede na njihovo pravnoorganizacijsko obliko, status ali način opravljanja dejavnosti. Poleg gospodarskih subjektov vključuje tudi državne organe, organe lokalnih skupnosti, nosilce javnih pooblastil, izvajalce javnih služb, ter druge subjekte, kadar v okviru svojih nalog uporabnikom zagotavljajo blago ali storitve. Posebej so zajeti tudi upravljavci digitalnih platform in drugi posredniki, kadar organizirajo ali omogočajo prodajo blaga ali storitev oziroma določajo pogoje njihovega plačila. Namen takšne opredelitve je preprečiti različno razlago pojma ponudnika blaga ali storitev, ter zagotoviti, da se obveznosti iz tega zakona uporabljajo enotno za vse subjekte, ki sodelujejo v pravnem prometu.

Posebej je opredeljen tudi pojem sprejemnice oziroma sprejemnika plačil, saj zakon na več mestih določa obveznosti subjektov, ki sprejemajo plačila za blago ali storitve. Definicija zajema vse javne in zasebne subjekte, ki pri opravljanju svoje dejavnosti sprejemajo plačila, ne glede na njihovo pravnoorganizacijsko obliko ali status, ter zagotavlja enotno uporabo zakona pri vseh zavezancih.

Posebej je opredeljen tudi pojem uporabnice oziroma uporabnika, saj predstavlja osrednjega nosilca pravic po tem zakonu. Definicija zajema vse fizične in pravne osebe, ki uporabljajo gotovino, gotovinske ali bančne storitve oziroma uresničujejo pravice, določene s tem zakonom, ali so varovane

z njegovimi določbami. Takšna opredelitev zagotavlja, da se posamezne pravice in varstvo po tem zakonu uporabljajo enotno ne glede na pravni status posamezne osebe.

Posebej je opredeljen tudi pojem dejanske dostopnosti, ki predstavlja enega izmed temeljnih standardov tega zakona. Namen opredelitve je poudariti, da pravica do uporabe gotovine ni izpolnjena zgolj s formalnim obstojem gotovinskih storitev ali gotovinske infrastrukture, temveč mora biti uporabnikom zagotovljena tudi njihova dejanska in učinkovita uporaba. Dejanska dostopnost zato vključuje možnost pridobitve, uporabe, pologa in menjave gotovine, ter dostopa do bankomatov, poslovalnic in drugih fizičnih točk za izvajanje gotovinskih storitev brez nesorazmernih geografskih, časovnih, organizacijskih, tehničnih ali finančnih ovir. Opredelitev tega pojma predstavlja pomembno merilo pri presoji dostopnosti gotovine, gotovinskih storitev in gotovinske infrastrukture po določbah tega zakona.

Tudi definicija osnovnih gotovinskih storitev je posebej opredeljena in določa minimalni obseg storitev, ki morajo biti uporabnikom na voljo za učinkovito uresničevanje pravice do uporabe gotovine. Namen določbe je preprečiti postopno oženje gotovinskih storitev zgolj na posamezne oblike dvigovanja ali pologa gotovine, ter zagotoviti, da uporabniki lahko z gotovino dejansko razpolagajo, jo uporabljajo in pridobivajo v oblikah, ki omogočajo njeno običajno uporabo v vsakodnevnem življenju. Določba posebej poudarja tudi pomen dostopnosti ustreznih apoenov, vključno z apoeni nižjih vrednosti, saj učinkovita uporaba gotovine ni odvisna zgolj od njene razpoložljivosti, temveč tudi od možnosti pridobitve bankovcev in kovancev, ki omogočajo njeno normalno uporabo v vsakodnevnem pravnem prometu.

Pri razlagi pojma je treba izhajati iz namena zakona, da pravica do uporabe gotovine ni zgolj formalna, temveč dejansko uresničljiva.

Posebej je opredeljen tudi pojem anonimnosti gotovinskega plačila. Namen definicije je poudariti, da uporaba gotovine praviloma omogoča izvedbo zakonitega plačila brez obveznega razkritja identitete posameznika zgolj zaradi izvedbe gotovinskega plačila. Opredelitev ne vzpostavlja absolutne anonimnosti, temveč izhaja iz načela, da so morebitne omejitve dopustne le v primerih in pod pogoji, ki jih izrecno določata zakon ali neposredno uporabljiv pravni akt Evropske unije. Takšna ureditev prispeva k učinkovitemu varstvu zasebnosti posameznika ter preprečuje neupravičeno širjenje obveznosti identifikacije pri zakonitih gotovinskih plačilih.

Posebej je opredeljen tudi pojem finančne zasebnosti, ki predstavlja eno izmed pomembnih vsebinskih varovalk tega zakona. Namen definicije je zagotoviti varstvo osebnih podatkov, plačilnih navad in drugih osebnih okoliščin posameznika pri zakonitih gotovinskih plačilih ter preprečiti njihovo nepotrebno zbiranje, obdelavo, povezovanje, profiliranje ali drugo sistematično spremljanje. Opredelitev izhaja iz načela, da mora biti obdelava osebnih podatkov omejena na primere in obseg, ki jih določata zakon ali neposredno uporabljiv pravni akt Evropske unije, ob spoštovanju načel nujnosti, sorazmernosti in zakonitosti.

Definicija zakonitega gotovinskega plačila določa, da se varstvo po tem zakonu nanaša izključno na gotovinska plačila, izvedena v skladu z Ustavo Republike Slovenije, zakoni Republike Slovenije in neposredno uporabljivimi pravnimi akti Evropske unije. Namen opredelitve je jasno razmejiti področje uporabe zakona ter poudariti, da zakon ne posega v prepovedi oziroma omejitve, določene z drugimi predpisi.

Definicije so oblikovane tako, da omogočajo uporabo zakona tudi ob prihodnjem tehnološkem razvoju plačilnih sistemov ter zagotavljajo ustrezno razlikovanje med gotovinskimi in negotovinskimi oblikami plačevanja. Posebna pozornost je namenjena opredelitvi ravnanj, ki lahko pomenijo neposredno ali posredno omejevanje uporabe gotovine, ter opredelitvi anonimnosti gotovinskega plačila in finančne zasebnosti kot pomembnih elementov učinkovitega uresničevanja pravice do uporabe gotovine. Namen takšne ureditve je zagotoviti, da pravica do uporabe gotovine vključuje ne le dejansko možnost plačevanja z gotovino, temveč tudi ustrezno varstvo zasebnosti posameznika pri njeni zakoniti uporabi.

Poseben pomen imajo definicije gotovine, pravnega prometa in bančnega poslovanja, saj neposredno izhajajo iz 74.a člena Ustave Republike Slovenije in določajo vsebinski okvir izvajanja ustavno zagotovljene pravice do uporabe gotovine.

Člen vsebuje tudi opredelitev ranljivih skupin, saj zakon na več mestih posebej upošteva položaj oseb, ki so zaradi starosti, invalidnosti, zdravstvenega stanja, socialnih okoliščin, geografske oddaljenosti, omejenega dostopa do digitalnih tehnologij ali pomanjkanja digitalnih znanj in veščin posebej izpostavljene tveganju finančne ali digitalne izključenosti. Posebej so upoštevani tudi mladoletniki, ki zaradi starosti pogosto še ne morejo samostojno uporabljati digitalnih plačilnih instrumentov in je gotovina zanje pogosto prvo oziroma edino samostojno plačilno sredstvo. Namen te opredelitve je zagotoviti, da se pri izvajanju zakona, spremljanju dostopnosti gotovine in presoji vplivov digitalizacije ustrezno upoštevajo potrebe vseh skupin prebivalstva, pri katerih bi zmanjševanje dostopnosti gotovine lahko povzročilo nesorazmerne posledice.

Celota definicij iz tega člena predstavlja razlagalno podlago za uporabo vseh določb tega zakona. Njihov namen je zagotoviti enotno razumevanje zakonskih pojmov, pravno varnost uporabnikov ter dosledno in enotno uporabo zakona pri vseh subjektih, ki sodelujejo pri uporabi gotovine, gotovinskih storitev in drugih razmerjih, ki jih ureja ta zakon.

Obrazložitev 5. člena

Člen določa temeljno pravico posameznika do uporabe gotovine v pravnem prometu in predstavlja eno izmed osrednjih določb tega zakona. Določba neposredno izvršuje 74.a člen Ustave Republike Slovenije, ki zagotavlja pravico do uporabe gotovine v pravnem prometu in pri bančnem poslovanju pod pogoji, določenimi z zakonom.

V prvem odstavku je določeno splošno načelo, da ima vsakdo pravico uporabljati gotovino pri plačevanju blaga, storitev in drugih denarnih obveznosti v pravnem prometu. S tem se posameznikom zagotavlja možnost svobodne izbire zakonitega načina plačevanja, ter ohranja dostopnost gotovine kot splošno sprejetega plačilnega sredstva.

Drugi odstavek izhaja iz veljavne ureditve, po kateri so evrobankovci in evrokovanci zakonito fizično (materialno) plačilno sredstvo v Republiki Sloveniji. Določba povzema njihov položaj v pravnem redu Republike Slovenije, ter določa obveznost njihovega sprejemanja v primerih, določenih s tem zakonom. Določba hkrati zagotavlja prihodnostno nevtralnost zakona, saj določa, da se v primeru, če bi bil v skladu z Ustavo Republike Slovenije, pravom Evropske unije ali zakonom kot zakonito plačilno sredstvo na območju Republike Slovenije določen drug zakoniti fizični (materialni) denar v obliki bankovcev in kovancev, določbe tega zakona smiselno uporabljajo tudi zanj.

Namen določbe ni posegati v vprašanja monetarne politike, pristojnosti Evropske centralne banke, Banke Slovenije ali veljavnega valutnega sistema, temveč zagotoviti, da varstvo pravice do uporabe gotovine ostane vezano na zakonito fizično (materialno) plačilno sredstvo, ne glede na njegovo morebitno prihodnjo poimenovanje, valuto ali pravno ureditev.

Določba tako zagotavlja, da se temeljna načela tega zakona, zlasti pravica do uporabe gotovine, dostopnost gotovinskih storitev, prepoved diskriminacije uporabnikov gotovine, ter varstvo gotovine kot zakonitega fizičnega plačilnega sredstva, uporabljajo tudi v primeru morebitnih prihodnjih sprememb denarnega sistema, če bi te vključevale uporabo drugega zakonitega fizičnega denarja v obliki bankovcev in kovancev.

Tretji odstavek prepoveduje neupravičeno izključevanje, omejevanje ali neenakopravno obravnavo posameznikov zaradi uporabe gotovine. Namen določbe je preprečiti neposredno ali posredno diskriminacijo uporabnikov gotovine, ter zagotoviti enakopravno obravnavo vseh posameznikov ne glede na njihove plačilne navade, starost, socialni položaj, digitalne veščine ali druge osebne okoliščine.

Četrti odstavek določa, da mora biti uporaba gotovine zagotovljena na enostaven, dostopen in nediskriminatoren način. Namen te določbe je preprečevati prakso, pri kateri bi bila uporaba gotovine sicer formalno dovoljena, dejansko pa otežena z organizacijskimi, tehničnimi ali drugimi ovirami.

Peti odstavek primeroma našteva najpomembnejša področja, na katerih se zagotavlja pravica do uporabe gotovine. Med njimi so nakup blaga, opravljanje storitev, plačevanje javnih storitev, bančno poslovanje, plačevanje prevozov in parkirnin, ter druge oblike pravnega prometa, pri katerih prihaja do izpolnjevanja denarnih obveznosti. Našteti primeri niso izčrpni, temveč ponazarjajo najpogostejše življenjske situacije, v katerih mora biti posamezniku omogočena uporaba gotovine.

Šesti odstavek določa, da so omejitve uporabe gotovine dopustne le v primerih, ki jih izrecno določa ta zakon. S tem se zagotavlja visoka stopnja pravne varnosti, ter preprečuje samovoljno omejevanje uporabe gotovine na podlagi poslovnih odločitev, internih pravil ali drugih razlogov, ki nimajo podlage v zakonu.

Predlagana ureditev temelji na načelu svobodne izbire načina plačevanja, finančne vključenosti prebivalstva, ter ohranjanja gotovine kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva. Hkrati prispeva k večji odpornosti plačilnega sistema in varovanju pravic posameznikov v okoliščinah, ko uporaba negotovinskih načinov plačevanja ni mogoča ali je otežena.

Obrazložitev 6. člena

Predlagani člen predstavlja eno izmed temeljnih določb tega zakona in podrobneje opredeljuje vsebino ustavno zagotovljene pravice do uporabe gotovine iz 74.a člena Ustave Republike Slovenije. Namen člena je zagotoviti, da pravica do uporabe gotovine ne ostane zgolj formalno priznana ustavna pravica, temveč da se učinkovito uresničuje tudi v vsakodnevnem pravnem prometu, bančnem poslovanju ter pri drugih oblikah zakonitega plačevanja.

Predlagana ureditev izhaja iz spoznanja, da gotovina ne predstavlja zgolj ene izmed tehničnih oblik plačevanja, temveč pomemben institut pravnega reda Republike Slovenije, ki poleg plačilne funkcije opravlja tudi pomembno socialno, gospodarsko, varnostno in ustavnopravno funkcijo. Gotovina prispeva k finančni vključenosti prebivalstva, omogoča svobodno izbiro načina plačevanja, povečuje

odpornost plačilnega sistema v kriznih razmerah ter predstavlja pomemben element varstva zasebnosti posameznika.

Prvi odstavek zato izrecno poudarja, da gotovina kot zakonito plačilno sredstvo uživa posebno varstvo na podlagi 74.a člena Ustave Republike Slovenije. Namen določbe je poudariti, da gotovina ni zgolj ena izmed možnih oblik plačila, temveč ustavno varovana oblika zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva.

Drugi odstavek prepoveduje ravnanja, s katerimi bi državni organi, organi samoupravnih lokalnih skupnosti, nosilci javnih pooblastil, izvajalci javnih služb, finančne institucije ali drugi subjekti z organizacijskimi, tehničnimi, pogodbenimi, poslovnimi, tarifnimi, informacijskimi ali drugimi ukrepi dejansko odpravili, izničili ali nesorazmerno omejili uporabo gotovine. Namen določbe je preprečiti položaje, ko bi bila pravica do uporabe gotovine sicer formalno ohranjena, vendar bi bila zaradi različnih organizacijskih ali poslovnih praks njena dejanska uporaba posameznikom neupravičeno otežena ali onemogočena.

Tretji odstavek določa posebna postopkovna jamstva za primere morebitnih prihodnjih sistemskih sprememb, ki bi lahko bistveno posegle v položaj gotovine ali vodile v njeno odpravo kot splošno dostopnega zakonitega plačilnega sredstva. Predlagatelj ocenjuje, da takšne spremembe ne predstavljajo zgolj vprašanja organizacije plačilnega prometa, temveč posegajo tudi na področje človekovih pravic, finančne vključenosti prebivalstva, varstva zasebnosti, socialne politike in delovanja demokratične družbe. Zato morajo biti pred njihovim sprejemom javno predstavljene strokovne, ekonomske in druge relevantne podlage, opravljena presoja učinkov na pravico do uporabe gotovine, na ranljive skupine prebivalstva in na finančno zasebnost posameznikov, hkrati pa mora biti zagotovljena tudi ustrezna demokratična razprava in sodelovanje javnosti.

Četrti odstavek poudarja, da je treba pri odločanju o vprašanjih, ki lahko vplivajo na položaj gotovine v pravnem sistemu, upoštevati temeljna ustavna načela Republike Slovenije. Med njimi so zlasti načelo pravne države, načelo varstva zaupanja v pravo, načelo ljudske suverenosti, načelo sorazmernosti, načelo socialne države, načelo enakosti pred zakonom, varstvo človekovega dostojanstva, pravica do zasebnosti ter varstvo osebnih podatkov. Namen določbe je poudariti, da odločanje o prihodnjem položaju gotovine presega vprašanje plačilnih instrumentov ter predstavlja vprašanje varstva ustavno varovanih pravic in vrednot.

Peti do dvanajsti odstavek sistemsko urejajo razmerje med pravico do uporabe gotovine, anonimnostjo gotovinskega plačila, finančno zasebnostjo posameznika ter dopustnimi omejitvami identifikacije pri gotovinskih plačilih.

Predlagatelj izhaja iz stališča, da anonimnost gotovinskega plačila predstavlja eno izmed tradicionalnih in bistvenih značilnosti gotovine kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva. Gotovina posamezniku praviloma omogoča izvajanje zakonitih plačil brez obveznega razkritja njegove identitete zgolj zaradi izvedbe plačila. Takšna možnost pomembno prispeva k varovanju zasebnosti posameznika, njegove osebne svobode, človekovega dostojanstva ter zaupanja v uporabo gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva.

Določbe člena zato določajo, da uporaba gotovine sama po sebi ne sme biti splošno, preventivno ali avtomatično pogojena z identifikacijo uporabnika, ustvarjanjem digitalnih evidenc, registracijo uporabniških računov, uporabo digitalnih identifikacijskih sredstev ali drugim sistematičnim

spremljanjem zakonitih gotovinskih plačil, kadar takšne obveznosti za posamezen primer izrecno ne določa zakon ali neposredno uporabljiv pravni akt Evropske unije.

Posebna pozornost je namenjena varstvu finančne zasebnosti posameznika. Namen določb ni preprečiti zakonite obdelave osebnih podatkov ali izvajanja zakonskih obveznosti identifikacije, temveč zagotoviti, da se osebni podatki pri gotovinskih plačilih zbirajo le v obsegu, ki je nujno potreben za izvedbo konkretnega plačila ali izpolnitev izrecno določene zakonske obveznosti. Predlagana ureditev zato prepoveduje nepotrebno profiliranje, sistematično spremljanje, avtomatizirano analiziranje ali povezovanje podatkov o zakonitih gotovinskih plačilih z drugimi zbirkami osebnih podatkov, kadar za to ne obstaja jasna zakonska podlaga in ustavno dopusten cilj.

Predlagatelj posebej poudarja, da določbe tega člena ne uvajajo absolutne anonimnosti gotovinskih plačil. Morebitne omejitve anonimnosti ali finančne zasebnosti ostajajo dopustne v primerih, ki jih jasno in določno določata zakon ali neposredno uporabljiv pravni akt Evropske unije, če so takšne omejitve nujne za varstvo ustavno dopustnega cilja, primerne za njegovo dosego, sorazmerne glede na naravo konkretne transakcije ter ne posegajo v bistvo pravice do uporabe gotovine. Namen določbe je preprečiti predvsem splošno, množično ali preventivno identifikacijo uporabnikov pri vsakodnevnih zakonitih gotovinskih plačilih brez jasne zakonske podlage.

Poseben pomen ima tudi določba o dokaznem bremenu, po kateri mora subjekt, ki od posameznika zahteva identifikacijo pri gotovinskem plačilu, izkazati, da je takšna zahteva zakonita, nujna in sorazmerna. Namen določbe je okrepiti pravno varnost posameznikov ter preprečiti samovoljno širjenje identifikacijskih zahtev na podlagi internih pravil, poslovnih praks ali organizacijskih odločitev posameznih subjektov.

Trinajsti odstavek določa razmerje med gotovino in sodobnimi digitalnimi plačilnimi instrumenti. Namen določbe ni omejevati razvoja elektronskih plačilnih storitev, digitalnih denarnic, takojšnjih plačil ali morebitnih prihodnjih digitalnih valut centralnih bank, temveč zagotoviti, da nobena od navedenih oblik digitalnega denarja ne nadomesti ali zmanjša ustavno zagotovljene pravice do uporabe gotovine. Digitalni plačilni instrumenti lahko obstajajo kot dodatna in prostovoljna možnost plačevanja, ne morejo pa postati podlaga za dejansko odpravo gotovine kot zakonitega fizičnega plačilnega sredstva.

Štirinajsti odstavek določa razmerje tega člena do drugih zakonov. Določbe tega člena ne posegajo v izvajanje zakonodaje s področja preprečevanja pranja denarja in financiranja terorizma, davčnega nadzora, izvrševanja sankcij, preprečevanja goljufij ali drugih zakonsko določenih omejitev. Predlagatelj pa poudarja, da morajo biti tudi takšne omejitve uporabljene restriktivno, sorazmerno ter na način, ki ne posega v bistvo ustavno zagotovljene pravice do uporabe gotovine.

Petnajsti odstavek vsebuje interpretacijsko pravilo, po katerem se vse določbe tega člena razlagajo tako, da se v največji možni meri zagotovi dejanska in učinkovita možnost uporabe gotovine. Namen določbe je preprečiti, da bi pravica do uporabe gotovine obstajala zgolj formalno, medtem ko bi bila njena dejanska uporaba zaradi različnih organizacijskih, tehničnih ali poslovnih omejitev bistveno otežena ali onemogočena.

Predlagani člen tako predstavlja temeljno izvedbeno določbo 74.a člena Ustave Republike Slovenije. Njegov namen ni nasprotovanje razvoju sodobnih plačilnih storitev ali digitalnih tehnologij, temveč vzpostavitev uravnoteženega pravnega okvira, ki ob spoštovanju Ustave Republike Slovenije, prava Evropske unije in drugih zakonov zagotavlja učinkovito varstvo gotovine kot zakonitega fizičnega

(materialnega) plačilnega sredstva, finančne zasebnosti posameznika, svobodne izbire načina plačevanja ter dejanske dostopnosti gotovine tudi v prihodnje.

Obrazložitev 7. člena

Člen ureja pomen gotovine v izrednih, kriznih in drugih motenih razmerah, ter določa obveznost pristojnih organov in finančnih institucij, da pri načrtovanju in izvajanju ukrepov za obvladovanje takšnih razmer upoštevajo tudi zagotavljanje dostopnosti in uporabe gotovine.

Prvi odstavek poudarja, da gotovina predstavlja pomemben element finančne varnosti, odpornosti plačilnega sistema, ter neprekinjenega izvajanja plačilnega prometa. Gotovina je zaradi svoje fizične narave neodvisna od elektronskih komunikacijskih omrežij, informacijskih sistemov in oskrbe z električno energijo, zato lahko v določenih okoliščinah predstavlja edino splošno dostopno obliko plačevanja.

Drugi odstavek določa obveznost državnih organov, Banke Slovenije, finančnih institucij in drugih subjektov, vključenih v plačilni promet, da pri pripravi načrtov za delovanje v izrednih, kriznih ali drugih motenih razmerah upoštevajo tudi zagotavljanje dostopnosti in uporabe gotovine. Namen določbe je zagotoviti, da se vprašanje gotovinskega poslovanja obravnava kot sestavni del nacionalne finančne odpornosti in kriznega načrtovanja.

Tretji odstavek primeroma našteva najpogostejše okoliščine, v katerih lahko pride do omejene ali onemogočene uporabe elektronskih plačilnih sredstev. Mednje sodijo zlasti izpadi električne energije, motnje v elektronskih komunikacijskih omrežjih, kibernetski napadi, motnje v delovanju plačilnih sistemov, naravne nesreče, izredne razmere in druge podobne okoliščine. V takšnih primerih morajo pristojni organi in finančne institucije sprejeti primerne ukrepe za zagotavljanje dostopnosti in uporabe gotovine.

Četrti odstavek določa, da se navedeni ukrepi izvajajo v skladu s predpisi, ki urejajo zaščito in reševanje, krizno upravljanje, bančni sistem in plačilne storitve. Namen določbe je zagotoviti usklajenost izvajanja tega zakona z drugimi področnimi predpisi, ter preprečiti podvajanje pristojnosti posameznih organov. Podobne usmeritve glede ohranjanja gotovine kot rezervnega plačilnega sredstva v kriznih razmerah v zadnjih letih poudarjajo tudi številne centralne banke držav članic Evropske unije.

Predlagana ureditev temelji na spoznanjih številnih evropskih držav in centralnih bank, ki v zadnjih letih opozarjajo na tveganja prekomerne odvisnosti od izključno digitalnih plačilnih sistemov. Gotovina v takšnih okoliščinah predstavlja pomembno rezervno plačilno sredstvo, ki prispeva k odpornosti družbe, zaščiti prebivalstva, ter neprekinjenemu delovanju gospodarstva in javnih storitev.

Obrazložitev 8. člena

Člen določa posebno varstvo ranljivih skupin prebivalstva pri uresničevanju pravice do uporabe gotovine. Namen določbe je zagotoviti, da procesi digitalizacije finančnih storitev in plačilnih sistemov ne povzročijo izključevanja posameznikov ali skupin prebivalstva, ki zaradi svojih osebnih, socialnih, ekonomskih ali geografskih okoliščin nimajo enakega dostopa do digitalnih načinov poslovanja.

Prvi odstavek določa skupine prebivalstva, ki jim zakon priznava posebno varstvo pri uveljavljanju pravice do uporabe gotovine. Med njimi so starejše osebe, osebe z omejenim dostopom do digitalnih tehnologij, osebe z nižjimi dohodki ali socialnimi omejitvami, ter prebivalci območij z omejeno dostopnostjo do bančnih in digitalnih storitev.

Posebno varstvo starejših oseb temelji na dejstvu, da pomemben del starejše populacije še vedno uporablja gotovino kot primarni način upravljanja osebnih financ in vsakodnevnega plačevanja. Mnoge starejše osebe se pri uporabi digitalnih tehnologij srečujejo z objektivnimi omejitvami, ki izhajajo iz starosti, zdravstvenega stanja, pomanjkanja ustreznega znanja ali zmanjšanega zaupanja v elektronske načine poslovanja. Zato bi lahko postopno zmanjševanje dostopnosti gotovine zanje pomenilo dejansko omejevanje dostopa do osnovnih finančnih storitev.

Varstvo oseb z omejenim dostopom do digitalnih tehnologij izhaja iz načela enakopravnosti in finančne vključenosti. Kljub hitremu razvoju digitalnih storitev vsi posamezniki nimajo dostopa do ustrezne informacijske opreme, internetnih povezav ali digitalnih znanj, potrebnih za uporabo sodobnih elektronskih plačilnih sistemov. Pravica do uporabe gotovine zato predstavlja pomembno varovalko pred digitalno izključenostjo.

Določba posebno pozornost namenja tudi osebam z nižjimi dohodki ali socialnimi omejitvami. Raziskave in praksa kažejo, da številni posamezniki pri upravljanju svojih osebnih financ uporabljajo gotovino kot sredstvo za lažje spremljanje porabe in nadzor nad osebnim proračunom. Ohranjanje možnosti uporabe gotovine zato prispeva k finančni samostojnosti posameznikov, ter zmanjšuje tveganje socialne izključenosti.

Posebej pomembno je tudi varstvo prebivalcev območij z omejeno dostopnostjo do bančnih in digitalnih storitev, zlasti na podeželskih, obmejnih in demografsko ogroženih območjih. Zapiranje bančnih poslovalnic, zmanjševanje števila bankomatov in omejevanje fizičnih bančnih storitev lahko pomembno vplivajo na vsakdanje življenje prebivalcev teh območij. Zato zakon določa, da se mora pri zagotavljanju dostopnosti gotovine upoštevati tudi geografska dostopnost storitev.

Posebno pozornost zakon namenja tudi mladoletnim osebam. Čeprav del otrok in mladostnikov uporablja sodobne digitalne tehnologije, mnogi nimajo samostojnega dostopa do bančnih računov, plačilnih kartic ali drugih digitalnih plačilnih instrumentov oziroma je njihov dostop do teh instrumentov omejen. Gotovina zato za številne mladoletnike predstavlja prvo in pogosto edino samostojno plačilno sredstvo, s katerim sodelujejo v vsakodnevnem pravnem prometu. Poleg praktične funkcije ima pomembno vlogo tudi pri razvijanju finančne pismenosti, odgovornega ravnanja z denarjem ter razumevanju njegove vrednosti.

Drugi odstavek nalaga kreditnim institucijam in trgovcem dolžnost, da pri sprejemanju odločitev o spremembah poslovnih modelov, organizaciji poslovanja, digitalizaciji storitev ali zmanjševanju fizične infrastrukture ocenijo vpliv takšnih ukrepov na ranljive skupine prebivalstva. Namen določbe je preprečiti, da bi poslovne odločitve posameznih subjektov povzročile dejansko onemogočanje dostopa do osnovnih gotovinskih storitev ali uporabo gotovine za skupine prebivalstva, ki so od teh storitev posebej odvisne.

Predlagana ureditev temelji na načelih socialne države, enakosti pred zakonom, finančne vključenosti, ter varstva človekovega dostojanstva. Hkrati sledi tudi usmeritvam številnih evropskih institucij, centralnih bank in mednarodnih organizacij, ki opozarjajo, da mora digitalni razvoj

finančnega sistema potekati na način, ki nikogar ne izključuje iz dostopa do osnovnih finančnih storitev.

Obrazložitev 9. člena

Člen določa prepoved neposrednega in posrednega omejevanja uporabe gotovine, ter predstavlja eno izmed osrednjih varovalk za učinkovito uresničevanje pravice do uporabe gotovine, določene v 74.a členu Ustave Republike Slovenije in tem zakonu.

Prvi odstavek določa splošno pravilo, da ponudnik blaga ali storitev ne sme brez zakonsko utemeljenega razloga zavrniti sprejema gotovine kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva. Izjeme so dopustne le v primerih, ki jih izrecno določa ta zakon. Namen določbe je zagotoviti, da se gotovina kot zakonito plačilno sredstvo tudi dejansko sprejema v pravnem prometu.

Drugi odstavek prepoveduje neposredno in posredno omejevanje uporabe gotovine preko različnih organizacijskih, pogodbenih, tehnoloških ali poslovnih mehanizmov. Določba izhaja iz ugotovitve, da omejevanje uporabe gotovine v sodobnem poslovnem okolju pogosto ne poteka z izrecno prepovedjo, temveč preko oblikovanja poslovnih modelov, tehnoloških rešitev ali pogojev poslovanja, ki uporabnikom dejansko onemogočajo ali bistveno otežujejo uporabo gotovine.

Tretji odstavek primeroma našteva najpogostejše oblike posrednega omejevanja uporabe gotovine. Mednje sodijo predvsem obvezna pretvorba gotovine v interne kartice, dobroimetja, žetone ali druge zasebne plačilne instrumente, pogojevanje uporabe storitev z registracijo uporabniškega računa ali uporabo mobilne aplikacije, ter organizacija poslovanja, pri kateri je uporaba gotovine navidezno dovoljena, dejansko pa bistveno otežena. Določba zajema tudi določanje nesorazmernih pogojev, stroškov ali postopkov za uporabo gotovine ter druge primerljive oblike omejevanja.

Poseben pomen ima prepoved obvezne pretvorbe gotovine v interne ali zasebne plačilne sisteme. Takšne ureditve se v praksi pojavljajo zlasti pri organizaciji prireditev, festivalov, športnih dogodkov, zabaviščnih parkov, prevoznih storitev in drugih oblikah organiziranega poslovanja, kjer uporabnik gotovine ne more uporabiti neposredno, temveč jo mora predhodno pretvoriti v drug plačilni instrument. Takšne rešitve lahko pomenijo dejansko omejevanje uporabe gotovine, ter zmanjšujejo njeno funkcijo zakonitega plačilnega sredstva.

Četrti odstavek ureja pogoje za veljavnost soglasja uporabnika za negotovinsko poslovanje. Soglasje mora biti podano prostovoljno, jasno, informirano in brez neposrednega ali posrednega pogojevanja dostopa do blaga ali storitev. Namen določbe je preprečiti navidezna soglasja, ki bi bila posledica odsotnosti dejanske možnosti izbire.

Peti odstavek določa primere, v katerih se šteje, da soglasje uporabnika ni bilo podano prostovoljno. To velja zlasti v primerih, ko ponudnik ne zagotavlja dejanske možnosti uporabe gotovine, uporabo gotovine bistveno otežuje ali uporabnika zaradi uporabe gotovine postavlja v slabši položaj. V takšnih primerih ni mogoče govoriti o svobodni izbiri načina plačila, temveč o prikritem omejevanju uporabe gotovine.

Predlagana ureditev temelji na načelu, da mora biti pravica do uporabe gotovine dejanska in učinkovita, ne zgolj formalna. Zato zakon prepoveduje ne le neposredno zavračanje gotovine, temveč tudi vse oblike ravnanj, katerih namen ali posledica je izključevanje gotovine iz pravnega prometa. S

tem se zagotavlja varstvo potrošnikov, enakopravnost uporabnikov ter učinkovito uresničevanje ustavno zagotovljene pravice do uporabe gotovine.

Obrazložitev 10. člena

Člen določa splošno obveznost sprejemanja gotovine kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva pri opravljanju dejavnosti na območju Republike Slovenije. Določba predstavlja eno izmed osrednjih izvedbenih določb tega zakona in zagotavlja učinkovito uresničevanje pravice do uporabe gotovine iz 74.a člena Ustave Republike Slovenije.

Prvi odstavek določa splošno pravilo, da morajo ponudniki blaga in storitev uporabnikom omogočati plačilo z gotovino, razen v primerih, ki jih izrecno določa ta zakon. Namen določbe je zagotoviti, da ostane gotovina dejansko uporabno in splošno sprejeto plačilno sredstvo v vsakodnevnem pravnem prometu.

Drugi odstavek primeroma našteva dejavnosti pri katerih velja obveznost sprejemanja gotovine. Med njimi so trgovine, gostinski obrati, izvajalci storitev, ponudniki javnih storitev, javni potniški promet, taksi prevozi, parkirišča in parkirni sistemi, samopostrežni in avtomatizirani prodajni sistemi, športne, kulturne in druge javne prireditve, ter druge dejavnosti, pri katerih prihaja do plačevanja blaga ali storitev. Seznam ni izčrpen, temveč ponazarja najpomembnejša področja vsakodnevnega življenja, kjer mora biti posameznikom omogočena uporaba gotovine.

Poseben pomen ima vključitev javnega potniškega prometa, taksi prevozov, parkirnih sistemov, ter samopostrežnih in avtomatiziranih prodajnih sistemov. V teh dejavnostih se v praksi vse pogosteje pojavljajo rešitve, ki omogočajo izključno uporabo plačilnih kartic, mobilnih aplikacij ali drugih digitalnih načinov plačevanja. Takšne prakse lahko pomembno vplivajo na dostopnost storitev za starejše osebe, socialno šibkejše skupine, osebe brez bančnih računov ali plačilnih kartic, ter druge uporabnike, ki želijo ali morajo uporabljati gotovino.

Med zavezance sodijo tudi banke, hranilnice, druge finančne institucije, ter izvajalci poštnih in plačilnih storitev kadar opravljajo storitve pri katerih je glede na njihovo naravo mogoče in običajno uporabljati gotovino kot zakonito fizično (materialno) plačilno sredstvo.

Tretji odstavek določa standarde, ki jih mora izpolnjevati sprejemanje gotovine. Gotovinsko plačilo mora biti omogočeno neposredno, enostavno, pregledno in brez nesorazmernih omejitev. Namen določbe je preprečiti navidezno zagotavljanje gotovinskega plačevanja pri katerem je uporaba gotovine sicer formalno dovoljena, vendar zaradi organizacije poslovanja bistveno otežena.

Četrti odstavek prepoveduje ravnanja, katerih namen ali posledica je izključevanje gotovine iz vsakodnevnega pravnega prometa. Prepoved velja ne glede na to ali do omejevanja uporabe gotovine pride neposredno ali posredno preko organizacije poslovanja, tehničnih rešitev ali ravnanja zaposlenih.

Za ravnanja iz tega odstavka se lahko štejejo zlasti:

- postavitev samopostrežnih blagajn ali prodajnih avtomatov, ki omogočajo izključno kartično ali drugo negotovinsko plačilo, če uporabniku ni hkrati zagotovljena primerljiva možnost plačila z gotovino,

- usmerjanje kupcev na samopostrežne blagajne ali druge sisteme, ki ne omogočajo gotovinskega plačila, medtem ko so blagajne za gotovinsko poslovanje zaprte ali nerazumno omejene,
- organizacija prodaje vozovnic, smučarskih vozovnic, parkirnin, izposoje koles ali drugih storitev izključno preko mobilnih aplikacij, spletnih platform ali plačilnih kartic, kadar je storitev fizično dostopna na območju Republike Slovenije,
- postavitev prodajnih avtomatov za blago ali storitve, ki sprejemajo izključno negotovinska plačila,
- zavračanje gotovine zgolj zaradi poslovne politike, organizacijske odločitve ali želje po preusmerjanju uporabnikov na digitalne načine plačila,
- ustvarjanje daljših čakalnih vrst, dodatnih postopkov ali drugih organizacijskih ovir izključno za uporabnike gotovine.

Navedeni primeri so zgolj ponazoritev najpogostejših oblik omejevanja uporabe gotovine in ne predstavljajo izčrpnega seznama. Pri presoji se vedno upošteva dejanski učinek ravnanja na možnost uporabe gotovine kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva.

Peti odstavek prepoveduje zaračunavanje dodatnih stroškov, provizij ali drugih finančnih obremenitev zgolj zaradi uporabe gotovine. Namen določbe je zagotoviti enakopravno obravnavo različnih zakonitih načinov plačevanja, ter preprečiti ekonomsko odvračanje uporabnikov od uporabe gotovine. Uporabnik ne sme biti zaradi izbire gotovinskega plačila postavljen v slabši položaj od uporabnika, ki uporablja negotovinske načine plačila.

Pravica do uporabe gotovine ne obsega zgolj možnosti predaje gotovine kot plačilnega sredstva, temveč tudi pravico do vračila preostalega zneska v gotovini. Ponudnik blaga ali storitev mora biti zato pri gotovinskem poslovanju ustrezno pripravljen na vračanje drobiža. Namen določbe je preprečiti prakse, pri katerih bi ponudnik formalno sprejemal gotovino, dejansko pa bi zaradi pomanjkanja drobiža ali neustrezne organizacije poslovanja uporabnikom onemogočal ali oteževal uporabo gotovine.

Sedmi odstavek določa, da obveznost sprejemanja gotovine velja za vse sprejemnike plačil enako, ne glede na njihovo pravnoorganizacijsko obliko, velikost, obseg dejavnosti, letni promet ali število zaposlenih.

Namen določbe je zagotoviti enotno uporabo pravice do uporabe gotovine, ter preprečiti nastanek različnih praks, po katerih bi posamezni ponudniki blaga ali storitev zavračali gotovinsko plačilo zaradi svoje velikosti, organizacije poslovanja, ekonomskih razlogov ali drugih notranjih okoliščin.

Pravica do uporabe gotovine je namenjena vsem uporabnikom in ne sme biti odvisna od poslovnih odločitev posameznega sprejemnika plačil.

Določba izrecno pojasnjuje, da velikost subjekta, obseg njegove dejavnosti, organizacijski ali ekonomski razlogi sami po sebi ne predstavljajo zakonitega razloga za zavrnitev gotovinskega plačila. Morebitni stroški, povezani z organizacijo gotovinskega poslovanja, predstavljajo del običajnega poslovanja sprejemnika plačil in ne morejo upravičevati omejevanja pravice do uporabe gotovine.

V zadnjem stavku določba poudarja, da so izjeme od obveznosti sprejemanja gotovine določene izključno v 11. členu tega zakona in se razlagajo ozko. S tem se preprečuje širjenje izjem po analogiji ali ustvarjanje novih razlogov za zavrnitev gotovinskega plačila, ki jih zakon ne predvideva.

Določba prispeva k pravni varnosti uporabnikov, enotni uporabi zakona ter učinkovitemu uresničevanju ustavno zagotovljene pravice do uporabe gotovine iz 74.a člena Ustave Republike Slovenije.

Predlagana ureditev temelji na načelu svobodne izbire plačilnega sredstva, enakopravnosti uporabnikov, ter zagotavljanja dostopnosti zakonitega plačilnega sredstva v vsakodnevnem življenju. Določba hkrati prispeva k finančni vključenosti prebivalstva, varstvu potrošnikov in ohranjanju gotovine kot splošno dostopnega sredstva za izpolnjevanje denarnih obveznosti.

Obveznost sprejemanja gotovine ne posega v možnost uporabe drugih zakonitih načinov plačila, temveč zagotavlja, da gotovina ostane enakovredna možnost plačevanja.

Obrazložitev 11. člena

Člen določa dopustne izjeme od splošne obveznosti sprejemanja gotovine, ter hkrati postavlja pogoje, pod katerimi je zavrnitev gotovinskega plačila dopustna. Namen določbe je zagotoviti ravnotežje med ustavno pravico do uporabe gotovine, ter objektivnimi okoliščinami v katerih sprejem gotovine v posameznem primeru ni mogoč ali bi bil nesorazmerno otežen.

Prvi odstavek določa temeljno načelo, da je zavrnitev plačila v gotovini dopustna le izjemoma. Za takšno zavrnitev morajo obstajati objektivni, utemeljeni in sorazmerni razlogi, zaradi katerih sprejem gotovine v konkretnem primeru dejansko ni mogoč. Namen določbe je preprečiti samovoljno zavračanje gotovine, ter zagotoviti, da se izjeme razlagajo ozko in restriktivno.

Med dopustnimi izjemami zakon določa tudi primere očitnega nesorazmerja med vrednostjo predloženega bankovca in vrednostjo plačila. Takšno nesorazmerje je lahko podano zlasti pri uporabi bankovcev visokih apoenov (200 ali 500 EUR) za plačila manjših vrednosti, na primer pri plačilih do 10 EUR. Namen te izjeme ni omogočiti splošnega zavračanja visokih apoenov, temveč preprečiti položaje, v katerih bi bila zahteva po sprejemu takšnega bankovca glede na okoliščine konkretnega primera očitno nerazumna ali bi lahko povzročila nesorazmerne težave pri zagotavljanju vračila.

Drugi odstavek taksativno določa primere, v katerih je zavrnitev gotovinskega plačila dopustna.
Prvi primer se nanaša na uporabo bankovcev v očitno nesorazmernem apoenu glede na vrednost plačila. Namen določbe je preprečiti zlorabe, pri katerih bi uporabnik z zelo visokim apoenom plačeval zanemarljivo nizke zneske zaradi česar bi ponudnik težko zagotovil ustrezno vračilo. Pri tem določba ne uvaja absolutne prepovedi posameznih apoenov, temveč omogoča presojo konkretnih okoliščin posameznega primera.

Drugi primer se nanaša na položaj, ko ponudnik v trenutku plačila ne razpolaga z ustreznim drobižem. Pri tem zakon izrecno poudarja, da mora biti ponudnik na običajno gotovinsko poslovanje ustrezno pripravljen. Izjema zato ne velja v primerih, ko je pomanjkanje drobiža posledica neustrezne organizacije poslovanja.

Določba, ki kot izjemo dopušča začasno pomanjkanje ustreznega drobiža za vračilo, se razlaga ozko in restriktivno. Namen izjeme ni omogočiti ponudnikom blaga ali storitev, da bi se zaradi organizacijskih razlogov ali neustrezne priprave na gotovinsko poslovanje izognili sprejemanju gotovine. Ponudnik mora biti praviloma ustrezno pripravljen na vračilo preostalega zneska v gotovini in zagotoviti zadostno količino drobiža za običajno poslovanje.

Pomanjkanje drobiža lahko predstavlja utemeljen razlog za zavrnitev gotovinskega plačila le v izjemnih, nepredvidenih in začasnih primerih, ko ponudnik dokaže, da je do takšnega stanja prišlo kljub običajni in ustrezni organizaciji gotovinskega poslovanja. Če je pomanjkanje drobiža posledica poslovne politike, organizacije poslovanja, pomanjkljive priprave ali sistematičnega zmanjševanja gotovinskega poslovanja, takšno pomanjkanje ne predstavlja zakonitega razloga za zavrnitev gotovinskega plačila.

Za ustrezno pripravljenost na gotovinsko poslovanje se šteje, da ponudnik zagotavlja količino drobiža, ki je glede na vrsto in obseg njegove dejavnosti razumno potrebna za običajno poslovanje. Pri presoji se upoštevajo zlasti velikost poslovnega subjekta, število strank, običajni promet, vrsta blaga ali storitev, ter pričakovani obseg gotovinskih plačil. Večje trgovine, trgovski centri, bencinski servisi, lekarne, banke, pošte in drugi subjekti z večjim prometom se ne morejo sklicevati na pomanjkanje drobiža pod enakimi pogoji kot manjši poslovni subjekti z omejenim obsegom poslovanja.

Občasno pomanjkanje drobiža lahko predstavlja utemeljen razlog predvsem pri manjših poslovnih subjektih, kadar gre za nepredvidene okoliščine. Pri večjih gospodarskih subjektih, ki razpolagajo z več blagajnami, večjim številom zaposlenih ali organiziranimi blagajniškimi postopki, se pričakuje višja stopnja pripravljenosti na gotovinsko poslovanje.

Namen določbe je preprečiti obhajanje obveznosti sprejemanja gotovine, ter zagotoviti, da pravica do uporabe gotovine vključuje tudi dejansko možnost prejema vračila preostalega zneska v gotovini.

Tretji primer omogoča uporabo drugačnega načina plačila, kadar se o tem predhodno in izrecno dogovorita obe stranki pravnega razmerja. Določba temelji na načelu pogodbene svobode in ne posega v možnost sporazumnega dogovarjanja o načinu izpolnitve denarnih obveznosti.

Predhodni in izrecni dogovor pomeni, da sta se plačnik in prejemnik plačila še pred izvedbo plačila jasno in sporazumno dogovorila o uporabi drugega zakonitega načina plačila. Takšen dogovor mora temeljiti na svobodni volji obeh strank in ne sme biti posledica enostranskih pogojev poslovanja, organizacije poslovanja ponudnika ali dejstva, da ponudnik gotovine ne sprejema.

Primeroma lahko takšen dogovor obstaja pri plačilu na podlagi pogodbe, predračuna ali računa, kadar se pogodbeni stranki vnaprej dogovorita, da bo plačilo izvedeno z bančnim nakazilom, pri plačilu večjih investicijskih ali gradbenih del, pri medsebojnih poslovnih razmerjih med gospodarskimi subjekti, kadar se stranki sporazumno dogovorita za negotovinsko poravnavo obveznosti, ali v drugih primerih, ko obe stranki prostovoljno in izrecno izbereta drug zakonit način plačila.

Za predhodni in izrecni dogovor pa se ne štejejo enostranski splošni pogoji poslovanja, obvestila ponudnika, napisi na prodajnem mestu, objave na spletni strani ali druge enostranske odločitve ponudnika, s katerimi je gotovinsko plačilo izključeno brez dejanskega soglasja druge stranke.

Četrti primer se nanaša na nepredvidene tehnične ali varnostne okoliščine, ki začasno onemogočajo sprejem gotovine. Zakon posebej poudarja, da takšni razlogi ne smejo izhajati iz poslovne politike, organizacije poslovanja ali izbire opreme ponudnika. Dovoljeni so le izjemni, nepredvideni in časovno omejeni dogodki, pri katerih mora ponudnik nemudoma pristopiti k odpravi težav, ter uporabnike jasno obvestiti o razlogih in predvidenem trajanju omejitve. Namen določbe je preprečiti zlorabe pri katerih bi se ponudniki na tehnične razloge sklicevali kot na trajen razlog za nesprejemanje gotovine.

Tretji odstavek določa, da je zavrnitev gotovinskega plačila skrajni ukrep, ki je dopusten le, kadar sprejema gotovine ali vračila preostalega zneska objektivno ni mogoče zagotoviti. Ponudnik mora pred zavrnitvijo preveriti možnost uporabe običajnih organizacijskih, tehničnih ali poslovnih ukrepov s katerimi bi bilo mogoče omogočiti izvedbo gotovinskega plačila.

Namen določbe je preprečiti, da bi se izjeme iz drugega odstavka uporabljale preširoko ali samodejno. Ker je gotovina zakonito plačilno sredstvo je treba izjeme razlagati ozko, ponudnik pa mora izkazati, da je pred zavrnitvijo plačila storil vse razumno pričakovane ukrepe za omogočanje gotovinskega plačila.

Četrti odstavek določa primere, ki ne morejo predstavljati zakonitega razloga za zavrnitev gotovinskega plačila. Zlasti ni dopustno zavračanje gotovine zaradi organizacijskih ali poslovnih odločitev ponudnika, uporabe avtomatiziranih prodajnih sistemov ali izvajanja javnih storitev. Določba izrecno poudarja tudi javni potniški promet, kjer se v praksi vse pogosteje pojavljajo sistemi, ki omogočajo izključno digitalna plačila. Takšne rešitve lahko pomenijo dejansko izključitev posameznih skupin prebivalstva iz dostopa do storitev zato jih zakon ne dopušča.

Prav tako ni dopustno izključevanje gotovine pri prodaji na daljavo kadar je omogočen fizični prevzem blaga ali njegova dostava potrošniku. Namen določbe je preprečiti poslovne modele, ki bi zgolj z izbiro plačilnih možnosti izključevali uporabo gotovine.

Peti in šesti odstavek posebej urejata prodajo na daljavo. Če ponudnik omogoča fizični prevzem blaga ali dostavo na naslov potrošnika, mora zagotoviti tudi možnost gotovinskega plačila. Prav tako ne sme z enostranskimi pogoji poslovanja ali izbiro plačilnih metod ustvariti položaja, v katerem uporaba gotovine dejansko ni mogoča.

Sedmi odstavek določa obveznost preglednega obveščanja potrošnikov o vseh začasnih omejitvah sprejemanja gotovine. Potrošnik mora biti z razlogi seznanjen jasno, pravočasno in na razumljiv način. Kadar je to mogoče, mora ponudnik zagotoviti tudi alternativni način gotovinskega plačila.

Alternativni način gotovinskega plačila mora biti uporabniku dejansko dostopen in razumno dosegljiv. Ne šteje se, da je zahteva iz tega člena izpolnjena, če mora uporabnik zaradi uporabe gotovine prehoditi nesorazmerno razdaljo, zapustiti območje izvajanja storitve ali opraviti dodatna dejanja, ki jih uporabniku negotovinskega plačila ni treba opraviti.

Primeroma se za ustrezno alternativo lahko šteje tudi druga blagajna v istem objektu ali neposredni bližini medtem ko se praviloma ne šteje za ustrezno alternativo, v kolikor mora uporabnik zaradi gotovinskega plačila oditi na drugo lokacijo, katera ni neposredno povezana z mestom izvajanja storitve.

Osmi odstavek določa dokazno breme. Ker ponudnik razpolaga z informacijami o razlogih za omejitev sprejemanja gotovine mora, v primeru nadzora inšpekcijskega postopka ali spora, sam dokazati obstoj okoliščin, ki opravičujejo uporabo izjeme iz tega člena.

Določba izhaja iz načela, da je sprejemanje gotovine pravilo, izjeme od tega pravila pa je treba razlagati ozko in restriktivno. Ponudnik mora zato izkazati ne le obstoj razloga za zavrnitev gotovinskega plačila temveč tudi, da je bil ta razlog objektiven, utemeljen, sorazmeren in da ga ni bilo mogoče odpraviti z običajnimi organizacijskimi, tehničnimi ali poslovnimi ukrepi.

V primeru dvoma glede obstoja pogojev za uporabo izjeme se šteje, da pogoji za zavrnitev gotovinskega plačila niso bili izpolnjeni. Namen določbe je preprečiti zlorabo izjem iz tega člena, ter zagotoviti učinkovito varstvo pravice do uporabe gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva.

Za lažje razumevanje določb tega člena so navedeni nekateri primeri dopustnih in nedopustnih zavrnitev gotovinskega plačila.

Za dopustno zavrnitev gotovinskega plačila se lahko šteje zlasti:

- plačilo izdelka v vrednosti 2 EUR ali 3 EUR z bankovcem za 200 EUR ali 500 EUR, kadar ponudnik glede na okoliščine konkretnega primera objektivno ne more zagotoviti ustreznega vračila;
- začasno pomanjkanje drobiža zaradi nepredvidenega povečanja gotovinskih plačil, če ponudnik dokaže, da je bil na običajno gotovinsko poslovanje sicer ustrezno pripravljen;
- začasna tehnična okvara blagajne ali druge opreme, potrebne za varno izvajanje gotovinskega poslovanja;
- izredni varnostni dogodki, kot so rop, poskus ropa ali druge okoliščine, ki začasno onemogočajo varno sprejemanje gotovine.

Za nedopustno zavrnitev gotovinskega plačila se lahko šteje zlasti:

- splošna poslovna odločitev ponudnika, da sprejema izključno kartična ali druga digitalna plačila;
- postavitev napisa »plačilo možno samo s kartico« brez obstoja zakonitega razloga iz tega člena;
- zavrnitev bankovca za 50 EUR pri običajnem nakupu, če ima ponudnik na voljo ustrezno količino drobiža;
- sklicevanje na pomanjkanje drobiža, kadar je to posledica organizacije poslovanja ali nezadostne priprave na gotovinsko poslovanje;
- organizacija prodaje blaga ali storitev na način, ki uporabnikom omogoča zgolj uporabo kartic, mobilnih aplikacij ali drugih negotovinskih načinov plačila;
- organizacija javnih prireditev, športnih dogodkov, koncertov, sejmov ali drugih primerljivih dogodkov pri katerih je uporaba gotovine izključena zgolj zaradi organizacijskih ali poslovnih razlogov.

Navedeni primeri so zgolj ponazoritev najpogostejših primerov uporabe tega člena in ne predstavljajo izčrpnega seznama vseh okoliščin, ki jih je treba presojati glede na konkretne okoliščine posameznega primera.

Predlagana ureditev temelji na načelu, da je sprejemanje gotovine pravilo, izjeme od tega pravila pa so dopustne le v resnično izjemnih, objektivno utemeljenih in sorazmernih primerih. Izjeme iz tega člena je treba razlagati ozko in restriktivno, dokazno breme za njihov obstoj pa nosi ponudnik blaga ali storitev.

Namen člena je preprečiti postopno izrivanje gotovine iz pravnega prometa pod pretvezo organizacijskih, tehnoloških ali poslovnih razlogov, ter preprečiti zlorabo izjem, ki bi lahko vodile v dejansko omejevanje pravice do uporabe gotovine. Člen hkrati zagotavlja potrebno ravnovesje med varstvom pravice do uporabe gotovine in upoštevanjem redkih okoliščin, v katerih sprejem gotovine objektivno ni mogoč. S tem se zagotavlja, da ustavno zagotovljena pravica do uporabe gotovine ostane dejansko učinkovita, praktično uresničljiva in dostopna v vsakodnevnem življenju.

Obrazložitev 12 člena

Člen ureja prepoved diskriminacije pri dostopu do gotovinskih storitev v bančnem in finančnem sistemu. Namen določbe je zagotoviti enakopraven dostop vseh uporabnikov do osnovnih gotovinskih storitev, ter preprečiti nastanek razlikovanja med posameznimi skupinami komitentov zaradi njihovih osebnih okoliščin ali načina poslovanja.

Določba prvega odstavka se ne nanaša zgolj na klasične banke in hranilnice, temveč tudi na druge ponudnike plačilnih storitev in subjekte, ki uporabnikom omogočajo plačilno poslovanje ali dostop do gotovinskih storitev. Namen takšne širše opredelitve je preprečiti, da bi se prepoved diskriminacije obšla z uporabo novih poslovnih modelov, fintech rešitev, aplikacijskih plačilnih sistemov ali drugih oblik finančnih storitev, ki niso organizirane kot tradicionalno bančno poslovanje.

Določba varuje tudi posameznike, ki se iz osebnih, varnostnih, zasebnostnih, filozofskih, verskih ali drugih zakonitih razlogov odločijo, da ne želijo uporabljati digitalnih plačilnih sredstev oziroma, da dajejo prednost gotovinskemu poslovanju. Takšna odločitev sama po sebi ne sme predstavljati razloga za slabšo obravnavo, omejevanje dostopa do gotovinskih storitev ali drugačno obravnavo pri uporabi finančnih storitev. Pravica do uporabe gotovine temelji tudi na načelu svobodne izbire načina plačevanja, zato posameznik zaradi svoje odločitve, glede uporabe zakonitih plačilnih sredstev ne sme biti postavljen v manj ugoden položaj.

Ker se plačilne storitve vse pogosteje izvajajo tudi preko digitalnih platform, mobilnih aplikacij in drugih tehnoloških rešitev, mora prepoved diskriminacije veljati ne glede na pravnoorganizacijsko obliko ponudnika. Uporabniki gotovine ne smejo biti postavljeni v slabši položaj zgolj zato, ker ne uporabljajo digitalnih storitev ali ker želijo ohraniti možnost gotovinskega poslovanja.

Drugi odstavek opredeljuje posredno diskriminacijo pri dostopu do gotovine. Ta obstaja tudi takrat, kadar navidezno nevtralni pogoji ali poslovne odločitve posamezniku dejansko onemogočajo ali bistveno otežujejo dvig ali polog gotovine pod enakimi pogoji, kot veljajo za druge komitente. Določba izhaja iz spoznanja, da se sodobne oblike diskriminacije pogosto ne kažejo v neposredni prepovedi, temveč v organizaciji poslovanja, ki ima za določene skupine prebivalstva neenake posledice.

Za posredno diskriminacijo bi se lahko štelo zlasti nerazumno zmanjševanje fizične dostopnosti gotovinskih storitev na določenih območjih, omejevanje poslovanja na izključno digitalne kanale, uvajanje nesorazmernih pogojev za uporabo gotovinskih storitev ali druge primerljive oblike razlikovanja, ki posameznika postavljajo v slabši položaj.

Tretji odstavek določa obveznost finančnih institucij, da zagotovijo enakopravno obravnavo uporabnikov tako preko zaposlenih kot preko avtomatiziranih sistemov. Razvoj digitalnih in avtomatiziranih bančnih storitev ne sme povzročiti razlikovanja med uporabniki glede na njihov način poslovanja ali izbiro plačilnih sredstev. Določba zato velja tako za ravnanje zaposlenih kot za delovanje bankomatov, avtomatiziranih poslovalnic, spletnih sistemov in drugih tehnoloških rešitev.

Predlagana ureditev temelji na načelih enakosti, finančne vključenosti in socialne države. Njen namen je zagotoviti, da modernizacija bančnega sistema ne vodi v izključevanje posameznikov iz dostopa do gotovine ali osnovnih finančnih storitev.

Obrazložitev 13 člena

Člen določa splošno prepoved diskriminacije zaradi uporabe gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva. Namen določbe je zagotoviti, da posameznik zaradi izbire gotovinskega načina plačila ne sme biti postavljen v manj ugoden položaj pri dostopu do blaga, storitev, pravic ali drugih oblik pravnega prometa.

Prvi odstavek vzpostavlja splošno načelo enakopravne obravnave uporabnikov gotovine. Posameznik ne sme utrpeti nobenih negativnih posledic zgolj zato, ker za izpolnitev denarne obveznosti uporablja gotovino kot zakonito plačilno sredstvo. Določba predstavlja neposredno izvedbo ustavne pravice do uporabe gotovine in zagotavlja njeno dejansko uresničevanje v vsakodnevnem življenju.

Drugi odstavek konkretizira prepoved diskriminacije in našteva najpogostejše oblike ravnanj, ki niso dopustna. Uporabnikom gotovine ni dovoljeno zaračunavati višjih cen, dodatnih stroškov ali provizij, omejevati dostopa do blaga ali storitev, določati manj ugodnih pogojev poslovanja ali pogojevati dostopa z registracijo uporabniških računov, članstvom v programih zvestobe ali drugimi primerljivimi pogoji.

Namen določbe je preprečiti ekonomske in organizacijske pritiske, katerih posledica bi bila odvračanje uporabnikov od uporabe gotovine, ter njihovo usmerjanje v uporabo negotovinskih načinov plačila. Pravica do uporabe gotovine mora biti dejanska in učinkovita, ne zgolj formalno priznana.

Tretji odstavek posebej opredeljuje organizacijsko diskriminacijo. Za diskriminacijo se šteje tudi organizacija poslovanja, katere namen ali dejanski učinek je odvračanje uporabnikov od uporabe gotovine ali njihovo preusmerjanje v uporabo izključno negotovinskih načinov plačila. Takšne prakse se lahko kažejo v oblikovanju poslovnih procesov, ki uporabo gotovine otežujejo, podaljšujejo ali zanjo določajo manj ugodne pogoje.

Določba je posebej pomembna v okoliščinah hitre digitalizacije poslovanja, kjer se omejevanje gotovine pogosto izvaja posredno preko tehnoloških rešitev, aplikacij, zaprtih plačilnih sistemov, programov zvestobe ali drugih poslovnih modelov.

Četrti odstavek določa ničnost pogodbenih določil, splošnih pogojev poslovanja ali drugih internih aktov, ki so v nasprotju s prepovedjo diskriminacije iz tega člena. Namen določbe je zagotoviti učinkovito pravno varstvo uporabnikov, ter preprečiti obid zakonskih pravil preko pogodbenih ali internih aktov posameznih subjektov.

Peti odstavek določa temeljno načelo enakovredne obravnave zakonitih načinov plačila. Pravica do uporabe gotovine mora biti uporabnikom zagotovljena pod enakimi pogoji kot drugi zakoniti načini plačila, razen kadar zakon izrecno določa drugače. Določba ne pomeni, da morajo biti vsi načini plačevanja organizirani na popolnoma enak način, temveč da uporaba gotovine sama po sebi ne sme biti razlog za manj ugodno obravnavo uporabnika.

Šesti odstavek ureja dokazno breme pri ugotavljanju posredne diskriminacije zaradi uporabe gotovine. Namen določbe je zagotoviti učinkovito varstvo uporabnikov gotovine v primerih, ko ponudnik blaga ali storitev formalno ne zavrne gotovinskega plačila, vendar z organizacijo poslovanja, uporabo tehnoloških rešitev ali drugimi ukrepi uporabnike gotovine postavi v bistveno manj ugoden položaj.

Ker uporabniki pogosto nimajo dostopa do informacij o notranjih razlogih za posamezne poslovne odločitve ponudnika, bi bilo od njih nesorazmerno zahtevati, da dokazujejo neobstoj objektivnih razlogov za različno obravnavo. Zato določba sledi načelu porazdeljenega dokaznega bremena, ki je uveljavljeno tudi na drugih področjih varstva pred diskriminacijo.

Uporabnik mora verjetno izkazati dejstva, ki kažejo na različno obravnavo ali na dejansko onemogočanje oziroma bistveno oteževanje gotovinskega plačila. Če je takšna verjetnost izkazana, mora ponudnik dokazati, da njegovo ravnanje temelji na objektivnih, utemeljenih in sorazmernih razlogih, ki jih dovoljuje zakon.

Namen določbe je zagotoviti učinkovito izvrševanje prepovedi diskriminacije zaradi uporabe gotovine, ter preprečiti prikrite oblike omejevanja gotovinskega poslovanja, ki bi jih bilo brez ustrezne ureditve dokaznega bremena v praksi težko odkriti ali sankcionirati.

Predlagana ureditev krepi varstvo potrošnikov, finančno vključenost, načelo enakosti, ter učinkovito izvrševanje ustavne pravice do uporabe gotovine. Hkrati preprečuje postopno izrivanje gotovine iz pravnega prometa preko ekonomskih, organizacijskih ali tehnoloških pritiskov, ki bi uporabnike silili v uporabo izključno digitalnih ali drugih negotovinskih načinov plačevanja.

Obrazložitev 14 člena

Člen določa prepoved obhajanja določb tega zakona, ter zagotavlja učinkovito varstvo pravice do uporabe gotovine pred neposrednimi in posrednimi oblikami izigravanja zakonskih pravil.

Prvi odstavek določa splošno prepoved ravnanj, s katerimi bi posamezniki, gospodarski subjekti, finančne institucije, javni organi ali drugi subjekti z organizacijskimi, pogodbenimi, tehničnimi, poslovnimi ali drugimi ukrepi obšli ali omejili pravico do uporabe gotovine, določeno s tem zakonom. Namen določbe je zagotoviti, da se pravice in obveznosti iz tega zakona ne presojajo zgolj formalno, temveč tudi glede na njihov dejanski namen in učinek.

Drugi odstavek primeroma našteva najpogostejše oblike ravnanj, ki lahko pomenijo obhajanje zakona. Med njimi so zlasti pogojevanje uporabe blaga ali storitev z registracijo uporabniškega računa, članstvom v klubu ali programu zvestobe, obvezna uporaba predplačniških kartic, žetonov, kuponov, dobroimetij ali drugih nadomestnih plačilnih instrumentov, ter vzpostavljanje sistemov, ki uporabnike neposredno ali posredno usmerjajo v uporabo negotovinskih načinov plačila.

Takšne prakse se v sodobnem poslovnem okolju pojavljajo predvsem na področju javnih prireditev, festivalov, športnih dogodkov, prevoznih storitev, avtomatiziranih prodajnih sistemov, ter drugih dejavnosti, kjer se formalno ne prepoveduje uporaba gotovine, vendar je njena uporaba v praksi bistveno omejena ali onemogočena.

Določba posebej prepoveduje tudi ustvarjanje neupravičenih administrativnih, tehničnih ali organizacijskih ovir za uporabo gotovine. Za takšne ovire se lahko štejejo nesorazmerni postopki, dodatne zahteve, nepotrebne registracije, obvezna uporaba digitalnih platform ali druge primerljive rešitve, katerih namen ali učinek je odvračanje uporabnikov od uporabe gotovine.

Med oblike obhajanja določb tega zakona sodijo tudi primeri, ko ponudnik z izbiro opreme, tehnoloških rešitev, programske opreme ali poslovnih modelov ustvari položaj, v katerem je uporaba

gotovine dejansko onemogočena ali bistveno otežena. Dejstvo, da določena oprema ali sistem tehnično ne omogoča sprejemanja gotovine, samo po sebi ne predstavlja zakonitega razloga za omejevanje pravice do uporabe gotovine, kadar je bila takšna rešitev izbrana prostovoljno in ni posledica izrednih ali nepredvidenih okoliščin.

Določba je posebej pomembna v okoliščinah vse večje avtomatizacije trgovinske, storitvene in druge dejavnosti. V praksi se lahko takšne situacije pojavijo zlasti pri uporabi samopostrežnih blagajn, avtomatiziranih prodajnih sistemov, digitalnih plačilnih terminalov, spletno podprtih prodajnih mest ali drugih tehnoloških rešitev, ki omogočajo izključno negotovinska plačila. Zakon ne prepoveduje uporabe takšnih sistemov, vendar zahteva, da njihova uporaba ne povzroči dejanske izključitve gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva.

Ponudnik zato ne sme organizirati poslovanja na način, da bi bila večina plačilnih mest namenjena izključno negotovinskim plačilom, uporabnikom gotovine pa ne bi bila zagotovljena primerljiva in dejansko dostopna možnost gotovinskega plačila pod enakimi ali primerljivimi pogoji. Pri presoji se upoštevajo zlasti dostopnost gotovinskega plačilnega mesta, čakalni čas, lokacija plačilnega mesta ter druge okoliščine, ki lahko vplivajo na dejansko možnost uporabe gotovine.

Namen določbe je preprečiti posredno omejevanje uporabe gotovine preko tehnoloških, organizacijskih ali poslovnih rešitev ter zagotoviti, da tehnološki razvoj in digitalizacija ne zmanjšujeta pravic uporabnikov gotovine. S tem se zagotavlja učinkovito uresničevanje pravice do uporabe gotovine iz 74.a člena Ustave Republike Slovenije ter enakopravna obravnava vseh zakonitih načinov plačila.

Tretji odstavek določa pomembno razlagalno pravilo, po katerem se pri presoji obhajanja določb tega zakona upoštevata predvsem dejanski namen in učinek posameznega ravnanja, ne glede na njegovo formalno poimenovanje ali pravno obliko. Namen določbe je preprečiti izigravanje zakona preko navidezno dopustnih poslovnih ali organizacijskih rešitev, ki bi v praksi povzročale enake posledice kot neposredna omejitev uporabe gotovine.

Četrti odstavek določa, da pogodbeni dogovori, splošni pogoji poslovanja, interni akti ali druga ravnanja katerih namen ali posledica je obid določb tega zakona, nimajo pravnega učinka. Določba zagotavlja učinkovito izvrševanje zakona, ter preprečuje, da bi posamezni subjekti s svojimi internimi pravili ali pogodbenimi določili omejevali pravice, ki jih zakon zagotavlja uporabnikom gotovine.

Predlagana ureditev temelji na splošno uveljavljenem pravnem načelu prepovedi zlorabe pravic in prepovedi obhajanja zakona. Namen člena je zagotoviti, da se ustavno varovana pravica do uporabe gotovine uresničuje dejansko in učinkovito, ter da se ne izniči preko formalno dopustnih, vendar vsebinsko neskladnih ravnanj. S tem člen dopolnjuje sistem varstva gotovine, vzpostavljen v predhodnih določbah zakona, ter zagotavlja dolgoročno učinkovitost in prilagodljivost zakonske ureditve tudi ob prihodnjem razvoju poslovnih modelov in plačilnih tehnologij.

Obrazložitev 15. člena

Člen ureja zagotavljanje dostopa do gotovine ter omejitve pri zaračunavanju nadomestil za osnovne gotovinske storitve. Namen določbe je zagotoviti učinkovito uresničevanje pravice do uporabe gotovine, ter preprečiti, da bi bile posameznikom ali ponudnikom blaga in storitev z organizacijskimi ukrepi ali previsokimi stroški otežene osnovne gotovinske transakcije.

Prvi odstavek določa splošno obveznost bank, hranilnic in drugih finančnih institucij, da zagotavljajo stalno in neprekinjeno možnost dostopa do gotovine za komitente in druge prebivalce Republike Slovenije. Določba izhaja iz ustavne pravice do uporabe gotovine in iz načela, da mora biti zakonito plačilno sredstvo tudi dejansko dostopno.

Drugi odstavek primeroma določa načine zagotavljanja dostopa do gotovine. Ti vključujejo poslovanje bančnih okenc, mrežo bankomatov, izvajanje gotovinskih storitev preko pogodbenih partnerjev, ter druge organizacijske oblike, ki omogočajo fizičen dostop do gotovine. Namen določbe je omogočiti prilagodljivost pri organizaciji poslovanja, hkrati pa zagotoviti, da uporabniki ne ostanejo brez dostopa do osnovnih gotovinskih storitev.

Tretji odstavek določa, da morata biti dvig in polog bankovcev na bankomatih kreditne institucije, pri kateri ima potrošnik odprt plačilni račun, brezplačna. Namen določbe je zagotoviti neoviran dostop posameznika do njegovih lastnih denarnih sredstev, ter preprečiti dodatno finančno obremenjevanje uporabnikov pri osnovnih gotovinskih storitvah.

Četrti odstavek uvaja pravico do najmanj petih brezplačnih dvigov ali pologov mesečno na bankomatih drugih kreditnih institucij. Določba določa zakonsko zagotovljen minimalni standard brezplačnega dostopa do gotovine preko bankomatov drugih kreditnih institucij. Namen določbe je preprečiti, da bi bila dostopnost gotovine odvisna izključno od poslovnih odločitev posameznih bank ali od podzakonskih aktov. Zakon zato določa najmanjše število brezplačnih transakcij, ki jih mora biti deležen vsak potrošnik, Banki Slovenije pa omogoča, da ob upoštevanju razvoja plačilnega sistema in potreb uporabnikov določi višji standard varstva dostopnosti gotovine.

Peti odstavek omogoča zaračunavanje nadomestila za nadaljnje transakcije pri drugih kreditnih institucijah, vendar le pod pogojem, da je nadomestilo sorazmerno in da ne omejuje dostopa do gotovine. Določba preprečuje pretirano finančno obremenjevanje uporabnikov, ter vzpostavlja ravnotežje med poslovnimi interesi kreditnih institucij in javnim interesom zagotavljanja dostopa do gotovine.

Šesti odstavek določa, da kreditna institucija ne sme omejevati višine dviga ali pologa gotovine na način, ki bi uporabniku onemogočal ali bistveno oteževal razpolaganje z lastnimi sredstvi. Pravica do uporabe gotovine namreč vključuje tudi pravico posameznika, da z lastnimi sredstvi razpolaga svobodno in brez neupravičenih omejitev.

Sedmi odstavek ureja dopustne omejitve dvigov in pologov gotovine. Takšne omejitve so dovoljene le iz objektivnih tehničnih ali varnostnih razlogov. Pri tem morajo biti omejitve sorazmerne, prilagodljive in določene tako, da uporabnikom še vedno omogočajo običajno uporabo gotovine v vsakdanjem življenju. Namen določbe je preprečiti uvedbo prenizkih omejitev, ki bi v praksi pomenile prikrito omejevanje dostopa do gotovine.

Za običajno uporabo gotovine v vsakodnevnem pravnem prometu se praviloma šteje možnost dnevnega razpolaganja z najmanj 1.000 evrov gotovine. Namen določbe je preprečiti določanje tako nizkih omejitev dvigov ali pologov, katera bi posameznikom onemogočale normalno uporabo gotovine ali razpolaganje z lastnimi sredstvi.

Osmi odstavek določa, da mora biti uporabniku na zahtevo omogočen tudi dvig višjih zneskov gotovine v razumnem roku. Določba upošteva dejstvo, da zaradi tehničnih omejitev posamezni

bankomati ne morejo vedno zagotoviti večjih izplačil, vendar mora banka uporabniku vseeno omogočiti dostop do njegovih sredstev preko poslovalnice ali druge ustrezne organizacijske rešitve.

Določba zagotavlja, da lahko potrošnik razpolaga tudi z višjimi zneski svojih sredstev v gotovini. Za višji znesek gotovine se praviloma šteje znesek, ki presega običajne dnevne omejitve dviga posamezne kreditne institucije oziroma praviloma znesek nad 5.000 evrov. Pri presoji razumnega roka je treba upoštevati načelo učinkovitega uresničevanja pravice do uporabe gotovine. Razumen rok praviloma ne sme presegati treh delovnih dni od podane zahteve potrošnika, razen v izjemnih primerih, ko objektivni tehnični, logistični ali varnostni razlogi zahtevajo daljši rok. V takih primerih mora kreditna institucija prav tako zagotoviti izvedbo dviga v najkrajšem možnem času.

Deveti odstavek določa brezplačnost dvigov in pologov bankovcev v poslovalnicah kreditnih institucij. Namen določbe je zagotoviti, da fizične poslovalnice ostanejo dostopen in uporaben kanal za izvajanje osnovnih gotovinskih storitev.

Deseti odstavek posebej ureja poslovanje s kovanci. Zaradi posebnosti obdelave in štetja kovancev zakon dopušča določene količinske omejitve brezplačnih storitev, vendar uporabnikom še vedno zagotavlja redno in brezplačno uporabo osnovnih gotovinskih storitev pri poslovanju s kovanci.

Omejitev na 100 kosov kovancev pri posameznem dvigu ali pologu upošteva potrebo po sorazmernosti med pravico do brezplačne uporabe gotovine in organizacijskimi stroški obdelave večjih količin kovancev.

Enajsti odstavek določa, da morajo biti nadomestila za osnovne in druge gotovinske storitve primerna, ter ne smejo omejevati dostopa do gotovine. Določba daje Banki Slovenije in ministrstvu pristojnemu za finance možnost ukrepanja v primeru, če bi posamezne kreditne institucije z določanjem previsokih nadomestil dejansko omejevale uporabo gotovine ali dostop do nje.

Predlagana ureditev temelji na načelih finančne vključenosti, varstva potrošnikov, sorazmernosti, ter učinkovitega izvrševanja ustavno varovane pravice do uporabe gotovine. Namen člena je zagotoviti, da dostop do gotovine ostane dejanski, cenovno dostopen in geografsko dosegljiv za vse prebivalce Republike Slovenije.

Pri pripravi tega člena je predlagatelj zakona upošteval tudi dejstvo, da je v Republiki Sloveniji v zadnjih letih prišlo do postopnega zmanjševanja števila bančnih poslovalnic, bankomatov in drugih fizičnih točk za izvajanje gotovinskih storitev. Takšni procesi lahko zlasti na podeželskih, obmejnih in demografsko ogroženih območjih pomembno vplivajo na dostopnost gotovine za prebivalce. Posebej so lahko prizadete starejše osebe, osebe z omejenim dostopom do digitalnih tehnologij, ter druge ranljive skupine prebivalstva. Namen člena je zato zagotoviti, da zmanjševanje fizične bančne infrastrukture ne povzroči dejanske nedostopnosti gotovine, ter da ostane dostop do osnovnih gotovinskih storitev zagotovljen na celotnem ozemlju Republike Slovenije.

Določba hkrati izhaja iz spoznanja, da pravica do uporabe gotovine ne more biti učinkovito zagotovljena brez dejanske možnosti dviga in pologa gotovine. Zato zakon poleg varstva uporabe gotovine zagotavlja tudi njeno fizično dostopnost, ki predstavlja enega temeljnih pogojev za uresničevanje pravice iz 74.a člena Ustave Republike Slovenije.

Obrazložitev 16. člena

Člen ureja pravico podjetnikov, pravnih oseb in drugih subjektov, ki pri opravljanju svoje dejavnosti zakonito prejemajo gotovinska plačila, do pologa gotovine na transakcijski račun pri kreditni instituciji.

Namen določbe je zagotoviti, da pravica do uporabe gotovine pri bančnem poslovanju ne obsega zgolj možnosti dviga gotovine, temveč tudi možnost njenega rednega in učinkovitega pologa. Pravica do uporabe gotovine namreč ni celovito uresničena, v kolikor uporabnikom ni omogočeno tudi njeno vračanje v bančni sistem pod razumnimi, sorazmernimi in nediskriminatornimi pogoji.

Predlagana ureditev temelji na načelu celovitosti gotovinskih storitev, po katerem mora biti uporabnikom zagotovljen celovit nabor osnovnih gotovinskih storitev, ki omogoča učinkovito uporabo gotovine pri bančnem poslovanju. To vključuje zlasti možnost dviga, pologa, menjave gotovine, pridobitve ustreznih apoenov ter drugih storitev, ki omogočajo običajno razpolaganje z gotovino kot zakonitim fizičnim (materialnim) plačilnim sredstvom.

Prvi odstavek določa pravico podjetnikov, pravnih oseb in drugih subjektov, ki pri opravljanju svoje dejavnosti zakonito prejemajo gotovinska plačila, do rednega pologa gotovine na transakcijski račun pri kreditni instituciji. Kreditna institucija mora navedeno storitev zagotavljati pod razumnimi, nediskriminatornimi in sorazmernimi pogoji.

Namen določbe je preprečiti položaje, ko bi bilo sprejemanje gotovine sicer zakonsko zagotovljeno, njeno polaganje na transakcijski račun pa bi bilo zaradi organizacije poslovanja bank, previsokih stroškov ali drugih neupravičenih omejitev bistveno oteženo ali dejansko onemogočeno.

Drugi odstavek določa minimalne načine zagotavljanja možnosti pologa gotovine. Kreditna institucija mora uporabnikom omogočiti polog gotovine v poslovalnici, preko bankomata s funkcijo pologa gotovine ali na drug organiziran način, ki uporabnikom zagotavlja dejansko in razumno dostopnost navedene storitve. Določba upošteva različne organizacijske modele poslovanja posameznih kreditnih institucij, ter omogoča uporabo različnih oblik izvajanja gotovinskih storitev, hkrati pa preprečuje, da bi bile organizacijske posebnosti razlog za dejansko nedostopnost pologa gotovine.

Tretji odstavek določa, da morajo biti nadomestila za polog gotovine objektivno utemeljena, pregledna in sorazmerna. Nadomestila ne smejo biti določena tako, da bi uporabnike dejansko odvračala od sprejemanja gotovinskih plačil ali od pologa gotovine pri opravljanju dejavnosti.

Namen določbe ni poseganje v poslovno politiko kreditnih institucij glede oblikovanja cen njihovih storitev, temveč preprečevanje določanja takšnih nadomestil, ki bi zaradi svoje višine ali načina obračunavanja dejansko onemogočala ali bistveno oteževala uporabo gotovine pri opravljanju dejavnosti.

Četrti odstavek določa ravnanja, ki kreditnim institucijam niso dovoljena pri zagotavljanju možnosti pologa gotovine. Kreditna institucija zlasti ne sme brez objektivno utemeljenega razloga omejevati možnosti pologa gotovine, določati organizacijskih ali časovnih omejitev, katerih namen ali posledica bi bila bistveno oteževanje pologa gotovine, niti zavrniti pologa gotovine, razen če je to zaradi višje sile, izrednih varnostnih okoliščin ali drugih objektivnih in začasnih razlogov v konkretnem primeru

začasno nemogoče. Organizacija poslovanja, poslovna politika ali zmanjševanje stroškov kreditne institucije ne predstavljajo razloga za zavrnitev pologa gotovine.

Prav tako kreditna institucija ne sme ukiniti možnosti pologa gotovine v poslovalnici brez zagotovitve enakovredne nadomestne rešitve, ki uporabnikom zagotavlja primerljivo raven dostopnosti storitve.

Namen določbe je preprečiti postopno zmanjševanje dostopnosti gotovinskih storitev zgolj zaradi poslovnih odločitev posameznih kreditnih institucij ter zagotoviti dejansko uresničevanje pravice do uporabe gotovine pri bančnem poslovanju.

Peti odstavek ureja položaje, ko kreditna institucija na posameznem območju ne razpolaga s poslovalnico ali bankomatom, ki omogoča polog gotovine.

V takšnih primerih mora uporabnikom zagotoviti drugo organizirano obliko izvajanja pologa gotovine, ki ne povzroča nesorazmernih geografskih, organizacijskih, časovnih ali finančnih ovir. Določba omogoča uporabo različnih organizacijskih rešitev, kot so pogodbene poslovalnice, skupne poslovalnice več kreditnih institucij, mobilne bančne enote ali druge primerljive oblike izvajanja gotovinskih storitev.

Šesti odstavek določa, da organizacija gotovinskega poslovanja kreditne institucije ne sme biti določena na način, ki uporabnike dejansko odvrača od pologa gotovine ali jih neupravičeno spodbuja k uporabi izključno negotovinskih načinov poslovanja.

Pri presoji se upošteva dejanski učinek organizacije poslovanja in ne zgolj njena formalna ureditev. Za omejevanje uporabe gotovine se lahko štejejo tudi organizacijske ali tehnične rešitve, ki sicer formalno omogočajo polog gotovine, vendar je njegova uporaba v praksi bistveno otežena ali manj dostopna kot uporaba negotovinskih storitev.

Sedmi odstavek določa načelo enakopravne obravnave uporabnikov pri zagotavljanju možnosti pologa gotovine.

Kreditna institucija ne sme brez objektivno utemeljenega razloga razlikovati med uporabniki glede pogojev izvajanja pologa gotovine. Namen določbe je zagotoviti, da so pogoji izvajanja gotovinskih storitev določeni na podlagi objektivnih in preglednih meril, ter da posamezne skupine uporabnikov niso neupravičeno postavljene v manj ugoden položaj.

Člen kot celota uresničuje ustavno pravico do uporabe gotovine pri bančnem poslovanju iz 74.a člena Ustave Republike Slovenije, ter zagotavlja, da gotovina tudi pri opravljanju gospodarske dejavnosti ostane učinkovito, dostopno in uporabno zakonito fizično (materialno) plačilno sredstvo. Namen določbe ni posegati v poslovno avtonomijo kreditnih institucij bolj, kot je nujno potrebno, temveč zagotoviti takšno raven dostopnosti gotovinskih storitev, ki omogoča dejansko in učinkovito uresničevanje ustavno varovane pravice do uporabe gotovine.

Obrazložitev 17. člena

Člen ureja pravico uporabnikov do gotovinskega poslovanja v poslovalnicah kreditnih institucij, ter določa zakonsko zagotovljeno raven, ki jih morajo banke in druge kreditne institucije zagotavljati pri izvajanju gotovinskih storitev.

Namen določbe je zagotoviti, da ostanejo osnovne gotovinske storitve dejansko dostopne tudi v okviru fizičnega poslovanja bank, ter da se gotovinsko poslovanje ne omejuje preko organizacijskih ali poslovnih odločitev posameznih kreditnih institucij.

Prvi odstavek določa obveznost kreditnih institucij, da v vseh poslovalnicah, ki poslujejo s strankami, zagotavljajo možnost izvajanja osnovnih gotovinskih storitev. Med te storitve sodijo zlasti dvigi in pologi gotovine, menjava bankovcev in kovancev, ter druge osnovne storitve povezane z uporabo gotovine v bančnem poslovanju.

Določba izhaja iz načela, da mora biti pravica do uporabe gotovine zagotovljena ne le formalno, temveč tudi preko ustrezne fizične infrastrukture, ki uporabnikom omogoča dejansko uporabo gotovinskih storitev.

Drugi odstavek prepoveduje organizacijske prakse s katerimi bi kreditne institucije omejevale dostop do gotovinskih storitev. Kreditna institucija ne sme nesorazmerno časovno omejevati izvajanja gotovinskih storitev, jih omejiti le na manjši del poslovnega časa poslovalnice ali organizirati poslovanja na način, ki uporabnikom dejansko onemogoča ali bistveno otežuje njihovo uporabo.

Namen določbe je preprečiti položaje, ko bi bile gotovinske storitve sicer formalno zagotovljene, njihova dejanska dostopnost pa bi bila omejena zaradi organizacije poslovanja kreditne institucije. Za omejevanje gotovinskih storitev se lahko šteje zlasti določanje zelo omejenih ur za blagajniško poslovanje, nerazumno zmanjševanje števila blagajniških mest, sistematično preusmerjanje uporabnikov izključno na avtomatizirane storitve ali druge organizacijske prakse, ki zmanjšujejo dejansko dostopnost gotovinskih storitev.

Določba temelji na načelu, da morajo biti gotovinske storitve uporabnikom dostopne na način, ki omogoča njihovo dejansko in učinkovito uporabo, ne le formalni obstoj.

Tretji odstavek določa, da morajo biti gotovinske storitve praviloma zagotovljene v celotnem poslovnem času poslovalnice. Odstopanje je dopustno le v izjemnih in začasnih okoliščinah, določenih s tem zakonom. Takšna ureditev zagotavlja primerljivo dostopnost gotovinskih storitev z drugimi bančnimi storitvami, ter preprečuje sistemsko zmanjševanje njihove razpoložljivosti.

Četrti odstavek ureja vprašanje brezgotovinskih poslovalnic. Kreditna institucija ne sme vzpostaviti poslovalnice, ki posluje izključno brezgotovinsko, če uporabnikom na isti lokaciji ne zagotavlja tudi dostopa do gotovinskih storitev. Namen določbe je preprečiti postopno izginjanje gotovinskih storitev iz fizičnega bančnega okolja ter ohraniti možnost osebnega izvajanja gotovinskega poslovanja.

Pri tem zakon ne preprečuje tehnološkega razvoja ali uvajanja sodobnih oblik poslovanja, temveč zahteva, da se tudi ob digitalizaciji ohrani možnost uporabe gotovine kot ustavno varovanega zakonitega plačilnega sredstva.

Peti odstavek določa načelo enakopravne obravnave uporabnikov gotovinskih storitev. Gotovinske storitve morajo biti strankam zagotovljene pod pogoji, ki jih ne postavljajo v manj ugoden položaj v primerjavi z uporabniki drugih bančnih storitev.

Namen določbe je preprečiti neposredno ali posredno diskriminacijo uporabnikov gotovine, ter zagotoviti, da uporaba gotovinskih storitev ne povzroča neupravičenih omejitev, slabše dostopnosti ali manj ugodnih pogojev poslovanja. Kreditne institucije ne smejo uporabnikov gotovinskih storitev

obravnavati kot manj zaželeno skupino strank ali jih z organizacijskimi, časovnimi, prostorskimi, tehničnimi ali drugimi ukrepi postavljati v slabši položaj v primerjavi z uporabniki drugih bančnih storitev.

Pri presoji se upoštevajo zlasti dostopnost storitev, poslovni čas, organizacija poslovanja, čakalni časi, razpoložljivost zaposlenih, geografska dostopnost, ter drugi dejavniki, ki vplivajo na dejansko možnost uporabe gotovinskih storitev.

Namen določbe ni preprečevati razvoja digitalnega bančništva ali drugih sodobnih bančnih storitev, temveč zagotoviti, da digitalizacija poslovanja ne vodi v postopno zmanjševanje položaja uporabnikov gotovine in gotovinskih storitev.

Šesti odstavek določa, da kreditna institucija ne sme organizirati mreže poslovalnic ali določiti njihovega poslovnega časa na način, ki bi strankam dejansko onemogočal ali bistveno oteževal dostop do osnovnih gotovinskih storitev. Namen določbe je zagotoviti, da pravica do uporabe gotovine ni zgolj formalno zagotovljena, temveč tudi dejansko uresničljiva.

Določba izhaja iz ugotovitve, da dostopnost gotovinskih storitev ni odvisna le od obstoja poslovalnic, temveč tudi od njihove geografske razporeditve, števila, poslovnega časa in organizacije poslovanja. Tudi kadar kreditna institucija formalno zagotavlja gotovinske storitve, lahko pretirano omejen poslovni čas, zapiranje poslovalnic, zmanjševanje blagajniškega poslovanja ali druge organizacijske spremembe povzročijo, da so te storitve za posamezne uporabnike težko dostopne ali praktično nedosegljive.

Pri presoji ali je dostop do gotovinskih storitev bistveno otežen je treba upoštevati zlasti število in razporeditev poslovalnic, njihov poslovni čas, oddaljenost od uporabnikov, prometno dostopnost območja, značilnosti lokalnega okolja, ter potrebe starejših oseb, invalidov, prebivalcev podeželskih območij, socialno ranljivih skupin, mladoletnikov in mladih, ki samostojno sodelujejo v finančnem prometu, ter drugih uporabnikov, ki so pri vsakodnevnem poslovanju odvisni od gotovinskih storitev.

Namen določbe je preprečevati nastanek območij ali okoliščin, v katerih bi bil dostop do osnovnih gotovinskih storitev nesorazmerno omejen, ter zagotoviti enakomerno in dejansko dostopnost gotovinskih storitev na celotnem območju Republike Slovenije.

Sedmi odstavek določa obveznost kreditnih institucij, da zagotavljajo zadostno količino in razpoložljivost gotovine, ter ustrezno oskrbo gotovinske infrastrukture z bankovci in kovanci.

Določba izhaja iz načela, da učinkovito uresničevanje pravice do uporabe gotovine ni odvisno zgolj od obstoja bankomatov, poslovalnic ali drugih gotovinskih storitev, temveč tudi od dejanske razpoložljivosti gotovine za uporabnike. Namen določbe je zagotoviti, da kreditne institucije pri organizaciji poslovanja zagotavljajo zadostno oskrbo gotovinske infrastrukture z bankovci in kovanci, ter s tem omogočajo dejansko izvrševanje pravice do uporabe gotovine.

Pravica do uporabe gotovine bi bila zgolj navidezna, če bi bile gotovinske storitve formalno dostopne, uporabnikom pa gotovina zaradi pomanjkljive oskrbe, pogostih izpraznitev bankomatov ali drugih organizacijskih razlogov dejansko ne bi bila na voljo. Zato zakon poleg dostopnosti gotovinske infrastrukture zagotavlja tudi njeno ustrezno oskrbo in razpoložljivost.

Določba prispeva k stabilnosti gotovinskega sistema, zaupanju uporabnikov v gotovino kot zakonito plačilno sredstvo, ter k učinkovitemu uresničevanju pravice do uporabe gotovine na celotnem območju Republike Slovenije.

Obrazložitev 18. člena

Člen ureja mrežo, razporeditev, operativnost in minimalne funkcionalne zahteve za bankomate kot eno izmed ključnih oblik zagotavljanja dostopa do gotovine v Republiki Sloveniji.

Namen določbe je zagotoviti, da ostane dostop do gotovine dejansko zagotovljen na celotnem ozemlju države ter da zmanjševanje fizične bančne infrastrukture ne povzroči izključevanja posameznih območij ali skupin prebivalstva iz dostopa do gotovinskih storitev.

Prvi odstavek določa splošno obveznost kreditnih institucij, da zagotavljajo zadostno geografsko pokritost dostopa do gotovine preko mreže bankomatov. Poseben poudarek je namenjen manjšim krajem, podeželskim območjem, obmejnim območjem, ter drugim območjem, kjer je dostop do bančnih poslovalnic omejen.

Določba temelji na ugotovitvi, da bankomati v številnih okoljih predstavljajo glavno ali celo edino fizično možnost dostopa do gotovine.

Drugi odstavek določa zakonsko zagotovljeno raven, po katerem morata biti na območju vsake občine zagotovljena najmanj dva javno dostopna bankomata. Namen te zahteve je preprečiti položaje, ko bi bila dostopnost gotovine odvisna od delovanja zgolj ene naprave ali ene lokacije.

Zagotavljanje najmanj dveh bankomatov v posamezni občini prispeva k večji odpornosti sistema, večji zanesljivosti oskrbe z gotovino in zmanjšanju tveganja, da bi uporabniki zaradi tehničnih okvar ali drugih motenj ostali brez dostopa do gotovine.

Izjema za občine z manj kot 2.000 prebivalci upošteva posebnosti najmanjših in redkeje poseljenih občin Republike Slovenije. V Republiki Sloveniji je takšnih občin približno 38 od skupno 212 občin. Gre predvsem za manjše, podeželske, obmejne ali geografsko bolj odmaknjene občine, kjer bi lahko stroga zahteva po najmanj dveh bankomatih predstavljala nesorazmerno breme glede na število prebivalcev in dejanske potrebe lokalnega okolja.

Namen izjeme ni zmanjšanje dostopnosti gotovine, temveč zagotovitev sorazmernega izvajanja zakona ob hkratnem ohranjanju dejanske dostopnosti do najmanj dveh bankomatov na razumnem geografskem območju. Tudi v teh občinah mora biti prebivalcem zagotovljena primerljiva raven dostopa do gotovine pri čemer zakon upošteva posebnosti njihove poselitve in velikosti.

Tretji odstavek določa način izračuna dodatnega števila bankomatov v občinah z več kot 3.000 prebivalci.

Vsaka občina mora imeti najprej zagotovljeno minimalno število bankomatov iz drugega odstavka tega člena. Če ima občina več kot 3.000 prebivalcev, se temu minimalnemu številu prišteje še en dodatni bankomat za vsakih začetih 3.000 prebivalcev, nad 3.000 prebivalci.

To pomeni, da ima občina:

- do vključno 3.000 prebivalcev najmanj 2 bankomata,

- od 3.001 do 6.000 prebivalcev najmanj 3 bankomate,
- od 6.001 do 9.000 prebivalcev najmanj 4 bankomate,
- od 9.001 do 12.000 prebivalcev najmanj 5 bankomatov,

in tako naprej.

Namen določbe je zagotoviti, da se število bankomatov postopno povečuje skupaj s številom prebivalcev, pri čemer vsaka občina najprej zagotavlja minimalno število bankomatov iz drugega odstavka tega člena, nato pa se za večje občine število bankomatov sorazmerno povečuje glede na število prebivalcev.

Četrti odstavek določa obveznost rednega delovanja in oskrbe bankomatov z gotovino. Bankomat mora uporabnikom omogočati dejanski dvig gotovine, zato zgolj formalna namestitev bankomata ne zadostuje za izpolnjevanje zakonskih obveznosti.

Peti odstavek uvaja merljiv standard operativnosti bankomatov. Operativnost mora na ravni posamezne občine v koledarskem letu znašati najmanj 98 odstotkov. Namen določbe je zagotoviti visoko stopnjo zanesljivosti sistema in omogočiti učinkovito izvajanje nadzora nad izpolnjevanjem zakonskih obveznosti.

Izbira praga 98 odstotkov temelji na načelu visoke dostopnosti javno pomembne infrastrukture. Ker bankomati predstavljajo pomemben del sistema dostopa do gotovine, mora biti njihovo delovanje zagotovljeno v največji možni meri.

Šesti odstavek določa, da morajo bankomati omogočati dvige v različnih apoenih, ter zagotavljati tudi razpoložljivost bankovcev nižjih vrednosti, vključno z bankovci za 5 evrov. Namen določbe je omogočiti običajno uporabo gotovine v vsakodnevnem življenju, ter uporabnikom zagotoviti dostop do apoenov, ki so primerni za manjša vsakodnevna plačila. Dostopnost nižjih apoenov prispeva k lažji uporabi gotovine v pravnem prometu, zmanjšuje težave pri vračanju drobiža, ter omogoča uporabnikom večjo svobodo pri izbiri višine dviga gotovine.

V praksi se namreč pojavljajo primeri, ko posamezni bankomati uporabnikom omogočajo izključno dvige v višjih apoenih. Takšna ureditev lahko otežuje uporabo gotovine pri manjših nakupih, plačevanju storitev ali drugih vsakodnevnih transakcijah. Zakon zato zahteva, da bankomati omogočajo tudi dostop do nižjih apoenov, ki so potrebni za normalno uporabo gotovine v pravnem prometu.

Sedmi odstavek določa, da morajo kreditne institucije pri upravljanju mreže bankomatov zagotavljati tudi razumno dostopnost bankovcev za 5 evrov kot zakonitega plačilnega sredstva.

Namen določbe je zagotoviti, da imajo uporabniki gotovine dostop tudi do najnižjega apoena evrskih bankovcev, ki je pomemben za vsakodnevni pravni promet in opravljanje manjših plačil. Bankovec za 5 evrov ima enak pravni status kot vsi drugi evrski bankovci in predstavlja zakonito plačilno sredstvo v evroobmočju.

V praksi številni bankomati uporabnikom omogočajo predvsem dvige višjih apoenov, zaradi česar uporabniki pogosto ne morejo dvigniti zneskov, ki ustrezajo njihovim dejanskim potrebam. Posledično morajo dvigovati višje zneske ali uporabljati večje apoene, čeprav potrebujejo le manjšo količino gotovine.

Dostopnost bankovcev za 5 evrov je posebej pomembna pri vsakodnevnih nakupih manjših vrednosti, plačilih v lokalnem okolju, uporabi javnega prevoza, nakupu hrane in drugih običajnih življenjskih situacijah, kjer uporaba manjših apoenov omogoča lažje poslovanje in zmanjšuje težave pri vračanju drobiža.

Določba prispeva tudi k finančni vključenosti prebivalstva, zlasti mladih, starejših oseb, socialno ranljivih skupin, ter drugih uporabnikov, ki pogosto razpolagajo z manjšimi zneski gotovine in potrebujejo dostop do nižjih apoenov. Omogoča tudi večjo svobodo uporabnikov pri odločanju o višini dviga gotovine, ter prispeva k učinkovitejši uporabi gotovine v vsakodnevnem pravnem prometu.

Ker tehnične značilnosti posameznih bankomatov niso enake in ker se zmogljivosti bankomatov med kreditnimi institucijami razlikujejo, zakon podrobnejšo ureditev načina izvajanja te obveznosti prepušča Banki Slovenije. Ta pri določanju kriterijev upošteva tehnične možnosti bankomatov, geografsko razporeditev mreže bankomatov, ter potrebe uporabnikov po dostopu do nižjih apoenov gotovine.

Osmi odstavek določa obveznost kreditne institucije, da v primeru nedelovanja bankomata najpozneje v 24 urah zagotovi njegovo popravilo ali ustrezno nadomestno rešitev. Namen določbe je preprečiti dolgotrajne prekinitve dostopa do gotovine, zlasti na območjih z omejeno infrastrukturo.

Deveti odstavek določa, da se nedelovanje bankomata brez utemeljenega razloga, ki traja več kot pet zaporednih dni, šteje za kršitev zakonske obveznosti zagotavljanja dostopa do gotovine. Enako velja za ponavljajoče se nedelovanje bankomata, zaradi katerega ni dosežena predpisana stopnja operativnosti iz petega odstavka tega člena.

Namen določbe je zagotoviti, da kreditne institucije bankomatov ne vzdržujejo zgolj formalno, temveč uporabnikom zagotavljajo njihovo dejansko in neprekinjeno uporabo. Določba hkrati omogoča upoštevanje primerov, ko zaradi tehničnih okvar, višje sile ali drugih objektivnih okoliščin začasna nedostopnost bankomata ni posledica ravnanja kreditne institucije.

Z določitvijo objektivnega časovnega kriterija zakon povečuje pravno varnost uporabnikov, kreditnih institucij in nadzornih organov, ter omogoča učinkovitejše ugotavljanje kršitev in izvajanje nadzora.

Deseti odstavek določa načelo geografske dostopnosti. Bankomati morajo biti razporejeni tako, da prebivalcem omogočajo razumno, nemoteno in enakovredno dostopnost do gotovine. Pri razporejanju je treba upoštevati zlasti število prebivalcev, prometne povezave, oddaljenost od drugih gotovinskih storitev, ter posebnosti posameznih območij.

Enajsti odstavek določa, da mora biti na območjih z izrazito turistično, sezonsko ali drugo povečano koncentracijo uporabnikov število bankomatov prilagojeno dejanskim potrebam po dostopu do gotovine.

Namen določbe je zagotoviti, da se pri presoji zadostnosti mreže bankomatov ne upošteva zgolj število stalnih prebivalcev posamezne občine, temveč tudi dejanska obremenjenost območja in potrebe uporabnikov po dostopu do gotovine.

V Republiki Sloveniji obstajajo območja, kjer število uporabnikov v posameznih obdobjih leta bistveno presega število stalnih prebivalcev. To velja zlasti za turistična središča, zdravilišče kraje,

obmorska območja, smučarska središča, območja večjih kulturnih, športnih in drugih prireditev, prometna vozlišča, ter druga območja z izrazitimi sezonskimi ali dnevnimi nihanji števila obiskovalcev.

V takšnih primerih minimalno število bankomatov, določeno na podlagi števila prebivalcev, samo po sebi ne zagotavlja zadostne dostopnosti gotovine. Premajhna razpoložljivost bankomatov lahko povzroči daljše čakalne dobe, pogostejše izpraznitve bankomatov, ter zmanjšano dostopnost gotovine za prebivalce in druge uporabnike.

Zato določba pooblašča Banko Slovenije, da na podlagi objektivnih podatkov o turističnem obisku, številu prenočitev, dnevnih migracijah, prometni obremenjenosti ali drugih primerljivih kazalnikih presodi ali je za zagotavljanje učinkovite dostopnosti gotovine potrebno namestiti dodatne bankomate.

Določba prispeva k zagotavljanju dejanske in ne zgolj formalne dostopnosti gotovine, ter omogoča prilagajanje gotovinske infrastrukture dejanskim potrebam prebivalstva in uporabnikov posameznega območja. Hkrati preprečuje, da bi prebivalci turistično ali drugače obremenjenih območij zaradi povečanega števila obiskovalcev ostali v slabšem položaju glede dostopa do gotovine.

Namen določbe ni ustvarjanje nesorazmernih obveznosti za kreditne institucije, temveč zagotavljanje, da mreža bankomatov sledi dejanskim potrebam uporabnikov in učinkovito uresničuje pravico do uporabe gotovine na celotnem ozemlju Republike Slovenije.

Dvanajsti odstavek daje Banki Slovenije in ministrstvu, pristojnemu za finance, pooblastilo za podrobnejšo ureditev kriterijev glede števila bankomatov, njihove operativnosti, oskrbe z gotovino in zagotavljanja ustreznih apoenov. Namen določbe je omogočiti prilagajanje tehničnih standardov prihodnjemu razvoju bančne infrastrukture in potrebam uporabnikov.

Trinajsti odstavek ureja položaj, ko na območju posamezne občine ni zagotovljeno minimalno število bankomatov, določenih s tem členom.

Namen določbe je zagotoviti učinkovito izvajanje zakonsko določenih standardov dostopnosti gotovine, ter preprečiti položaje, v katerih bi obveznost zagotavljanja minimalnega števila bankomatov ostala neizpolnjena zaradi nejasnosti glede odgovornosti posameznih kreditnih institucij. Banka Slovenije kot pristojni regulator spremlja stanje dostopnosti gotovine in izpolnjevanje obveznosti iz tega zakona. Če ugotovi, da na območju posamezne občine ni zagotovljeno minimalno število bankomatov lahko z odločbo določi kreditno institucijo ali več kreditnih institucij, ki morajo zagotoviti manjkajočo dostopnost. Pri določitvi zavezancev upošteva zlasti njihov tržni delež, geografsko prisotnost, obstoječo infrastrukturo, ter sposobnost zagotavljanja storitev.

Določba temelji na načelu, da mora biti za izpolnjevanje zakonsko določenih obveznosti vedno jasno določena odgovornost posameznega zavezanca. S tem se preprečuje prelaganje odgovornosti med kreditnimi institucijami in zagotavlja učinkovito izvajanje zakona v praksi.

Rok treh mesecev je določen ob upoštevanju dejstva, da kreditne institucije praviloma že razpolagajo z ustreznim tehničnim znanjem, organizacijskimi zmogljivostmi in izkušnjami za vzpostavitev ali ponovno vzpostavitev bankomatske infrastrukture. Pri določitvi roka je upoštevano tudi dejstvo, da kreditne institucije v praksi pogosto ukinjajo bankomate ali spreminjajo njihovo lokacijo v bistveno krajših časovnih obdobjih. Namen določbe je zagotoviti hitro odpravo ugotovljenih primanjkljajev v

dostopnosti gotovine, ter preprečiti dolgotrajno prikrajšanost prebivalcev posameznih območij za dostop do gotovinskih storitev.

Določba kot celota krepi učinkovitost izvajanja zakona, ter zagotavlja, da zakonsko določeni standardi dostopnosti gotovine ne ostanejo zgolj deklarativni, temveč se lahko v primeru ugotovljenih pomanjkljivosti tudi dejansko in pravočasno uresničijo.

Pri pripravi člena je predlagatelj zakona upošteval dejstvo, da se je v zadnjih letih v Republiki Sloveniji postopno zmanjševalo število bančnih poslovalnic, bankomatov in drugih fizičnih točk za izvajanje gotovinskih storitev. Posledično postajajo bankomati vse pomembnejši element zagotavljanja ustavno varovane pravice do uporabe gotovine, ter dejanskega dostopa prebivalcev do gotovinskih storitev.

Predlagatelj zakona ugotavlja, da tržni mehanizmi sami po sebi ne zagotavljajo enakomerne dostopnosti gotovine na celotnem ozemlju Republike Slovenije. Kreditne institucije bankomate praviloma nameščajo oziroma ohranjajo predvsem na območjih z večjo gostoto prebivalstva, večjim številom uporabnikov in večjim obsegom transakcij, medtem ko se v manjših krajih, na podeželskih in obmejnih območjih število bankomatov pogosto zmanjšuje ali pa se ti v celoti ukinjajo.

Takšen način povzroča postopno neenakost pri dostopu do gotovine med prebivalci posameznih delov države. Posameznikom, ki živijo v manjših občinah ali bolj oddaljenih območjih, se lahko dostop do gotovine bistveno oteži, čeprav je njihova pravica do uporabe gotovine enaka pravici prebivalcev večjih urbanih središč. Pravica do uporabe gotovine zato ne sme biti odvisna od kraja prebivanja posameznika ali od trenutne poslovne politike posamezne kreditne institucije.

Namen člena ni povečanje števila bankomatov na območjih, kjer je dostopnost gotovine že ustrezno zagotovljena, temveč vzpostavitev zakonsko zagotovljene geografske ravni dostopnosti gotovine na celotnem ozemlju Republike Slovenije. Določbe člena so usmerjene predvsem v preprečevanje nastajanja območij brez učinkovitega dostopa do gotovine, ter v zagotavljanje primerljive ravni dostopnosti gotovinskih storitev za vse prebivalce države.

Pri pripravi člena je predlagatelj zakona upošteval tudi predvidene učinke predlagane ureditve na obseg mreže bankomatov v Republiki Sloveniji. Na podlagi podatkov Statističnega urada Republike Slovenije o številu prebivalcev po posameznih občinah in ob upoštevanju kriterijev iz drugega in tretjega odstavka tega člena je bil opravljen izračun minimalnega števila bankomatov na ravni države. Izračun kaže, da bi bilo za celotno območje Republike Slovenije potrebnih približno 1.025 bankomatov. To število je primerljivo s sedanjim številom bankomatov v Republiki Sloveniji, ki po ocenah znaša približno 1.050 bankomatov.

Predlagana ureditev zato ne pomeni bistvenega povečanja obsega gotovinske infrastrukture, temveč predvsem zagotavlja njeno bolj enakomerno geografsko razporeditev in dostopnost za prebivalce vseh občin Republike Slovenije.

Dodatno število bankomatov je mogoče pričakovati predvsem na območjih za katera velja enajsti odstavek tega člena, kjer zgolj število stalnih prebivalcev ne odraža dejanskih potreb po dostopu do gotovine. Gre zlasti za turistična središča, območja z izrazitimi dnevnimi migracijami, prometna vozlišča, ter območja z večjimi sezonskimi nihanji števila uporabnikov. Na teh območjih lahko Banka Slovenije na podlagi objektivnih kazalnikov določi namestitev dodatnih bankomatov, če minimalni standard po številu prebivalcev ne zagotavlja zadostne dostopnosti gotovine.

Namen predlagane ureditve ni nerazumno povečanje števila bankomatov ali nalaganje nesorazmernih obveznosti kreditnim institucijam, temveč zagotavljanje njihove ustreznejše in pravičnejše geografske razporeditve. Predlagana ureditev je usmerjena predvsem v odpravljanje območij z nezadostno dostopnostjo gotovine, ter v zagotavljanje primerljivega standarda dostopa do gotovine za prebivalce manjših občin, podeželskih in obmejnih območij, kjer tržni mehanizmi sami po sebi pogosto ne zagotavljajo zadostne infrastrukture za dostop do gotovine.

Poseben pomen ima člen za prebivalce manjših krajev, podeželskih in obmejnih območij, starejše osebe, osebe z omejeno mobilnostjo, ter druge skupine prebivalstva, ki so bolj odvisne od fizičnega dostopa do gotovine. Namen določbe je zagotoviti, da tehnološki razvoj, digitalizacija plačilnih storitev in preoblikovanje bančne mreže ne povzročijo zmanjšanja dejanske dostopnosti gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva na območju Republike Slovenije.

Določbe tega člena hkrati sledijo cilju zagotavljanja učinkovitega izvrševanja ustavne pravice do uporabe gotovine iz 74.a člena Ustave Republike Slovenije. Gotovina kot zakonito plačilno sredstvo lahko svojo funkcijo opravlja le, v kolikor imajo prebivalci zagotovljeno tudi dejansko možnost dostopa do nje. Mreža bankomatov zato predstavlja pomemben del infrastrukture za uresničevanje te ustavne pravice in ne zgolj komercialne storitve kreditnih institucij.

Obrazložitev 19. člena

Člen ureja zagotavljanje mreže poslovalnic in drugih fizičnih točk za izvajanje osnovnih bančnih in gotovinskih storitev, ter določa zakonsko zagotovljeno raven dostopnosti teh storitev na območju Republike Slovenije.

Namen določbe je zagotoviti, da imajo prebivalci vseh občin dostop do osnovnih bančnih storitev in gotovinskega poslovanja ne glede na kraj prebivališča, stopnjo urbanizacije ali poslovne odločitve posameznih kreditnih institucij.

Prvi odstavek določa temeljno načelo, da mora biti prebivalcem vsake občine v Republiki Sloveniji zagotovljen dostop do osnovnih bančnih in gotovinskih storitev. Določba temelji na načelih finančne vključenosti, enakopravnosti prebivalcev, ter učinkovitega izvrševanja pravice do uporabe gotovine iz 74.a člena Ustave Republike Slovenije.

Namen določbe je preprečiti nastanek območij brez dostopa do osnovnih bančnih storitev, ter zagotoviti primerljivo raven finančne dostopnosti na celotnem ozemlju države.

Drugi odstavek določa zakonsko zagotovljen obseg storitev, ki morajo biti prebivalcem zagotovljene v posamezni občini. Mednje sodijo zlasti možnost dviga gotovine, možnost pologa gotovine, izvajanje osnovnega plačilnega prometa, ter druge osnovne storitve za fizične osebe.

Določba izhaja iz ugotovitve, da dostop do gotovine sam po sebi ni zadosten, če uporabnikom niso hkrati dostopne tudi druge osnovne bančne storitve, ki omogočajo normalno vključevanje v gospodarsko in družbeno življenje.

Tretji odstavek določa, da mora biti v občinah, kjer ni bančne poslovalnice, dostop do osnovnih bančnih in gotovinskih storitev zagotovljen preko fizične točke za izvajanje osnovnih bančnih in gotovinskih storitev.

Namen določbe je zagotoviti, da prebivalci nobene občine niso prikrajšani za dostop do osnovnih bančnih in gotovinskih storitev zgolj zaradi odsotnosti bančne poslovalnice. Fizična točka predstavlja nadomestni način zagotavljanja storitev na območjih, kjer vzdrževanje klasične poslovalnice ni zagotovljeno.

Četrti odstavek določa rok za vzpostavitev fizične točke ter ureja odgovornost za njeno zagotovitev. Fizična točka mora biti vzpostavljena najpozneje v šestih mesecih od uveljavitve zakona oziroma najpozneje v treh mesecih od prenehanja delovanja zadnje poslovalnice v občini.

Namen določbe je preprečiti dolgotrajna obdobja brez dostopa do osnovnih bančnih in gotovinskih storitev. Posebej je pomemben trimesečni rok v primeru zaprtja zadnje poslovalnice v občini, saj zagotavlja neprekinjeno dostopnost storitev prebivalcem.

Določba hkrati ureja položaj, ko nobena kreditna institucija sama ne zagotovi potrebne fizične točke. V takem primeru Banka Slovenije kot pristojni regulator z odločbo določi kreditno institucijo oziroma več kreditnih institucij, ki morajo zagotoviti njeno vzpostavitev. Pri tem upošteva zlasti tržni delež posamezne institucije, njeno geografsko prisotnost, obstoječo infrastrukturo ter sposobnost zagotavljanja storitev.

Namen določbe je preprečiti prelaganje odgovornosti med kreditnimi institucijami, ter zagotoviti učinkovito izvajanje zakonskih obveznosti na celotnem območju Republike Slovenije.

Peti odstavek izrecno prepoveduje omejevanje gotovinskega poslovanja zgolj na posamezne ure ali časovne termine znotraj poslovnega časa poslovalnice. Določba preprečuje formalno ohranjanje gotovinskih storitev ob hkratnem zmanjševanju njihove dejanske dostopnosti.

Šesti odstavek prepoveduje organizacijo poslovanja, ki bi povzročila izključevanje ali omejevanje uporabe gotovine oziroma sistematično preusmerjanje strank na avtomatizirane storitve ali oddaljene komunikacijske kanale, kadar bi to dejansko oteževalo izvajanje gotovinskih storitev.

Namen določbe ni preprečevanje digitalizacije bančnega poslovanja, temveč zagotavljanje, da digitalne rešitve ne nadomestijo v celoti fizičnega dostopa do osnovnih bančnih in gotovinskih storitev.

Sedmi odstavek določa pomembno varovalko pri zapiranju poslovalnic. Kreditna institucija ne sme zapreti ali ukiniti poslovalnice brez zagotovitve ustrezne nadomestne dostopnosti do bančnih in gotovinskih storitev na istem območju.

Nadomestna dostopnost mora biti zagotovljena pred zaprtjem ali ukinitvijo poslovalnice, tako da prebivalci zaradi organizacijskih sprememb kreditne institucije ne ostanejo brez neprekinjenega dostopa do osnovnih bančnih in gotovinskih storitev.

Določba izhaja iz spoznanja, da lahko zapiranje poslovalnic pomembno vpliva na lokalno prebivalstvo, zlasti na starejše osebe, osebe z omejenim dostopom do digitalnih tehnologij, prebivalce podeželskih območij, ter druge uporabnike, ki so odvisni od fizičnega dostopa do bančnih storitev.

Zahteva po zagotovitvi nadomestne dostopnosti pomeni, da mora kreditna institucija pred zaprtjem poslovalnice zagotoviti drugo ustrezno obliko izvajanja osnovnih bančnih in gotovinskih storitev na istem območju.

Osmi odstavek določa splošno prepoved zapiranja ali ukinjanja poslovalnic v nasprotju z določbami tega zakona. Namen določbe je zagotoviti spoštovanje vseh obveznosti, ki jih zakon nalaga kreditnim institucijam glede dostopnosti bančnih in gotovinskih storitev, ter preprečiti obhajanje zakonskih zahtev z organizacijskimi ali poslovnimi odločitvami posameznih institucij.

Določba predstavlja splošno pravno podlago za varstvo dostopnosti poslovalnic kot pomembnega dela gotovinske infrastrukture.

Deveti odstavek določa, da kreditna institucija ne sme ukiniti ali trajno prenehati z obratovanjem poslovalnice, ki je delovala ob uveljavitvi tega zakona, brez predhodne pisne odobritve Banke Slovenije.

Namen določbe je zaščititi obstoječo mrežo poslovalnic kot pomemben element dostopnosti gotovine in osnovnih bančnih storitev. Izkušnje zadnjih let kažejo, da kreditne institucije postopoma zmanjšujejo število poslovalnic, kar lahko pomembno vpliva na dostopnost storitev za prebivalce, zlasti v manjših krajih, na podeželju, ter za ranljive skupine prebivalstva.

Banka Slovenije lahko odobritev izda le, če kreditna institucija dokaže, da bo dostopnost osnovnih bančnih in gotovinskih storitev po ukinitvi poslovalnice ostala zagotovljena na ravni, ki ni nižja od ravni pred ukinitvijo, ter da bodo potrebe prebivalcev ustrezno zagotovljene z nadomestno rešitvijo. Določba temelji na načelu, da obstoječa raven dostopnosti gotovine in osnovnih bančnih storitev predstavlja minimalni standard, ki se ne sme poslabšati brez ustrezne nadomestitve.

Predhodna odobritev Banke Slovenije zagotavlja neodvisen strokovni nadzor nad spremembami bančne infrastrukture, ter preprečuje, da bi poslovne odločitve posameznih kreditnih institucij povzročile nesorazmerno zmanjšanje dostopnosti storitev za prebivalce.

Ukinitev poslovalnice brez predhodne odobritve Banke Slovenije predstavlja kršitev tega zakona in je podlaga za izvajanje nadzornih in prekrškovnih ukrepov.

Deseti odstavek daje Banki Slovenije in ministrstvu, pristojnemu za finance, pooblastilo za podrobnejšo ureditev kriterijev glede zadostnosti mreže poslovalnic, dostopnosti storitev in izvajanja gotovinskega poslovanja.

Takšna rešitev omogoča prilagajanje tehničnih in organizacijskih standardov prihodnjim spremembam v bančnem sistemu, pri čemer se ohranja temeljni cilj zakona – zagotovitev dostopnosti gotovine in osnovnih bančnih storitev.

Pri pripravi člena je predlagatelj zakona upošteval procese zapiranja bančnih poslovalnic, zmanjševanja fizične bančne infrastrukture in preusmerjanja storitev na digitalne kanale, ki so v zadnjih letih prisotni tudi v Republiki Sloveniji. Čeprav digitalizacija prinaša številne prednosti, ne sme povzročiti finančne izključenosti posameznikov ali območij.

Člen zato vzpostavlja zakonsko zagotovljeno raven fizične dostopnosti bančnih storitev, ter zagotavlja, da tehnološki razvoj ne povzroči dejanske odprave možnosti uporabe gotovine ali dostopa

do osnovnih finančnih storitev. Poseben pomen ima za manjše občine, podeželska in obmejna območja, ter za ranljive skupine prebivalstva, ki so pri vsakodnevnem poslovanju bolj odvisne od osebnega dostopa do bančnih storitev.

Obrazložitev 20. člena

Člen ureja temeljna načela financiranja in izvajanja obveznosti, povezanih z zagotavljanjem dostopnosti gotovine, ter osnovnih gotovinskih storitev na območju Republike Slovenije.

Namen določbe je zagotoviti, da se pravica do uporabe gotovine in dostopa do gotovine uresničuje kot trajna in dejanska pravica prebivalcev ter da njeno izvajanje ni odvisno zgolj od poslovnih interesov posameznih finančnih institucij.

Prvi odstavek določa, da banke, hranilnice in druge kreditne institucije izvajajo obveznosti po tem zakonu v okviru opravljanja svoje dejavnosti in svojih zakonskih obveznosti.

Določba temelji na dejstvu, da kreditne institucije opravljajo dejavnost posebnega javnega pomena, ki pomembno vpliva na delovanje plačilnega sistema, finančno vključenost prebivalstva, ter izvajanje ustavno varovanih pravic. Zagotavljanje dostopa do gotovine zato predstavlja sestavni del njihove odgovornosti v okviru izvajanja finančnih storitev.

Drugi odstavek določa, da stroški zagotavljanja dostopnosti gotovine ne smejo biti razlog za omejevanje ali ukinjanje pravic, določenih s tem zakonom. Namen določbe je preprečiti, da bi ekonomski ali organizacijski razlogi sami po sebi upravičevali zmanjševanje dostopnosti gotovine, zapiranje infrastrukture ali omejevanje gotovinskih storitev.

Pravica do uporabe gotovine kot ustavno varovana pravica ne sme biti odvisna zgolj od presoje ekonomske učinkovitosti posameznega ponudnika storitev.

Tretji odstavek določa, da morajo finančne institucije pri načrtovanju sprememb omrežja bankomatov, poslovalnic ali drugih oblik gotovinskih storitev upoštevati načelo dostopnosti gotovine in potrebe prebivalstva na posameznem območju. Pri sprejemanju odločitev o spremembah bančne infrastrukture morajo upoštevati širše družbene učinke svojih odločitev, zlasti vpliv na prebivalce manjših občin, podeželskih območij, starejših oseb ter drugih skupin, ki so bolj odvisne od fizičnega dostopa do gotovine in bančnih storitev.

Zaradi zagotavljanja preglednosti in preprečevanja nenadnega poslabšanja dostopnosti gotovine člen uvaja tudi obveznost, da kreditna institucija pred zaprtjem poslovalnice ali odstranitvijo bankomata opravi oceno vpliva načrtovanega ukrepa na dostopnost gotovine, ter o načrtovani spremembi in rezultatih ocene pravočasno obvesti Banko Slovenije in zadevno občino. Namen te obveznosti je omogočiti pravočasno seznanitev nadzornih organov in lokalne skupnosti s predvidenimi spremembami, ter ustvariti pogoje za iskanje ustreznih nadomestnih rešitev, kadar bi načrtovani ukrepi lahko bistveno poslabšali dostopnost gotovine za prebivalstvo.

Pri presoji vpliva je treba upoštevati zlasti geografske značilnosti območja, število prebivalcev, starostno strukturo prebivalstva, prometno povezanost, oddaljenost najbližjih gotovinskih storitev ter druge okoliščine, ki vplivajo na dejansko dostopnost gotovine. Določba temelji na ugotovitvi, da lahko zapiranje poslovalnic ali odstranjevanje bankomatov pomembno vpliva na finančno

vključenost prebivalcev in na učinkovito uresničevanje pravice do uporabe gotovine kot ustavno varovane pravice.

Določba hkrati določa tudi posledice za primere, ko kreditna institucija zapre poslovalnico ali odstrani bankomat brez predhodne ocene vpliva in brez pravočasnega obvestila Banki Slovenije ter zadevni občini. Ker predstavljata ocena vpliva in predhodno obveščanje pomembni varovalki za ohranjanje dostopnosti gotovine, njuno neizvajanje pomeni kršitev tega zakona in je podlaga za uporabo sankcij, določenih v 38. členu tega zakona.

Namen te ureditve je zagotoviti, da obveznost izvedbe ocene vpliva in predhodnega obveščanja ne predstavlja zgolj formalne zahteve, temveč dejansko izvršljivo obveznost finančnih institucij. Brez takšne posledice bi obstajala nevarnost, da bi se spremembe bančne infrastrukture izvajale brez predhodne presoje njihovih učinkov na prebivalstvo in lokalne skupnosti.

Določba Banki Slovenije daje tudi pooblastilo, da v primeru ugotovljene kršitve z odločbo odredi ponovno vzpostavitev prejšnje ravni dostopnosti gotovine ali izvedbo ustreznih nadomestnih ukrepov za zagotovitev dostopnosti gotovine. Namen tega pooblastila ni poseganje v poslovne odločitve kreditnih institucij, temveč zagotovitev učinkovitega varstva pravice do uporabe gotovine in preprečevanje položajev, v katerih bi prebivalci zaradi enostranskih odločitev finančnih institucij ostali brez primernega dostopa do gotovinskih storitev.

S tem se zagotavlja, da načelo dostopnosti gotovine ni zgolj programsko načelo tega zakona, temveč pravno zavezujoč standard, katerega spoštovanje je mogoče učinkovito nadzorovati in uveljavljati tudi v praksi.

Četrti odstavek daje Republiki Sloveniji možnost sprejemanja posebnih ukrepov ali programov za zagotavljanje enakomerne dostopnosti gotovine na celotnem ozemlju države.

Takšni ukrepi so lahko zlasti:

- spodbujanje skupnih bankomatov ali skupnih poslovalnic več kreditnih institucij,
- organizacija mobilnih bančnih enot,
- izvajanje pogodbenih oblik zagotavljanja gotovinskih storitev,
- podpora izvajanju storitev na demografsko ogroženih, odročnih ali redko poseljenih območjih,
- drugi ukrepi za preprečevanje nastanka območij brez dostopa do gotovine.

Namen določbe je zagotoviti dodatne mehanizme za ohranjanje dostopnosti gotovine tudi tam, kjer bi tržni mehanizmi sami po sebi lahko povzročili zmanjšanje ali izgubo dostopa do osnovnih gotovinskih storitev.

Peti odstavek določa, da izvajanje obveznosti po tem zakonu ne sme povzročiti neposrednih dodatnih stroškov uporabnikom gotovine. Namen določbe je preprečiti prenašanje stroškov izvajanja zakonskih obveznosti na uporabnike in zagotoviti, da uporaba gotovine ne postane manj dostopna zaradi dodatnih nadomestil, provizij ali drugih finančnih obremenitev.

Določba je posebej pomembna z vidika varstva potrošnikov, finančne vključenosti in zagotavljanja enakopravne obravnave uporabnikov gotovinskih in negotovinskih načinov plačila.

Člen kot celota vzpostavlja pomembno načelo, da zagotavljanje dostopnosti gotovine predstavlja del odgovornega delovanja finančnega sistema in da finančni, organizacijski ali poslovni razlogi sami po

sebi ne morejo upravičiti zmanjševanja pravic, ki jih posameznikom zagotavljata Ustava Republike Slovenije in ta zakon.

Predhodno obveščanje omogoča Banki Slovenije, občinam in drugim deležnikom dovolj časa za pripravo ustreznih nadomestnih rešitev, ter preprečuje nenadne prekinitve dostopa do bančnih in gotovinskih storitev.

Obrazložitev 21. člena

Člen ureja obveznost zagotavljanja možnosti plačila parkirnine z gotovino pri uporabi parkirišč in drugih organiziranih sistemov za obračunavanje parkiranja.

Namen določbe je zagotoviti, da je uporabnikom pri plačevanju parkirnine omogočena uporaba gotovine kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva, ter preprečiti izključevanje posameznikov, ki ne uporabljajo ali ne morejo uporabljati digitalnih načinov plačevanja.

Prvi odstavek določa, da morajo upravljavci parkirišč, parkirnih avtomatov in drugih sistemov za obračunavanje parkiranja uporabnikom omogočati plačilo parkirnine z gotovino. Poleg gotovinskega plačila lahko omogočajo tudi druge negotovinske načine plačila. Določba temelji na načelu svobodne izbire načina plačila in zagotavlja, da digitalni načini plačevanja ne nadomestijo v celoti možnosti uporabe gotovine.

Drugi odstavek določa, da mora biti uporabnikom omogočeno neposredno plačilo parkirnine z bankovci in kovanci kot zakonitim fizičnim (materialnim) plačilnim sredstvom. Namen določbe je zagotoviti dejansko uporabo gotovine brez potrebe po predhodni pretvorbi v druge plačilne instrumente ali uporabi posrednih sistemov plačevanja.

Tretji odstavek določa, da mora biti na parkiriščih, kjer je nameščen parkirni avtomat, omogočeno tudi neposredno gotovinsko plačilo. Določba preprečuje prakso nameščanja avtomatov, ki omogočajo izključno kartična ali druga elektronska plačila, ter zagotavlja, da prisotnost parkirnega avtomata ne pomeni hkratne odprave možnosti uporabe gotovine.

Četrti odstavek prepoveduje pogojevanje gotovinskega plačila z uporabo mobilnih aplikacij, registracijo uporabniških računov, uporabo mobilnega telefona, plačilnih kartic ali drugih izključno digitalnih načinov poslovanja. Namen določbe je preprečiti posredno omejevanje uporabe gotovine preko tehnoloških ali organizacijskih zahtev, ki bi posameznikom dejansko onemogočale uporabo parkirnih storitev.

Posebej pomembna je za starejše osebe, socialno šibkejše posameznike, osebe brez pametnih telefonov ter druge uporabnike, ki niso vključeni v digitalne sisteme plačevanja.

Peti odstavek določa, da upravljavec parkirišča ne sme organizirati sistema parkiranja na način, ki uporabnikom onemogoča ali bistveno otežuje uporabo gotovine.

Pri presoji se upošteva dejanski učinek organizacije sistema in ne zgolj njegova formalna ureditev. Za omejevanje uporabe gotovine se lahko štejejo tudi rešitve, pri katerih je gotovinsko plačilo formalno omogočeno, vendar je v praksi bistveno težje dostopno ali uporabno kot drugi načini plačila.

Šesti odstavek podrobneje opredeljuje obveznost zagotavljanja gotovinskega plačila pri parkiranju. Namen določbe je preprečiti prakse, pri katerih bi upravljavci parkirišč formalno omogočali uporabo parkirišča, dejansko pa bi uporabnike prisilili v uporabo mobilnih aplikacij, plačilnih kartic ali drugih negotovinskih načinov plačila.

Določba izrecno zahteva, da je možnost gotovinskega plačila zagotovljena neposredno na lokaciji parkirišča. Uporabniku zato ni dopustno nalagati obveznosti iskanja druge lokacije, uporabe digitalnih storitev ali drugih posrednih načinov plačila zgolj zato, da bi lahko poravnal parkirnino.

Kot omejevanje uporabe gotovine se šteje tudi organizacija parkirnega sistema, ki omogoča izključno kartična, mobilna ali druga negotovinska plačila. Namen določbe je zagotoviti dejansko in ne zgolj formalno možnost uporabe gotovine, ter preprečiti posredno izključevanje uporabnikov, ki želijo ali morajo uporabljati gotovino kot zakonito plačilno sredstvo.

Sedmi odstavek določa, da se obveznost zagotavljanja gotovinskega plačila uporablja za vse pomembnejše oblike organiziranih parkirnih površin, vključno z javnimi parkirišči, parkirnimi hišami, zasebnimi parkirišči, dostopnimi javnosti, parkirišči pri trgovskih centrih, zdravstvenih ustanovah, športnih objektih, železniških in avtobusnih postajah, letališčih, ter drugih primerljivih površinah. Namen določbe je zagotoviti enotno uporabo zakona ne glede na lastništvo ali organizacijsko obliko upravljanja parkirišča.

Določba osmega odstavka zagotavlja, da je gotovinsko plačilo parkirnine uporabniku omogočeno pod poštenimi in enakovrednimi pogoji. Če parkirni avtomat sprejema bankovce ali kovance v vrednosti, ki presega znesek parkirnine, mora uporabniku zagotoviti vračilo preostalega zneska. Ni dopustna praksa, pri kateri upravljavec parkirišča sprejema gotovino, hkrati pa uporabniku ne vrne preostanka vplačanega zneska in ga tako dejansko prisili v plačilo višjega zneska od cene storitve.

Za nedopustno se lahko štejejo zlasti sistemi z obvestili, kot so »avtomat ne vrača drobiža«, »preostanek vplačila se ne vrača« ali druge primerljive ureditve, zaradi katerih uporabnik izgubi del svojega denarja zgolj zato, ker je uporabil gotovinsko plačilo. Namen določbe ni preprečiti uporabe sodobnih parkirnih sistemov, temveč zagotoviti, da uporabnik zaradi izbire gotovine ni postavljen v manj ugoden položaj v primerjavi z uporabniki drugih načinov plačila.

Deveti odstavek prepoveduje zaračunavanje dodatnih stroškov, provizij ali drugih finančnih obremenitev zgolj zaradi izbire gotovinskega načina plačila. Določba zagotavlja enakopravno obravnavo uporabnikov ne glede na izbrani način plačila, ter preprečuje finančno odvračanje od uporabe gotovine.

Člen kot celota uresničuje ustavno pravico do uporabe gotovine iz 74.a člena Ustave Republike Slovenije in preprečuje postopno izrinjanje gotovine s področja parkirnih storitev. Predlagatelj zakona pri tem izhaja iz ugotovitve, da so parkirne storitve sestavni del vsakodnevnega pravnega prometa, ter da dostop do njih ne sme biti odvisen od uporabe digitalnih tehnologij, mobilnih aplikacij ali drugih negotovinskih plačilnih instrumentov.

Obrazložitev 22. člena

Člen ureja uporabo gotovine pri prevoznih storitvah ter določa obveznost izvajalcev prevoznih storitev, da uporabnikom omogočajo plačilo prevozov tudi z gotovino kot zakonitim fizičnim (materialnim) plačilnim sredstvom.

Namen določbe je zagotoviti enakopravno uporabo gotovine na področju prevoznih storitev, ter preprečiti izključevanje posameznikov iz dostopa do prevozov zaradi neuporabe digitalnih ali drugih negotovinskih načinov plačevanja.

Prvi odstavek določa splošno obveznost izvajalcev prevoznih storitev, da uporabnikom omogočijo plačilo prevoznih storitev z gotovino. Poleg gotovinskega plačila lahko izvajalci omogočajo tudi druge negotovinske načine plačila. Določba temelji na načelu svobodne izbire načina plačila in zagotavlja, da digitalni načini plačevanja ne postanejo edina možnost za uporabo prevoznih storitev.

Drugi odstavek določa, da se obveznost zagotavljanja gotovinskega plačila uporablja za najpomembnejše oblike prevoza potnikov, zlasti za taksi prevoze, mestni in primestni avtobusni promet, medkrajevni avtobusni promet, železniški potniški promet, letalski potniški promet, prevoze na zahtevo, ter druge primerljive oblike javnega ali komercialnega prevoza.

Namen določbe je zagotoviti široko uporabo zakona na področju mobilnosti prebivalstva, ter preprečiti izključevanje gotovine iz posameznih segmentov prevoznega sistema. Obveznost omogočanja gotovinskega plačila se uporablja za vse storitve, ki so neposredno povezane z izvajanjem posamezne prevozne storitve, ne glede na način organizacije prodaje vozovnic ali spremljajočih storitev.

Pri letalskem potniškem prometu to vključuje zlasti nakup vozovnic, doplačila za prtljago, izbiro sedeža, spremembo rezervacije, ter druge storitve, ki jih letalski prevoznik ali njegov pooblaščeni izvajalec zaračunava potnikom na letališču ali v okviru izvajanja prevozne storitve na območju Republike Slovenije. Pri drugih oblikah prevoza pa vključuje vse storitve, ki so neposredno povezane z uporabo prevozne storitve in se zaračunavajo uporabniku v okviru njenega izvajanja.

Določbe tega člena se uporabljajo za vse prevozne storitve, ki se izvajajo na območju Republike Slovenije, ne glede na državo sedeža izvajalca prevozne storitve.

Tretji odstavek prepoveduje določanje mobilnih aplikacij, spletnih platform, plačilnih kartic, uporabniških računov ali drugih negotovinskih načinov plačila kot izključnega načina plačila prevozne storitve.

Določba preprečuje organizacijo poslovanja, pri kateri bi bila uporaba prevozne storitve dejansko pogojena z uporabo digitalnih orodij ali elektronskih plačilnih sistemov. Namen določbe je varovanje pravice do uporabe gotovine, ter preprečevanje posredne diskriminacije uporabnikov, ki digitalnih storitev ne uporabljajo ali jih ne morejo uporabljati.

Četrti odstavek določa, da uporabnik zaradi izbire gotovinskega plačila ne sme biti postavljen v manj ugoden položaj. Prepovedano je zlasti onemogočanje dostopa do prevozne storitve, zaračunavanje dodatnih stroškov ali provizij ter pogojevanje uporabe storitve z registracijo uporabniškega računa ali uporabo mobilnih aplikacij oziroma drugih elektronskih sistemov. Določba zagotavlja enakopravno obravnavo uporabnikov gotovinskih in negotovinskih načinov plačevanja, ter preprečuje finančne ali organizacijske oblike odvračanja od uporabe gotovine.

Peti odstavek ureja položaj izvajalcev, ki uporabljajo sisteme predhodnega nakupa vozovnic preko avtomatov, spletnih strani ali mobilnih aplikacij. V takšnih primerih morajo uporabnikom zagotoviti tudi razumno in dostopno možnost nakupa vozovnice z gotovino.

Namen določbe je preprečiti položaje, v katerih bi bila gotovina sicer formalno dovoljena, dejansko pa ne bi obstajala nobena realna možnost njene uporabe.

Šesti odstavek posebej ureja primere, ko izvajalec javnega potniškega prometa omogoča nakup vozovnice neposredno na prevoznem sredstvu. V takšnem primeru mora biti potniku omogočeno plačilo tako z gotovino kot tudi z drugimi sprejetimi plačilnimi sredstvi.

Določba izhaja iz načela enakopravnosti plačilnih sredstev in preprečuje prakso, pri kateri je na vozilu omogočeno plačilo s plačilno kartico ali drugim elektronskim sredstvom, gotovinsko plačilo pa ni dovoljeno. Takšna ureditev bi uporabnike gotovine postavljala v manj ugoden položaj, ter bi bila v nasprotju z namenom tega zakona.

Uporabniki gotovine zato ne smejo biti obravnavani manj ugodno od uporabnikov elektronskih plačilnih sredstev, zlasti glede dostopnosti storitve, pogojev uporabe ali načina nakupa vozovnice.

Sedmi odstavek določa, da platforme za posredovanje prevoznih storitev ne smejo poslovati na način, ki uporabnikom onemogoča uporabo gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva. Namen določbe je zagotoviti, da se pravica do uporabe gotovine spoštuje tudi pri sodobnih digitalnih poslovnih modelih in platformah za naročanje prevozov. Tehnološki razvoj in uporaba digitalnih platform sama po sebi ne smeta predstavljati razloga za izključitev gotovine iz pravnega prometa.

Člen kot celota zagotavlja, da dostop do prevoznih storitev ostane omogočen tudi osebam, ki ne uporabljajo plačilnih kartic, mobilnih aplikacij, spletnega bančništva ali drugih digitalnih sistemov.

Poseben pomen ima za starejše osebe, socialno šibkejše skupine, mladoletnike, turiste, ter druge uporabnike, ki so pri vsakodnevni mobilnosti odvisni od gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva.

S tem člen uresničuje ustavno pravico do uporabe gotovine ter prispeva k finančni vključenosti, enakopravni obravnavi uporabnikov in dostopnosti prevoznih storitev za vse prebivalce Republike Slovenije.

Obrazložitev 23. člena

Člen ureja uporabo gotovine pri samopostrežnih avtomatih, avtomatiziranih prodajnih mestih, ter drugih oblikah avtomatizirane prodaje blaga in storitev.

Namen določbe je zagotoviti, da tehnološki razvoj, avtomatizacija prodajnih procesov in uvajanje sodobnih prodajnih sistemov ne vodijo v postopno odpravo gotovine kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva.

Prvi odstavek določa, da morajo upravljavci samopostrežnih avtomatov in drugih avtomatiziranih prodajnih sistemov uporabnikom omogočiti plačilo z gotovino. Poleg gotovinskega plačila lahko omogočajo tudi druge negotovinske načine plačila. Določba temelji na načelu svobodne izbire načina plačila, ter zagotavlja, da avtomatizirana prodaja ne postane področje, kjer bi bila gotovina sistematično izključena iz pravnega prometa.

Drugi odstavek določa, da mora biti uporabnikom omogočena neposredna uporaba bankovcev in kovancev kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva. Namen določbe je preprečiti

sisteme, pri katerih bi bila uporaba gotovine mogoča le posredno preko predhodne pretvorbe v druge plačilne instrumente, dobroimetja ali digitalne oblike plačevanja.

Tretji odstavek prepoveduje organizacijo avtomatizirane prodaje na način, ki uporabnikom onemogoča ali omejuje uporabo gotovine. Pri presoji se upošteva dejanski učinek poslovnega modela in ne zgolj njegova formalna ureditev.

Za omejevanje uporabe gotovine se lahko šteje tudi organizacija prodaje, pri kateri je gotovina formalno dovoljena, vendar je njena uporaba dejansko otežena ali bistveno manj dostopna od drugih načinov plačila.

Četrti odstavek določa, da uporaba plačilnih kartic, mobilnih aplikacij, QR-kod ali drugih negotovinskih načinov plačila ne sme biti določena kot izključni način plačila. Namen določbe je preprečiti izključevanje posameznikov, ki ne uporabljajo digitalnih tehnologij ali elektronskih plačilnih sistemov, ter zagotoviti, da dostop do blaga in storitev ostane mogoč tudi z uporabo gotovine.

Peti odstavek določa, da uporabnik zaradi izbire gotovinskega plačila ne sme biti postavljen v manj ugoden položaj glede dostopa do blaga ali storitve. Določba prepoveduje neposredno in posredno diskriminacijo uporabnikov gotovine, ter zagotavlja enakopravno obravnavo vseh zakonitih načinov plačila.

Šesti odstavek primeroma našteva najpogostejše oblike avtomatizirane prodaje, za katere se uporablja ta člen. Poleg prodajnih avtomatov za hrano, pijačo in druge izdelke določba zajema tudi avtomate za prodajo vozovnic, vstopnic, smučarskih vozovnic, vozovnic za žičniške naprave, kopaliških vstopnic, parkirnih storitev, ter drugih športnih, turističnih, rekreacijskih in prevoznih storitev.

Namen določbe je zagotoviti, da avtomatizacija prodaje sama po sebi ne postane razlog za izključitev gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva. Dejstvo, da se storitev prodaja preko avtomata ali drugega samopostrežnega sistema, ne pomeni, da je dopustno uporabnikom omogočiti zgolj uporabo plačilnih kartic, mobilnih aplikacij ali drugih digitalnih načinov plačevanja.

Določba je posebej pomembna na lokacijah, kjer avtomatizirani sistemi predstavljajo glavni ali edini način nakupa storitve, kot so smučišča, kopališča, turistične znamenitosti, športni objekti, parkirišča, železniške in avtobusne postaje ter druge primerljive lokacije.

Sedmi odstavek ureja vračilo preostalega zneska pri avtomatizirani prodaji. Če samopostrežni avtomat ali drug avtomatiziran prodajni sistem sprejema bankovce ali kovance v vrednosti, ki presega ceno blaga ali storitve, mora uporabniku omogočiti vračilo preostalega zneska.

Namen določbe je zagotoviti enakopravno obravnavo uporabnikov gotovine, ter preprečiti prakse, pri katerih uporabnik zaradi tehničnih lastnosti avtomata ali organizacije prodaje izgubi del svojega denarja. Uporabnik ne sme biti prisiljen plačati višjega zneska od dejanske cene blaga ali storitve zgolj zato, ker uporablja gotovino kot zakonito plačilno sredstvo.

Za nedopustne se lahko štejejo zlasti sistemi z obvestili, kot so »avtomat ne vrača drobiža«, »preostanek vplačila se ne vrača« ali druge primerljive ureditve, zaradi katerih uporabnik ob gotovinskem plačilu izgubi del vplačanega zneska.

Določba velja ne glede na vrsto avtomatiziranega sistema in se uporablja zlasti za prodajne avtomate, avtomate za vozovnice, parkirne avtomate, avtomate za smučarske vozovnice, kopališke vstopnice, žičniške naprave, ter druge primerljive sisteme avtomatizirane prodaje.

Namen določbe ni preprečevati uporabe sodobnih avtomatiziranih sistemov, temveč zagotoviti, da uporabnik zaradi izbire gotovine ni postavljen v manj ugoden položaj v primerjavi z uporabniki drugih načinov plačila.

Osmi odstavek prepoveduje zaračunavanje dodatnih stroškov, provizij ali drugih finančnih obremenitev zaradi uporabe gotovine. Namen določbe je zagotoviti enakopravnost uporabnikov ne glede na izbrani način plačila, ter preprečiti ekonomsko odvračanje od uporabe gotovine.

Člen kot celota preprečuje, da bi avtomatizacija prodaje postala sredstvo za izključevanje gotovine iz vsakodnevnega pravnega prometa. Poseben pomen ima za starejše osebe, otroke in mladostnike, osebe brez plačilnih kartic, turiste, ter druge posameznike, ki pri vsakodnevnih nakupih uporabljajo gotovino kot svoje osnovno plačilno sredstvo. Določba tako prispeva k uresničevanju ustavne pravice do uporabe gotovine, finančni vključenosti prebivalstva in ohranjanju dostopnosti blaga in storitev za vse uporabnike pod enakimi pogoji.

Obrazložitev 24. člena

Člen ureja uporabo gotovine pri spletnem in elektronskem poslovanju, ter določa obveznost ponudnikov blaga in storitev, da tudi pri poslovanju na daljavo uporabnikom omogočajo uporabo gotovine kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva.

Namen določbe je preprečiti, da bi razvoj elektronskega poslovanja vodil v postopno izključitev gotovine iz pravnega prometa, ter zagotoviti, da imajo uporabniki tudi pri spletnem nakupovanju možnost izbire med gotovinskimi in negotovinskimi načini plačila.

Prvi odstavek določa splošno obveznost ponudnikov blaga ali storitev, ki omogočajo nakup preko spleta ali drugih elektronskih komunikacijskih sredstev, da uporabnikom zagotovijo tudi možnost uporabe gotovine.

Določba se uporablja za ponudnike, ki omogočajo dobavo, prevzem ali izvedbo blaga oziroma storitev na območju Republike Slovenije. Namen določbe ni urejanje vseh oblik elektronskega poslovanja na svetovnem spletu, temveč zagotavljanje učinkovitega uresničevanja pravice do uporabe gotovine v primerih, ko se blago dostavlja, prevzema ali storitev izvaja na ozemlju Republike Slovenije.

Določba temelji na načelu svobodne izbire načina plačila, ter zagotavlja, da elektronsko poslovanje samo po sebi ne predstavlja razloga za odpravo gotovine.

Drugi odstavek primeroma našteva načine, s katerimi lahko ponudnik izpolni svojo obveznost zagotavljanja gotovinskega plačila. Med takšne načine sodijo zlasti plačilo po povzetju ob dostavi, plačilo ob osebnem prevzemu blaga, plačilo na prevzemnem mestu ali druge primerljive oblike, ki uporabniku omogočajo dejansko uporabo gotovine. Namen določbe ni predpisovanje enotnega poslovnega modela, temveč zagotavljanje učinkovite in dostopne možnosti uporabe gotovine.

Tretji odstavek določa, da plačilne kartice, spletno bančništvo, mobilne denarnice, elektronske plačilne platforme ali drugi negotovinski načini plačila ne smejo biti določeni kot izključni način plačila za blago ali storitve, ki jih je mogoče dobaviti ali prevzeti na območju Republike Slovenije.

Določba preprečuje nastanek poslovnih modelov, pri katerih bi bila uporaba gotovine v praksi popolnoma izključena, čeprav gre za fizično blago ali storitve, ki se izvajajo v realnem prostoru.

Četrti odstavek prepoveduje oblikovanje pogodbenih pogojev, poslovnih modelov ali tehničnih rešitev na način, ki uporabnikom neupravičeno onemogoča ali bistveno otežuje uporabo gotovine.

Za omejevanje uporabe gotovine se lahko štejejo tudi rešitve, pri katerih je gotovinsko plačilo formalno omogočeno, dejansko pa je povezano z nesorazmernimi pogoji, dodatnimi postopki ali drugimi organizacijskimi ovirami.

Za takšne primere se lahko štejejo zlasti poslovni modeli ali tehnične rešitve, pri katerih je uporaba gotovine sicer formalno dovoljena, vendar mora uporabnik za njeno uporabo izpolniti dodatne pogoje, ki jih uporabnikom negotovinskih načinov plačila ni treba izpolnjevati. To lahko vključuje zlasti obvezno registracijo uporabniškega računa, obvezno uporabo mobilne aplikacije, elektronske identitete, predhodno pretvorbo gotovine v digitalno dobroimetje, uporabo posebnih kartic ali drugih posrednih plačilnih instrumentov, obvezno predhodno rezervacijo preko digitalnega sistema ali druge primerljive zahteve, ki uporabniku neupravičeno otežujejo uporabo gotovine.

Za omejevanje uporabe gotovine se lahko štejejo tudi primeri, ko je gotovinsko plačilo povezano z dodatnimi postopki, daljšim postopkom nakupa, dodatnimi stroški, slabšo dostopnostjo storitve ali drugimi organizacijskimi ovirami, zaradi katerih je uporabnik gotovine postavljen v manj ugoden položaj v primerjavi z uporabniki negotovinskih načinov plačila.

Takšni primeri se lahko pojavijo zlasti pri sistemih izposoje koles, souporabe vozil, parkirnih sistemih, rezervacijskih platformah, sistemih prodaje vozovnic in vstopnic, športnih, turističnih in rekreacijskih storitvah, ter drugih primerljivih dejavnostih, kjer se dostop do fizičnega blaga ali storitve organizira preko elektronskih komunikacijskih sredstev.

Peti odstavek prepoveduje zaračunavanje dodatnih stroškov, provizij ali drugih finančnih obremenitev zgolj zaradi uporabe gotovine. Namen določbe je zagotoviti enakopravno obravnavo uporabnikov ne glede na izbrani način plačila ter preprečiti finančno odvračanje od uporabe gotovine.

Šesti odstavek določa izjemo za storitve, ki se v celoti izvajajo elektronsko in pri katerih zaradi njihove narave objektivno ni mogoče zagotoviti gotovinskega plačila. Namen določbe je upoštevati posebnosti nekaterih digitalnih storitev, pri katerih ne obstaja fizični stik med ponudnikom in uporabnikom, ter pri katerih organizacija gotovinskega plačila objektivno ni izvedljiva.

Določba se razlaga ozko. Izjema velja le za storitve, ki se v celoti izvajajo v digitalnem okolju in pri katerih ne obstaja fizična komponenta dostave blaga, osebnega prevzema ali izvedbe storitve na območju Republike Slovenije.

Za storitve ali dobavo blaga, pri katerih obstaja fizična dostava, osebni prevzem ali izvedba storitve na ozemlju Republike Slovenije, se izjema ne uporablja, ne glede na to, da naročanje, rezervacija, komunikacija ali sklepanje pogodbe potekajo preko spleta ali drugih elektronskih komunikacijskih

sredstev. Samo dejstvo, da je bila storitev naročena elektronsko, ne pomeni, da gre za storitev, ki se v celoti izvaja elektronsko.

Kot primeri storitev, za katere se lahko uporablja izjema iz tega odstavka, se lahko štejejo zlasti storitve, ki se v celoti izvajajo v elektronskem okolju in pri katerih ne obstaja nobena fizična komponenta dostave, prevzema ali izvedbe storitve. Takšne storitve so lahko na primer dostop do spletnih aplikacij, storitev računalništva v oblaku, gostovanje spletnih strani, elektronska hramba podatkov, prenos programske opreme, digitalnih vsebin, elektronskih publikacij, spletnih baz podatkov ali druge primerljive storitve, ki se uporabniku zagotavljajo izključno na daljavo v digitalni obliki.

Nasprotno pa se za storitve, ki se v celoti izvajajo elektronsko, ne štejejo spletna prodaja blaga, dostava blaga na dom, rezervacije nastanitev, nakup vozovnic, naročanje prevozov, prodaja vstopnic za prireditve, naročanje storitev z izvedbo na ozemlju Republike Slovenije, ter druge storitve ali dobava blaga, pri katerih obstaja fizična komponenta dostave, prevzema ali izvedbe storitve. V takšnih primerih mora biti uporabnikom zagotovljena tudi razumna in dostopna možnost uporabe gotovine v skladu z določbami tega zakona.

Namen določbe je preprečiti obhajanje pravice do uporabe gotovine preko spletnih ali digitalnih poslovnih modelov, ter zagotoviti, da digitalizacija naročanja in komunikacije sama po sebi ne vodi v izključitev gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva. Določba hkrati omogoča nadaljnji razvoj digitalnih storitev, pri katerih zaradi njihove narave objektivno ni mogoče zagotoviti gotovinskega plačila.

Sedmi odstavek določa, da spletne platforme, digitalni posredniki in drugi ponudniki elektronskih storitev ne smejo organizirati poslovanja na način, ki uporabnikom omogoča izključno uporabo negotovinskih načinov plačila, kadar je predmet poslovanja fizično blago ali storitev, ki se opravlja na ozemlju Republike Slovenije. Prav tako dostop do takšnega blaga ali storitve ne sme biti neupravičeno pogojevan z obvezno uporabo mobilne aplikacije, uporabniškega računa, digitalne identitete ali drugega elektronskega sistema, kadar je storitev mogoče organizirati tudi na drugačen razumen način.

Določba je posebej pomembna zaradi razvoja platformnih poslovnih modelov, ki vse pogosteje delujejo preko mobilnih aplikacij, spletnih portalov, uporabniških računov in drugih digitalnih sistemov. Predlagatelj zakona izhaja iz stališča, da tehnološki način organizacije poslovanja sam po sebi ne more predstavljati razloga za izključitev gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva niti za izključitev posameznikov iz dostopa do storitev.

Namen določbe je preprečiti primere, v katerih bi bila uporaba gotovine sicer formalno dovoljena, dejanski dostop do blaga ali storitve pa bi bil mogoč le z uporabo digitalnih orodij, kot so mobilne aplikacije, uporabniški računi, elektronska identifikacija ali drugi primerljivi sistemi. Takšne zahteve lahko v praksi predstavljajo posredno omejevanje uporabe gotovine in povzročajo finančno ali digitalno izključenost posameznih skupin prebivalstva.

Določba se uporablja zlasti za platforme in sisteme, preko katerih se omogoča dostop do fizičnega blaga ali storitev na območju Republike Slovenije, kot so sistemi izposoje koles, souporabe vozil, izposoje športne ali rekreacijske opreme, parkirni sistemi, rezervacijski sistemi za storitve, ter drugi primerljivi poslovni modeli. Dejstvo, da registracija, rezervacija, komunikacija ali upravljanje storitve potekajo preko elektronskih sistemov, samo po sebi ne pomeni, da je dopustno uporabnikom

onemogočiti uporabo gotovine ali dostop do storitve brez obvezne uporabe izključno digitalnih sredstev.

Določba ne preprečuje uporabe mobilnih aplikacij, spletnih portalov ali drugih sodobnih tehnoloških rešitev, temveč zagotavlja, da njihova uporaba ne postane edina razumna možnost dostopa do storitve, kadar je mogoče storitev organizirati tudi na drugačen način. Namen določbe ni omejevanje razvoja elektronskega poslovanja, temveč zagotavljanje, da digitalizacija ne vodi v neupravičeno izključevanje posameznikov iz gospodarskega in družbenega življenja.

Člen kot celota zagotavlja, da se ustavna pravica do uporabe gotovine učinkovito uresničuje tudi v digitalnem okolju. Poseben pomen ima za starejše osebe, mladoletnike, invalide, socialno ranljive skupine, osebe brez dostopa do digitalnih plačilnih instrumentov ter druge posameznike, ki iz osebnih okoliščin ali lastne odločitve ne uporabljajo digitalnih plačilnih sistemov oziroma drugih digitalnih storitev. S tem zakon prispeva k preprečevanju finančne in digitalne izključenosti, ter k zagotavljanju enakopravnega dostopa do blaga in storitev za vse prebivalce Republike Slovenije.

Obrazložitev 25. člena

Člen ureja uporabo gotovine na javnih prireditvah, kulturnih in športnih dogodkih, ter drugih organiziranih dogodkih, kjer se obiskovalcem prodajajo blago ali storitve proti plačilu.

Namen določbe je zagotoviti, da organizatorji dogodkov tudi v posebnih organizacijskih okoljih spoštujejo pravico do uporabe gotovine kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva ter preprečiti vzpostavljanje zaprtih plačilnih sistemov, ki obiskovalcem dejansko onemogočajo uporabo gotovine.

Prvi odstavek določa obveznost organizatorjev javnih prireditev, kulturnih dogodkov, športnih prireditev, sejmov, festivalov in drugih primerljivih dogodkov, da obiskovalcem omogočijo neposredno plačilo blaga in storitev z gotovino. Določba temelji na načelu svobodne izbire načina plačila ter zagotavlja, da organizacijske posebnosti posameznega dogodka ne predstavljajo razloga za izključitev gotovine iz pravnega prometa.

Drugi odstavek določa, da predplačniške kartice, žetoni, mobilne aplikacije, elektronske zapestnice ali drugi posebni plačilni sistemi ne smejo biti določeni kot izključni način plačila. Namen določbe je preprečiti vzpostavljanje sistemov, ki obiskovalcem omogočajo dostop do blaga ali storitev le preko uporabe posebnih internih plačilnih instrumentov, pri čemer bi bila gotovina dejansko izključena iz uporabe.

Tretji odstavek posebej ureja primere, ko organizator uporablja interni plačilni sistem. V takšnem primeru mora obiskovalcem hkrati omogočiti tudi neposredno uporabo gotovine brez obvezne predhodne menjave gotovine v žetone, kartice, dobroimetje ali druge nadomestne plačilne instrumente.

Namen določbe je preprečiti posredno omejevanje uporabe gotovine, ter zagotoviti, da uporaba internih organizacijskih sistemov ne vodi v dejansko odpravo gotovinskega plačevanja. Pravica do uporabe gotovine mora biti zagotovljena neposredno in ne sme biti odvisna od predhodne pretvorbe v druge oblike plačilnih sredstev.

Četrti odstavek določa, da mora biti obiskovalcem omogočeno neposredno gotovinsko plačilo pri nakupu hrane in pijače, vstopnic, promocijskih izdelkov, spominkov ter drugega blaga in storitev, ki se ponujajo na prireditvenem prostoru. Določba zagotavlja celovito uporabo gotovine pri vseh najpogostejših oblikah poslovanja na javnih dogodkih.

Peti odstavek prepoveduje pogojevanje nakupa blaga ali storitev z registracijo uporabniškega računa, uporabo mobilne aplikacije, pridobitvijo posebnega plačilnega sredstva ali drugimi podobnimi zahtevami, kadar želi uporabnik plačati z gotovino. Namen določbe je preprečiti administrativne, organizacijske ali tehnološke ovire, ki bi uporabnike odvračale od uporabe gotovine ali jih silile v uporabo digitalnih sistemov.

Šesti odstavek prepoveduje zaračunavanje dodatnih stroškov, provizij ali drugih finančnih obremenitev zaradi uporabe gotovine. Določba zagotavlja enakopravno obravnavo vseh uporabnikov ne glede na izbrani način plačila, ter preprečuje ekonomsko odvračanje od uporabe gotovine.

Sedmi odstavek določa, da se pravila iz tega člena uporabljajo tudi za javne športne objekte, stadione, športne dvorane, kulturne ustanove in druge prostore, kjer se dejavnosti iz prvega odstavka izvajajo redno in trajno. Namen določbe je preprečiti različno obravnavo enakih dejavnosti zgolj zaradi organizacijske oblike ali lokacije njihovega izvajanja.

Osmi odstavek določa, da se obveznost zagotavljanja gotovinskega plačila uporablja ne glede na to, ali organizator omogoča tudi druge negotovinske načine plačila. Določba potrjuje temeljno načelo tega zakona, da uvajanje novih tehnoloških in digitalnih načinov plačevanja samo po sebi ne more predstavljati razloga za odpravo ali omejevanje gotovine kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva.

Deveti odstavek ureja položaj prodaje vstopnic in rezervacij mest preko spleta, mobilnih aplikacij ali drugih elektronskih sistemov. Namen določbe je preprečiti, da bi digitalizacija prodaje vstopnic povzročila dejansko izključitev gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva.

V zadnjih letih se vse pogosteje pojavljajo sistemi, pri katerih je nakup vstopnic mogoč izključno preko spleta ali mobilnih aplikacij, pri čemer je plačilo mogoče le z uporabo plačilnih kartic ali drugih elektronskih plačilnih sredstev. Takšna ureditev lahko posameznike, ki uporabljajo gotovino, postavi v manj ugoden položaj ali jim celo onemogoči dostop do prireditev in dogodkov.

Določba zato organizatorjem ne prepoveduje uporabe sodobnih elektronskih sistemov prodaje, zahteva pa, da uporabnikom zagotovijo tudi dejansko in dostopno možnost nakupa vstopnice z gotovino. Ta možnost mora biti organizirana na način, ki uporabnikom ne nalaga nesorazmernih dodatnih stroškov, potovanj ali drugih ovir v primerjavi z negotovinskimi načini plačila.

Namen določbe je zagotoviti enakopravno dostopnost kulturnih, športnih in drugih javnih dogodkov tudi uporabnikom gotovine, ter preprečiti posredno omejevanje pravice do uporabe gotovine preko digitalnih prodajnih sistemov.

Člen kot celota preprečuje postopno izrinjanje gotovine iz javnega družbenega življenja, ter zagotavlja, da obiskovanje kulturnih, športnih in drugih javnih dogodkov ni odvisno od uporabe digitalnih tehnologij, mobilnih aplikacij, plačilnih kartic ali drugih negotovinskih plačilnih instrumentov. Določba ima poseben pomen za starejše osebe, mladoletnike, turiste, socialno šibkejše posameznike, ter vse druge obiskovalce, ki želijo uporabljati gotovino kot zakonito plačilno sredstvo.

Pravica do uporabe gotovine mora biti zagotovljena tudi na dogodkih, ki se izvajajo le začasno ali sezonsko.

Obrazložitev 26. člena

Člen ureja obveznost državnih organov, organov lokalnih skupnosti, nosilcev javnih pooblastil, javnih zavodov ter izvajalcev javnih služb, da pri svojem poslovanju omogočajo uporabo gotovine kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva.

Namen določbe je zagotoviti učinkovito uresničevanje ustavne pravice do uporabe gotovine iz 74.a člena Ustave Republike Slovenije tudi v razmerjih med posameznikom in javnim sektorjem. Ker številne javne storitve predstavljajo storitve splošnega pomena oziroma storitve, od katerih je posameznik pogosto življenjsko ali socialno odvisen, mora biti možnost uporabe gotovine zagotovljena tudi na teh področjih.

Prvi odstavek določa splošno obveznost sprejemanja gotovine pri poravnavi denarnih obveznosti do državnih organov, občin, javnih zavodov in izvajalcev javnih služb, razen kadar posamezna izjema izhaja neposredno iz zakona.

Drugi odstavek preprečuje, da bi se obveznost sprejemanja gotovine obšla z organizacijskimi, tehničnimi, informacijskimi ali stroškovnimi razlogi. Dejstvo, da je določena oblika poslovanja za posamezni organ ali izvajalca enostavnejša ali cenejša, samo po sebi ne more predstavljati zakonitega razloga za izključitev gotovine.

Tretji odstavek določa, da mora biti gotovinsko plačilo omogočeno na neposreden, enostaven in nediskriminatoren način. Uporabnikom zato ne smejo biti naloženi dodatni postopki, administrativne ovire ali nesorazmerne zahteve zgolj zato, ker želijo uporabiti gotovino.

Četrti odstavek posebej prepoveduje organizacijo javnih storitev na način, ki bi posameznike silil v uporabo elektronskih plačilnih sistemov, mobilnih aplikacij, spletnih portalov ali drugih izključno digitalnih načinov poslovanja. Določba je pomembna predvsem zaradi vse pogostejše digitalizacije javnih storitev, ki lahko pri določenih skupinah prebivalstva povzroča finančno ali digitalno izključenost.

V nadalje določa, da uvedba elektronskih sistemov, spletnih portalov ali drugih digitalnih storitev ne sme povzročiti ukinitve osebnega dostopa do javnih storitev ali gotovinskega plačevanja. Namen določbe je zagotoviti, da digitalizacija javne uprave predstavlja dodatno možnost za uporabnike, ne pa obveznega ali izključnega načina poslovanja. Uporabnikom mora biti zagotovljena tudi možnost osebnega urejanja zadev in plačevanja z gotovino pod primerljivimi pogoji, kot veljajo za uporabnike digitalnih storitev.

Peti odstavek prepoveduje zaračunavanje dodatnih stroškov, provizij ali drugih finančnih obremenitev zaradi uporabe gotovine. Posameznik, ki uporablja zakonito plačilno sredstvo, ne sme biti postavljen v manj ugoden položaj od uporabnika negotovinskih načinov plačila.

Šesti odstavek uvaja obveznost javnega sektorja, da pri organizaciji svojega poslovanja upošteva načelo dostopnosti gotovine in preprečevanja finančne ter digitalne izključenosti. Pri sprejemanju organizacijskih in tehnoloških rešitev morajo organi presojati tudi njihov vpliv na starejše osebe,

socialno ranljive skupine, invalide, prebivalce podeželskih območij in druge osebe, ki težje uporabljajo digitalne storitve.

Sedmi odstavek vsebuje neizčrpen seznam področij, na katerih mora biti uporaba gotovine praviloma omogočena. Mednje sodijo zlasti plačevanje upravnih taks, sodnih taks, glob, denarnih kazni in drugih denarnih obveznosti do državnih organov, organov lokalnih skupnosti ali nosilcev javnih pooblastil, občinskih dajatev, komunalnih storitev, zdravstvenih, kulturnih, izobraževalnih in športnih storitev, ter storitev javnega potniškega prometa. Namen tega odstavka je zagotoviti jasno uporabo določbe v praksi, ter preprečiti različne razlage glede njenega področja uporabe.

Določba posebej poudarja, da mora biti uporaba gotovine omogočena tudi pri izpolnjevanju javnopravnih denarnih obveznosti. Obveznost plačila globe, denarne kazni ali druge dajatve sama po sebi ne sme predstavljati razloga za izključitev gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva ali za pogojevanje plačila z uporabo digitalnih plačilnih sistemov.

Ker gre za neizčrpen seznam se določbe tega člena uporabljajo tudi za druge javne storitve, javna plačila in denarne obveznosti, za katere zakon ne določa drugače.

Člen tako uresničuje načela socialne države, enakosti pred zakonom, finančne vključenosti in svobodne izbire načina plačevanja, ter zagotavlja, da digitalizacija javnega sektorja ne vodi v postopno izključevanje posameznikov, ki uporabljajo gotovino kot zakonito plačilno sredstvo.

Obrazložitev 27. člena

Prvi odstavek določa obveznost javnih in zasebnih vzgojno-izobraževalnih ustanov, ter z njimi povezanih izvajalcev storitev, da uporabnikom omogočajo uporabo gotovine pri plačilih blaga in storitev, ki jih ponujajo v okviru izvajanja svoje dejavnosti.

Določba se uporablja ne glede na status ustanovitelja ali pravnoorganizacijsko obliko izvajalca. Zato zajema javne in zasebne vrtce, šole, visokošolske zavode, jezikovne šole, ter druge organizirane oblike izvajanja vzgojno-izobraževalne dejavnosti.

Namen določbe je zagotoviti, da digitalizacija plačilnih sistemov v izobraževalnem okolju ne povzroči izključevanja uporabnikov gotovine, ter da imajo učenci, dijaki, študenti, starši in drugi uporabniki možnost uporabe gotovine tudi pri storitvah, povezanih z vzgojo in izobraževanjem.

Drugi odstavek primeroma našteva najpogostejša področja, kjer se v praksi pojavljajo plačila znotraj vzgojno-izobraževalnega sistema. Med njimi so šolska prehrana, bivanje v dijaških in študentskih domovih, ekskurzije, izleti, učna gradiva in druge dejavnosti. Namen določbe je poudariti, da pravica do uporabe gotovine ni omejena zgolj na posamezne vrste plačil, temveč zajema vse oblike plačil, ki jih organizira ali pobira vzgojno-izobraževalna ustanova.

Tretji odstavek preprečuje, da bi elektronske kartice, aplikacije, identifikacijski sistemi ali drugi digitalni mehanizmi postali izključni način plačila. Določba ne prepoveduje uporabe sodobnih elektronskih sistemov, temveč zagotavlja, da njihova uporaba ne izključi možnosti plačila z gotovino.

Četrti odstavek posebej varuje učence, dijake, študente in njihove zakonite zastopnike pred obveznostjo uporabe bančnih računov, plačilnih kartic, mobilnih aplikacij ali drugih digitalnih plačilnih sredstev kot pogojem za dostop do storitev. Namen določbe je preprečiti finančno in

digitalno diskriminacijo, ter zagotoviti enakopraven dostop do izobraževalnih storitev ne glede na socialni položaj ali način plačevanja.

Peti odstavek ureja položaje, ko vzgojno-izobraževalna ustanova uporablja elektronske sisteme evidentiranja ali plačevanja storitev. Takšni sistemi so lahko koristni za organizacijo dela in administracijo, vendar ne smejo povzročiti izključitve gotovinskega poslovanja. Zato mora ustanova tudi v takšnih primerih zagotoviti razumno, dejansko in dostopno možnost plačila z gotovino.

Določba je posebej pomembna z vidika varstva otrok, mladostnikov, socialno šibkejših družin, ter oseb, ki nimajo dostopa do sodobnih digitalnih plačilnih sredstev. Hkrati prispeva k finančni pismenosti otrok in mladostnikov, saj jim omogoča neposredno uporabo in razumevanje gotovine kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva. Člen tako uresničuje načela finančne vključenosti, enakosti pred zakonom, socialne države ter pravice do uporabe gotovine iz 74.a člena Ustave Republike Slovenije.

Obrazložitev 28. člena

Prvi odstavek določa obveznost izvajalcev zdravstvene dejavnosti, socialnovarstvenih storitev, lekarniške dejavnosti, ter drugih storitev s področja zdravstvenega in socialnega varstva, da uporabnikom omogočajo plačilo z gotovino za storitve, blago ali druge obveznosti, ki jih uporabniki poravnavajo neposredno.

Določba izrecno vključuje tudi lekarniško dejavnost, saj lekarne predstavljajo pomemben del zdravstvenega sistema in so za številne uporabnike eden najpogostejših stikov z zdravstvenimi storitvami. Uporabnikom mora biti zato omogočeno plačilo zdravil, medicinskih pripomočkov, doplačil, ter drugih storitev in izdelkov tudi z gotovino kot zakonitim plačilnim sredstvom.

Namen določbe je zagotoviti, da dostop do zdravstvenih in socialnovarstvenih storitev ni odvisen od uporabe plačilnih kartic, mobilnih aplikacij ali drugih digitalnih plačilnih sistemov, ter da so storitve enako dostopne tudi starejšim osebam, invalidom, socialno šibkejšim posameznikom in drugim uporabnikom, ki uporabljajo gotovino.

Drugi odstavek določa, da plačilne kartice, mobilne aplikacije, spletna plačila ali drugi negotovinski načini plačila ne smejo predstavljati izključnega načina poravnave obveznosti. Določba ne omejuje uporabe sodobnih plačilnih tehnologij, temveč zagotavlja, da njihova uvedba ne povzroči izključitve gotovine kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva.

Tretji odstavek prepoveduje ravnanja, zaradi katerih bi bil uporabnik zdravstvenih ali socialnovarstvenih storitev zaradi izbire gotovinskega plačila postavljen v manj ugoden položaj. Uporaba gotovine ne sme predstavljati razloga za otežen dostop do storitve, daljše postopke, dodatne stroške ali druge oblike manj ugodne obravnave.

Četrti odstavek posebej poudarja obveznost izvajalcev, da starejšim osebam, invalidom in drugim ranljivim skupinam zagotovijo enostavno in dostopno uporabo gotovine. Določba temelji na spoznanju, da prav te skupine pogosto najbolj uporabljajo gotovino in so lahko zaradi pretirane digitalizacije storitev izpostavljene finančni ali socialni izključenosti. Izvajalci morajo zato pri organizaciji poslovanja upoštevati njihove potrebe, ter zagotoviti dejansko možnost gotovinskega poslovanja.

Peti odstavek ureja položaje, ko izvajalci uporabljajo elektronske sisteme naročanja, evidentiranja ali plačevanja storitev. Takšni sistemi lahko izboljšujejo učinkovitost poslovanja, vendar ne smejo postati razlog za odpravo gotovinskega poslovanja. Zato mora biti uporabnikom tudi v takšnih primerih zagotovljena možnost poravnave obveznosti z gotovino.

Člen zasleduje cilje finančne vključenosti, socialne države in enake dostopnosti javnih storitev. Hkrati predstavlja pomembno varovalko za primere, ko bi organizacijske ali tehnološke spremembe v zdravstvenem ali socialnovarstvenem sistemu lahko nesorazmerno prizadele najbolj ranljive skupine prebivalstva. Določba tako prispeva k uresničevanju načel iz 2. člena Ustave Republike Slovenije (socialna država), načela enakosti pred zakonom iz 14. člena Ustave, ter pravice do uporabe gotovine iz 74.a člena Ustave Republike Slovenije.

Poseben pomen ima določba tudi v okoliščinah staranja prebivalstva, saj se delež starejših oseb v Republiki Sloveniji povečuje, pri čemer praksa kaže, da starejši prebivalci pri vsakodnevnem poslovanju še vedno v veliki meri uporabljajo gotovino. Zato mora biti tudi v prihodnje zagotovljena možnost uporabe gotovine pri dostopu do zdravstvenih in socialnovarstvenih storitev, saj bi njena omejitev lahko povzročila dodatno finančno, socialno ali digitalno izključenost dela prebivalstva.

Obrazložitev 29. člena

Prvi odstavek ustanavlja Svet za spremljanje dostopnosti gotovine kot posebno strokovno telo za spremljanje izvajanja tega zakona, ter stanja dostopnosti gotovine v Republiki Sloveniji.

Namen določbe je zagotoviti trajen, sistematičen in strokoven mehanizem spremljanja izvajanja zakona, ter pravočasnega prepoznavanja težav, ki bi lahko vplivale na uresničevanje pravice do uporabe gotovine. Dostopnost gotovine je dinamično področje, na katerega vplivajo tehnološki razvoj, spremembe poslovnih modelov finančnih institucij, digitalizacija plačilnih storitev, ter druge družbene in gospodarske spremembe. Zato je potrebno redno spremljanje dejanskega stanja in pravočasno opozarjanje na morebitna tveganja.

Drugi odstavek določa naloge Sveta. Svet spremlja izvajanje zakona, obravnava vprašanja dostopnosti gotovine, spremlja vplive digitalizacije plačilnih storitev in novih oblik denarja na uporabo gotovine, pripravlja priporočila za izboljšanje uresničevanja pravice do uporabe gotovine, ter v primerih ugotovljenih nepravilnosti ali sistemskih težav izdaja formalne zahteve za ukrepanje pristojnim organom.

Namen določbe je zagotoviti, da Svet ne predstavlja zgolj posvetovalnega foruma, temveč aktivno strokovno telo, ki lahko opozarja na ugotovljene težave ter spodbuja pristojne organe k učinkovitemu ukrepanju.

Tretji odstavek določa sestavo Sveta. Pri oblikovanju sestave je upoštevano načelo uravnotežene zastopanosti ključnih deležnikov, ki sodelujejo pri zagotavljanju dostopnosti gotovine ali jih spremembe na tem področju neposredno zadevajo.

V Svet so vključeni predstavniki Banke Slovenije, Varuha človekovih pravic Republike Slovenije, Informacijskega pooblaščenca Republike Slovenije, potrošniških organizacij, invalidskih organizacij, organizacij upokojencev, Obrtno-podjetniške zbornice Slovenije, združenj občin, organizacij civilne družbe, ter bančnega sektorja. Takšna sestava omogoča celovito obravnavo vprašanj dostopnosti

gotovine z vidika uporabnikov, gospodarstva, lokalnih skupnosti, finančnega sistema, človekovih pravic in varstva zasebnosti.

Predsedovanje predstavnika Banke Slovenije odraža posebno vlogo centralne banke pri spremljanju gotovinskega poslovanja, delovanja gotovinske infrastrukture, ter zagotavljanju oskrbe z gotovino.

Četrti odstavek določa, da člane Sveta imenuje Državni zbor Republike Slovenije na predlog posameznih institucij in organizacij, ki imajo svoje predstavnike v Svetu. Namen določbe je zagotoviti večjo neodvisnost Sveta od vsakokratne izvršilne oblasti, ter okrepiti njegovo strokovno in družbeno legitimnost. Ker posamezne institucije in organizacije same predlagajo svoje predstavnike je zagotovljena njihova vsebinska avtonomija in reprezentativnost.

Določba o postopnem iztekanju mandatov preprečuje hkratno zamenjavo vseh članov Sveta, ter prispeva k stabilnosti njegovega delovanja, kontinuiteti strokovnega dela in institucionalnemu spominu.

Peti odstavek določa način odločanja Sveta. Vsak član ima en glas, odločitve pa se sprejemajo z navadno večino glasov vseh članov. Namen določbe je zagotoviti enakopravno sodelovanje vseh članov, ter pregledno in učinkovito sprejemanje odločitev.

Šesti odstavek posebej poudarja vlogo Varuha človekovih pravic Republike Slovenije. Kadar Svet obravnava vprašanja, ki bi lahko pomembneje vplivala na pravico do uporabe gotovine ali na položaj posebej ranljivih skupin prebivalstva, mora pridobiti mnenje predstavnika Varuha.

Če predstavnik Varuha meni, da bi predlagani ukrep lahko posegel v ustavno pravico do uporabe gotovine ali druge človekove pravice, se njegovo ločeno mnenje priloži dokumentu in javno objavi. Namen določbe je zagotoviti dodatno varovalko za varstvo človekovih pravic, povečati transparentnost delovanja Sveta, ter okrepiti javni nadzor nad sprejemanjem priporočil in stališč.

Sedmi odstavek določa obveznost redne letne obravnave stanja dostopnosti gotovine, ter vplivov digitalizacije in novih oblik denarja na uporabo gotovine. Namen določbe je zagotoviti stalno spremljanje razvoja na področju plačilnih sistemov, vključno z morebitnim uvajanjem digitalnega evra, digitalnih valut centralnih bank ali drugih novih oblik digitalnega denarja, ter njihovih vplivov na dostopnost in uporabo gotovine.

Osmi odstavek določa pravico Sveta, da predlaga spremembe zakonodaje, izboljšave dostopnosti gotovine in druge ukrepe za učinkovitejše izvajanje zakona. Namen določbe je omogočiti, da se ugotovitve Sveta uporabijo tudi pri nadaljnjem razvoju zakonodaje in javnih politik na področju gotovinskega poslovanja.

Deveti odstavek določa postopek formalnih zahtev za ukrepanje. Če Svet ugotovi sistemske ali ponavljajoče se kršitve pravice do uporabe gotovine, pomembno poslabšanje dostopnosti gotovine ali neukrepanje pristojnih organov, lahko zahteva pojasnila in ukrepanje pristojnih organov.

Določba krepi odgovornost pristojnih institucij in spodbuja učinkovitejše izvajanje zakona, pri čemer Svet ne posega v njihove zakonske pristojnosti, temveč opravlja funkcijo strokovnega spremljanja in opozarjanja.

Deseti odstavek določa javnost poročil, priporočil, mnenj in stališč Sveta. Namen določbe je zagotoviti transparentnost njegovega delovanja, obveščenost javnosti ter krepitev zaupanja v izvajanje zakona.

Enajsti odstavek določa obveznost priprave letnega javnega poročila o stanju dostopnosti gotovine v Republiki Sloveniji.

Poročilo predstavlja pomemben vir informacij za Vlado Republike Slovenije, Državni zbor Republike Slovenije, Banko Slovenije, finančne institucije, občine, organizacije civilne družbe in širšo javnost. Njegov namen je omogočiti redno spremljanje stanja na področju dostopnosti gotovine, ter pravočasno sprejemanje potrebnih ukrepov za učinkovito uresničevanje pravice do uporabe gotovine v Republiki Sloveniji.

Člen kot celota vzpostavlja institucionalni okvir za dolgoročno spremljanje izvajanja zakona, ter zagotavlja strokovno, neodvisno in javno spremljanje dostopnosti gotovine, ter vplivov digitalizacije in novih oblik denarja na uresničevanje ustavne pravice do uporabe gotovine.

Obrazložitev 30. člena

Prvi odstavek določa obveznost Banke Slovenije, da najmanj enkrat letno pripravi poročilo o stanju in dostopnosti gotovine v Republiki Sloveniji.

Namen določbe je zagotoviti redno, strokovno in sistematično spremljanje stanja na področju uporabe in dostopnosti gotovine, ter omogočiti pravočasno zaznavanje sprememb, ki bi lahko vplivale na učinkovito uresničevanje pravice do uporabe gotovine.

Banka Slovenije je kot centralna banka Republike Slovenije in članica Evrosistema institucija, ki razpolaga s strokovnim znanjem in relevantnimi podatki za spremljanje gotovinskega poslovanja, delovanja gotovinske infrastrukture ter razvoja plačilnih sistemov.

Drugi odstavek določa minimalno vsebino letnega poročila. Poročilo mora vsebovati podatke o številu bankomatov, številu bančnih poslovalnic in drugih fizičnih točk za izvajanje gotovinskih storitev, dostopnosti gotovine po posameznih občinah, trendih uporabe gotovine, spremembah gotovinske infrastrukture, vplivih digitalizacije na uporabo gotovine, ugotovljenih kršitvah tega zakona, ter drugih okoliščinah, pomembnih za zagotavljanje pravice do uporabe gotovine.

Navedeni podatki omogočajo spremljanje dejanske dostopnosti gotovine na območju Republike Slovenije, ter ugotavljanje morebitnih razlik med posameznimi občinami in regijami. Število in geografska razporeditev bankomatov, bančnih poslovalnic, ter drugih fizičnih točk za izvajanje gotovinskih storitev predstavljajo ključne kazalnike razvitosti gotovinske infrastrukture in dostopnosti gotovine prebivalstvu.

Spremljanje sprememb v številu in razporeditvi teh dostopnih točk omogoča pravočasno zaznavanje trendov zmanjševanja ali izboljševanja dostopnosti gotovine, ter oceno njihovih učinkov na prebivalstvo. Poseben pomen ima spremljanje dostopnosti gotovine po posameznih občinah, saj lahko skupni podatki na državni ravni prikrijejo pomembne lokalne razlike.

Podatki o poslovnem času bančnih poslovalnic, ki izvajajo gotovinske storitve, omogočajo oceno dejanske dostopnosti teh storitev. Dostopnost gotovine ni odvisna zgolj od obstoja poslovalnic in

drugih dostopnih točk temveč tudi od njihovega delovnega časa in organizacije poslovanja. Namen zbiranja in objave teh podatkov je zagotoviti celovit vpogled v stanje gotovinske infrastrukture, ter podpreti sprejemanje ukrepov za ohranjanje ustrezne dostopnosti gotovine na celotnem območju Republike Slovenije.

Tretji odstavek določa, da Banka Slovenije poročilo posreduje Vladi Republike Slovenije in Državnemu zboru Republike Slovenije, ter ga javno objavi na svojih spletnih straneh. Namen določbe je zagotoviti preglednost spremljanja izvajanja zakona, ter omogočiti dostop do podatkov tako državnim organom kot tudi širši javnosti.

Javna objava poročila prispeva k večji transparentnosti delovanja sistema, ter omogoča strokovno in javno razpravo o stanju dostopnosti gotovine v Republiki Sloveniji.

Četrti odstavek določa, da mora Banka Slovenije v primeru ugotovljenega pomembnega poslabšanja dostopnosti gotovine ali drugih okoliščin, ki bi lahko ogrozile učinkovito uresničevanje pravice do uporabe gotovine, predlagati ustrezne ukrepe za odpravo ugotovljenega stanja. Namen določbe ni zgolj ugotavljanje stanja, temveč tudi pravočasno opozarjanje pristojnih organov na morebitna tveganja, ter predlaganje rešitev za izboljšanje dostopnosti gotovine.

Takšne okoliščine lahko vključujejo zlasti pomembno zmanjšanje števila bankomatov ali poslovalnic, poslabšanje dostopnosti gotovinskih storitev na posameznih območjih, povečanje finančne izključenosti določenih skupin prebivalstva ali druge sistemske spremembe, ki vplivajo na uporabo gotovine.

Peti odstavek določa dolžnost državnih organov, občin, bank, hranilnic, drugih finančnih institucij in drugih zavezancev po tem zakonu, da Banki Slovenije posredujejo podatke, potrebne za pripravo poročila o stanju in dostopnosti gotovine.

Določba uvaja tudi obveznost rednega poročanja bank, hranilnic in drugih finančnih institucij o podatkih, ki so bistveni za spremljanje dostopnosti gotovine, zlasti o številu, lokaciji in spremembah bankomatov, poslovalnic ter drugih fizičnih točk za izvajanje osnovnih bančnih in gotovinskih storitev.

Namen določbe je zagotoviti, da Banka Slovenije razpolaga s celovitimi, primerljivimi in pravočasnimi podatki za pripravo letnega poročila, ter za spremljanje sprememb gotovinske infrastrukture na območju Republike Slovenije. Zgolj pridobivanje podatkov na posamezno zahtevo namreč ne omogoča vedno pravočasnega zaznavanja trendov, zmanjševanja dostopnosti gotovine ali drugih okoliščin, ki bi lahko vplivale na učinkovito uresničevanje pravice do uporabe gotovine.

Podrobnejšo ureditev vrste podatkov, načina poročanja in rokov za njihovo posredovanje določi Banka Slovenije s podzakonskim aktom, pri čemer mora upoštevati načelo sorazmernosti, ter zagotoviti, da obveznosti poročanja ne predstavljajo nesorazmernega administrativnega bremena za zavezance.

Člen kot celota vzpostavlja sistem rednega spremljanja dostopnosti gotovine in predstavlja pomemben mehanizem za dolgoročno varovanje pravice do uporabe gotovine. S sistematičnim zbiranjem podatkov, spremljanjem trendov, ter rednim poročanjem pristojnim organom in javnosti omogoča pravočasno prepoznavanje morebitnih težav, ter sprejemanje ukrepov za ohranjanje dostopnosti gotovine kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva.

Obrazložitev 31. člena

Prvi odstavek določa, da Republika Slovenija spremlja vplive digitalizacije plačilnih storitev, razvoja elektronskih plačilnih sistemov, ter uvajanja novih oblik denarja na dostopnost in uporabo gotovine.

Namen določbe je zagotoviti stalno spremljanje tehnoloških, finančnih in družbenih sprememb, ki lahko vplivajo na položaj gotovine kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva. Razvoj digitalnih tehnologij in plačilnih sistemov prinaša številne prednosti hkrati pa lahko vpliva na zmanjševanje uporabe gotovine, ter na dostopnost gotovinskih storitev za posamezne skupine prebivalstva.

Drugi odstavek določa obveznost državnih organov in drugih pristojnih institucij, da pri pripravi predpisov, razvojnih strategij, programov in drugih ukrepov upoštevajo pravico do uporabe gotovine, določeno v 74.a členu Ustave Republike Slovenije in v tem zakonu.

Namen določbe je zagotoviti, da se pravica do uporabe gotovine upošteva kot pomemben element javnih politik na področju digitalizacije, finančnih storitev, plačilnih sistemov in monetarnega razvoja. Ustavno varovana pravica do uporabe gotovine mora biti upoštevana tudi pri sprejemanju prihodnjih tehnoloških in organizacijskih rešitev.

Tretji odstavek določa, da noben predpis, razvojni program, digitalna rešitev ali organizacijski ukrep ne sme neupravičeno zmanjševati dostopnosti gotovine ali oteževati njene uporabe. Določba predstavlja pomembno sistemsko varovalko pred posrednim omejevanjem gotovine preko tehnoloških ali organizacijskih sprememb. Namen določbe ni preprečevanje razvoja novih tehnologij, temveč zagotavljanje, da tehnološki napredek ne vodi v postopno odpravo ali dejansko onemogočanje uporabe gotovine.

Četrti odstavek uvaja obveznost predhodne ocene posledic ukrepov, ki bi lahko pomembneje vplivali na uporabo gotovine. Namen določbe je zagotoviti, da se pri sprejemanju predpisov, strateških odločitev ali drugih ukrepov, ki vplivajo na dostopnost ali uporabo gotovine, upoštevajo tudi njihovi širši družbeni in gospodarski učinki.

Ocena posledic mora zajemati vpliv ukrepov na dostopnost gotovine, ter na morebitne regionalne razlike v njeni dostopnosti. Pri tem je pomembno ugotavljati, ali bi posamezni ukrepi lahko povzročili neenakomerno dostopnost gotovine med različnimi območji države oziroma poslabšali položaj prebivalcev na območjih z že omejeno gotovinsko infrastrukturo.

Posebna pozornost se namenja vplivu ukrepov na finančno vključenost prebivalstva. Gotovina za številne posameznike predstavlja pomemben način sodelovanja v gospodarskem in družbenem življenju, zato je treba oceniti, ali bi predvideni ukrepi lahko otežili dostop do osnovnih finančnih storitev ali zmanjšali možnosti za samostojno upravljanje osebnih financ.

Določba posebej poudarja tudi potrebo po presoji učinkov na starejše osebe, invalide, prebivalce podeželskih območij, ter druge ranljive skupine, ki so zaradi osebnih okoliščin, kraja bivanja ali omejenega dostopa do digitalnih storitev lahko bolj odvisne od uporabe gotovine. Namen določbe je zagotoviti, da se pri sprejemanju ukrepov upoštevajo potrebe vseh skupin prebivalstva, ter da se prepreči nastanek nesorazmernih posledic za posamezne dele družbe.

Namen določbe je zagotoviti, da se morebitne negativne posledice posameznih ukrepov prepoznajo že v fazi njihove priprave in da se prepreči sprejem rešitev, ki bi lahko povzročile zmanjšanje dostopnosti gotovine ali povečanje finančne in digitalne izključenosti prebivalstva.

Določba temelji na načelu previdnosti in sorazmernosti, ter sledi sodobnim zakonodajnim pristopom, po katerih se pred sprejemanjem pomembnih sistemskih ukrepov presojajo njihovi družbeni, gospodarski in socialni učinki.

Oceno pripravi predlagatelj ukrepa, pred njegovim sprejemom pa se posreduje Svetu za spremljanje dostopnosti gotovine iz 28. člena tega zakona v strokovno mnenje. S tem se zagotavlja vključitev strokovne, uporabniške in družbene perspektive pri presoji vplivov posameznih ukrepov na dostopnost gotovine, ter na učinkovito uresničevanje pravice do njene uporabe. Namen vključitve Sveta ni omejevanje pristojnosti predlagateljev ali odločevalcev, temveč zagotavljanje dodatnega strokovnega nadzora in pravočasnega opozarjanja na morebitne negativne posledice predlaganih ukrepov.

Peti odstavek določa, da se ugotovitve izvedene presoje in mnenje Sveta vključijo v gradiva za sprejem predpisov, strategij ali drugih ukrepov. Namen določbe je zagotoviti transparentnost odločanja, ter omogočiti, da so odločevalci in javnost seznanjeni z možnimi vplivi predlaganih ukrepov na uporabo gotovine in finančno vključenost prebivalstva.

Določba dodatno krepi odgovornost predlagateljev ukrepov, saj morajo v primeru, da mnenja Sveta ne upoštevajo, razloge za takšno odločitev posebej obrazložiti. S tem se zagotavlja preglednost odločanja, omogoča strokovna razprava o morebitnih spornih rešitvah, ter krepi zaupanje javnosti v postopke sprejemanja ukrepov, ki lahko vplivajo na dostopnost gotovine in uresničevanje pravice do njene uporabe.

Šesti odstavek določa, da uvedba digitalnega evra, digitalnih valut centralnih bank ali drugih oblik digitalnega denarja ne vpliva na pravico do uporabe gotovine, določeno v 74.a členu Ustave Republike Slovenije in v tem zakonu.

Namen določbe je zagotoviti, da prihodnje tehnološke, finančne ali monetarne spremembe ne povzročijo zmanjšanja dostopnosti gotovine, zmanjšanja gotovinske infrastrukture ali omejevanja uporabe gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva. Določba izhaja iz načela, da lahko digitalne oblike denarja predstavljajo dodatno možnost plačila, ne morejo pa nadomestiti gotovine ali zmanjšati pravic posameznikov, ki želijo uporabljati gotovino.

Pri pripravi predpisov, strategij, razvojnih programov ali drugih ukrepov na področju digitalnih plačilnih sistemov in digitalnih valut morajo pristojni organi upoštevati obveznost ohranjanja dejanske dostopnosti gotovine, gotovinske infrastrukture, ter svobodne izbire načina plačila. Namen določbe je zagotoviti dolgoročno sobivanje gotovine in digitalnih oblik denarja, ter preprečiti, da bi digitalizacija plačilnega sistema povzročila postopno izrinjanje gotovine iz pravnega prometa.

Sedmi odstavek določa, da uporaba gotovine ne sme biti predmet neposrednih ali posrednih finančnih spodbud, ugodnosti, omejitev ali drugih ukrepov, katerih namen ali učinek bi bil spodbujanje pretvorbe gotovine v digitalni evro ali drugo digitalno obliko denarja oziroma odvračanje od uporabe gotovine. Določba hkrati potrjuje načelo, da mora biti nominalna vrednost evra ne glede na njegovo obliko enaka in enakovredno obravnavana.

Namen določbe je zagotoviti, da uvedba digitalnega evra, drugih digitalnih valut centralnih bank ali drugih oblik digitalnega denarja ne povzroči posrednega razvrednotenja gotovine oziroma ustvarjanja ekonomskih spodbud, ki bi posameznike silile v opuščanje uporabe gotovine.

Določba izhaja iz načela svobodne izbire načina plačila, ter iz ustavno varovane pravice do uporabe gotovine. Posameznik mora imeti možnost samostojno odločati ali bo uporabljal gotovino, digitalni evro ali druge zakonite oblike plačilnih sredstev, pri čemer ne sme biti zaradi svoje izbire postavljen v ugodnejši ali manj ugoden položaj.

Prepovedani so zlasti ukrepi, katerih namen ali učinek bi bil ustvarjanje finančnih koristi, privilegijev ali drugih ekonomskih spodbud, ki bi bile vezane izključno na opustitev gotovine oziroma na uporabo digitalne oblike denarja. Prav tako niso dopustni ukrepi, ki bi uporabo gotovine postavljali v manj ugoden položaj brez stvarno utemeljenega in sorazmernega razloga.

Določba ne posega v pristojnosti Evropske centralne banke, Evropske unije ali drugih pristojnih institucij glede urejanja monetarnega sistema in razvoja digitalnih oblik denarja. Njen namen je zagotoviti, da se pravica do uporabe gotovine tudi ob tehnološkem razvoju in uvajanju novih oblik denarja učinkovito ohranja, ter da gotovina ostane enakovredna in splošno dostopna oblika zakonitega plačilnega sredstva.

Sedmi odstavek tako predstavlja dodatno sistemsko varovalko za ohranjanje svobodne izbire med gotovinskimi in digitalnimi oblikami plačevanja, ter prispeva k dolgoročnemu sobivanju gotovine in novih digitalnih oblik denarja v plačilnem sistemu Republike Slovenije.

Poseben pomen ima določba tudi v okoliščinah vse hitrejšega razvoja digitalnih plačilnih sistemov, digitalnih valut centralnih bank in drugih novih oblik denarja. Predlagatelj zakona zato ocenjuje, da mora Republika Slovenija tudi v prihodnje zagotavljati ustrezno ravnotežje med tehnološkim napredkom, finančno inovativnostjo in ohranjanjem gotovine kot splošno dostopnega zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva.

Pravica do uporabe gotovine mora biti upoštevana tudi pri uvajanju novih oblik digitalnega denarja, vključno z morebitnimi digitalnimi valutami centralnih bank.

Člen kot celota vzpostavlja pomemben preventivni mehanizem za varovanje pravice do uporabe gotovine v razmerah hitrega tehnološkega razvoja. Temelji na izhodišču, da digitalizacija sama po sebi ni cilj, temveč sredstvo za izboljšanje storitev pri čemer ne sme povzročiti zmanjšanja ustavno varovanih pravic, finančne izključenosti posameznikov ali omejevanja svobodne izbire zakonitega plačilnega sredstva.

Obrazložitev 32. člena

Prvi odstavek določa, da državni organi, Banka Slovenije, občine, ter drugi pristojni subjekti v okviru svojih pristojnosti skrbijo za ozaveščanje in informiranje javnosti o pravici do uporabe gotovine, ter o pravicah in obveznostih, ki izhajajo iz tega zakona.

Namen določbe je zagotoviti, da so posamezniki ustrezno seznanjeni s svojimi pravicami, ter da lahko pravico do uporabe gotovine učinkovito uveljavljajo v vsakodnevnem življenju. Učinkovitost zakonske ureditve je namreč v veliki meri odvisna tudi od stopnje informiranosti javnosti.

Drugi odstavek določa, da morajo biti informacije o pravici do uporabe gotovine javnosti dostopne na jasen, razumljiv in pregleden način. Namen določbe je zagotoviti, da informacije niso zgolj formalno objavljene, temveč da so dejansko dostopne in razumljive vsem uporabnikom, ne glede na njihovo starost, izobrazbo ali digitalne veščine.

Tretji odstavek določa obveznost Banke Slovenije, da najmanj enkrat letno objavi ključne informacije o stanju dostopnosti gotovine v Republiki Sloveniji. Namen določbe je zagotoviti redno, pregledno in javno dostopno spremljanje razvoja gotovinske infrastrukture, ter pravočasno zaznavanje sprememb, ki bi lahko vplivale na možnost uporabe gotovine kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva.

Objava podatkov o stanju dostopnosti gotovine po posameznih občinah, številu in geografski razporeditvi bankomatov, ter bančnih poslovalnic, ki izvajajo gotovinske storitve, spremembah v njihovi mreži, trendih uporabe gotovine, ter drugih pomembnih kazalnikih omogoča spremljanje dejanske dostopnosti gotovine na celotnem območju Republike Slovenije. Poseben pomen imajo podatki po posameznih občinah, saj omogočajo ugotavljanje morebitnih regionalnih razlik, ter pravočasno prepoznavanje območij, kjer bi se dostopnost gotovine lahko poslabšala.

Redno objavljanje navedenih podatkov prispeva k večji preglednosti delovanja gotovinske infrastrukture, obveščenosti javnosti, ter omogoča državnim organom, lokalnim skupnostim, finančnim institucijam in drugim zainteresiranim subjektom spremljanje razvoja dostopnosti gotovine, ter oblikovanje ustreznih ukrepov za njeno ohranjanje. Namen določbe je zagotoviti javno dostopne, primerljive in zanesljive podatke, ki predstavljajo pomembno podlago za spremljanje izvajanja tega zakona in načrtovanje nadaljnjega razvoja gotovinske infrastrukture v Republiki Sloveniji.

Četrti odstavek določa, da državni organi in pristojne institucije spodbujajo ozaveščanje o pomenu finančne vključenosti, svobodne izbire načina plačila, ter enakopravne dostopnosti zakonitih plačilnih sredstev. Namen določbe je poudariti, da pravica do uporabe gotovine ni zgolj vprašanje načina plačevanja, temveč tudi vprašanje finančne vključenosti, enakopravnosti uporabnikov, ter svobodne izbire pri opravljanju vsakodnevnih finančnih transakcij.

Peti odstavek posebej poudarja pomen obveščanja starejših oseb, invalidov, socialno ranljivih skupin, mladoletnikov in mladih, ki samostojno uporabljajo finančne storitve, ter prebivalcev območij z omejeno dostopnostjo finančnih storitev. Namen določbe je zagotoviti, da aktivnosti ozaveščanja dosežejo tudi skupine prebivalstva, ki so lahko zaradi socialnih, ekonomskih, geografskih ali drugih okoliščin bolj izpostavljene tveganju finančne ali digitalne izključenosti.

Posebno pozornost je treba nameniti tudi mladoletnikom in mladim, ki vse pogosteje samostojno sodelujejo v finančnem prometu, uporabljajo transakcijske račune, prejemajo dohodke iz dela, štipendije ali druge prejemke. ter samostojno sklepajo pravne posle v okviru zakonsko dovoljenih možnosti. Ohranjanje dostopnosti gotovine in svobodne izbire načina plačila prispeva tudi k njihovi finančni pismenosti, finančni samostojnosti in vključevanju v pravni promet.

Šesti odstavek omogoča sodelovanje organizacij civilne družbe pri dejavnostih ozaveščanja, informiranja in spremljanja izvajanja pravice do uporabe gotovine. Organizacije civilne družbe lahko pomembno prispevajo k prepoznavanju težav v praksi, ozaveščanju javnosti, zastopanju interesov uporabnikov, ter pripravi pobud za izboljšanje dostopnosti gotovine. Njihovo sodelovanje prispeva k širši družbeni razpravi in učinkovitejšemu uresničevanju ciljev tega zakona.

Sedmi odstavek določa, da morajo državni organi, Banka Slovenije, občine in druge pristojne institucije pri načrtovanju svojih programov dela in finančnih načrtov upoštevati potrebo po zagotavljanju ustreznih sredstev za izvajanje dejavnosti ozaveščanja in informiranja iz tega člena.

Namen določbe je zagotoviti, da dejavnosti ozaveščanja in informiranja javnosti ne ostanejo zgolj deklarativna obveznost, temveč da se zanje zagotovijo tudi ustrezni organizacijski in finančni pogoji za njihovo izvajanje. Določba ne določa obveznih proračunskih zneskov ali posebnih finančnih obveznosti temveč pristojne institucije usmerja k temu, da pri načrtovanju svojih aktivnosti ustrezno upoštevajo pomen informiranja javnosti o pravici do uporabe gotovine, finančni vključenosti in dostopnosti gotovine.

Osmi odstavek določa rok za objavo letnega poročila Banke Slovenije iz tretjega odstavka tega člena. Banka Slovenije mora poročilo objaviti najpozneje do 31. marca tekočega leta za preteklo koledarsko leto.

Namen določbe je zagotoviti pravočasno, redno in primerljivo objavljanje podatkov o dostopnosti gotovine v Republiki Sloveniji. Določitev enotnega roka omogoča spremljanje razvoja gotovinske infrastrukture skozi daljše časovno obdobje, primerljivost podatkov med posameznimi leti, ter pravočasno seznanitev javnosti, državnih organov, lokalnih skupnosti, finančnih institucij in drugih zainteresiranih subjektov s stanjem na področju dostopnosti gotovine.

Deveti odstavek določa ravnanje Banke Slovenije v primeru, ko letnega poročila iz utemeljenih razlogov ni mogoče objaviti v predpisanem roku. Če poročilo ni objavljeno pravočasno mora Banka Slovenije javnost brez nepotrebnega odlašanja obvestiti o razlogih za zamudo, ter hkrati določiti nov predvideni rok njegove objave. Namen določbe je zagotoviti preglednost delovanja, odgovornost pristojne institucije, ter ohraniti zaupanje javnosti v sistem spremljanja dostopnosti gotovine. Določba ne uvaja prekrškovne odgovornosti, temveč krepi načelo transparentnosti in javne odgovornosti pri izvajanju nalog, ki jih Banki Slovenije nalaga ta zakon.

Ozaveščanje javnosti predstavlja pomemben element učinkovitega izvajanja tega zakona, saj lahko posamezniki svoje pravice učinkovito uveljavljajo le, če so z njimi seznanjeni. Poseben pomen ima informiranje ranljivih skupin prebivalstva, ki so pogosto najbolj izpostavljene tveganju finančne ali digitalne izključenosti.

Člen kot celota temelji na spoznanju, da učinkovito varstvo pravice do uporabe gotovine ni mogoče zgolj z normativno ureditvijo, temveč tudi z rednim obveščanjem, ozaveščanjem in vključevanjem javnosti. Namen določbe je prispevati k večji finančni pismenosti, preprečevanju finančne in digitalne izključenosti, krepitvi zaupanja prebivalcev v zakonita plačilna sredstva in plačilni sistem Republike Slovenije, ter zagotavljanju preglednega spremljanja razvoja gotovinske infrastrukture.

Poseben pomen ima tudi sodelovanje organizacij civilne družbe pri prepoznavanju konkretnih primerov omejevanja uporabe gotovine v praksi.

Obrazložitev 33. člena

Prvi odstavek določa obveznost sprejemnikov plačil, da potrošnike jasno in pregledno obveščajo o možnosti uporabe gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva, ter o morebitnih omejitvah sprejemanja gotovine, ki so izrecno dopustne v skladu z določbami tega zakona.

Namen določbe je zagotoviti, da je potrošnik s pomembnimi informacijami seznanjen še pred začetkom nakupa oziroma plačilne transakcije. Informacije o sprejemanju gotovine ali o morebitnih zakonitih omejitvah morajo biti zato nameščene na vidnem in za potrošnika zlahka opaznem mestu, zlasti pri vhodu v prodajni prostor, na prodajnem mestu ali drugem mestu, kjer potrošnik sprejema odločitev o nakupu oziroma plačilu.

Določba se nanaša izključno na omejitve sprejemanja gotovine, ki jih ta zakon izrecno dopušča. Sprejemnik plačil se zato ne more sklicevati na interne akte, poslovno politiko, organizacijo poslovanja, tehnične preference ali druge razloge, ki po tem zakonu ne predstavljajo zakonite podlage za omejitev sprejemanja gotovine. Namen določbe je zagotoviti, da so potrošniki obveščeni le o tistih omejitvah, ki imajo podlago v zakonu in so skladne z njegovimi določbami.

Označba mora biti čitljiva, razumljiva in postavljena tako, da jo povprečen potrošnik lahko opazi brez posebnega iskanja. Namen določbe je preprečiti primere, ko bi bile informacije o sprejemanju gotovine ali o omejitvah njenega sprejemanja prikazane na neustrezen, nepregleden ali težko opazen način, zaradi česar bi bili potrošniki lahko zavedeni ali bi šele ob zaključku nakupa izvedeli, da gotovinsko plačilo ni mogoče oziroma je omejeno.

Določba prispeva k večji preglednosti poslovanja, pravni varnosti potrošnikov, ter učinkovitejšemu uresničevanju pravice do uporabe gotovine v vsakodnevnem pravnem prometu.

Drugi odstavek ureja primere začasnih omejitev gotovinskega plačevanja. Če zaradi zakonitega in začasnega razloga pride do omejitve sprejemanja gotovine, mora sprejemnik plačil na mestu prodaje objaviti pisno obvestilo z jasno navedenim razlogom in predvidenim trajanjem omejitve. Namen določbe je preprečiti samovoljne ali nepojasnjene omejitve gotovinskega poslovanja, ter zagotoviti, da so potrošniki ustrezno obveščeni o razlogih za začasno odstopanje od običajnega načina poslovanja.

Takšna ureditev prispeva k preglednosti poslovanja in omogoča učinkovitejši nadzor nad izvajanjem določb tega zakona.

Tretji odstavek prepoveduje uporabo zavajajočih obvestil, oznak ali drugih informacij, ki bi potrošnike napačno seznanjale z možnostmi plačila. Za zavajajoče ravnanje se šteje zlasti uporaba napisov, kot so »plačilo možno samo s kartico«, »gotovina ni sprejeta« ali drugih podobnih oznak, kadar takšna omejitev ni skladna z določbami tega zakona ali kadar dejansko stanje ne ustreza objavljenemu obvestilu. Namen določbe je preprečiti zavajanje potrošnikov, ter zagotoviti, da informacije o načinih plačila odražajo dejansko stanje poslovanja.

Člen kot celota prispeva k večji preglednosti pravnega prometa, varstvu potrošnikov in učinkovitejšemu uresničevanju pravice do uporabe gotovine. Z jasnim in pravočasnim obveščanjem uporabnikov zmanjšuje možnost sporov, nesporazumov in kršitev določb tega zakona, ter krepi zaupanje potrošnikov v zakonitost in predvidljivost poslovanja.

Obrazložitev 34. člena

Prvi odstavek določa splošno pravilo, da nadzor nad izvajanjem tega zakona opravljajo pristojni inšpekcijski in drugi državni organi v okviru svojih zakonskih pristojnosti.

Namen določbe je zagotoviti učinkovito izvajanje zakona brez vzpostavljanja novih nadzornih institucij, ter hkrati jasno določiti odgovornost posameznih organov glede na področje njihovega delovanja.

Drugi odstavek določa pristojnost Tržnega inšpektorata Republike Slovenije za nadzor nad določbami zakona, ki se nanašajo na sprejemanje gotovine pri prodaji blaga in storitev.

Gre zlasti za nadzor nad določbami, ki urejajo obveznost sprejemanja gotovine, prepoved diskriminacije zaradi uporabe gotovine, prepoved posrednega omejevanja gotovinskega plačevanja ter spoštovanje pravic potrošnikov pri vsakodnevnem poslovanju.

Tržni inšpektorat je zaradi svoje vloge na področju varstva potrošnikov in nadzora nad trgom najprimernejši organ za izvajanje teh nalog.

Tretji odstavek določa pristojnost Banke Slovenije za nadzor nad izvajanjem določb zakona, ki se nanašajo na banke, hranilnice, druge finančne institucije, bankomate, poslovalnice, ter dostopnost gotovinskih storitev.

Banka Slovenije je kot centralna banka Republike Slovenije in pristojni nadzorni organ na področju bančnega sistema najprimernejša institucija za spremljanje in nadzor nad izvajanjem obveznosti kreditnih institucij glede dostopnosti gotovine.

Pri izvajanju svojih nalog lahko sodeluje tudi z drugimi pristojnimi nadzornimi organi, kadar to zahtevajo posamezni primeri ali področni predpisi.

Četrti odstavek določa pristojnost Inšpektorata za javni sektor za nadzor nad izvajanjem zakona pri državnih organih, organih lokalnih skupnosti, javnih zavodih, javnih agencijah, javnih skladih, javnih podjetjih in drugih osebah javnega prava. Namen določbe je zagotoviti, da se pravica do uporabe gotovine učinkovito uresničuje tudi na področju izvajanja javnih nalog in javnih storitev.

Peti odstavek določa, da nadzor nad izvajanjem zakona na posameznih specializiranih področjih izvajajo pristojni inšpektorati in drugi nadzorni organi v skladu s področnimi predpisi.

To velja zlasti za področja javnega prevoza, parkiranja, zdravstva, socialnega varstva, vzgoje in izobraževanja, ter druga področja, kjer zakon določa posebne obveznosti glede zagotavljanja uporabe gotovine.

Namen določbe je zagotoviti učinkovito uporabo obstoječih nadzornih mehanizmov in strokovnega znanja posameznih nadzornih organov.

Šesti odstavek določa pristojnost Informacijskega pooblaščenca za nadzor nad določbami tega zakona, ki se nanašajo na anonimnost gotovinskega plačila, finančno zasebnost uporabnikov ter obdelavo osebnih podatkov pri gotovinskih plačilih. Namen določbe je zagotoviti učinkovito varstvo pravice posameznika do finančne zasebnosti ter preprečiti neupravičeno zbiranje, obdelavo, povezovanje ali profiliranje osebnih podatkov uporabnikov pri zakonitih gotovinskih plačilih. Informacijski pooblaščenec izvaja nadzor v okviru pristojnosti, določenih s predpisi, ki urejajo varstvo osebnih podatkov in dostop do informacij javnega značaja.

Sedmi odstavek določa obveznost medsebojnega sodelovanja pristojnih organov, ter izmenjave podatkov in informacij, potrebnih za učinkovito izvajanje zakona. Ker se posamezne določbe zakona nanašajo na različna področja družbenega in gospodarskega življenja, je učinkovito izvajanje zakona mogoče le ob ustreznem sodelovanju med pristojnimi institucijami.

Osmi odstavek določa dolžnost pristojnih organov, da obravnavajo prijave domnevnih kršitev tega zakona, ter ukrepajo v okviru svojih zakonskih pristojnosti. Namen določbe je zagotoviti učinkovito pravno varstvo posameznikov in organizacij, ter omogočiti hitro odzivanje na ugotovljene kršitve.

Deveti odstavek ureja primere, ko se pri izvajanju nadzora nad določbami tega zakona pristojnosti več nadzornih organov prekrivajo ali med seboj dopolnjujejo. Ker zakon posega na številna področja družbenega in gospodarskega življenja, lahko posamezne kršitve hkrati zadevajo več področnih ureditev in več nadzornih organov.

Namen določbe je preprečiti nastanek sporov glede pristojnosti, podvajanje postopkov ali opuščanje ukrepanja zaradi nejasnosti glede pristojnega organa. Zato se kot vodilni organ določi tisti nadzorni organ, katerega pristojnost je najtesneje povezana z naravo domnevne kršitve, drugi pristojni organi pa pri izvajanju nadzora sodelujejo in si izmenjujejo potrebne informacije.

Določba hkrati spodbuja institucionalno sodelovanje med Banko Slovenije, Tržnim inšpektoratom Republike Slovenije, Inšpektoratom za javni sektor, ter drugimi pristojnimi nadzornimi organi. Namen skupnih smernic oziroma protokola sodelovanja je zagotoviti enotno uporabo zakona, učinkovito izmenjavo informacij in hitro razreševanje vprašanj pristojnosti, kadar se ta pojavijo v praksi.

Člen kot celota vzpostavlja jasen sistem nadzora nad izvajanjem zakona, ter določa pristojnosti posameznih organov glede na področje njihovega delovanja. Takšna ureditev omogoča učinkovito izvajanje zakona, varstvo pravice do uporabe gotovine in enotno uporabo zakonskih določb v praksi.

Obrazložitev 35. člena

Prvi odstavek določa, da lahko vsak posameznik, pravna oseba, nevladna organizacija ali druga zainteresirana oseba pristojnemu organu prijavi domnevno kršitev določb tega zakona.

Namen določbe je zagotoviti široko možnost sodelovanja javnosti pri spremljanju izvajanja zakona, ter omogočiti učinkovito odkrivanje kršitev pravice do uporabe gotovine. Pravica do vložitve prijave ni omejena zgolj na osebe, ki so neposredno prizadete zaradi kršitve, temveč je omogočena tudi drugim osebam in organizacijam, ki zaznajo morebitne nepravilnosti.

Drugi odstavek določa različne načine vložitve prijave, in sicer pisno, ustno na zapisnik ali v elektronski obliki. Namen določbe je zagotoviti čim večjo dostopnost postopka prijave, ter omogočiti prijavo tudi osebam, ki nimajo dostopa do posameznih komunikacijskih poti ali jih ne uporabljajo.

Tretji odstavek izrecno omogoča vložitev anonimne prijave. Določba izhaja iz potrebe po učinkovitem odkrivanju kršitev tudi v primerih, ko bi se posamezniki zaradi strahu pred posledicami ali drugih okoliščin težje odločili za razkritje svoje identitete.

Anonimnost lahko pomembno prispeva k večji pripravljenosti posameznikov za prijavljanje zaznanih nepravilnosti.

Četrti odstavek določa dolžnost pristojnega organa, da prijavo obravnava, ter po potrebi izvede postopek nadzora v okviru svojih pristojnosti.

Namen določbe je zagotoviti, da prijave ne ostanejo ne obravnavane, ter da pristojni organi na podlagi prejetih informacij presodijo potrebo po izvedbi nadzorstvenih ukrepov.

Peti odstavek ureja obveščanje prijavitelja o sprejetih ukrepih oziroma zaključku postopka. Določba krepi transparentnost delovanja nadzornih organov, ter prispeva k zaupanju javnosti v učinkovitost nadzora. Hkrati upošteva tudi omejitve, ki izhajajo iz varstva postopkov, osebnih podatkov in drugih pravno varovanih interesov.

Šesti odstavek določa varstvo prijaviteljev pred povračilnimi ukrepi. Nihče ne sme biti zaradi vložitve prijave v dobri veri izpostavljen diskriminaciji, omejevanju pravic, pritiskom ali drugim neugodnim posledicam. Določba spodbuja prijavljanje kršitev in krepi zaščito posameznikov, ki prispevajo k zakonitemu izvajanju tega zakona.

Sedmi odstavek določa obveznost pristojnih organov, da na svojih spletnih straneh objavijo jasno dostopne informacije o načinih prijave kršitev ter kontaktne podatke za sprejem prijav. Namen določbe je zagotoviti preglednost postopkov prijavljanja in omogočiti posameznikom enostaven dostop do informacij o uveljavljanju njihovih pravic po tem zakonu.

Člen kot celota krepi učinkovitost nadzora nad izvajanjem zakona, ter omogoča aktivno sodelovanje posameznikov, organizacij civilne družbe in drugih zainteresiranih subjektov pri varovanju pravice do uporabe gotovine. Določba prispeva k večji preglednosti, odgovornosti nadzornih organov in učinkovitejšemu odkrivanju, ter odpravljanju kršitev zakona.

Obrazložitev 36. člena

Prvi odstavek določa, da je oseba, ki prijavi kršitev določb tega zakona, upravičena do varstva pred povračilnimi ukrepi v skladu z zakonom, ki ureja zaščito prijaviteljev.

Namen določbe je spodbuditi prijavljanje kršitev ter zagotoviti, da posamezniki zaradi prijave nepravilnosti ne bodo izpostavljeni neugodnim posledicam. Učinkovit nadzor nad izvajanjem zakona je v veliki meri odvisen od pripravljenosti posameznikov, da pristojne organe opozorijo na zaznane kršitve.

Določba se sklicuje na splošni sistem zaščite prijaviteljev, ki ga ureja poseben zakon, s čimer se zagotavlja enotna in usklajena pravna ureditev varstva prijaviteljev v Republiki Sloveniji.

Varstvo zajema zlasti primere, ko bi bil prijavitelj zaradi prijave izpostavljen diskriminaciji, pritiskom, omejevanju pravic, neugodnejši obravnavi ali drugim oblikam povračilnih ukrepov.

Drugi odstavek določa dolžnost pristojnega organa, da zagotovi zaupnost podatkov o prijavitelju. Namen določbe je varovati identiteto prijavitelja, ter zmanjšati tveganje za morebitne negativne posledice zaradi vložitve prijave. Pristojni organ mora s podatki o prijavitelju ravnati v skladu s predpisi, ki urejajo varstvo osebnih podatkov, zaščito prijaviteljev in izvajanje inšpekcijskih, ter drugih nadzornih postopkov.

Tretji odstavek dodatno poudarja obveznost pristojnih organov in njihovih uradnih oseb, da pri obravnavi prijav zagotavljajo varstvo identitete prijaviteljev, ter preprečujejo nepooblaščeno razkrivanje njihovih osebnih podatkov.

Namen določbe je okrepiti zaupanje posameznikov v mehanizme prijavljanja kršitev tega zakona, ter zagotoviti, da prijavitelji zaradi prijave ne bodo izpostavljeni neupravičenim pritiskom, povračilnim ukrepom ali drugim škodljivim posledicam.

Določba se povezuje s predpisi, ki urejajo varstvo osebnih podatkov, zaščito prijaviteljev in odgovornost javnih uslužbencev. S tem se zagotavlja, da se morebitne kršitve zaupnosti obravnavajo v okviru obstoječih pravnih mehanizmov, ter da so za takšna ravnanja lahko podane disciplinske, prekrškovne, odškodninske ali druge oblike odgovornosti v skladu z veljavno zakonodajo.

Zagotavljanje zaupnosti predstavlja pomemben element učinkovitega sistema prijavljanja kršitev, saj povečuje zaupanje posameznikov v postopke nadzora in spodbuja odkrivanje nepravilnosti.

Člen kot celota dopolnjuje ureditev prijavljanja kršitev iz prejšnjega člena, ter krepi učinkovitost nadzora nad izvajanjem zakona. S tem prispeva k boljšemu varstvu pravice do uporabe gotovine, ter k večji odgovornosti zavezancev za spoštovanje določb tega zakona.

Obrazložitev 37. člena

Prvi odstavek določa obveznost zavezancev po tem zakonu, da zagotovijo ustrezno seznanjenost zaposlenih, ki pri svojem delu sprejemajo plačila, poslujejo s strankami ali izvajajo naloge, povezane z uporabo gotovine.

Namen določbe je zagotoviti pravilno izvajanje zakona v vsakodnevni praksi, ter preprečiti kršitve, ki bi bile posledica nepoznavanja zakonskih obveznosti ali pravic uporabnikov gotovine.

Ker prav zaposleni pogosto neposredno izvajajo postopke sprejemanja plačil in komunicirajo z uporabniki je njihova ustrezna seznanjenost bistven pogoj za učinkovito uresničevanje pravice do uporabe gotovine.

Drugi odstavek določa, da morajo zavezanci zaposlenim zagotoviti dostop do informacij, navodil in drugih vsebin, potrebnih za pravilno izvajanje določb tega zakona. Namen določbe je zagotoviti, da zaposleni razpolagajo z jasnimi informacijami glede svojih nalog in obveznosti ter da lahko zakon izvajajo na enoten in pravilen način.

Način seznanitve zaposlenih ni posebej predpisan in ga lahko posamezni zavezanec prilagodi svoji organizaciji poslovanja, vendar mora biti zagotovljena dejanska seznanjenost zaposlenih z bistvenimi zahtevami tega zakona.

Tretji odstavek prepoveduje dajanje navodil, usmeritev ali internih pravil, ki bi bila v nasprotju z določbami tega zakona ali bi neupravičeno omejevala uporabo gotovine. Namen določbe je preprečiti, da bi delodajalci ali druge odgovorne osebe preko internih aktov, poslovnih pravil ali navodil zaposlenim obhajali zakonske obveznosti ali ustvarjali prakso, ki bi bila v nasprotju z zakonom.

Določba posebej varuje zaposlene pred položajem, ko bi bili prisiljeni ravnati v nasprotju z zakonsko določenimi pravicami uporabnikov gotovine.

Četrti odstavek določa, da zavezanec odgovarja za ravnanja svojih zaposlenih pri izvajanju obveznosti po tem zakonu v skladu s predpisi, ki urejajo njegovo odgovornost.

Namen določbe je zagotoviti, da odgovornost za izvajanje zakona nosi organizacija oziroma zavezanec kot celota in ne zgolj posamezni zaposleni, ki izvajajo naloge v okviru svojih delovnih obveznosti.

Peti odstavek določa obveznost zavezancev, da hranijo dokazila o seznanitvi zaposlenih z določbami tega zakona, ter jih na zahtevo predložijo pristojnemu nadzornemu organu. Namen določbe je zagotoviti preverljivost izpolnjevanja obveznosti iz tega člena, ter omogočiti učinkovito izvajanje nadzora. Ker zaposleni pri vsakodnevnem poslovanju pogosto neposredno izvajajo določbe tega zakona in komunicirajo z uporabniki gotovine je njihova ustrezna seznanjenost eden ključnih pogojev za učinkovito uresničevanje pravice do uporabe gotovine.

Določba ne predpisuje posebne oblike dokazovanja temveč dopušča različne načine izkazovanja seznanitve zaposlenih, kot so podpisane izjave, evidence usposabljanj, elektronske evidence ali drugi primerljivi dokumenti. Bistveno je, da lahko zavezanec v primeru nadzora izkaže, da je zaposlene dejansko seznanil s pravicami uporabnikov gotovine in obveznostmi, ki izhajajo iz tega zakona.

Hranjenje dokazil prispeva k večji pravni varnosti, odgovornosti zavezancev, ter učinkovitejšemu nadzoru nad izvajanjem zakona. Hkrati predstavlja pomembno preventivno varovalko pred praksami, pri katerih bi bile kršitve določb tega zakona posledica neustrezne obveščenosti ali usposobljenosti zaposlenih.

Člen kot celota prispeva k pravilnemu in enotnemu izvajanju zakona v praksi, ter zmanjšuje možnost kršitev, ki bi nastale zaradi neustrezne organizacije dela, pomanjkljivega usposabljanja ali napačnih internih navodil. S tem krepi pravno varnost uporabnikov gotovine, ter prispeva k učinkovitemu uresničevanju pravice do uporabe gotovine v vsakodnevnem pravnem prometu.

Obrazložitev 38. člena

Prvi odstavek določa prekrške bank, hranilnic in drugih finančnih institucij ter globe za kršitve njihovih obveznosti po tem zakonu.

Namen določbe je zagotoviti učinkovito izvrševanje zakonskih obveznosti finančnih institucij na področju dostopnosti gotovine, izvajanja gotovinskih storitev, varstva pravice do uporabe gotovine ter varstva anonimnosti gotovinskega plačila in finančne zasebnosti uporabnikov.

Prekrškovna odgovornost je vezana na kršitve določb tega zakona, ki urejajo prepoved diskriminacije pri dostopu do gotovine, dostopnost gotovinskih storitev, pravico do gotovinskega poslovanja v bankah, zagotavljanje ustrezne mreže bankomatov in poslovalnic ter druge obveznosti finančnih institucij, določene v III. poglavju tega zakona.

Med prekrške je vključena tudi kršitev obveznosti zagotavljanja možnosti pologa gotovine pri opravljanju dejavnosti, saj predstavlja možnost pologa gotovine bistveni del pravice do uporabe gotovine pri bančnem poslovanju in celovitosti gotovinskih storitev.

Med prekrške so vključene tudi kršitve posameznih določb 6. člena tega zakona, kadar banka, hranilnica ali druga finančna institucija pri opravljanju bančnih oziroma drugih finančnih storitev neupravičeno omejuje pravico do uporabe gotovine, zahteva identifikacijo uporabnikov brez ustrezne zakonske podlage, pogojuje uporabo gotovine z uporabo digitalnih identifikacijskih ali plačilnih sistemov, vodi prepovedane evidence gotovinskih transakcij ali drugače posega v anonimnost gotovinskega plačila oziroma finančno zasebnost uporabnikov.

Namen določbe ni omejevati izvajanja zakonsko določenih obveznosti finančnih institucij, zlasti na področju preprečevanja pranja denarja in financiranja terorizma, davčnega nadzora ali drugih zakonsko določenih obveznosti identifikacije strank. Prekrškovna odgovornost nastopi le v primerih, ko finančna institucija zahteva identifikacijo ali obdeluje osebne podatke brez ustrezne zakonske podlage oziroma v obsegu, ki presega namen in pogoje, določene z zakonom.

Ker imajo banke, hranilnice in druge finančne institucije osrednjo vlogo pri zagotavljanju dostopnosti gotovine ter pri izvajanju gotovinskega poslovanja, je namen določbe zagotoviti, da svoje poslovanje organizirajo na način, ki uporabnikom omogoča dejanski in enakopraven dostop do gotovine ter gotovinskih storitev na celotnem območju Republike Slovenije ob spoštovanju njihove pravice do anonimnosti gotovinskega plačila in finančne zasebnosti. Njihove kršitve lahko neposredno vplivajo na uresničevanje ustavno varovane pravice do uporabe gotovine ter finančno vključenost prebivalstva.

Določba zajema tudi primere neizvršitve odločb pristojnih organov ali neodprave ugotovljenih nepravilnosti, saj učinkovito izvajanje zakona zahteva spoštovanje nadzornih ukrepov in odločitev pristojnih organov.

Določba zajema tudi primere, ko banka, hranilnica ali druga finančna institucija po poteku prehodnega roka iz drugega odstavka 41. člena tega zakona svojega poslovanja ne uskladi z določbami zakona. Namen te ureditve je zagotoviti, da prehodni rok predstavlja dejansko obdobje za izvedbo potrebnih organizacijskih, tehničnih in infrastrukturnih prilagoditev, po njegovem izteku pa morajo biti zakonske obveznosti v celoti izpolnjene.

Drugi odstavek določa odgovornost odgovornih oseb bank, hranilnic in drugih finančnih institucij. Namen določbe je zagotoviti osebno odgovornost oseb, ki vodijo ali organizirajo poslovanje finančne institucije in so odgovorne za izvajanje obveznosti po tem zakonu. S tem se krepi odgovornost vodstvenih struktur za zakonito izvajanje gotovinskih storitev, ter za zagotavljanje dostopnosti gotovine uporabnikom.

Tretji odstavek določa merila za odmero globe. Pri odmeri globe se upoštevajo predvsem teža in trajanje kršitve, število prizadetih uporabnikov, geografski obseg kršitve, njen vpliv na dostopnost gotovine, ter morebitno ponavljanje kršitev. Namen določbe je zagotoviti sorazmernost sankcioniranja, ter omogočiti ustrezno razlikovanje med manjšimi in težjimi kršitvami. Posebej strogo se lahko obravnavajo kršitve, ki pomembneje vplivajo na dostopnost gotovine za prebivalce posameznih območij ali prizadenejo večje število uporabnikov.

Četrti odstavek uvaja strožjo obravnavo ponavljajočih se kršitev določb tega zakona. Namen določbe je zagotoviti učinkovito spoštovanje zakonskih obveznosti, ter preprečiti primere, ko bi posamezni zavezanci globo obravnavali zgolj kot strošek poslovanja in bi kljub ugotovljenim kršitvam nadaljevali z nezakonitimi praksami.

Ponavljajoče se kršitve pomenijo višjo stopnjo odgovornosti zavezanca, saj kažejo na trajnejše nespoštovanje zakonskih obveznosti in pravic uporabnikov gotovine. Zato se ponovitev prekrška šteje za posebno oteževalno okoliščino pri odmeri globe, ter omogoča izrek strožjih sankcij v skladu s tem zakonom.

Določba prispeva k učinkovitejšemu izvrševanju zakona, večji pravni varnosti uporabnikov gotovine, ter k doslednemu spoštovanju ustavno zagotovljene pravice do uporabe gotovine.

Peti odstavek uvaja posebno kategorijo hujših kršitev določb tega zakona ter omogoča izrek strožjih glob v primerih, ko običajne sankcije ne bi bile zadostne za učinkovito varstvo pravice do uporabe gotovine.

Za hujšo kršitev se šteje zlasti kršitev, ki je storjena naklepno, sistematično ali organizirano oziroma povzroči pomembno zmanjšanje dostopnosti gotovine za večje število uporabnikov.

Za sistematično kršitev po tem zakonu se šteje predvsem uporaba poslovnega modela, organizacijske ureditve, pogodbenih pogojev, poslovne politike, tehnične rešitve, informacijskega sistema, digitalne platforme ali druge organizirane oblike poslovanja, katere namen ali učinek je ponavljajoče, splošno ali organizirano omejevanje pravice do uporabe gotovine oziroma sistematično ali množično nezakonito zbiranje, obdelava, povezovanje ali profiliranje osebnih podatkov uporabnikov pri zakonitih gotovinskih plačilih.

Takšne kršitve zaradi svoje organizirane narave praviloma predstavljajo hujšo obliko posega v pravico do uporabe gotovine, anonimnost gotovinskega plačila ter finančno zasebnost uporabnikov, zato zakon zanje določa strožje sankcije.

Namen določbe je zagotoviti učinkovito odvračanje od ravnanj, ki bi lahko resno ogrozila uresničevanje pravice do uporabe gotovine kot ustavno varovane pravice iz 74.a člena Ustave Republike Slovenije. Predlagatelj ocenjuje, da lahko določene kršitve, zlasti na področju dostopnosti bankomatov, poslovalnic in drugih gotovinskih storitev, povzročijo bistveno večje posledice za prebivalstvo kot običajne posamične kršitve, zato morajo biti tudi sankcije prilagojene njihovi dejanski teži.

Pri odmeri globe pristojni organ upošteva vse okoliščine posameznega primera, zlasti stopnjo krivde, trajanje kršitve, število prizadetih uporabnikov, geografski obseg posledic, vpliv na dostopnost gotovine, morebitno neizvrševanje odločb pristojnih organov, ter druge okoliščine, ki kažejo na povečano družbeno škodljivost ravnanja.

Določba temelji na načelu sorazmernosti ter učinkovitemu varstvu pravice do uporabe gotovine, anonimnosti gotovinskega plačila in finančne zasebnosti uporabnikov in zagotavlja, da se najstrožje sankcije uporabljajo le v primerih najhujših kršitev, pri katerih bi milejše sankcije ne zagotavljale učinkovitega varstva pravice do uporabe gotovine. Hkrati prispeva k večji pravni varnosti, enotnemu izvajanju zakona, ter učinkovitemu varstvu uporabnikov gotovine na celotnem ozemlju Republike Slovenije.

Člen kot celota predstavlja pomemben mehanizem za zagotavljanje spoštovanja obveznosti finančnih institucij, ter za učinkovito varstvo pravice do uporabe gotovine. S predvidenimi sankcijami spodbuja finančne institucije k aktivnemu zagotavljanju dostopnosti gotovine, ter prispeva k uresničevanju ciljev tega zakona.

Obrazložitev 39. člena

Prvi odstavek določa prekrške ponudnikov blaga in storitev ter globe za kršitve obveznosti, določenih s tem zakonom.

Namen določbe je zagotoviti učinkovito izvrševanje pravice do uporabe gotovine v vsakodnevnem pravnem prometu ter preprečiti ravnanja, ki uporabnikom neupravičeno omejujejo ali onemogočajo uporabo gotovine kot zakonitega fizičnega (materialnega) plačilnega sredstva.

Prekrškovna odgovornost je vezana na kršitve določb tega zakona, ki urejajo prepoved neposrednega in posrednega omejevanja uporabe gotovine, obveznost sprejemanja gotovine, prepoved diskriminacije zaradi uporabe gotovine, prepoved obhajanja zakonskih določb ter posebna pravila glede uporabe gotovine na posameznih področjih družbenega in gospodarskega življenja.

Med prekrške so vključene tudi kršitve posameznih določb 6. člena tega zakona, kadar ponudnik blaga ali storitev pri sprejemanju gotovinskih plačil neupravičeno pogojuje uporabo gotovine z identifikacijo uporabnika, registracijo, uporabo digitalnih identifikacijskih ali plačilnih instrumentov, ustvarjanjem uporabniškega računa, vodi prepovedane evidence zakonitih gotovinskih plačil ali drugače posega v anonimnost gotovinskega plačila oziroma finančno zasebnost uporabnikov.

Namen določbe ni preprečiti izvajanja posebnih zakonskih obveznosti identifikacije ali obdelave osebnih podatkov, kadar jih zaradi varstva ustavno dopustnega cilja določa zakon ali neposredno uporabljiv pravni akt Evropske unije. Prekrškovna odgovornost nastopi le v primerih, ko ponudnik takšne zahteve uvaja samostojno na podlagi svoje poslovne politike, pogodbenih pogojev ali tehničnih rešitev brez ustrezne zakonske podlage.

Določba zajema tudi kršitve pravil o uporabi gotovine pri parkiranju, prevoznih storitvah, avtomatizirani prodaji, spletnem poslovanju, javnih prireditvah, javnih storitvah, vzgojno-izobraževalnih ustanovah, zdravstvenih in socialnovarstvenih storitvah, informiranju potrošnikov ter seznanitvi zaposlenih z obveznostmi po tem zakonu.

Namen določbe je zagotoviti, da imajo uporabniki dejansko možnost uporabe gotovine pri nakupu blaga in storitev, ter pri dostopu do storitev splošnega pomena.

Določba zajema tudi primere, ko ponudnik ne izvrši odločbe pristojnega organa ali ne odpravi ugotovljenih nepravilnosti v določenem roku, saj je učinkovito izvajanje zakona mogoče le ob spoštovanju nadzornih ukrepov in odločitev pristojnih organov.

Določba zajema tudi primere, ko ponudnik blaga ali storitev oziroma drug zavezanec po poteku prehodnega roka iz prvega odstavka 41. člena tega zakona svojega poslovanja ne uskladi z določbami zakona. S tem zakon jasno določa, da prehodni rok predstavlja obdobje za prilagoditev poslovanja, po njegovem izteku pa morajo biti vse obveznosti iz tega zakona dejansko izpolnjene. Neizpolnjevanje obveznosti po izteku roka predstavlja samostojno prekrškovno odgovornost, ter omogoča učinkovito izvrševanje določb tega zakona.

Drugi odstavek določa odgovornost odgovornih oseb pravnih oseb. Namen določbe je zagotoviti osebno odgovornost odgovornih oseb za zakonito organizacijo poslovanja in spoštovanje obveznosti po tem zakonu.

Tretji odstavek določa odgovornost samostojnih podjetnikov posameznikov in posameznikov, ki samostojno opravljajo dejavnost. Ker tudi ti subjekti pogosto nastopajo kot ponudniki blaga ali storitev in sprejemniki plačil, zakon zagotavlja njihovo vključitev v sistem prekrškovne odgovornosti.

Četrti odstavek določa strožje sankcioniranje ponavljajočih se kršitev za ponudnike blaga in storitev. Namen določbe je preprečiti ponavljajoče se omejevanje ali onemogočanje uporabe gotovine, ter zagotoviti učinkovito varstvo potrošnikov in drugih uporabnikov.

Ponovitev prekrška kaže na zavestno ali trajnejše nespoštovanje zakonskih obveznosti, zato se šteje kot pomembna obteževalna okoliščina pri odmeri globe. Možnost izreka strožjih sankcij spodbuja prostovoljno spoštovanje zakona, ter zmanjšuje tveganje, da bi posamezni ponudniki poslovne modele ali organizacijo poslovanja prilagajali na način, ki bi uporabnikom dejansko omejeval uporabo gotovine.

Določba krepi preventivni in odvračilni učinek prekrškovnih sankcij, ter prispeva k učinkovitejšemu uresničevanju ciljev tega zakona.

Peti odstavek določa možnost izreka dodatnih ukrepov poleg globe. Poleg globe lahko pristojni organ izreče opozorilo javnosti, odredi objavo kršitve na spletni strani pristojnega organa, naloži odpravo nepravilnosti ali začasno prepove izvajanje posamezne prakse do odprave ugotovljene kršitve.

Namen teh ukrepov ni zgolj sankcioniranje, temveč predvsem odprava nezakonitega stanja, zaščita uporabnikov, ter preprečevanje nadaljnjih kršitev.

Objava kršitve in drugi dodatni ukrepi imajo tudi pomemben preventivni učinek, saj spodbujajo spoštovanje določb tega zakona, ter prispevajo k večji preglednosti poslovanja.

Šesti odstavek določa, da se prekrškovne določbe tega člena uporabljajo tudi za upravljavce platform, digitalne posrednike, organizatorje prodaje in druge subjekte, ki s svojimi sistemi organizirajo ali omogočajo prodajo blaga ali storitev.

Namen določbe je preprečiti obhajanje zakona preko poslovnih modelov pri katerih subjekt formalno ni neposredni prodajalec blaga ali izvajalec storitve, dejansko pa določa pravila prodaje, načine plačila ali tehnične pogoje za izvedbo transakcije.

Določba je posebej pomembna zaradi vse večjega pomena digitalnih platform, spletnih posrednikov in elektronskih sistemov prodaje, ki lahko z organizacijo svojega poslovanja dejansko izključijo uporabo gotovine, čeprav sami niso neposredni ponudniki blaga ali storitev.

Namen določbe je zagotoviti učinkovito izvajanje zakona, ter preprečiti posredno omejevanje uporabe gotovine preko digitalnih ali organizacijskih rešitev.

Sedmi odstavek uvaja posebno kategorijo hujših kršitev določb tega zakona ter omogoča izrek strožjih glob v primerih, ko običajne sankcije ne bi bile zadostne za učinkovito varstvo pravice do uporabe gotovine.

Za sistematično kršitev se šteje predvsem uporaba poslovnih modelov, digitalnih platform, avtomatiziranih prodajnih sistemov, pogodbenih pogojev, organizacijskih ureditev ali drugih

tehničnih rešitev, katerih namen ali učinek je ponavljajoče, splošno ali organizirano omejevanje pravice do uporabe gotovine oziroma sistematično ali množično nezakonito zbiranje, obdelava, povezovanje ali profiliranje osebnih podatkov uporabnikov pri zakonitih gotovinskih plačilih.

Takšne kršitve zaradi svojega obsega in vpliva na večje število uporabnikov predstavljajo hujšo obliko posega v pravico do uporabe gotovine, anonimnost gotovinskega plačila ter finančno zasebnost uporabnikov, zato zakon zanje določa strožje sankcije.

Namen določbe je zagotoviti učinkovito odvračanje od ravnanj, ki bi lahko pomembno posegla v pravico posameznikov do uporabe gotovine kot zakonitega plačilnega sredstva ter učinkovito varstvo finančne zasebnosti uporabnikov. Predlagatelj ocenjuje, da lahko določene kršitve, zlasti kadar so načrtne, množične ali dolgotrajne, povzročijo bistveno večje posledice od običajnih posamičnih kršitev, zato morajo biti tudi sankcije prilagojene njihovi dejanski teži in družbeni škodljivosti.

Pri odmeri globe pristojni organ upošteva vse okoliščine posameznega primera, zlasti stopnjo krivde, trajanje kršitve, število prizadetih uporabnikov, geografski obseg kršitve, vpliv na dostopnost gotovine, morebitno ponavljanje kršitev, uporabo organiziranih ali avtomatiziranih sistemov za omejevanje gotovinskega plačevanja, ter druge okoliščine, ki kažejo na povečano družbeno škodljivost ravnanja.

Določba temelji na načelu sorazmernosti in zagotavlja, da se najstrožje sankcije uporabljajo le v primerih najhujših kršitev pri katerih milejše sankcije ne bi zagotavljale učinkovitega varstva pravice do uporabe gotovine. Hkrati prispeva k večji pravni varnosti, enotnemu izvajanju zakona, ter učinkovitejšemu preprečevanju sistematičnih oblik omejevanja ali izključevanja gotovine iz pravnega prometa.

Poseben pomen ima določba tudi zaradi vse večjega pomena digitalnih platform, spletnih posrednikov, avtomatiziranih prodajnih sistemov in drugih sodobnih poslovnih modelov, ki lahko zaradi svojega obsega v kratkem času vplivajo na veliko število uporabnikov. Zato zakon omogoča strožje sankcioniranje ravnanj, ki bi lahko povzročila množično ali sistemsko omejevanje uporabe gotovine, ter s tem ogrozila učinkovito uresničevanje pravice do uporabe gotovine na širšem območju Republike Slovenije.

Člen kot celota predstavlja osrednji prekrškovni mehanizem za zagotavljanje spoštovanja pravice do uporabe gotovine v pravnem prometu ter varstva anonimnosti gotovinskega plačila in finančne zasebnosti uporabnikov. S sankcioniranjem kršitev spodbuja zakonito poslovanje, varstvo potrošnikov, enakopravno obravnavo uporabnikov gotovine ter učinkovito uresničevanje pravice do uporabe gotovine iz 74.a člena Ustave Republike Slovenije.

Obrazložitev 40 člena

Prvi odstavek določa, da pristojni organ v primeru ugotovljene kršitve tega zakona kršitelju odredi odpravo ugotovljenih nepravilnosti v določenem roku. Namen določbe je zagotoviti učinkovito odpravo nezakonitega stanja, ter ponovno vzpostavitev zakonitega izvajanja pravice do uporabe gotovine.

Določeni najdaljši rok tridesetih dni predstavlja splošno pravilo, ki omogoča sorazmerno prilagoditev posameznim okoliščinam primera, hkrati pa zagotavlja, da odprava kršitve ne bo neupravičeno

odlašala. Določba ne posega v primere, ko drug zakon ali posamezna določba tega zakona določa drugačen rok za odpravo nepravilnosti.

Drugi odstavek ureja primere hujših kršitev pri katerih ugotovljeno ravnanje pomeni neposredno, sistemsko ali množično omejevanje pravice do uporabe gotovine. V takšnih primerih lahko pristojni organ odredi takojšnjo odpravo nepravilnosti ali sprejme začasne ukrepe potrebne za zaščito uporabnikov gotovine.

Namen določbe je zagotoviti hitro in učinkovito ukrepanje v primerih, ko bi nadaljevanje kršitve lahko povzročilo večje število prizadetih uporabnikov ali pomembneje poseglo v uresničevanje pravice do uporabe gotovine.

Takšni primeri lahko vključujejo zlasti neupravičeno prenehanje sprejemanja gotovine, zaprtje edine dostopne gotovinske točke na določenem območju, sistemsko onemogočanje gotovinskega poslovanja ali druge primerljive kršitve.

Tretji odstavek primeroma določa možne začasne ukrepe, ki jih lahko odredi pristojni organ. Ti ukrepi lahko vključujejo ponovno vzpostavitev sprejemanja gotovine, ponovno omogočitev gotovinskega poslovanja, odpravo tehničnih ali organizacijskih ovir, zagotavljanje dostopnosti gotovinskih storitev ali druge ukrepe, potrebne za učinkovito zaščito pravice do uporabe gotovine. Našteti ukrepi niso taksativni, kar omogoča prilagoditev ukrepanja konkretnim okoliščinam posameznega primera.

Četrti odstavek določa, da pritožba zoper odločbo o odpravi kršitve ali začasnem ukrepu praviloma ne zadrži izvršitve odločbe, kadar bi zaradi odloga lahko nastale težko popravljive posledice za uporabnike gotovine. Namen določbe je zagotoviti učinkovito in pravočasno varstvo pravice do uporabe gotovine, ter preprečiti položaje v katerih bi dolgotrajni postopki pravnega varstva povzročili nadaljnje omejevanje ali onemogočanje uporabe gotovine.

Pri uporabi te določbe mora pristojni organ upoštevati načelo sorazmernosti in presoditi dejanske posledice, ki bi lahko nastale zaradi odložitve izvršitve odločbe.

Peti odstavek določa posledice neizvršitve odrejene odprave nepravilnosti. Če kršitelj ugotovljenih nepravilnosti ne odpravi v določenem roku, lahko pristojni organ uvede prekrškovni postopek oziroma izreče sankcije v skladu s tem zakonom. Namen določbe je zagotoviti učinkovitost nadzornih postopkov, ter preprečiti, da bi odrejeni ukrepi ostali neizvršeni.

Šesti odstavek določa obveznost pristojnega organa, da po poteku roka za odpravo ugotovljenih nepravilnosti opravi kontrolni nadzor, ter preveri ali je kršitelj izvršil odrejene ukrepe in odpravil ugotovljene nepravilnosti.

Dopolnitev odstavka določa tudi rok za izvedbo kontrolnega nadzora, ki ne sme biti daljši od 15 dni po poteku roka za odpravo kršitve. Namen določbe je zagotoviti hitro in učinkovito preverjanje izvrševanja odločb pristojnih organov, ter preprečiti položaje v katerih bi ugotovljene kršitve ostajale neodpravljene daljše obdobje brez nadaljnjega nadzora.

Kontrolni nadzor predstavlja pomemben element učinkovitega izvajanja zakona saj omogoča preverjanje dejanskega stanja po izteku roka za odpravo nepravilnosti. Če pristojni organ ugotovi, da kršitev ni bila odpravljena ali da se ponavlja, mora sprejeti nadaljnje ukrepe za zagotovitev spoštovanja določb tega zakona.

Določba prispeva k večji učinkovitosti nadzora, večji pravni varnosti uporabnikov gotovine, ter k doslednejšemu izvrševanju odločb in ukrepov, izrečenih na podlagi tega zakona.

Člen kot celota vzpostavlja mehanizem za hitro odpravljanje ugotovljenih kršitev, ter omogoča učinkovito zaščito pravice do uporabe gotovine tudi v primerih, ko bi nadaljevanje kršitve lahko povzročilo pomembnejše posledice za uporabnike. Določba tako dopolnjuje sistem nadzora in sankcioniranja, ter zagotavlja, da je osnovni cilj zakona predvsem odprava nezakonitega stanja in učinkovito uresničevanje pravice do uporabe gotovine.

Obrazložitev 41. člena

Prvi odstavek določa, da morajo pravne osebe, samostojni podjetniki posamezniki, banke, hranilnice, finančne institucije, izvajalci javnih služb, ter drugi zavezanci po tem zakonu svoje poslovanje uskladiti z določbami tega zakona najpozneje v šestih mesecih od njegove uveljavitve.

Namen določbe je omogočiti zavezancem primeren čas za izvedbo organizacijskih, tehničnih, poslovnih in drugih prilagoditev, potrebnih za izvajanje obveznosti, določenih s tem zakonom. Ker zakon posega na različna področja poslovanja in organizacije storitev je za njegovo učinkovito izvajanje potrebno zagotoviti prehodno obdobje, v katerem lahko zavezanci svoje poslovanje prilagodijo novim zahtevam.

Šestmesečni rok predstavlja razumno ravnotežje med potrebo po čim hitrejši uresničitvi pravice do uporabe gotovine, ter potrebo po izvedbi potrebnih prilagoditev pri posameznih zavezancih.

Drugi odstavek določa poseben prehodni rok za izvajanje obveznosti iz 18., 19. in 20. člena tega zakona, ki se nanašajo na zagotavljanje ustrezne mreže bankomatov, poslovalnic, ter drugih fizičnih točk dostopa do gotovine.

Namen določbe je upoštevati dejstvo, da izvajanje navedenih obveznosti lahko zahteva obsežnejše organizacijske, tehnične, kadrovske in infrastrukturne prilagoditve, ki jih v določenih primerih ni mogoče izvesti v krajšem roku. Vzpostavitev novih bankomatov, organizacija dodatnih poslovalnic ali drugih fizičnih točk za izvajanje osnovnih bančnih in gotovinskih storitev lahko zahteva pridobitev ustreznih prostorov, tehnične opreme, pogodb z izvajalci, kadrovske prilagoditve, ter druge pripravljalne aktivnosti.

Dvanajstmesečni rok omogoča finančnim institucijam ustrezno načrtovanje in izvedbo potrebnih ukrepov, hkrati pa zagotavlja, da se cilji tega zakona dosežejo v razumnem času, ter da se dostopnost gotovine postopno izboljša na celotnem območju Republike Slovenije.

Poseben rok ne pomeni odloga izvajanja drugih obveznosti finančnih institucij po tem zakonu, temveč se nanaša izključno na obveznosti, povezane z vzpostavitvijo ali prilagoditvijo gotovinske infrastrukture.

Tretji odstavek določa, da morajo biti po izteku rokov iz prvega in drugega odstavka vse obveznosti iz tega zakona izpolnjene v celoti. Namen določbe je zagotoviti jasno določitev trenutka od katerega dalje se zakon uporablja v polnem obsegu in od katerega dalje so možni nadzorni, upravni in prekrškovni ukrepi, zaradi neizpolnjevanja zakonskih obveznosti.

Določba prispeva k pravni varnosti tako uporabnikov kot zavezancev, ter preprečuje negotovost glede začetka polnega izvajanja zakona.

Po izteku rokov iz tega člena morajo biti vse zakonske obveznosti izpolnjene v celoti. Če zavezanci po izteku rokov svojega poslovanja ne uskladijo z določbami tega zakona, nastopi njihova prekrškovna odgovornost v skladu z 38. oziroma 39. členom tega zakona. Namen takšne ureditve je zagotoviti učinkovito izvrševanje zakona, ter preprečiti, da bi prehodni roki postali podlaga za trajno odlašanje z izpolnjevanjem zakonskih obveznosti.

Četrti odstavek določa, da podaljšanje rokov za uskladitev praviloma ni dopustno. Namen določbe je zagotoviti pravočasno in učinkovito izvajanje zakona, ter preprečiti neupravičeno odlašanje z izpolnjevanjem obveznosti, ki jih zakon nalaga zavezancem.

Dopolnitev odstavka uvaja omejeno izjemo za primere višje sile ali izrednih razmer, ki jih ni bilo mogoče predvideti in na katere zavezanci ali državni organi ne morejo vplivati. Med takšne okoliščine sodijo zlasti naravne nesreče, izredne razmere, obsežne motnje delovanja infrastrukture ali druge primerljive okoliščine, ki objektivno onemogočajo pravočasno izvedbo potrebnih ukrepov za uskladitev poslovanja.

V takšnih primerih lahko Vlada Republike Slovenije s sklepom podaljša rok za uskladitev, vendar največ za tri mesece. Podaljšanje mora biti posebej obrazloženo, pri čemer se upoštevajo tudi morebitni vplivi na dostopnost gotovine in na uresničevanje pravice do uporabe gotovine.

Namen določbe je zagotoviti ravnotežje med potrebo po doslednem izvajanju zakona in potrebo po upoštevanju izjemnih okoliščin, ki jih ob sprejemu zakona ni mogoče vnaprej predvideti.

Člen kot celota omogoča urejen prehod na novo zakonsko ureditev, ter zagotavlja, da bodo vse pravice in obveznosti, določene s tem zakonom po izteku prehodnega obdobja učinkovito uresničene v praksi. Posebna ureditev za finančne institucije upošteva zahtevnost vzpostavitve in prilagoditve gotovinske infrastrukture, ne da bi pri tem ogrozila temeljni cilj zakona, to je učinkovito in dolgoročno varstvo pravice do uporabe gotovine, ter zagotavljanje njene dostopnosti na celotnem območju Republike Slovenije.

Obrazložitev 42. člena

Prvi odstavek določa, da Vlada Republike Slovenije in pristojni ministri sprejmejo podzakonske predpise, potrebne za izvajanje tega zakona, najpozneje v šestih mesecih od njegove uveljavitve.

Namen določbe je zagotoviti pravočasno pripravo in sprejem podzakonskih predpisov, ki so potrebni za učinkovito izvajanje posameznih določb tega zakona. Zakon namreč pri nekaterih vprašanjih določa temeljna pravila, podrobnejšo ureditev tehničnih, organizacijskih ali izvedbenih vprašanj pa prepušča podzakonskim aktom.

Šestmesečni rok omogoča pristojnim organom dovolj časa za pripravo ustreznih rešitev, hkrati pa zagotavlja, da sprejem podzakonskih predpisov ne bo neupravičeno odlašal začetka učinkovitega izvajanja zakona.

Drugi odstavek določa, da Banka Slovenije v okviru svojih pristojnosti sprejme oziroma uskladi podzakonske akte, smernice in druge strokovne dokumente, potrebne za izvajanje določb tega zakona.

Namen določbe je zagotoviti, da se tudi na področju bančnega sistema in gotovinske infrastrukture pravočasno sprejmejo oziroma uskladijo pravila, potrebna za izvajanje zakonskih obveznosti.

Ker Banka Slovenije opravlja pomembno vlogo pri spremljanju gotovinskega poslovanja, delovanja bankomatov, poslovalnic, ter dostopnosti gotovinskih storitev - je njena aktivna vloga pri izvajanju zakona nujna za doseganje njegovih ciljev.

Tretji odstavek določa, da se do sprejema predpisov iz tega člena uporabljajo obstoječi predpisi, v kolikor niso v nasprotju s tem zakonom. Namen določbe je preprečiti nastanek pravnih praznin v obdobju med uveljavitvijo zakona in sprejemom novih podzakonskih predpisov. Določba zagotavlja kontinuiteto izvajanja obstoječih pravil in hkrati določa, da imajo v primeru neskladja prednost določbe tega zakona.

S tem se zagotavlja pravna varnost uporabnikov, zavezancev in pristojnih organov, ter omogoča nemoten prehod na novo pravno ureditev.

Četrti odstavek ureja položaj, ko pristojni organ, ministrstvo, Vlada Republike Slovenije ali Banka Slovenije podzakonskih predpisov oziroma aktov, potrebnih za izvajanje tega zakona, ne sprejmejo v predpisanem roku. Namen določbe je zagotoviti večjo preglednost in odgovornost pri izvajanju zakona, ter preprečiti, da bi zamude pri sprejemanju podzakonskih predpisov oteževale ali odlagale njegovo učinkovito uporabo v praksi.

V primeru zamude mora pristojni organ Državni zbor Republike Slovenije obvestiti o razlogih zanjo, predvidenem roku sprejema predpisa, ter ukrepih, ki jih namerava sprejeti za odpravo zamude. S tem se zagotavlja parlamentarni nadzor nad izvajanjem zakona, ter večja javna preglednost postopkov sprejemanja podzakonskih predpisov.

Določba ne posega v pristojnosti ali neodvisnost posameznih organov pri sprejemanju podzakonskih aktov, temveč vzpostavlja mehanizem obveščanja in odgovornosti, katerega namen je zagotoviti pravočasno izvajanje zakona in učinkovito uresničevanje pravice do uporabe gotovine.

Člen kot celota zagotavlja pravočasno pripravo izvedbenih predpisov in usklajevanje obstoječega normativnega okvira z določbami tega zakona. S tem ustvarja pogoje za učinkovito izvajanje zakona, ter za enotno in predvidljivo uporabo njegovih določb v praksi.

Obrazložitev 43. člena

Člen določa, da zakon začne veljati petnajsti dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

Namen določbe je zagotoviti ustrezno obdobje med objavo zakona in njegovo uveljavitvijo, v katerem se lahko državni organi, finančne institucije, gospodarski subjekti, izvajalci javnih služb, ter drugi zavezanci seznanijo z novo pravno ureditvijo in začnejo pripravljati potrebne aktivnosti za njeno izvajanje.

Petnajstdnevni rok je v skladu z ustaljeno zakonodajno prakso Republike Slovenije in zagotavlja primerno ravnotežje med potrebo po pravočasni uveljavitvi zakona, ter načelom pravne varnosti.

Ker zakon v prehodnih določbah določa posebne roke za uskladitev poslovanja zavezancev in za sprejem podzakonskih predpisov, začetek njegove veljavnosti še ne pomeni takojšnje obveznosti

izpolnitve vseh posameznih zakonskih zahtev, temveč predstavlja začetek teka rokov, določenih v prehodnih določbah tega zakona.

Člen tako zagotavlja pravno jasnost glede začetka veljavnosti zakona, ter omogoča urejen in predvidljiv prehod na novo ureditev varstva pravice do uporabe gotovine in dostopnosti gotovine v Republiki Sloveniji.

Predlagam, da Državni zbor R. Slovenije predlog zakona obravnava v okviru rednega postopka.

Poljčane, 9. julij 2026